

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÅRHUS-ÅRBOG 1981

ÅRHUS-ÅRBOG 1981

ÅRHUS-ÅRBOG

1981

UDGIVET AF ÅRHUS BYHISTORISKE UDVALG

UNIVERSITETSFORLAGET I AARHUS 1981

OMSLAG

Østhavnen under opbygning,
oktober 1980
(Foto: Max Laursen)

BOGEN

er skrevet og tilrettelagt af:

Jens Cramer
Annegrete Dybdahl
Kjeld Elkjær
Henrik Fode
Ib Gejl
Christian R. Jansen
Erik Korr Johansen
Thomas W. Lassen
Finn H. Lauridsen
Hans Jørgen Madsen
Kurt Nikolajsen
Gunner Rasmussen
Erik Thørnehøj
Henrik Vedel-Smith

under redaktion af
Erik Korr Johansen

© Århus byhistoriske Udvalg

Århus-Årbog 1981 er sat og trykt på
Aarhus Stiftsbogtrykkerie

Skrift: Baskerville
Papir: 120 gr. mat coated

ISBN 87-504-0465-2
ISBN 87-504-0466-0

Indhold

1980 – dag for dag	7
1970'erne	55
Med båd til Mols.....	68
Guld i gaden.....	76
Sanct Nicolaus' kilde	80
Da sporten kom til Århus	89
Sporten 1980	100
Dyr i byen	105
Hen over de skrå brædder.....	110
»Verdens største jazzhus«	119
Paradisgades Vaffelbageri	129
Erhvervslivet 1980	135
De fratrådte, valgte eller udnævntes	147
Borgmesterens første bysvend	151
Revyens ikke-hundredeårsjubilæum.....	157
Domkirkens altertavle hjemme igen	168
Døde i 1980.....	175
Register.....	182

1980 dag for dag

Januar

Tirsdag 1. januar

Ved årsskiftet bor der 244.839 personer i kommunen. Det er næsten 350 færre end året før. Flytninger mellem Århus og andre kommuner har betydet et minus på omkring 900, og denne afgang har ikke kunnet opvejes af fødselsoverskuddet, der i 1979 kun har været på 545 (2.596 fødte ÷ 2409 døde).

Der sker færre ulykker ved affyring af nytårsfyrværkeri, men derimod er der en stigning i hærværkskaderner. Alene i Gellerupcentret knuses der ruder for ca. 40.000 kr.

Torsdag 3. januar

I en kronik i Stiftstidende tager borgmester Orla Hyllested stilling til påstanden om, at Århus har landets højeste udskrivningsprocent. Årsagen er det høje sociale stade, som heller ikke ses andre steder. Hver eneste skoleelev koster kommunen 15.000 kr., en nyindrettet

vuggestueplads henved 57.000 kr., og hver buspassager får et kommunalt tilskud på næsten 2 kr. til sin billet.

Fredag 4. januar

Marselisborg Gymnasium og Århus tekniske Skole begynder et samarbejde, der skal vare til påske: 14 gymnasieelever og 6 EFG-elever skal have fælles undervisning på adskillige felter både af praktisk og almindelig skolemæssig karakter.

Andelsboligforeningen Ringgården begynder opførelsen af anden afdeling af Trige-parken, der består af i alt 190 lejligheder.

Lørdag 5. januar

På Rådhuspladsen demonstrerer 4 politiske partier fra venstrefløjens sammen med foreningen Aldrig mere Krig mod Sovjetunionens invasion i Afghanistan.

Søndag 6. januar

Gellerupplanens teaterforening opfører et spil, Betonrosen, om forholdene i området. De medvirkende er unge fra kvarteret, instrueret af en beboer, Greta Horn, der også har

forfattet stykket ud fra sit kendskab til vanskelighederne på stedet.

Mandag 7. januar

DSB må skrinlægge en planlagt opførelse af en ny godsterminal af økonomiske grunde og søger i stedet at udbygge den nuværende. Dette støder dog på vanskeligheder, da Amtet går imod planen på grund af øgede ulemper i form af luftforurening og støj.

Tirsdag 8. januar

I det forløbne år er antallet af containere, der passerer gennem Havnen atter steget, denne gang med ca. 23 %, til 80.000. Stigningen begynder at skabe pladsproblemer på havneområdet.

Som et led i sikringen af »mørke« fodgængere og cyklister har Kommunen i denne vinter hidtil udleveret 3 km refleksbånd til byens borgere.

Trods protester fra beboerne omkring Studstrupværket giver Amtsrådet de nødvendige tilladelser til en udbygning af værket. Erhvervsfolkere i Bugten vil dog anke sagen for Miljøstyrelsen, og der vil ikke blive bygget, før denne har taget stilling.

Onsdag 9. januar

Ved By-Orkestrets nye tradition: nytårskoncerten, opføres Beethovens 9. symfoni, og mere end 2.000 tilhørere overværer koncerten i Stadionhallen.

1980

På Nydamsvej sprænges en telefonboks i luften. En kvinde i nærheden får et chok, men helt uventet kan braget ikke være kommet: Dagen efter sigtes hun og en ung mand for at have antændt en hjemmelavet rørbombe i boksen.

Torsdag 10. januar

Ved et nævningeting idømmes hovedmanden for mordet på købmand Slot-Nielsen, som for et år siden blev skudt under et røveri i sin butik, 12 års fængsel, mens de to »medhjælpere« hver får 5 års fængsel.

I Andelsbankens afdeling i Brabrand begås om eftermiddagen røveri. Udbyttet er 150.000 kr.

Fredag 11. januar

En ældre kvinde findes om morgenen ved jernbaniadukten i Kongsvang: i mørket aftenen før snubled hun i det glatte føre, og først efter 11 timer i sneen bliver hun opdaget, meget forkommen, men uden skader.

Lørdag 12. januar

En analyse foretaget af Ulykkes Analyse Centret for Århus Amtskommune viser, at kun 10 % af hospitalsbehandlede voldsofre melder sagen til politiet.

Mandag 14. januar

Mens der på Storebæltsoverfarten er sket en nedgang i antallet af biler på ca. 6 % i 1979, kan Kalundborgoverfarten notere en stigning på 16 % til 180.000 overførte biler. Også

passagertallet er i vækst. Mere end 1 million mennesker benyttede i 1979 hurtigfærger, der er den billigste rute til København.

Tirsdag 15. januar

Byens vise- og folkemusikere har foretaget en intern underskriftsindsamling for at have styrke bag sig i et krav om en rimelig part af den halve million kr., som årligt uddeles til byens rytmiske musikliv.

Onsdag 16. januar

I byrådsmødet rejser Jørgen Lenger (VS) spørgsmålet om en bedre kommunal kontrol med udstykningen i ejerlejligheder, som han mener sker ulovligt efter de nye bestemmel-

ser om stop for udstykning af ejendomme fra før 1966. Han henviser til selv at foretage politianmeldelse, idet rådmand Olaf P. Christensen ikke mener, at kommunen har beføjelse til at efterprøve de indsendte skemaer.

I dagene 21.-23. januar afholdes tre store erhvervsvejledningsaftener på rådhuset. Besøget den første aften er ca. 700, hvilket er lidt færre end sidste år. Fagforeningsfolk mener dog, at tiden er ved at løbe fra denne form for arrangement, idet mange af de unges spørgsmål bliver besvaret i skolerne og i erhvervspraktikken. I sidste skoleår var således omkring 9.000 skolelever fra de to ældste klassetrin i praktik i 3000 forskellige virksomheder i byen. (Foto: Ib Hansen).

På byrådsmødet opnås der enighed om fortsat gratis tandpleje til unge det første år efter skolegangens ophør. Et udvalg nedsættes dog, for at muligheden for at få en fordelagtigere ordning med byens tandlæger kan blive undersøgt.

Fredag 18. januar

1630 pensionister ansøger Socialforvaltningen om del i det beløb, ca. 5 mill. kr., som stilles til rådighed for Århus Kommune som statslig hjælp til dækning af forhøjede varmeudgifter.

På Odder-banen er der midt i den travle trafik fredag eftermiddag 4 timers togstandsning efter en togafsporing ved Rosenhøj.

Til AOFs arrangement med 7 gamle danske film på 7 eftermiddage i vinterens løb melder sig ca. 600 århusianske pensionister.

Lørdag 19. januar

Elsam og Århus Havn har færdiggjort et projekt til en havneudvidelse, der skal gøre det muligt at importere endnu større kulmængder end hidtil. Der skal over et par år investeres ca. 100 mill. kr. i projektet.

Mandag 21. januar

Som et led i bekæmpelsen af ungdomsarbejdsløsheden udarbejdes en forsøgsplan for to amter, hvoraf det ene er Århus Amt. Forsøget vil kunne gennemføres for 25 mill. kr. og skal skaffe alle unge en beskæfti-

gelse, bl.a. gennem nye utraditionelle kurser.

Det kooperative byggefirma JME vil sælge 120 lejligheder i Katrinebjergparken som ejerlejligheder. Beboerne slutter sig sammen i protest, men JME fremfører, at det er et byggefirma, og at de indkomne penge skal benyttes til at sætte nye arbejder i gang.

Tirsdag 22. januar

Sporvejene har nu 208 busser, og i myldretimerne er alle i brug. Antallet af passagerer er steget med 10-15 % i forhold til januar sidste år.

Både bygningen af de høje siloer,

hvis planlægning skabte så megen diskussion om byens »profil«, og Århus Oliefabriks store projekt på Østhavnen er udskudt på ubestemt tid.

Torsdag 24. januar

Århus har fået endnu to nye foreninger: en dansk-tyrkisk forening og en skiklub. Begge starter med ca. 100 medlemmer.

I dagene 23.-25. januar er den almindelige undervisning på Ellekærskolen suspenderet. I stedet går elever og lærere i samarbejde med kunstnerne Thomas Kruse, Ole Weis og Peder Stougaard i gang med at udsmykke skolen med malede og vævede billeder. (Foto: Jens-Kristian Søgaard).

1980

Venstrefløjen og de radikale i byrådet forbereder en forespørgsel til borgmesteren for at forpurre JME's salg af lejlighederne i Katri-nbjergparken. Det hævdes, at salget vil koste kommunen mere end en million kr. årligt, bl.a. i forøgede udgifter til boligsikring for de beboere, der må flytte.

Fredag 25. januar

De økonomiske vanskeligheder melder sig nu også i bådbranchen: alene i Århus-området har 5 bådforhandlere måttet give op.

Mandag 28. januar

Som en følge af de høje oliepriser er tyveriet af pejsebrænde i Marselisborgskovene steget så meget, at det overvejes at lukke flere skovveje for bilkørsel.

Til en høring om boligsituationen i Århus møder ca. 400 borgere op i Stakladen, hvor et panel repræsenterende Folketinget, Byrådet og Viby Andelsforening besvarer spørgsmål. Blandt de berørte emner er mangelen på lejeboliger, Kommunens holdning til udstykning af ejerlejligheder og boligforeningernes byggekvota.

Tirsdag 29. januar

Fra en postbil på vej fra Jyske Banks afdeling i Harald Skovbys Gade til afdelingen i Silkeborg stjæles i eftermiddagstimerne 400.000 kr., uden at de to ledsagende bankfolk opdager det. Allerede dagen efter pågribes røverer ved en systematisk eftersøg-

ning fra politiets side. Uden at kende indholdet af de to tasker, det drejede sig om, stjal han dem, blot fordi bilens dør stod åben.

Onsdag 30. januar

Byrådet bevilger byens brandvæsen 230.000 kr. til indkøb af 3 nye inspektionssvogne.

Torsdag 31. januar

Sparekassen SDS Midtjylland skænker Den gamle By 125.000 kr. til opførelsen af en gammel modehandlerbutik fra Lemvig.

Billedkunstnernes Forbund protesterer over for Statens Kunstfond, fordi det er stemt for bl.a. at benytte den franske kunstner Pierre Soulage ved udsmykningen af Århus' nye musikhus. Forbundet ønsker udelukkende danske kunstnere sat på arbejdet.

Byrådet bevilger 961.000 kr. til istandsættelse af det tidligere plejehjem Elanka i Åbyhøj. Det skal herefter benyttes som kontor for Socialforvaltningen, indtil bedre kontorer kan erhverves.

Februar

Fredag 1. februar

DTM-Kartro i Malling, der fremstiller internt transportmateriale til træindustrien, standser sine betalinger og opsiger samtlige 50 ansatte.

»Ungdom for Kristus«, der er en tværkirkelig bevægelse, åbner 2. februar sit sjette kaffehus i Danmark på hjørnet af Sjællandsgade og Thunøgade. Bevægelsen, der startede i 1945 i USA, har til formål at aktivisere unge i kristendommen. I kaffehuset er der også indrettet værelser, som kan bebos af unge, der vil gøre et opsøgende arbejde blandt kvarterets ungdom. (Foto: Bjarke Larsen).

Lørdag 2. februar

I Kunstbygningen åbnes en mindeudstilling for maleren Aage Fredslund Andersen, arrangeret af Århus Kunstforening af 1847.

Det Kollektive Galleri, Sjællandsgade 83-85, lukkes umiddelbart før fernisering på udstilling af batik-kunstneren Stinne Boye. Årsagen er mangelfuld brandsikring.

Mandag 4. februar

Ved By- og Herredsretten idømmes en ung mand 60 dages fængsel for færdselslovsovertrædelser, hærværk og vold. Han har bl.a. tvunget en kammerat ind i en tørretumbler i Gellerup Center og derefter sat maskinen i gang.

Tirsdag 5. februar

I Amtsrådets møde vedtages amtskommunernes regionplan med den såkaldte Bilka-klausul, der hindrer etablering af varehuse større end 3000 m².

Onsdag 6. februar

Efter en diskotekfest i Vorrevangskolens Ungdomsklub bliver en kontrollør slået ned af fire klubmedlemmer. Lederen af ungdomsklubben mener, det er udsigten til arbejdsløshed, der demoraliserer mange unge.

Torsdag 7. februar

22 kølehusarbejdere ved Frisko Sol Is nedlægger arbejdet som led i en lønstrid.

For omkring 10 mill. kr. er plejehjemmet Egely på Holme Ringvej blevet udvidet og moderniseret, og det fremtræder nu som et af kommunens mest moderne plejehjem. Efter indvielsen 7. februar af Egely råder Århus nu over omkring 2.000 pladser på plejehjem, foruden 1859 pensionistboliger og 244 beskyttede boliger.

(Foto: Jens-Kristian Søgaard).

»Udsigt gældende til Lørdag (9. feb.) morgen for hele landet: jævn vind til stiv kuling omkring øst og endnu en del sne og snefygning . . . « Indenfor det sidste døgn (7.-8. feb.) er der faldet 15-20 cm sne, hvilket medfører, at 5 af kommunens skoler må lukke. Sporvejene må indstille enkelte ruter, mens der iverksettes uregelmæssigheder i køreplanen for de fleste linier.

(Foto: Jørn Timm).

1980

En ung mand forsøger røveri i postkontoret Hans Broges Gade 22. Han affyrer skræmmeskud med en gaspistol, men flygter, da der kommer en kunde.

Fredag 8. februar

A/S Kosan overtager A/S Frichs for 13.6 mill. kr. med henblik på videreførelse af virksomheden.

BJ Musik, der har hovedsæde i Hellerup, åbner forretning Store Torv 18 med hammondorgler, klaverer og andre musikinstrumenter.

Søndag 10. februar

Under en høring i Stakladen, arrangeret af BUPL, protesterer professor Birthe Kyng mod Byrådets Socialudvalgs brug af hendes udtalelser som forsvar for en opnormering af børnetallet i vuggestuerne. Der er på mødet enighed om, at de offentlige besparelser ikke må forringe børnenes vilkår.

Tirsdag 12. februar

På GASAs generalforsamling i Hotel Mercur meddeler formanden, gartneriejer Erik Graff Kristensen, at omsætningen i 1979 er steget med 15.5 %, væsentligst på grund af potteplanteproduktionen.

Onsdag 13. februar

I Byrådets møde, der overværes af flere hundrede pædagoger og forældre med børn, vedtages det, at 24 vuggestuer i Århus skal optage 112 ekstra børn, og at der samtidig ansættes 125 pædagogmedhjælpere.

En 20-årig indsat undviger om natten fra arresten efter at have savet en vinduestremme over og firet sig ned ved hjælp af lagenstrimler.

Det fremgår af en husstandsundersøgelse i Mårslet, at næsten 90 % af befolkningen ønsker tilvæksten af parcelhuse standset og trafikken begrænset samt oprettelse af flere nærbutikker.

Torsdag 14. februar

Under opførelsen af Århus Renholdningsselskabs administrationsbygning ved Bautavej bliver en kranfører dræbt ved en nedstyrtning af førerkabinen.

I Bikubens afdeling på Store Torv truer en ung mand kassereren til at udlevere 15.000 kr., hvorefter han flygter til fods.

I Stakladen afholdes en mindeaften for den tyske studenterleder Rudi Dutschke, der døde i Århus 24. december 1979.

40 chauffører i vognmandsfirmaet EKV-Transport, der er eneentreprenør på vareudkørsel fra FDBs centrallager i Viby, nedlægger arbejdet i utilfredshed med løn- og arbejdsforhold. De strejkende holder vagt ved centrallageret uden dog at etablere fysisk blokade.

Fredag 15. februar

A/S Kosans overtagelse af A/S Frichs fejres ved en reception på fabrikken. Erik F. Hyldahl fortsætter som di-

rektør. Borgmester Orla Hyllested takker på byens vegne for, at virksomheden kan fortsætte.

Jydsk Teknologisk Institut har modtaget 120.000 kr. fra Teknologirådet til en undersøgelse af, om det er rentabelt at producere sprit af kartofler til opblanding i benzin.

Lørdag 16. februar

Under en rock-koncert i Stakladen, arrangeret af 14 punkgrupper, opstår der så alvorlige tumulter, at politiet bliver tilkaldt og rydder lokalet. En betjent og en halv snes festdeltagere må køres på skadestuen.

Mandag 18. februar

En 25-årig mand bliver ved By- og Herredsretten dømt til anbringelse på hospital for sindslidende for i september 1979 at have voldtaget en 83-årig kvinde i den indre by.

Tirsdag 19. februar

Otte husejere bliver i lighed med tidligere år belønnet med 1000 kr. hver af borgmester Orla Hyllested for god vedligeholdelse af deres ejendomme, af hvilke de fleste er bygget omkring århundredskiftet. Blandt præmietagerne er dog også Viby Andelsboligforenings kompleks ved Rørdamsvej fra 1946.

Torsdag 21. februar

160 bryggeriarbejdere på Ceres nedlægger arbejdet for at understøtte kravet om en forhøjelse af timelønnen med 5,80 kr., svarende til

hvad der er givet arbejderne på Fredericia Bryggeri.

En pistolbevæbnet røver truer kassereren i postekspeditionen Thorvaldsensgade 28 til at udlevere 5000 kr. og flygter derefter på cykel.

Lørdag 23. februar

I anledning af 300-års dagen for oprettelsen af baroniet Marselisborg afsløres en mindesten på Marselisborg Gymnasiums areal ved Birkeetinget. Der tales bl.a. af borgmester Orla Hyllested, konsul P. Harris og amtskommunaldirektør C. A. Christesen. Højtideligheden overværes af den nederlandske ambassadør, A. de Waal, og danske, engelske og hollandske efterkommere af slægten Marselis.

Den unge bankrøver, der 16. februar 1978 plyndrede Handelsbankens filial på Rolighedsvej og 19. februar 1979 Arbejdernes Landsbanks afdeling ved Frydenlund Allé samt 29. juni 1979 stjal en taske med 293.000 kr. på Magasins parkeringsplads, begår selvmord i arresten i Randers.

Mandag 25. februar

På et energimøde i Kongreshuset, arrangeret af Socialdemokratiet og DSU, gør energiminister Poul Nielson rede for regeringens stilling til lokale energiproblemer: Alternativ energi er ikke hensigtsmæssig i fjernvarmeområder. Direktør Kaj Armann forsvarer nedlæggelsen af det nedslidte Århus Gasværk.

På en generalforsamling i Arbejdernes Fællesorganisation vedtages en udtalelse, der med beklagelse accepterer JMEs beslutning om udstykning af Katrinebjergparken i ejerlejligheder.

Den sindsforvirrede unge mand, der 10. august 1979 dræbte en cyklist med knivstik på Kystvejen, dømmes til anbringelse på et hospital for sindslidende.

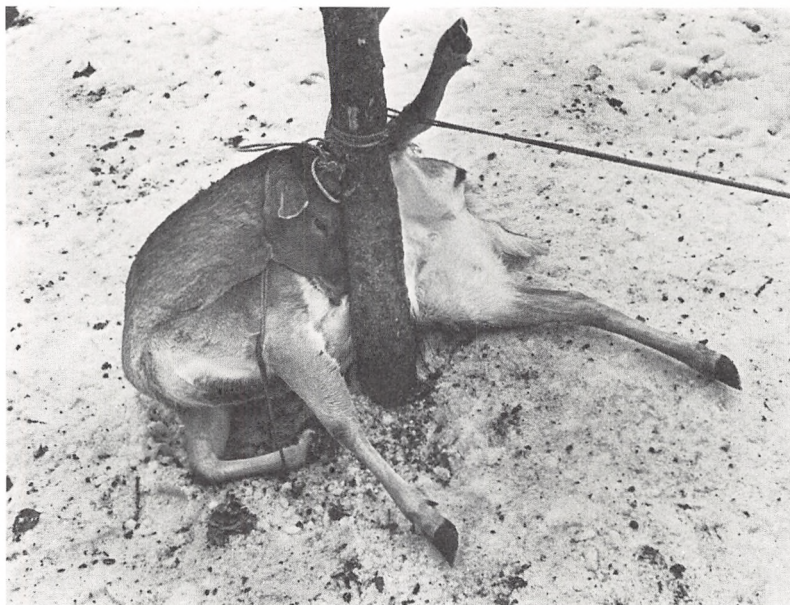
Tirsdag 26. februar

Der holdes debatmøde om kommunale grundskatter i Vejlbj Landbrugsskole med deltagelse af fhv. finansminister Anders Andersen og repræsentanter for Århus Byråd.

Af frygt for Bülent Ecevit's sikkerhed og for, at han vil »sidde fast« i mængden af begejstrede landsmænd, bliver han under sit besøg i byen den 23. februar smuglet ind på Rådhuset gennem tårnindgangen. Den meget populære leder af det tyrkiske socialdemokrati, der efter militærkuppet i Tyrkiet har måttet trække sig ud af aktiv politik, taler i Rådhushallen til ca. 600 tyrkiske fremmedarbejdere fra Århus og Randers.

(Foto: Preben Hupfeldt).

Det fremhæves, at Århus har en langt højere grundskyldspromille end de øvrige kommuner i amtet.

Sidst i februar overvejes det at lukke dyrehaven for publikum, efter at et eksempel på dyreplageri af værste art har fundet sted. To dåhjorte er blevet indfanget og bundet til træerne, og i hjortenes forsøg på at komme fri har de kvalt sig selv. Hvem finder dog på noget sådant?

(Foto: Ib Hansen).

360 HK-ansatte i Sallings afdelinger i Århus og Ålborg nedlægger arbejdet som led i en lønstrid. (Se 29. februar).

Busrejse-bureauet Gislev Rejser etableres i Stjernerejsers tidligere lokaler Frederiks Allé 22-24.

Onsdag 27. februar

I Byrådets møde bevilges 130.000 kr. i kommunalt driftstilskud til Kvindehuset i Havnegade.

En købmand i Risskov overrasker to mænd, der er brudt ind i hans forretning, men bliver slået ned, hvorefter røverne flygter. Købmanden har dog noteret nummeret på deres bil, hvorefter de bliver arresteret.

Fredag 29. februar

De strejkende HK-ansatte hos Salling genoptager arbejdet efter tilsagn om nye lønforhandlinger. (Se 26. februar).

Marts

Lørdag 1. marts

Det århusianske arkitektfirma Møller & Wichmann tildeles en vinderpris på 60.000 kr. i en konkurrence om trafiksanering i byområder udskevet af Danske Arkitekters Landsforbund i anledning af forbundets 100 års jubilæum.

Under stor deltagelse afholdes en narkotika-høring af Folkebevægelsen mod hårde Stoffer.

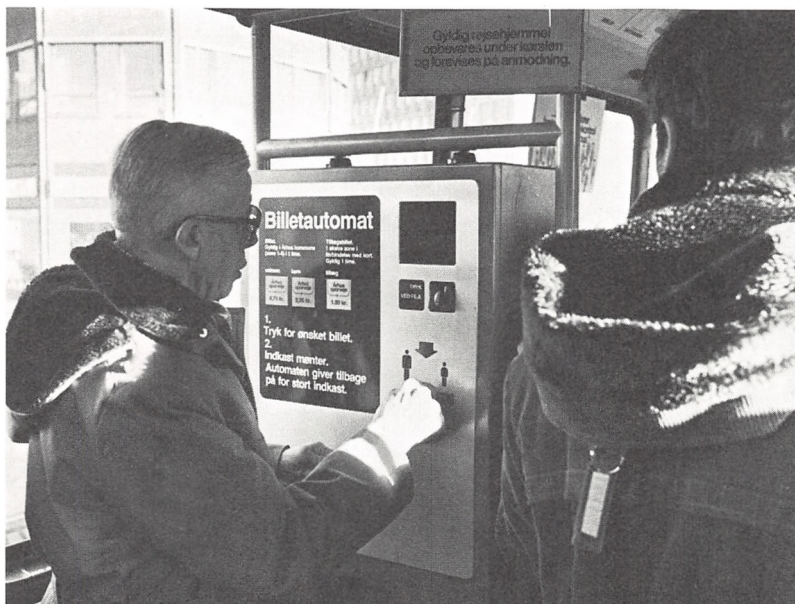
Mandag 3. marts

Ved By- og Herredsretten idømmes en ejendomsmægler 60 dages fængsel for i Boligretten at have afgivet falsk forklaring om manglerne ved en lejlighed, han skulle sælge.

Tirsdag 4. marts

Ved Boligretten afsiges dom i en sag om installation af kabel-tv i lejligheder: en lejer har nægtet at anerkende en huslejestigning på 35 kr., fordi han ikke ønsker kabel-tv i sit hjem. Dommen går ham imod: denne form for tv må nu anses for almindeligt »tilbehør« til udlejningslejligheder.

Århus Kunstforening af 1847 holder generalforsamling: i det forløbne år er der afholdt 15 udstillinger med i alt 26.219 besøgende. Medlemstallet er steget fra 756 til 937.

Premieren på Sporvejenes nye takst-system, 2. marts, forløber ikke uden visse problemer, idet klippeautomaterne i 47 busser strejker. Fejlen bliver hurtigt udbedret, og Sporvejenes ledelse priser sig lykkelig for, at premieren var en søndag og ikke en hverdag, hvor fejlen kunne have givet anledning til problemer i myldretiden.
(Foto: Bjarke Larsen).

Onsdag 5. marts

4.000 skolebørn demonstrerer på Rådhuspladsen mod de bebudede nedskæringer på skolernes budgetter.

I Beder påbegyndes et stort fælles byggeri: 27 familier har i et par år planlagt en ny form for bofællesskab: hver familie får sit eget hus, og dertil kommer et ekstra hus med fællesfaciliteter, specielle legepladser, en festplads og fælles køkkenhave.

Lørdag 8. marts

Skolerådmand Thorkild Simonsen udtaler, at de bebudede besparelser ikke vil være så vanskelige at imødegå: det faldende børnetal alene vil medføre væsentlige besparelser.

På Kvindernes internationale Dag fejres åbningen af Kvindehuset i Havnegade.

Mandag 10. marts

Danmarks første A-klub for unge arbejdsløse åbner i Gellerupplanen, foreløbig som et et-årigt forsøg. 30 unge vil dagligt i en måned blive hjulpet til en større sikkerhed: de skal skrive ansøgninger, lære at træffe aftaler i en telefon og komme som ansøgere på en arbejdsplads.

Landsforeningen mod Børnelammelse åbner 7. marts en tekstklinik for handicappede bilister i Risskov.

Klinikken, der er en filial af Landsforeningens afdeling for motorisering i Hellerup, vil gøre det lettere for handicappede i Jylland og på Fyn at få bil. På billedet demonstreres en lille kran, som kan hjælpe den handicappede ind i bilen.

(Foto: Ib Hansen).

1980

Sparekassen SDS overrækker Festugens formand, Orla Hyllested, 25.000 kr., der skal bruges til hjælp til udgivelsen af en bog om Festugens første 15 år.

Tirsdag 11. marts

En industrivirksomhed i Lystrup idømmes af Arbejdstilsynet en bøde på 4.000 kr. for at have forsømt at afskærme en båndsav tilstrækkeligt.

Den unge mand, der i januar stjal et par mapper i en bankbil uden at vide, at de indeholdt 400.000 kr., idømmes 2 år og 3 mdr.s fængsel. For 90.000 kr. købte han straks 16 g heroin, mens resten af pengene var i behold ved hans anholdelse.

Århus-coasteren Helene Jensen løber på grund i den norske skærgård nær Bergen. Besætningen reddes med det samme, og skibet trækkes af grunden efter nogle dages forløb.

Onsdag 12. marts

Inden for de sidste 2 uger har en pyroman igen været på spil i byens lidt ældre ejendomme: 10 formiddage har brandvæsenet måttet rykke ud til mindre, påsatte brande på lofter og trapper.

Byrådet må bevilge endnu 120.000 kr. foruden de 470.000 kr., der tidligere er bevilget, til støjsolering af den nye tunnel under Strandvejen.

Torsdag 13. marts

Beboerforeningen Nørrestenbro klager nu – efter at en klage til

Planstyrelsen har været forgæves – til Ombudsmanden: de ønsker fællesfaciliteter og grønne arealer på S. C. Sørensens og Sabroes areal ved Knudrisgade. Kommunen vil have offentlige kontorer, boliger og vuggestuer på stedet.

Fredag 14. marts

Et legat med en kapital på 742.000 kr. er af den afdøde leder af konfektfirmaet Kathrine Andersen, Borgporten, Karen Johnsson, blevet oprettet til pleje og lægehjælp til trængende eller hjemløse dyr.

Lørdag 15. marts

Den 16-årige skoleelev, der i december 1979 stak sin lærerinde ned midt i timen, idømmes ved By- og Herredsretten 2 års fængsel.

For andet år i træk er den 14-årige Søren Gregersen, Risskov, blevet vinder af firmaet Philips konkurrence for unge opfindere. I år er præmien på 3.000 kr. for en afhandling om dråbenedslag.

Søndag 16. marts

Aarhus Teater mindes afdøde kulturminister Niels Matthiasen ved en eftermiddagsforestilling med et varieret program fremført af teatrets personale og andre lokale kunstnere.

Mandag 17. marts

For at dæmpe op for det stadig stigende antal cykel- og knallerttyverier i byen indleder det kriminalpræventive råd i forening med for-

sikringsselskabet Baltica en kampagne for at få folk til – gratis – at få mærket deres køretøjer med deres personnumre.

Tirsdag 18. marts

På Langkær Gymnasium i Tilst opføres i 4 dage et teaterstykke om samfundsforholdene i 70'erne sat i relation til 30'ernes samfund. 65 elever har skrevet stykket, sat det op og medvirker ved opførelsen.

Onsdag 19. marts

Byrådet bevilger ca. 3 mill. kr. til opførelse af en ny tribune på Cykelbanen. Den gamle nedbrændte kort før jul.

For to dristige bankrøverier og et kup af en pengetaske i Magasinsgård idømmes en 23-årig ung mand 8 års fængsel. Hans medskyldige, en jævnaldrende kammerat, begik for kort tid siden selvmord i arresten i Randers.

Torsdag 20. marts

Ved en 10-dages blokade af Mejlgade 90, hvor beboerne har hindret håndværkere i at begynde en istandsættelse, har lejerne nu opnået, at lejlighederne ikke moderniseres i en sådan grad, at de kan sælges som ejerlejligheder.

Lørdag 22. marts

3.000 aktive gymnaster og 5.000 tilskuere deltager i Århus Amts Gymnastikforenings årlige opvisning i Stadionhallen.

Ved en gudstjeneste i Sct. Pauls Kirke 23. marts bliver 38 elever fra Diakonhøj-skolen indviet som diakoner til deres gerning som medarbejdere inden for diakonbevægelsens kristeligt prægede hjælpearbejde. Bevægelsen, der driver hospitaler, plejehjem m.v., kom til Danmark i 1863 ved oprettelse af Diakonissestiftelsen i København. Diakonhøjskolen i Århus er grundlagt i 1920.

(Foto: Bjarke Larsen).

Søndag 23. marts

Fra Fruebjerg Brugsforening ved Ormslev, der forhandler Sporvejenes nye rabatkort, stjæles der kort til en værdi af godt 20.000 kr.

Som et led i indsamlingen til Niels Matthiasens Mindefond byder byens kulturelle institutioner og kunstnere på en festdag, der slutter med en velbesøgt midnatsforestilling og bespisning på Rådhuset. Dagens overskud bliver ca. 120.000 kr.

Onsdag 26. marts

Det budgetterede underskud på den tilbageværende leverance af bygas viser sig at være blevet 12 gange så stort som først beregnet, idet det er vokset fra 630.000 kr. til 8 mill. kr.

Domkirken er fyldt, da By-Orkestret sammen med 3 sangkor opfører Haydn's oratorium »Skabelsen«.

Den ene lønstrejke efter den anden rammer byens virksomheder. I 6 uger har 189 bryggeriarbejdere på Ceres nægtet at arbejde, men arbejdet er atter genoptaget: de forlangte 5,80 kr. mere i timen, mens ledelsen er gået ind på 45 øre mere.

Torsdag 27. marts

Ved By- og Herredsretten idømmes en arbejdsgiver 12.000 kr. i bøde for at have undladt at betale den opkrævede A-skat. En anden må betale 6.000 kr. for at have forhøjet svendelønnen, hvorved han har overtrådt løn- og pristoploven.

71,6 % af beboerne i Langkærparken stemmer imod at få installeret kabel-tv.

Oliepriserne er indirekte medvirkende til et forøget antal skorstensbrande: de husejere, der har pejs, fyrer nu mere med brænde end før, og et par brande dagligt som følge heraf er ikke usædvanligt.

Fredag 28. marts

Hotel Merkur i Viby, der længe har kæmpet med økonomiske vanskeligheder, synes at ride stormen af denne gang: hotellet fortsætter som hotel med lederen af Hotel Atlantic, Gunnar Petersen, som forpagter.

Søndag 30. marts

Folkebevægelsen mod EF afholder et »kulturmarked« i Gellerupcentret med sang, teater, kunst og anden aktivitet. Tilstrømningen er så stor, at det kniber med pladsen, og over-

Socialrådgiver Hanne Reintoft holder den 27. marts i Kongreshuset foredrag for byens pensionister om Ældrekommissionens arbejde. Tilstrømningen er så stor, at end ikke den største sal er stor nok. Mødet, der er arrangeret af Samrådet for Omsorgsarbejde i Århus, sluttede med en lang række spørgsmål fra tilhørerne, af hvilke et lille udsnit ses her.

(Foto: Jens-Kristian Søgård).

skuddet på 5.000 kr. vil blive benyttet til en senere gentagelse af arrangementet.

Mandag 31. marts

Sjællandsgades Beboerforenings trafikgruppe har udarbejdet en trafikplan for hele kvarteret. Efter en orienterende udstilling og deraf føl-

gende drøftelser sendes planen til Kommunen.

Skolevæsenet har nu i over et år sammen med Socialforvaltningen drevet en specialskole for unge tyrkiske piger. Der lægges stor vægt på undervisningen i dansk sprog og samfundslære, og adskillige er allerede gået videre til faglige uddannelser i lighed med unge danske piger.

April

Tirsdag 1. april

Efter sammenbrud af lønforhandlingerne mellem Finansministeriet, Dansk Politiforbund og Dansk Kri-

minalpolitiforening er der omfattende sygemeldinger på alle landets politistationer. I Århus er 70 mand hos ordenspolitiet og 40 mand hos kriminalpolitiet sygemeldt.

I Vejby-Risskov-Hallen afholdes et landbrugspolitisk møde med ca. 3000 deltagere, arrangeret af Vestres erhvervspolitiske udvalg. Statsminister Anker Jørgensen forsvare regeringens landbrugspolitik over for bl.a. tidligere landbrugsminister Niels Anker Kofoed, Landbrugsrådets præsident Hans O. Kjeldsen og formanden for De Samvirkende Danske Husmandsforeninger Chr. Sørensen.

Radio- og TV-forhandler Jens Åge Nielsen har solgt sine fire forretninger i Søndergade, M. P. Brunns-gade, Banegårdsgade og Fredens-gade til FONA, der i forvejen ejer to forretninger i Århus. Forretningerne i Søndergade og M. P. Brunns-gade overtages fra i dag, mens de to sidste efter planen vil skifte ejer til august.

Onsdag 2. april

En ung kvinde i nordvestbyen bliver voldtaget og udplyndret af to brødre på 19 og 15 år, som hun har inviteret hjem i sin lejlighed.

Skærtorsdag 3. april

I Marselisborg-Hallen åbnes antikvitetsudstillingen Antik 80, arrangeret af Lions Club, Århus.

Langfredag 4. april

I politimester Erik Christensens lejlighed i Assensgade ødelægges entreen af en brand, der formentlig er påsat gennem brevsprækken.

De første påskedage har været præget af husspektakler og hærværk samt mange knuste ruder, særligt i kvarteret omkring Guldsmedgade.

Lørdag 5. april

Postmester P. K. Lund hævder, at det efterhånden er en undtagelse, når posttog når rettidigt frem til Århus. Publikum retter bebrejdelser mod postbudene, men forsinkelserne skyldes dels DSB, dels den nye postterminal i København.

Tirsdag 8. april

På et beboermøde i Grønløkkeskolen stiftes en antenneforening for Tranbjerg, der skal arbejde for indførelse af kabel-TV i samarbejde med Jydsk Telefon.

Chokoladefabrikken Carletti, der standsede sine betalinger 3. december 1979, er blevet rekonstrueret ved dannelsen af et nyt aktieselskab, der overtager driften fra 1. maj. Brødrene Henry og K. D. Jakobsen træder tilbage, og direktør Gorm Jakobsen bliver ansvarlig leder af det ny selskab.

Onsdag 9. april

I Byrådets møde vedtages det at sende et brev med en mild tilrettevisning til de tjenestemænd, der deltog i den landsomfattende arbejdsnedlæggelse 15. marts 1979.

Der bevilges 3.3 mill. kr. til udvidelse af Mårslet Skole.

Fredag 11. april

Professor Hugh Zachariae, Marselisborg Hospital, modtager på Københavns Universitet grosserer Sønnich Olsens og hustrus legat på 25.000 kr. for sin udforskning af hudsygdomme.

Lørdag 12. april

Beboergrupperne omkring Vestervang arrangerer legedag med boldspil, skattejagt, drager, folkedans og andre aktiviteter på det fritliggende areal, der efter kommunens lokalplan skal bebygges med fire ejerlejlighedsblokke, et dagcenter og en vuggestue.

40-årsdagen for Danmarks besættelse, den 9. april, markeres på Pressemuseet med åbning af udstillingen »Pressen og Besættelsen«. Udstillingen, der består af flere hundrede avissider, overskrifter, løbesedler og andre dokumenter, vækker stor interesse og fortsætter året ud. På billedet får museets leder, Knud Søndergaard, overrakt et af udstillingens klenodier – et pressearmbind – af den tidligere frihedskæmper, redaktør Henry Nielsen.

(Foto: Jens-Kristian Søgaard).

Søndag 13. april

Der holdes borgerlig konfirmation i Skt. Annagades Skoles aula med festtale af skoledirektør Birgit Darr.

En række pyromanbrande hænger i vinter- og forårsmånederne Århus-egnen. Den 14. april går det bl.a. ud over »Højbygård« ved Skibby, hvor en svinstald nedbrænder. En time før branden bryder ud har brandvæsenet været på stedet, men da viser det sig at være falsk alarm.
(Foto: Bjarke Larsen).

Mandag 14. april

Statsminister Anker Jørgensen taler på et socialdemokratisk møde i Skt. Annagades Skole om »Danmark i 80'erne« og om de igangværende økonomiske indgreb.

To varetægtsfanger undviger fra arresten efter at have savet en vinduestremme over med en bordkniv.

Entertaineren Kim Larsen giver koncert i Vejlbj-Risskov-Hallen med ca. 2000 tilhørere.

Tirsdag 15. april

De to unge mænd, der 27. februar brød ind i en købmandsforretning i Risskov, dømmes i By- og Herredsretten for tyveri og vold til henholdsvis et års og otte måneders fængsel.

Torsdag 17. april

I et nævningeting dømmes en argentinere og en italiener til henholdsvis otte og syv års fængsel for røveriet af 80.000 kr. fra Provinsbankens Langenæsafdeling 17. september 1979. Under domsforhandlingen bevogtes Tinghuset af politifolk med maskinpistoler og hunde. (Se 25. juni).

En bilist bliver slået ned i Willemoesgade af fire unge mennesker, som derefter stjæler hans bil og flygter.

Freitag 18. april

Havnens ny bugserbåd »Aros To« navngives på Dannebrog Værft af fru Dagny Hyllested.

Lørdag 19. april

En heftig støvstorm giver også på Århuseggen jordfygning fra nysåede marker.

På grund af årelang brug af vejsalt er rodnettet på denne 300-årige eg ved vandrehjemmet i Risskov blevet svækket så meget, at den ikke kan stå for presset under et voldsomt stormvejr den 19. april. Ved faldet sker der stor skade på vandrehjemmet.
(Foto: Bjarke Larsen).

Under et slagsmål uden for Restaurant Ambassadeur i Mejlgade mellem rivaliserende bander bliver en kontrollør såret af knivstik og en gæst af skud fra et jagtgevær. To polakker bliver fængslet, sigtet for drabsforsøg.

På en generalforsamling i Bryggeri- og Mineralvandsarbejdernes Fagforening bliver formanden, Knud Malmros', beretning nedstemt, hvorefter bestyrelsen træder tilbage.

Søndag 20. april

Den engelske rockgruppe 10 C C giver koncert i Vejlbj-Risskov-Hallen med ca. 1800 tilhørere.

Onsdag 23. april

I Byrådets møde vedtages det efter afstemning at give Dansk Esso tilladelse til nedrivning af den gamle ejendom Skovlyst, Skovvangsvej 211, til fordel for selskabets tilgrænsende servicestation.

Ved afsporing af et rangerlokomotiv ved havnestationen blokeres nærbanens spor i tre timer, så passagererne må befordres med bus.

På et møde i Skt. Annagades Skole oprettes en lokalkomité under Verdensnaturfonden med dyrepasser Bent Jensen, Brabrand, som formand.

Det britiske rederi United Baltic Corporation indvier en ny skibsroute Teesport-Århus-Gdynia med gods-færgen »Baltic Eagle«.

Brobjergskolen kan 24. april fejre 100-årsdagen for oprettelsen af den daværende Søndre Byskole i 1880. Dagen bliver markeret på forskellig vis. Bl.a. bliver der sendt lige så mange balloner til vejrs, som der er elever på skolen, og indmarchen til klasseværelserne markeres med gammeldags håndklokkeringning. Der udsendes et festskrift, og som gave til sig selv har skolen købt V. Foersom Hegndals skulptur »Legende børn«, som opstilles i skolegården. (Foto: Jens-Kristian Søgaard).

27 NATO-flådefartøjer og 1200 mand er sidst i april på besøg i Århus. Styrken, der består af fartøjer fra bl.a. England, Belgien, Tyskland, Norge og Holland, har deltaget i en minestrygningsøvelse i Store Bælt, en årlig øvelse der går på skift mellem Tyskland og Danmark. (Foto: Jens-Kristian Søgaard).

1980

Torsdag 24. april

Ca. 100 HK-ansatte hos FDB i Viby nedlægger arbejdet som følge af en lønstrid.

Direktøren for EF-Kommissionens tolkeafdeling Renée van Hoof besøger Århus for at orientere Universitetet og Handelshøjskolen om de øgede muligheder for ansættelse af danske tolke i Bruxelles.

Fredag 25. april

I supermarkedet Merko, Åboulevarden 49, skubber en kunde kassedamen til side og stjæler 10.500 kr. fra det åbne kasseapparat.

Lørdag 26. april

Århus Tømmerlaug fejrer 100 års jubilæum ved udsendelse af et festskrift og stiftelse af et legat for tømmerlærlinge på 1000 kr.

Tivoli Friheden åbner sæsonen i strålende sol med musik af Århus Pige- og Promenadeorkestret, underholdning ved Jørgen Buckhøj og Henning Hansen og festfyrværkeri.

Mandag 28. april

Århus Motor-Compani A/S, Skolebakken 2-4, standser sine betalinger.

En personbil fra Mundelstrup bliver knust mellem to lastvogne på Skanderborgvej ved Kolt Haveby. Føreren, der er alene i vognen, bliver dødeligt kvæstet.

En 20-årig ung mand truer med kniv personalet i postekspeditionen ved Stationsvej i Tranbjerg til at udlevere 18.000 kr. Han flygter på motorcykel, men bliver senere anholdt i Odder.

Onsdag 30. april

En 74-årig kvindelig bilist bliver dræbt ved et sammenstød på hjørnet af Tretommervej og Vestre Strandallé.

Maj

Torsdag 1. maj

I forbindelse med Bededagsferien afholder Socialistisk Folkeparti sit årlige landsmøde i Århus. 159 delegerede

rede, 45 hovedbestyrelsesmedlemmer, folketingsmedlemmerne og en gruppe udenlandske meningsfæller samles i Risskov Amtsgymnasium.

Dansk-tyrsk Forening holder i Fremmedarbejdercentret i Klostergade en kulturdag med bl.a. teater og filmforestillinger, tyrkisk mad og æbleskiver.

Der afholdes to store 1. maj-møder i byen. Traditionen tro har Socialdemokratiet og Arbejdernes Fællesorganisation indbudt til møde i Tivoli Friheden, hvor ca. 10.000 møder op. Dobbeltså mange deltager i den faglige enhedsdemonstration, som 50 tillidsmænd står for. Efter en march gennem byen – her er optøget i Vester Allé – går turen til Ferdinandspladsen i Riis Skov, hvor der lyder mange stærke ord mod Socialdemokratiet og regeringen.
(Foto: Preben Hupfeld).

Lørdag den 3. maj genvinder Århusdanserne Glenn Weiss og Dorthe Frikke Danmarksmesterskabet i kombineret standard-og latinamerikanske danse i overværelse af ca. 700 tilskuere i Vejlbjby-Risskov-Hallen. Samtidig gør en række andre århusianske par sig også stærkt gældende både i voksenrækken og i junior-, ynglinge- og barnerækkerne. (Foto: Jens-Kristian Søgaard).

Fredag 2. maj

Efter en uge med kulde og blæst nyder Tivoli Friheden godt af det fine vejr på St. Bededag. Tusinder møder op og bringer dermed den første uges samlede besøgstal op på 41.000.

Lørdag 3. maj

På en amerikansk genbrugs-kongres oplyser rådmand Olaf P. Christensen, at Århus Kommune i det forløbne år har modtaget 8.500 t olie- og kemikalieaffald. På modtagestationen sker der en renselsesproces, som har givet en indtægt på ca. 10 mill. kr.

Mandag 5. maj

Dansk-israelsk uge åbner med film og udstillinger.

Sæsonen starter på Århus Cykelbane bl.a. med løb for drenge- og ungdomsafdelingerne, hvorfra ikke færre end 75 deltager.

Inden for de sidste dage er tre kirker i Århus-området blevet hjem-søgt af en hærværksbande, der kalder sig DSB, Danmarks Socialistiske Befrielseshær. Vægge og genstande i

kirkerummene er blevet ødelagt af spray-maling.

Tirsdag 6. maj

Efter at Finansministeriet har afslået at gå ind på lønforbedringer til politiet, har mange politifolk opsagt deres stillinger, således et par hundrede i Århus-området, hvilket svarer til mere end halvdelen af den samlede styrke.

På den kommunale campingplads i Ajstrup opføres en ny toilet- og badebygning til en samlet pris af 2,3 mill. kr.

Med hjælp fra flyvevåbnets jagerbombere og Falck gennemføres en

lynindsats for en bløderpatient på Kommunehospitalet. En ganske speciel medicin bringes på et par timer fra en medicinalfabrik i Belgien til patienten, hvis indre blødninger truer hans førlighed.

Onsdag 7. maj

En planlagt ombygning af Teatret og Scala-biografen forelægges Amdsrådet, der vedtager at godkende planerne, hvis udførelse vil koste ca. 22 mill. kr. Biografen vil blive opdelt i to mindre og vil desuden afgive plads til teaterudvidelser.

Byrådet bevilger 2,4 mill. kr. til forbedringer på 5 af byens skoler.

1980

Freitag 9. maj

Århus Købmandsskole fejrer 75 års jubilæum. Dagen markeres med fælles morgenbord for elever og lærere, reception, og om aftenen er der festmiddag.

I Vejlbj Vest myrdes en 28-årig intimmassøse. Hun skydes ned i sin entré, formentlig af en tidligere kunde.

Lørdag 10. maj

Byens børneinstitutioner er nu oppe på en kapacitet, der gør det muligt at passe hvert tredje barn mellem 0 og 2 år, hvert andet mellem 2 og 6 år og hvert tolvte mellem 6 og 14 år.

Søndag 11. maj

Jydsk Racekatte Klub holder sin årlige forårskonkurrence i Stadionhallen. Ca. 400 katte deltager.

En ny lokalplan for kommunens jord i Hjortshøj indeholder udkast til en halv snes storparceller, der tænkes solgt til grupper, der ønsker eget hus kombineret med et vist praktisk fællesskab med naboerne i form af vaskerum, hobbyrum, køkkenhaver, børnepasning og lignende.

I de tidlige morgentimer udbryder der brand i fire bygninger i Tivoli Friheden, men det lykkes brandvæsenet at begrænse ilden. Brandårsagen er en kortslutning i en billedtørrer hos »Den gamle fotograf«.

Mandag 12. maj

I »Huset« optræder et amerikansk eksperimentalteater. Forestillingen

består af tre dele med kun to deltagere: mimikerne Maria Lexa og Rhodessa Jones.

I Marselisborg-Hallen indleder By-Orkestret sin sommersæson. Der er planlagt 18 koncerter frem til midten af august.

Tirsdag 13. maj

Statens Skibstilsyn kasserer redningsvestene på den nye hurtigfærge til Skødshoved og stiller krav om ændringer af andre forhold på skibet, hvis første afsejling på Kristi Himmelfartsdag, torsdag, må aflyses. Da båden endelig kommer i gang lørdag, er tilstrømningen så stor, at der må sejles adskillige ekstrature for at få alle med.

Det røde ved jernbaneoverskæringen på Grenåvej tirsdag morgen den 13. maj er marmelade fra margarinefabrikken Alfa. Bremserne på en af fabrikkens biler svigter umiddelbart før overskæringen, netop som der kommer et tog. Det lykkes dog chaufføren at undgå et frontalt sammenstød, og ingen personer kommer til skade, men både bil og tog må slæbes derfra.

(Foto: Preben Hupfeld).

Onsdag 14. maj

Energistyrelsen afviser en klage fra 2244 modstandere af gasværkets nedlæggelse, og rådmand Axel Haar-Nielsen fremfører, at der ventes et underskud på 6-7 mill. kr. i indeværende år.

Skolenævnet i Mårslet føler sin frihed begrænset og klager til Århus Skolekommission, fordi det ikke må anvende penge til refleksbånd til eleverne fra den konto, der er beregnet til samarbejdet mellem skole og hjem.

Torsdag 15. maj

I anledning af Danske Arkitekters Landsforbunds 100 års-jubilæum åbnes på Kunstmuseet en udstilling med 18 danske arkitekters betydeligste værker. Fra Århus vises bl.a. Hack Kampmanns forarbejder til Teatret og Erhvervsarkivet.

Fredag 16. maj

Århus Studenter-Sangere fejrer 50 års jubilæum i Vandrehallen på Universitetet. Det ældste medlem, læge Laurentius Holm, der er 87 år, møder op og modtager sin del af hyldesten.

Lørdag 17. maj

Under en privat fest i Finnebyens selskabslokaler angribes gæsterne af en flok store drenge fra kvarteret. Ruderne knuses med sten, så gæsterne må søge tilflugt under bordene. Efter angrebet må to gæster på hospitalet for at behandles for flænger.

Søndag 18. maj

På Arkitektskolen har skolerådet indstillet sit arbejde som en protest mod en nedskæring på ca. 800.000 kr. i det kommende år: det hævdes, at det ikke vil være muligt at gen-

nemføre den daglige undervisning, og nye elever må afvises på forhånd.

Mandag 19. maj

Den nye hurtigfærge til Mols »Susanne« bliver sat ud af spillet: den ene motor sætter ud, og en ny må indsættes, hvilket udelukker sejlads i nogle dage.

Onsdag 21. maj

Byrådet vedtager endeligt at bruge arealerne ved Knudriisgade-Nørreport til institutionsbyggeri. Der bliver bl.a. en vuggestue og en børnehave, men ellers tages der ikke hensyn til beboerforeningens ønsker.

På byrådsmødet behandles et forslag fra borgmesteren om en drastisk revision af indeværende års budget.

1980 er en ualmindelig våd sommer, men selvfølgelig er der flere dage i foråret, hvor solen stråler. Især weekenden 17.-18. maj er varm, helt op til 23°. Den Permanente ligner næsten et fluepapir, og der er endda dem, der prøver vandet. (Foto: Preben Hupfeld).

Der kan blive tale om besparelser på op til i alt 200 mill. kr.

Torsdag 22. maj

På Strøget er de handlende nu så generede af de »hårde« drenge, der har deres tilholdssted i Telefonsmøgen, at politiet og socialforvaltningen går sammen i håb om derved at finde nye veje til at gøre en ende på de unges tyranni.

1980

Kulturminister Lise Østergård kommer Arkitektskolen til hjælp: (jfr. 18. maj) dels vil en øjeblikkelig økonomisk vanskelig situation blive afhjulpet, dels stilles en nyordning i udsigt.

Freitag 23. maj

Lærerne på Marselisborg Gymnasium nægter at gå vagt ved den skriftlige eksamen og udleverer heller ikke elevernes prøver: de er utilfredse med, at Finansministeriet har brudt en aftale med deres organisation om det ugentlige timetal.

Husets Forlag truer Sporvejene med sagsanlæg, fordi de ikke vil op hænge en politisk reklame tegnet af Mikael Witte. Sporvejsdirektøren svarer, at reklamen er afvist, ikke fordi den er politisk, men fordi den er polemisk.

Lørdag 24. maj

Efter at Østergaard Biler A/S har overtaget udlejningsfirmaet Interrents danske afdeling, har det århusianske firma nu 800 udlejningsbiler. De små og store person- og lastbiler, minibusser og luksusbiler udlejes fra 27 stationer landet over.

Mandag 26. maj

På Trøjborg har man sin egen festuge. Det er denne sidste uge af maj. Arrangører er bl.a. Trøjborg Beboerforening og Universitetets afdelinger i bydelen. Søndag sluttes med en sommerfest.

Onsdag 28. maj

I den tidligere butik »Kvindehuset« i Nørregade er nu indrettet et informationskontor med navnet »Fredsbutikken«. En halv snes foreninger står sammen om arbejdet, f.eks. Noah, Greenpeace og Aldrig mere Krig.

Torsdag 29. maj

Som et led i Trøjborg-festugen opfører studerende på Dramaturgisk Institut Dario Fo's »En tilfældig anarkists hemmelige død«.

To unge piger dræbes ved en bilulykke på landevejen nord for Lisbjerg, en tredje kvæstes alvorligt. Føreren mistede herredømmet over vognen, der rullede flere gange rundt for til sidst at tørne mod et hushjørne.

Freitag 30. maj

I de travle eftermiddagstimer i Bilka nedlægger 35 kassedamer arbejdet, fordi 5 % af personalet er blevet afskediget ved en rationalisering.

Et optog gennem byen er indledningen til den årlige kvindefestival i Tangkrogen. 30 kvindegrupper har arbejdet med årets emne: kvinder og krise.

Lørdag 31. maj

Socialdemokratiet i Århus Nord vælger byrådsmedlem og fagforeningsformand Børge Jørgensen som ny folketingskandidat. Han afløser Henry Grünbaum, som trækker sig tilbage på grund af alder.

Strejken på Bilka omfatter nu hele HK-personalet, i alt 225.

Den årlige cyklist-demonstration for bedre vilkår i trafikken overgår alle tidligere, idet ca. 7.000 århusianere deltager.

Juni

Søndag 1. juni

520 børn og voksne deltager i en »Arosia-march«, der går ud på at gennemvandre byen og se på gader og bygninger.

Mandag 2. juni

Politiet meddeler, at der i weekenden er stjålet 35 biler i Århusområdet, flest i Viby, Beder, Egå og Tilst.

Tirsdag 3. juni

To kørebaner på Ringgadebroen afspærres for ca. seks måneder i forbindelse med reparationsarbejder på broen.

Onsdag 4. juni

I Byrådets møde ansættes byrådsmedlem, tidligere grosserer, Poul Bjerregaard, som fuldmægtig i fritids- og kulturforvaltningen.

Det meddeles, at biografdirektør Per Hauberg, Malling Bio, fra 1. juli overtager forpagtningen af Tre Falke-Bio i København og samtidig

opgiver forpagtningen af Park-Teatret i Risskov.

En isklump på størrelse med en fodbold falder ned i en have ved Hvedebjergvej i Brabrand. En undersøgelse på Jydsk Teknologisk Institut viser, at det drejer sig om toiletaffald fra en flyvemaskine.

Fredag 6. juni

Århus Amtssygehus lukker på grund af sommerferie en sengeafdeling med 28 senge, hvilket medfører alvorlige kapacitetsproblemer.

Søndag 8. juni

Molsfærgen »Susanne« findes om natten drivende ud for Egå. Dens trosser er blevet kappet ved Skødshoved, formentlig af lystbådejere, der er imod, at den har anløbsplads ved molen dér.

Diskotek Box 72 i Frederiksgade 72 ødelægges af brand.

Mandag 9. juni

Den 20-årige, der 28. april røvede 18.000 kr. fra postekspeditionen i Tranbjerg, idømmes ved By- og Herredsretten 2½ års fængsel.

Tirsdag 10. juni

I Amtsrådets møde bevilges 100.000 kr. til etablering af en ny afdeling på behandlingshjemmet Bøgholt, 612.000 kr. til projektering af et beskyttet værksted for handicappede ved Katrinebjergvej og 1.3 mill. kr. til udvidelse af forsorgshjemmet Østervang i Tranbjerg.

Onsdag 11. juni

På Universitetet åbnes en trafikmedicinsk kongres med deltagelse af 140 læger og trafikeksperter fra hele verden.

På Idrætshøjskolen indleder Nordisk Teaterkomité et fire dages seminar, hvor man særligt beskæftiger sig med Svalegangens repertoire af dansk dramatik.

Overlæge Peter Ebbesen, Kræftforskningsinstituttet ved Århus Kommunehospital, har fra Hafnia Hånd i Hånd-Fondet modtaget 64.000 kr. til blodkræft-forskning.

Lørdag 14. juni

Tre huse i havekolonierne Risvangen og Grænsen ødelægges ved en påsat brand, skønt beboerne har etableret privat vagtværn med hunde.

Civilforsvaret i Århus fejrer 30 års jubilæum samt 10 års dagen for oprettelsen af brandskolen ved Kirstinesminde. Borgmester Orla Hyllested overrækker hæderstegn til en række veltjente medarbejdere.

Harmoniorkesteret Tonica fejrer 40 års jubilæum med en friluftskoncert på Klostertorvet.

Tirsdag 17. juni

Det meddeles, at motorhandler Franz Kroon, Århus, skal levere 450 Yamaha-maskiner til hæren for ca. 7 mill. kr.

Ifølge sagnet dalede Dannebrog ned fra himlen under slaget ved Reval i Estland den 15. juni 1219. Siden 1912 har dagen hørt til de nationale festdage, der bl.a. markeres med uddeling af faner til ungdomsforeninger o.a. Pengene hertil kommer ind ved salget af de små dannebrogslag til at sætte på tøjet. Da Valdemarsdag i 1980 falder på en søndag, hvor det vil være vanskeligt at få solgt flagene, er såvel salg som uddeling af faner flyttet til fredag den 13. juni. Her er nogle af de tidligere udelte faner på vej ind i Domkirken, hvor der bliver holdt en gudstjeneste før overrækkelsen af nye faner, der foregår på rådhuset. (Foto: Bjarke Larsen).

Firmaet E. Skovgaard A/S, Brabrand, der forhandler Renault-biler, standser sine betalinger.

Den 17. og 18. juni finder den årlige todages skydning sted i Aarhus Borgerlige Skydeselskab. De foregår traditionen tro på Ferdinandspladsen i Riis Skov. Selskabet blev stiftet i 1834 og flere gange i de følgende tyve år fandt den årlige skydning sted i Riis Skov, dog ikke på Ferdinandspladsen, opkaldt efter Christian VIII's bror Frederik Ferdinand, der var chef for de i Aarhus garnisonerede lette dragoner. Ferdinandspladsen blev først anvendt til skydning fra 1880 og er blevet det lige siden med undtagelse af årene 1904-18, hvor skydningen foregik på Egå Fed. (Foto: Ib Hansen).

Onsdag 18. juni

En kontorassistent ved en af byens skoler er ved By- og Herredsretten idømt otte måneders fængsel for ud-

betaling af 67.000 kr. på et fingeret navn, indkodet i skolens EDB-system.

En 19-årig ung mand dømmes ved et nævningeting fængsel i et år og tre måneder og hans 30-årige kammerat i et år og seks måneder for voldtægt begået mod en kvinde på Frederiksbjerg 23. nov. 1979.

Fredag 20. juni

Der er translokation på de 6 århusianske gymnasier og på Aarhus Akademi. På Marselisborg Gymnasium er den ældste dimittend en 50-årig HF'er, og fra samme skole dimittes samtidig en mor og datter som henholdsvis HF'er og sproglig student.

Lørdag 21. juni

For fjerde år i træk arrangerer Danmarks Kommunistiske Ungdom og Kommunistiske Studenter en to dages Århus-Festival med indslag af dansk og udenlandsk rytmisk musik, bl.a. af den århusianske rockgruppe Gnags. Festen er henlagt til sportspladsen ved Åhavevej.

Søndag 22. juni

Efter et indbrud i Århus Camping, Bushøjvej 193, bliver en 72-årig opsynsmand, der prøver at standse tyvene, kørt ned og livsfarligt kvæstet.

Sankt Hans aften bliver – som sædvanlig kan man næsten sige – en våd omgang. Regnen siler ned i lange perioder i løbet af aftenen, men alligevel er omkring 12.000 til stede i Botanisk Have, hvor sommerens første parkunderholdning bliver afviklet, inden bålet tændes. (Foto: Brit).

En 16-årig dreng mister tre fingre, da han eksperimenterer med en bombe på stranden ved Varna.

Mandag 23. juni

Skt. Nicolaus Kilde ved Strandvejen, der er restaureret og omgivet af et anlæg, genindvies af rådmænd Olaf P. Christensen.

Tirsdag 24. juni

En pistolbevæbnet mand røver 8000 kr. fra Bikubens administrationskontor, Frederiksgade 25, efter at have brugt en 15-årig dreng som gidsel.

Onsdag 25. juni

I Byrådets møde gives tilladelse til indretning af 3 biografer under Hotel Royal (mod 240.000 kr. til kommunens parkeringsfond) og 2 i Gellerup Center (under betingelse af lukning kl. 22). Herved kommer det samlede antal biografer i Århusområdet op på 26.

Der bevilges 12 mill. kr. til udbygning af Marselisborg Renseværk og 1.3 mill. kr. til forlængelse af Byagervej fra Byvej til Beder Landevej.

Byrådet godkender opførelse af en vindmølle ved Pedholtvej i Malling, men afviser opførelse af en mølle ved Viborgvej i Mundelstrup.

Højesteret stadfæster dommene på syv og otte års fængsel til de to udlændinge, der 17. september deltog i røveriet af 80.000 kr. fra Provins-

bankens Langenæsafdeling (se 17. april).

Fredag 27. juni

Bruun & Sørensen har som led i rekonstruktion af firmaet solgt sin elafdeling til installationsfirmaet Semco, der har hovedsæde i København.

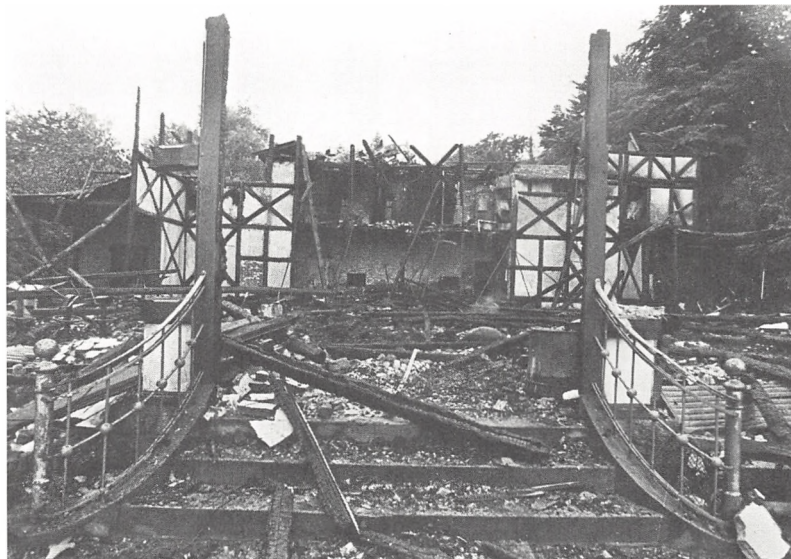
Lørdag 28. juni

En personbil kolliderer med et vejtræ ved Marienlystvej i Tilst. Føreren bliver dræbt og en passager livsfarligt kvæstet.

En udregning foretaget af Aarhus Stiftstidende viser, at der sidste år sparede 21 mill. kr. i Århus Kommune på grund af nedsat biltrafik og færre ulykker.

På Moesgård indledes en række sommeraktiviteter omfattende arbejdende værksteder med smed, skomager, væver, pottemager og læderhåndværker.

Natten mellem den 29. og 30. juni nedbrænder Ørnereden ude i Marselisborgskovene. Ved branden omkommer restaurantens kok, da han forsøger at redde to hunde fra at indebrænde. Med branden forsvinder et af de gamle traktørsteder i skovene omkring byen. Det er hundrede år siden, udsækning af kaffe begyndte ved Ørnereden, i begyndelsen for folk, der gik eller kørte herud. Fra 1896 sejlede skovbådene hertil. Den nu nedbrændte bygning blev bygget i forbindelse med Landsudstillingen i 1909, men nåede dog ikke at blive færdig i selve udstillingsåret. Først i 1910 blev restauranten taget i brug.
(Foto: Preben Hupfeldt).

1980

Søndag 29. juni

En 25-årig indbrudstyv tages på fersk gerning i en villahave i Kongsvang. Han menes at stå bag talrige af den sidste tids villaindrud i Højbjerg og omegn.

Mandag 30. juni

I entreprenørfirmaet H. Hoffmann & Sønner, Brabrand, bliver en arbejder dræbt, da fire betonelementer på hver 8.5 tons vælter. Alle virksomhedens arbejdere går hjem, men møder igen næste dag.

Jazzhuset Tagskægget sælges af Peter Max Hansen til regnskabschef Bo Taklo og tidligere restauratør Kurt Petersen. Overtagelsen sker pr. 1. august.

Juli

Tirsdag 1. juli

2830 studerende har indtil nu meldt sig på Arbejdsformidlingen for at få sommerjobs, men det er kun lykkedes at anvise arbejde til 197.

Onsdag 2. juli

I lighed med tidligere år holder Århus Kommune 10 legepladser og 5 skolegårde åbne i ferietiden. Der er adgang både for byens egne børn og for tilreisende ferie børn.

Inden for de sidste to år er antallet af stiknarkomaner i Århus-området steget med ca. 50 %. Et stadigt stigende antal kvindelige narkomaner bliver gravide.

Torsdag 3. juli

Det kommunale initiativ, Genbrugsfabrikken i Risskov, hvor 80 unge årligt kommer i arbejde, går godt: 50-60 af de oplærte kommer i gang med andet arbejde eller begynder på en uddannelse.

Mandag 7. juli

På Havnen springer en 15 år gammel tank læk, og i løbet af natten løber 50.000 l olie ud i den betongrav, der løber rundt om tanken. 3 brand-

Fredag den 4. juli optræder den spanske gadeteatertrup Els Comediantes på Strøget. Den vækker betydelig opsigt med sine figurer i ejendommelige dragter og groteske masker; flere af gøglerne går på stylder, og dukkerne bliver derved enormt høje. Også fyrværkeri og musik indgår i gadeparaden. Besøget i Århus er formidlet af Kaskadeteatret, der arrangerer forestillinger forskellige steder i byen de følgende dage.
(Foto: Jørn Timm).

mænd må til behandling på skadestuen efter at have tættet revnen.

På sin første længere tur med et svæveplan forsøger en århusiansk kvinde at lande på en mark. Hun

I begyndelsen af juli bliver der afholdt olympiske lege for handicappede i Holland, og Danmark opnår et ganske betydeligt antal medaljer. Efter hjemkomsten bliver de århusianske deltagere onsdag den 9. juli modtaget af Thorkild Simonsen på rådhuset. Som nr. 2 fra højre ses Jørn Nielsen, der fik to guld-, en sølv- og to bronzemedaljer. Stående længst til venstre Henning Hinge, der fik bronze i 4 × 80 meter stafetløb. (Foto: Ib Hansen).

tørner dog ind i en ledning, flyet ødelægges, men selv slipper hun med en hjernerytelse og mindre kvæstelser.

Tirsdag 8. juli

I anledning af dronning Margrethes 40-års fødselsdag i april har Københavns Privatbank givet 100.000 kr. til restaureringen af Domkirken's altertavle. Arbejdet ventes afsluttet i løbet af efteråret.

Onsdag 9. juli

Århus er efterhånden så dårligt forsynet med jordemødre, at der i ferietiden må hentes hjælp fra Viborg og København.

Teknisk Skole udvider elevkvotienten med 242 nye pladser på EFG-uddannelsen, men der er stadig ansøgninger fra flere unge, end der kan optages.

Torsdag 10. juli

En tungt sovende ung far bringer både politi og brandvæsen på udryk-

ning: forbipasserende ser hans lille søn sidde i et åbent 4. sals-vindue med begge ben ud. En rask betjent griber ham inde fra stuen, før der sker en ulykke.

21 århusianske boligforeninger lægger en fælles plan for det sociale udlægningsbyggeri. Inden for de første 5 år skulle der herefter blive 3117 nye lejligheder til leje.

Fredag 11. juli

I Vejby-Risskov Hallen, hvor 6-7.000 medlemmer af sekten Jehovas Vidner holder deres årlige møde, trænger 5-6 unge ind for at lave ballade. Sektens eget værn »fan-

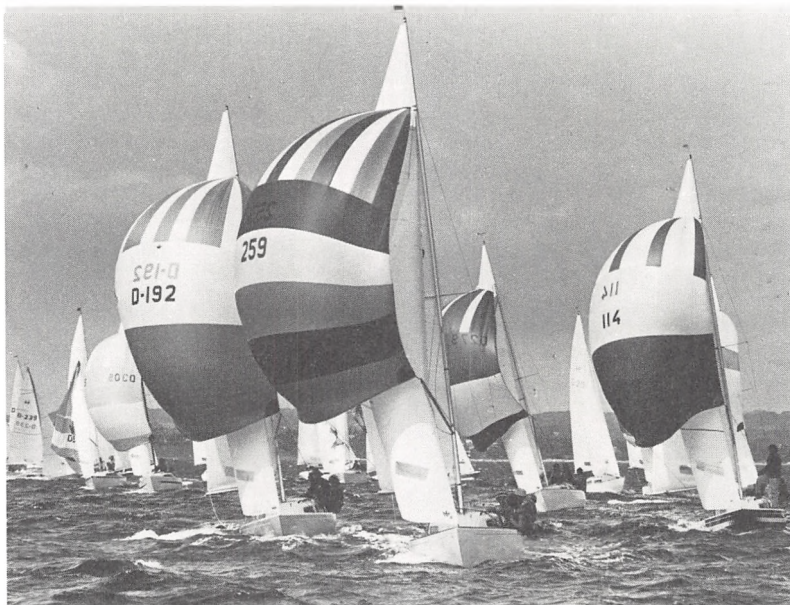
ger« de tre og overgiver dem til politiet.

Mandag 14. juli

De sidste ugers megen regn har på Oddervej på strækningen ned mod Bugten undermineret cykelstien, så store dele af den er bortskyldet.

Tirsdag 15. juli

Turistforeningen har i flere år formidlet bytte af hjem i ferietiden. I år har 150 hollandske familier byttet sig til en ferie i Århus-området. Under indtryk af den økonomiske krise omfatter ordningen nu også indenlandsk udveksling. 500 danske familier har benyttet sig af denne mulighed.

I dagene 10.-12. juli bliver der på Bugten sejlet om årets danske mesterskab for H-både.
(Foto: Jens-Kristian Søgaard).

Onsdag 16. juli

Den tyv, der blev pågrebet i Højbjerg 29. juni, har indtil nu tilstået 34 indbrud i villaer, fortrinsvis i Højbjerg. Hans udbytte anslås til omkring $\frac{1}{2}$ mill. kr.

Trods Kommunens forholdsregler har nogle af byens boligaktivister besat dele af Vester Allés kaserne. Nogle håndværkere, som er ved at rive trapper ned og slå døre fast, generes af aktivister. 5 anholdes af politiet.

Århus-Revyen 1980, der har hjemme på Århus Musikteater, halverer antallet af ugentlige forestillinger på grund af manglende tilslutning.

Torsdag 17. juli

Om byfornyelsesprojektet Frederiksbjerg Vest er der nu udarbejdet en rapport, der viser, at hvis planen skal gennemføres helt som oprindeligt planlagt, vil der blive tale om huslejer, der nærmer sig en firedobling. På den måde vil de komme op i plan med huslejerne i nybyggeri.

Onsdag 23. juli

Århus Teaters ledelse ser med fortrøstning den nye sæson i møde. Inden teatret endnu har udsendt sin

vinterplan til alle byens husstande, er der forudbestilt ca. 50.000 billetter.

Et firma i Viby leverer 13 lastvogne til et privat foretagende i København, Danish Parcel Service, der vil søge at råde bod på postvæsenets dårlige service: udbringning af pakker vil over det meste af landet ske fra den ene dag til den næste.

Torsdag 24. juli

Århus Politi annoncerer i lighed med hele landet efter en udvidelse af styrken, men støder på den vanskelighed, at ansøgerne ønsker at blive i byen, hvad man ikke kan garantere dem i uddannelsesperioden.

Fredag 25. juli

Den overståede termin i juni viser, at antallet af parcelhuse, der kommer på tvangsauktion, fordi ejerne ikke kan betale de høje ydelser, er steget med 40 % i forhold til sidste år. For den forløbne del af året har Fogedretten i Århus registreret 479 tvangsauktioner. Vanskelighederne er naturligt nok størst for de unge, der har købt hus inden for det sidste par år.

Ved en flaskegasekspllosion i en lystbåd, der ligger i Studstrup lystbådehavn, forbrændes et ægtepar så alvorligt, at de begge må overføres til brandsårsafdelingen på Hvidovre Hospital.

Miljøstyrelsen har netop godtaget planerne om en udvidelse af Stud-

strupværket. Det er et projekt til et par milliarder kroner, og der regnes med beskæftigelse for ca. 100 mand i byggebranchen i fem år.

Søndag 27. juli

Natten til søndag skaffer et par dygtige smykketyve sig adgang til en guldsmedebutik i Guldsmedgade. Ved at bryde muren igennem fra den tilstødende forretning undgår de alle tyverialarmer og slipper bort med bl.a. 500 guldringe.

På Åby Plejehjem holdes der bryllup. En 97-årig beboer gifter sig med en anden på hjemmet, en 83-årig kvinde, og der holdes en munter bryllupsfest.

Tilmeldingerne til efterårets mange videregående uddannelser er ved at slutte. På Århus Universitet er der ca. 100 pladser tilbage inden for områderne naturvidenskab, matematik og teologi, mens Århus Teknikum kan modtage endnu 40 elever.

Det årligt tilbagevendende Vikingetræf ved Moesgård Strand begunstiges af sommervejret, og ca. 22.000 mennesker samles om vikingeskibe, heste og boder.

Tirsdag 29. juli

Af de 9.152, der er meldt arbejdsløse i april måned i Århus, er de 54 % unge under 30 år.

Terrorgruppen DSB har igen været på spil. I nat blev en bil sprængt i luften i Højbjerg. Gruppen menes at

være tilknyttet Rote Arme-fraktionen i Vesttyskland, den bruger under alle omstændigheder det samme mærke, en stjerne, ved sine aktioner.

Den verdensberømte engelske organist, Gillian Weir, giver koncert i Domkirken, hvor hun spiller værker af Muffat, Bach og Reger.

Onsdag 30. juli

B & W Elektronik i Lystrup overtaget af Thomas B. Thrige Fond, og som formand for bestyrelsen er valgt Poul Madsen, den tidligere direktør for B & W.

Torsdag 31. juli

På Sct. Clemens apotek i Vejby forsøger 2 narkomaner indbrud. Ved politiets tilsynskomst går den ene til angreb med en jernstang, og den ene betjent skyder ham i låret. Samtidig anholdes en tredje mand efter et indbrud på Marselisborg apotek i Højbjerg. Han har ingen forklaring på, hvorfor han har Metadonpræparater i sin bil.

August

Fredag 1. august

Pakkefordelingsfirmaet Danish Parcel Service har startet en Århus-afdeling, One Way Mini-Trans, i Hasselager.

Lørdag 2. august

En 4 m lang vågehval, der i flere dage er observeret i farvandene omkring Bugten, bliver fundet død ud for Knebel Vig. Skelettet overføres til Naturhistorisk Museum.

Søndag 3. august

Der er foretaget groft hærværk i Rømerhaven, hvor både »Solhesten« og reliefferne er overmalet med DSB-tegn (Danmarks Socialistiske Befrielseshær).

Mandag 4. august

Efter et indbrud i Carlsens Sæbefabrik, Omøe & Søn, Mejlgade 55, formetlig foretaget af narkomaner på jagt efter opløsningsstoffer, slipper ved et uheld 17 tons fedtsyre gennem kloaknettet ud i Bugten.

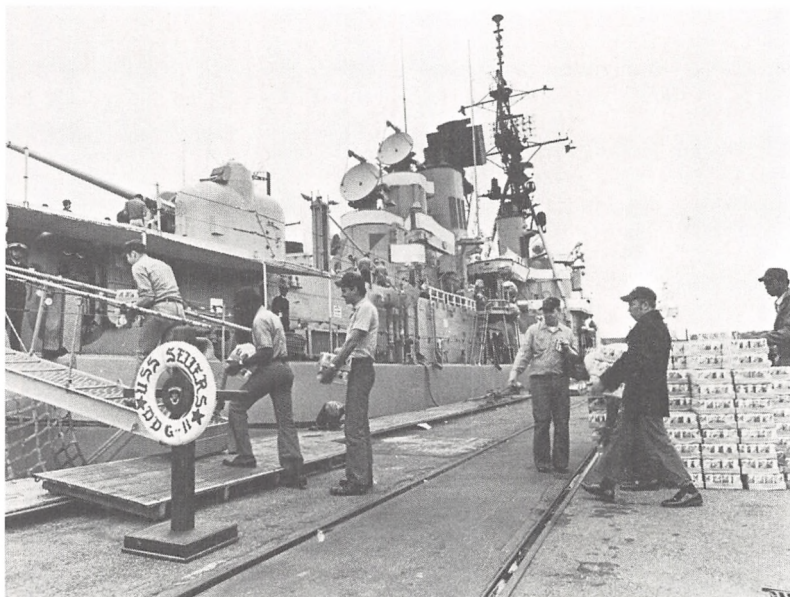
Tirsdag 5. august

I Amtsrådets møde bevilges 22.6 mill. kr., fordelt over 3 år, til ombygning af Århus Scala, hvorved der indrettes to nye teatersale, og teatrets interne arbejdsforhold forbedres.

Nærbanen Århus-Hornslet har 1 års jubilæum. Der er i den forløbne tid befordret 650.000 passagerer, et tal, der langt overstiger Statsbanernes mest optimistiske beregninger.

Et separeret ægtepar findes dræbt af revolverskud i mandens lejlighed i Frederiks Allé. Politiet mener, der er tale om drab med påfølgende selvmord.

1980

Gennem mange årtier har Havnen med jævne mellemrum oplevet flådebesøg, men deres hyppighed er øget kraftigt i de sidste år. I 1980 har der været en del weekend'er, hvor århusianere har kunnet komme ombord og bese krigsskibe. Det helt store besøg får byen, da 8 skibe fra NATOs stående atlantehavsflåde i dagene 7.-10. august lægger til, dels for at de 2000 marinere kan holde hvil, dels for at proviantere. Her bæres 12.000 dåser cola og sodavand ombord på den amerikanske fregat »Sellers«.
(Foto: Jørn Timm).

Onsdag 6. august

To polske statsborgere, der er blinde passagerer i et containerskib, hopper af i Århus og beder om politisk asyl.

En 25-årig narkoman dømmes ved By- og Herredsretten til tre års fængsel for en lang række indbrud i parcelhuse i det sydlige Århus, hvor han har stjålet for ca. 750.000 kr. (jfr. 16. juli).

I Byrådets møde bevilges 3.1 mill. kr. til opførelse af en børnehave ved Hjulbjergvej i Højbjerg.

Der bevilges 15.4 mill. kr. til sidste byggeafsnit på Højvangskolen og 10.8 mill. kr. til udvidelse af Skåde Skole.

Byrådet godkender, at Århus Tekniske Skole indretter lokaler til EFG-undervisning i den tidligere trikotafabrik Skt. Pauls Gade 25.

Århus Pige гарде tager forskud på sit 25 års jubilæum lørdag den 10. august, da den har sat andre garde stævne på Stadion. 28 garde fra hele landet møder op og præsenterer sig for ca. 2.500 tilskuere i en flot og festlig indmarch og opvisning. For nogle kniber det dog at holde takten. Århus Pige gardes egentlige jubilæumsdag er den 27. november.
(Foto: Jørn Timm).

Fredeg 8. august

En 18-årig ung mand idømmes 8 måneders fængsel for branden på Højbygård 14. april, hvor en svine-stald nedbrændte.

Lørdag 9. august

Muskelsvindfonden afholder en to dages strandfestival i Tangkrogen med popmusik og salg af drikke- og madvarer, bl.a. en spidstegt okse.

Søndag 10. august

Ved Saltvandssportsfiskernes årlige konkurrence ved Sletterhage – nr. 28 i rækken – indbringes den hidtil største fisk, en torsk på 20.5 kg.

Tirsdag 12. august

Tre unge tyve anholdes under indbrud i guldsmed William Sørensens forretning på M. P. Bruuns Bro, afsløret af den elektroniske tyverialarm. De sigtes for fire lignende indbrud, begået inden for de sidste måneder.

Den polske kulbåd »Wadowice« tilbageholdes af Toldvæsenet, da det er afsløret, at to søfolk har indsmuglet 20.000 cigaretter, og kaptajnen nægter at stille kaution for toldafgifter og bøder på i alt ca. 80.000 kr. To dage senere bliver skibet frigivet, efter at der er stillet den ønskede sikkerhed.

Torsdag 14. august

Mange århusianere møder for sent på arbejde, idet busdriften starter med 1½ times forsinkelse. Det er de overenskomstansatte chauffører,

der holder fagligt møde på grund af utilfredshed med den interne arbejdsfordeling.

I et interview med tidsskriftet *Vor Tid* udtaler rådmand Olaf P. Christensen, at Århus, Odense og Ålborg bør udskilles fra amterne og være selvstændige enheder ligesom København og Frederiksberg. Århus Kommune er med 250.000 indbyggere alene større end fire af landets amter.

Det tidligere Jazzhus Tagskægget i Klostergade genindvies efter restaurering som City Jazz House.

Det meddeles, at Strøgets Kaffe- og Thehandel, Søndergade 53, der

Mandag den 11. august begynder ca. 3.000 børn i 1. klasse i Århus kommune; de fleste har dog allerede skoleerfaring, idet de har gået i børnehaveklasse. På Frydenlundsskolen bliver dagen markeret med afsløringen af en skulptur i granit og bronze. Skulpturen er formet som et frø, der er ved at spire, og skabt af Aage Bruun Jespersen, Lystrup. (Foto: Jørn Timm).

startede i 1934, lukker fra månedens udgang.

Lørdag 16. august

DSBs togstewardesser i København og Århus nedlægger arbejdet i protest mod afskedigelse af en kollega.

I weekend'en 16.-17. august arrangerer Århus Fiskeriforenings fodboldklub havnefest i fiskerihavnen med bl.a. Århus Pigebarde, restaurant og bal i auktionshallen og tivoli. Festen bliver velsignet af godt vejr, og mange pilsnere knappes op. Overskuddet går dels til fodboldklubben, dels til et fremstød for at få byens borgere til at spise mere fisk.
(Foto: Hans Bølcho).

Mandag 18. august

Ved By- og Herredsretten idømmes en chauffør og en politimand bøder på 3000 kr. hver, den ene for spirituskørsel, den anden for at have medvirket dertil ved at bede chaufføren køre for sig. Chaufføren mister kørekortet (betinget) for 3 år.

Tirsdag 19. august

De strejkende togstewardesser genoptager arbejdet.

Ole Hartmann, Åbyhøj Motor Compagni, Søren Frichs Vej 57, åbner en ny forretning under navnet Renault Lastbiler.

Onsdag 20. august

I Byrådets møde bevilges 2.1 mill. kr. til opførelse af et fritidshjem ved Skæring Skolevej, 1 mill. kr. til projektering af ny administrationsbygning for De Kommunale Værker ved Bautavej og 728.500 kr. til omlægning af fodboldbanerne ved Bellevue-Hallen.

Fredag 22. august

En kraftig storm hærger Østjylland med væltede træer, nedblæste tagsten og afbrudte ledninger.

Under fjernvarmedægning i Hans Broges Gade har en kommunalarbejder fundet en armring af massivt guld, der menes at stamme fra tiden 400-800 e.Kr.

Lørdag 23. august

Den første kommunale gårdrydning i Århus, der er etableret i karreen mellem Dronning Margrethes Vej, Niels Juels Gade, Tordenskjoldsgade og Trøjborgvej, fejres ved en beboerfest med fællesspisning, optræder og dans.

Mandag 25. august

I Hovedbiblioteket i Mølleparken åbner amtsborgmester Robert Svane Hansen en udstilling af handiccappedes arbejder, arrangeret på initiativ af Socialstyrelsen.

Tirsdag 26. august

Den Jyske Sammenslutning af Folke-, Invalide- og Enkepensionister holder årsmøde i Kongreshuset med deltagelse af socialminister Ritt Bjerregaard, der gør rede for regeringens spareplaner, bl.a. med en indtægtsregulering af folkepensionen.

En 7-årig pige bliver dræbt af en bil på vej til skole i et fodgængerfelt på Solbjerg Hovedgade, hvor skolepatruljen endnu ikke er etableret.

Der bliver festet meget den weekend. Om lørdagen, den 16. august, holder beboerne i Klinategården beboerfest, et sammenskudsgilde med pølseborde, sange og harmonikaspil.
(Foto: Jørn Timm).

Torsdag 28. august

237 overenskomstansatte chauffører ved Sporvejene nedlægger arbejdet i utilfredshed med arbejdets tilrettelæggelse, hvilket medfører uregelmæssigheder i trafikken, specielt mangel på industri- og skolebusser.

Røverer, der 21. februar 1979 skød købmand C. Slot-Nielsen, Strandvejen 34, og hans to medskyldige får ved Højesteret deres straffe forhøjet til henholdsvis 16 og 6 års fængsel.

Firmaet Danfrig Køleanlæg i Hasselager og Børge Mouritsen Trading ApS i Egå har standset betalingerne.

Fredag 29. august

En politiassistent ved Århus Politi bliver overfaldet i sin have i Hinne-rup af en mand, der er dømt i en sag, hvor politiassistenten fungerede som anklager. Voldsmanden bliver arresteret.

Det meddeles, at Århus Savværk er overtaget af A/S Tømmergården i Randers.

Søndag 31. august

Beboerforeninger over hele byen demonstrerer for oprettelse af flere fælleshuse, bl.a. Nørre Stenbro Beboerforening, der nedlægger en »grundsten« i S. C. Sørensen tidligere bygning i Knudrisgade 3-7.

September

Mandag 1. september

Handelsbankens Århus-pris, som er på 40.000 kr., bliver overrakt sportsklubben AGF, som senere på måneden fejrer sit 100-års jubilæum.

En gruppe psykologer og sociologer fra Tyrkiet har i en måned opholdt sig i byen for at følge de tyrkiske indvandrerbørns adfærd i det danske samfund.

Ved byrådets budgetmøde går bølgerne højt. Bl.a. giver takstforhøjelse for daginstitutionerne anledning til heftig diskussion, og sagen sendes i udvalg.

Onsdag 3. september

By-Orkestret har i løbet af 14 dage solgt 12.000 billetter til den kommende vinters arrangementer.

Dansk Cyklist Forbunds Århus-afdeling anmoder amtet om en drøftelse, efter at dette har offentliggjort

1980

en beslutning om at spare på snerydningsudgifterne ved i den kommende vinter at lade cykelstier ligge med sneen på.

Kommunen, Studenterrådet og Universitetet vil i fællesskab indlede en oplysningskampagne i håb om at få flere private til at udleje værelser til de mange studenter, der har vanskeligt ved at skaffe sig en ordentlig bolig.

Torsdag 4. september

Ved By- og Herredsretten idømmes ejeren af en ejendom i Ny Munkegade 20.000 kr. i bøde for at have forsøgt gennemført en modernisering uden først at have fået tilladelse hos huslejenævnet. Også lejerne skulle have været hørt.

Politiet foretager ransagning i to af byens døgnkiosker: de er blevet angivet for ulovligt salg af øl. Politiet finder da også et lager på 15.000 øl, som alle konfiskeres.

Fredag 5. september

De overenskomstansatte buschaufførers snart ugelange nedlæggelse af arbejdet afsluttes.

Som optakt til Festugen har Kunstmuseet og Kunstforeningen fernisering på hver sin afdeling af en fælles udstilling af Richard Mortensens arbejder.

Søndag 7. september

Før niende gang i træk gennemføres Marselisløbet på Festugens første

søndag. Ca. 12.000 har meldt deres deltagelse, heraf gennemfører 10.100, mens 20.000 nøjes med at være tilskuere.

Mandag 8. september

En terrorgruppe har været på spil i Lystrup: mod det tidligere B & W Elektronik – Terma – kastes der »Molotovcocktails«. Samtidig modtager Stiftstidende et brev fra gruppen, hvori den retfærdiggør aktionen som værende rettet mod oprustning.

Tirsdag 9. september

Skønt afgiften for deltagelse i de forskellige aftenskoler og oplysningsforbund er steget med ca. 30 %, er tilstrømningen stadig stigende.

I september fejrer AGF sit 100-års jubilæum, der bliver markeret ved udsendelse af et stort festskrift. I en stuvende fuld Stadionhal holdes den 9. september et stort gymnastikshow med deltagelse af bl.a. et hold imponerende dygtige bulgarske pigegymnaster. På billedet her er det 106 af AGF's egne, der lægger ryg til.
(Foto: Preben Hupfeld).

Festugen har hidtil været begunstiget af fint septembervejr, og fra alle sider er der almindelig tilfredshed med tilslutningen til de mange arrangementer.

En planlagt antikrigsvåben-demonstration mod Terma Elektronik i

Lystrup arrangeret af Radikal Ungdom aflyses: man ønsker ikke at forveksles med den terroristgruppe, som under navnet statsfjender kastede brandbomber mod fabrikken mandag.

Onsdag 10. september

Kulturministeriet giver Arkitekt-skolen et engangstilskud på 105.000 kr. til afhjælpning af den meget stramme økonomi. Samtidig trues der med en meget stærk nedskæring af elevtallet på landets to arkitekt-skoler. For Århus' vedkommende kan der blive tale om en halvering af elevtallet.

Århus Oliefabrik A/S køber Horsens-fabrikken Trouw Specialfoder, der laver dyrefoder af forskellig slags; et hollandsk firma har hidtil ejet fabrikken.

Torsdag 11. september

Registrerrådet henstiller til Århus kommune om at fjerne de meget personlige oplysninger om klienter inden for den sociale forvaltnings område.

Ved den genindførte årlige universitetsfest holder universitetets rektor en tale, der er stærkt præget af alvor omkring de mange besparelser, for de ca. 500 indbudte gæster.

I Vejlbjby-Risskov Hallen afholdes Årets Revykavalkade 1980 med ca. 1800 tilskuere.

Lørdag 13. september

En beregning af udgifterne ved skolevæsenet med henblik på kommende besparelser viser, at en skoleelev i Århus kommune koster 14.951 kr. om året. Andre kommuner er oppe på ca. 22.000 kr., mens atter andre, som f.eks. Lunderskov, er nede på 11.074 kr.

I Festugens sidste week-end kommer det gamle passager-dampskib »Skjelskør« til Århus for at give haverundfarer. På grund af den stærke blæst tager sejladsen fra Hundested en halv snes timer.

Søndag 14. september

En yngre mand anholdes. Han sigtes for i eftermiddagens løb at have sat

Festugen består som sædvanlig af en lang række arrangementer, både de mere officielle og så de improviserede. På Clemensbro møder fotografen disse festligt malede børn, der torsdag den 11. september sammen med 300 andre klovner, rummænd og alskens uhyrer deltager i det store karnevalsoptog gennem Strøget.

(Foto: Jens-Kristian Søgård).

ild til tre biler i nærheden af Skt. Johannes Kirke, efter at have brudt dem op og overhældt dem med benzin indvendigt.

Ebbe Rode indleder en uges one-man-show med Storm P.-oplæsning i Århus Musikteater.

Jazzselskabet i Århus – kaldet »Skabet« – samler den 13. september veteraner fra et halvt århundrede til en stor jazzkavalkadekoncert i universitetets aula. Mere end 120 jazzmusikere i 20 orkestre deltager i arrangementet, der samler 700-800 tilhørere. Her er det medlemmer af Århus Veteranorkester fra 1935, der viser, at de endnu kan få det til at swinge.
(Foto: Jørgen Timm).

Mandag 15. september

I Gellerup-centret opstilles 18 TV-skærme med reklamer fra byens erhvervsvirksomheder.

Kommunen har haft planer om at indrette et ridecenter på Vilhelmsborg. Nu gør Jordlovsudvalget indsigelse, efter at være blevet opmærksom på, at godsets forvalterbolig lig-

ger længere væk end loven foreskriver, nemlig 10 km.

Tirsdag 16. september

Musical'en »Sweet Charity« på Århus Teater har spillet for fulde huse lige siden premieren, der fandt sted sidst i august.

Onsdag 17. september

En påsat brand i et møbelhus i Tilst vækker politiets bekymring: man begynder at tro, at det virkelig er en politisk terrorbande, der står bag mærket DSB, og som har plaget byen med mere end 30 aktioner de sidste otte måneder.

Forhandlingerne mellem Sporvejerne og de overenskomstansatte chauffører er afsluttet med, at disse under protest har accepteret den forligs-

skitse, deres tillidsmænd har kunnet opnå.

Torsdag 18. september

Efter vanskelige diskussioner i Socialdemokratiet når byrådsgruppen frem til et fælles standpunkt til taksterne for vuggestuer, børnehaver og fritidshjem. Der vil ikke ske så store forhøjelser, som først budgetteret.

Fredag 19. september

Som led i en stor mønstringsøvelse deltager ca. 5.000 hjemmeværnsfolk fra byen.

Lørdag 20. september

Mellem kl. 17 og midnat bliver 5 kvinder frarøvet deres tasker, mens de færdes på gaden gående eller på cykel.

Energi- og genbrugsproblemer er til diskussion i Kongreshuset lørdag og søndag. Socialdemokratiet står som indbyder, og både energiministeren og miljøministeren er til stede.

De 2,6 mill. kr., der på Kommunens budget er afsat til at begynde realisationen af »Midtbyplanen«, der bl.a. rummer forbedringer af 20.000 boliger, omtales af rådmand Olaf P. Christensen som en dråbe i havet.

Søndag 21. september

I løbet af lørdag og søndag må brandvæsenet rykke ud til fem mindre, påsatte brande.

Et brag, og der er sket skader for omkring 350.000 kr. på en containerlastbil. Stedet er den stærkt omdiskuterede Marselis-tunnel. Det svære kranmateriel fjerner her den væltede container, der er 11 cm for høj til byens nye specielle containervej til havnen.
(Foto: Jørgen Timm).

Mandag 22. september

El-firmaet Nordelektro A/S standser sine betalinger trods meget store ordrer til Århus Musikhus, men da firmaet er solvent, håber ledelsen, at der kun er tale om forbigående vanskeligheder.

Onsdag 24. september

Byrådet har 73 punkter på dagsordenen. Mødet der varer mere end 7

timer, indeholder bl.a. en længere diskussion af Varmeplan Århus, der indebærer, at 90 % kommunen skal forsynes med fjernvarme fra det udvidede Studstrupværk.

På byrådsmødet vedtages opførelse af 20 beskyttede boliger i Solbjerg og Sabro til 8 mill. kr. samt modernisering af plejehjemmet Solvang.

De omdiskuterede takstforhøjelser for daginstitutioner indstilles til ikrafttræden pr. 1. januar. Efter forslag fra Socialdemokratiet og de radikale stiger en vuggestueplads fra 720 til 790, en børnehaveplads fra 460 til 560 og en fritidshjemsplads fra 130 til 150 kr. Venstrefløjspartierne er imod stigningen, mens de borgerlige går ind for de oprindeligt foreslåede, noget højere stigninger.

Torsdag 25. september

Krigsførelsen i olieområderne i Irak og Iran og en ny afgift på olie, som træder i kraft 1. okt., skaber ekstra stor travlhed hos byens olie-selskaber.

Ved byens skoleidrætsstævne sættes der dansk rekord i højdespring af en 16-årig elev på Rosenvangsskolen.

Fredag 26. september

Arbejds miljøfonden har bevilget 595.000 kr. til et Århus-projekt, der skal redegøre for den skadelige virkning af de materialer, som byens malere benytter.

Lørdag 27. september

Tidligt om morgenen findes en 8-årig dreng, der har været eftersøgt natten igennem. Han har ligget bevidstløs det meste af natten efter at være blevet slemt forbrændt, fordi han klatrede op i en transformatorstation i Skåde, hvor han rørte ved elledninger med 10.000 volts styrke.

Efter en meget lang reklamekampagne skifter Gellerup-Centret den 25. september navn til City-vest. Begivenheden bliver fejret lige fra morgenstunden. Bl.a. har Brugsen Kvickly opstillet en 24 meter lang lagkage med gratis stykker til kunderne. Lagkagen indeholder 248 æg og 40-50 liter fløde, men så er der også nok til mange.

(Foto: Jørgen Timm).

Den 27. september bliver Danmarks-mesterskabet i blomsterbinding afviklet i Marselisborg-Hallen. Tre nordiske dommere sætter konkurrencens dekorationer under lup. Dommerne er fra venstre Sune Hansson, Sverige, Grethe Kehler, Danmark og Gunnar Haugen, Norge.

Den danske dommer, Grethe Kehler, var tidligere ejer af Kardinal Blomster på Sct. Pauls Plads, den forretning, der nu huser danmarksmesteren 1980, Lene Skov Petersen.
(Foto: Jørgen Timm).

Tirsdag 30. september

Byrådets VS-medlem, Jørgen Lenger, sender et åbent brev til terror-

gruppen DSB (Danmarks Socialistiske Befrielseshær) om at stoppe i tide. Erfaringer fra udlandet viser, at aktioner af denne karakter langsomt optrappes.

Trøjborg Beboerforening fejrer et jubilæum: pensionistklubben om torsdagen har nu eksisteret i 5 år. Til hvert møde kommer ca. 70 ældre beboere fra kvarteret til en fornøjelig eftermiddag.

For et halvt år siden åbnedes en restaurant i villaen i Åbyhøj, hvor tidligere direktøren for Frichs boede. Som den eneste i Århus-området er ejeren blevet ridder i et fornemt gastronomisk selskab i Frankrig.

Om aftenen trues Hovedbiblioteket i Mølleparken med en telefonbombe. Politiets ekspert går hele biblioteket grundigt igennem uden at finde noget.

Den 29. september er hele området omkring Banegården afspærret i godt 1 time fra kl. 21.30. En anonym telefonopringning til DSB har hævdet, at en bombe vil eksplodere på Banegården kl. 21.40.

Her gennemsøger politiets bombemand banegårdshallen. Han er udstyret med en speciel dragt, der fortil er forsynet med et skjold til beskyttelse mod eventuelle sprængstykker. Bombetruslen skaber betydelige trafikale problemer, og først kl. 22.40 giver politiet tilladelse til benyttelse af banegården, og togdriften kan genoptages.
(Foto: Jørgen Timm).

Oktober

Onsdag 1. oktober

I centralkøkkenet under den tidligere Skt. Annagades Skole begynder sæsonen for skolefrokost med levering af 18.000 madpakker til kommunens skoler. Ca. $\frac{2}{3}$ af eleverne foretrækker den såkaldte grønne madpakke, der indeholder færre kalorier end den traditionelle.

Landsforeningen til Kræftens Bekæmpelse åbner et rådgivnings- og oplysningscenter i Fredensgade 40.

I Byrådets møde vedtages budgettet for 1981 med knebent flertal efter forlig mellem socialdemokraterne, de radikale og løsgængerer Orla Th. Jensen. Forliget indebærer bl.a. en række takstforhøjelser, en nedsættelse af skatteprocenten fra 20.3 til 20.2, en uændret grundskyldspromille på 23, og en beslutning om at undgå afskedigelse af personale. Ved siden af Albertslund er Århus skattemæssigt landets dyreste kommune.

Torsdag 2. oktober

Den 16-årige dreng, der 2. april sammen med en ældre broder voldtog og udplyndrede en ung kvinde i hendes lejlighed, dømmes ved en domsmandsret til 3 års fængsel.

Fredag 3. oktober

Miljøminister Erik Holst og direktør Jens Kampmann besøger For-

brændingsanlæg Nord i forbindelse med planerne om et forsøgsanlæg til sortering af affald.

Lørdag 4. oktober

FN-Forbundet holder landsmøde i Kongreshuset med hovedvægt på en drøftelse af forholdet mellem industrilande og u-lande.

Kunstnersammenslutningen Ovalen åbner udstilling med arbejder af 17 malere og grafikere i Kunstbygningen.

Søndag 5. oktober

På grund af en utæt rørledning strømmer der olie ud i havnebassinet ved olie- og benzinhavnen. Det lykkes i løbet af et par dage Falck at opsamle ca. 20 tons olie.

Tirsdag 7. oktober

På en generalforsamling i isenkramfirmaet Hans Schourup A/S søger to københavnske veksellerer uden held at blive indvalgt i bestyrelsen. I stedet vælges to nye medlemmer, der er foreslået af Provinsbanken.

På en generalforsamling i Århusafdelingen af BUPL (Børne- og Ungdomspædagogernes Landsorganisation) trækker hele bestyrelsen sig tilbage, da den ikke kan vinde gehør for en ændret struktur. Bodil Andersen vælges til formand i stedet for Inger Th. Sørensen.

Onsdag 8. oktober

I Byrådets møde forkastes et forslag fra Socialistisk Folkeparti om reali-

tetsforhandlinger med Aktionsfondet til Bevarelse af Århus Gasværk.

Lokalplanen for udbygningen af Vestervang, der tillader opførelse af to boligblokke med ejerlejligheder, og som har mødt stærke protester fra de lokale beboerforeninger, bliver endeligt godkendt.

Der godkendes projekter om etablering af supermarkeder ved Brobjerg Parkvej 2-8 og Runevej-Runetoften, drevet af henholdsvis Føtex og Jaco.

Det vedtages at give de fornødne dispensationer, så Århus Tekniske Skole efter ombygning kan indrette undervisning i levnedsmiddellære i den tidligere chokoladefabrik Carletti i Skødstrup.

Torsdag 9. oktober

På et møde i Gammelgårdskolen drøfter ca. 400 beboere fra Åbyhøj og Hasle trafiksanering for området mellem Vestre Ringgade, Viborgvej, Åby Ringvej og Silkeborgvej. Rådmand Olaf P. Christensen giver tilsagn om midlertidige løsninger, mens der arbejdes med en helhedsplan.

Fredag 10. oktober

Hovedbiblioteket i Mølleparken har påbegyndt udsendelse af en lydavis i form af kassettebånd til blinde og svagtsende.

Mandag 13. oktober

To unge mænd anholdes under flugt

1980

fra Egå Marina, hvor de har stjålet ca. 50.000 kr. samt sølvbarrer til en værdi af 36.000 kr.

Tirsdag 14. oktober

Efter 3 måneders blokade af Århus Sømandshjem afblæser Hotel- og Restaurationspersonalets Fagforening aktionen og indleder forhandlinger med Sømandsmissionen, der driver en række sømandshjem i Danmark og Grønland.

Det meddeles, at de tre arkitekter Kaare Sølvsten, Bente Grøn og Sten Dombernowsky efter Harbo Sølvstens død viderefører møbelfirmaet under navnet Harbo Sølvsten Aps.

Onsdag 15. oktober

Ole Rømer-Observatoriet indleder en række aftener med åbent hus for interesserede. Man kan dog kun modtage 25 gæster ad gangen.

Torsdag 16. oktober

De Danske Landboforeninger holder for første gang samlet delegeretmøde i Vejlbj-Risskov Hallen til afløsning af de tidligere delegeretmøder for de enkelte landsdele. Blandt deltagerne er landbrugsminister Poul Dalsager og tidligere landbrugsminister Niels Anker Kofoed. Formanden Hartvig Dehn, Tølløse, kræver social ligestilling for landmændene og oplyser, at landboforeningerne har anlagt sag mod skatteminister Karl Hjortnæs foranlediget af særskatten på landbruget. Hans O. Kjeldsen, formand for De Jyske Landboforeninger, fremhæ-

ver i sin tale landmændenes ret til at aktionere i lighed med andre befolkningsgrupper.

Boligindretningsfirmaet IKEA åbner midlertidige udstillings- og salgslokaler ved Graham Bells Vej i Skejby, mens man forbereder et større nybyggeri ved Lisbjerg.

To 13-årige drenge og en pige på 14 forsøger taskerøveri fra en ældre kvinde i en fødgængertunnel ved City Vest. De bliver anholdt og overgivet til børneværnet.

Lørdag 18. oktober

I City Vest åbnes to nye biografer, Center-Kino I og II, hver med 120 pladser, ledet af biografdirektør Erland Bech.

I Århus Kunstmuseum åbnes tre udstillinger: »Kvinderum – en rejse gennem indre byer«, kunstnersammenslutningen Sondes 13. udstilling og en samling collager af den russiske maler Anatol Brusilowsky.

Søndag 19. oktober

To århusianere strander i Ebeltoft Vig i en ombygget fiskekutter og må tilbringe natten om bord, før de bliver reddet af Falck i Ebeltoft.

Onsdag 22. oktober

I Byrådets møde bevilges 650.000 kr. til projektering af et plejehjem med beskyttede boliger ved Lystrup Centervej i Elsted.

På en generalforsamling i Århus Taxa foreslår bestyrelsen en forhøjelse af bestyrelsesmedlemmernes honorarer. Da forsamlingen tværtimod vedtager at nedsætte dem, træder bestyrelsen tilbage og indkalder til en ekstraordinær generalforsamling.

En århusiansk tandlæge er ved Vestre Landsret idømt 40.000 kr. i erstatning til en patient for mangelfuld tandbehandling.

To drenge på 16 og 17 år idømmes fem og seks måneders betinget fængsel for gentagne tilfælde af hærværk, bl.a. i Elsted Skole.

Torsdag 23. oktober

Den polske ambassadør Bohdan Trampczynski åbner en polsk kulturuge i Århus, omfattende udstillinger i Rådhushallen og Galleri AB, film og opvisning af folkedanse. 32 forretninger deltager i arrangementet.

På et møde i Universitetets konsistorium meddeler rektor Carl F. Wandel, at antallet af studerende er faldet med 660 siden sidste år. Det vedtages at sende en protestskrivelse til undervisningsminister Dorte Bennedsen mod nedskæringer på universitetsområdet.

Fredag 24. oktober

Brud på fjernvarmeledninger i Finsensgade og Olfert Fischers Gade medfører overtryk i ledningsnettet, så et antal radiatorer på Trøjstrup bliver sprængt.

Firmaet Nordelektro, der standsede betalingerne for en måneds tid siden, er kommet i gang igen, idet 12 medarbejdere tilsammen har indskudt 50.000 kr. som aktiekapital i et nyt selskab.

Århus Lastvognscenter, der har salg af Fiat- og Magirusvogne og et komplet reparationsværksted med natservice, åbner lokaler ved Graham Bells Vej 25.

Lørdag 25. oktober

Landsforeningen Røgfrit Miljø holder stiftende generalforsamling i Hovedbiblioteket i Mølleparken.

I Kunstbygningen åbnes en retrospektiv udstilling af maleren Karin Nathorst Westfelt.

Mandag 27. oktober

Sporvejene indvier en radiocentral, der kan kaldes af de enkelte busser, og hvorfra der kan gives meddelelser til vognførere og passagerer.

Foreningen af Yngre Tandlæger starter en landsomfattende kampagne mod sukermisbrug. I Århus indsamler 15 tandlæger underskrifter, der kræver bedre deklaration om sukkerindhold i kosten.

Det meddeles, at Leif E. Andersen har solgt Niels Peters Kro i Solbjerg til Per Karmark, Hørning.

Tirsdag 28. oktober

Grønløkkeskolen i Tranbjerg, hvis

første byggeafsnit blev taget i brug i 1976, indvies officielt af rådmand Thorkild Simonsen.

En række skudepisoder i Peder Skrams Gade viser sig at skyldes to drenge på 14 og 15 år, der fra et kældervindue skød efter katte med en luftpistol. Den ældste af dem vil formentlig få en bøde for overtrædelse af politivedtægten.

Torsdag 30. oktober

Den newzealandske ambassadør Graham Ansell besøger Århus som optakt til en planlagt newzealandsk uge.

I Hovedbiblioteket i Mølleparken afholdes en høring om vold mod kvin-

Mikael Wittes plakater om de danske svins sundhedstilstand bliver den 29. oktober kendt lovlige af Højesteret. Han vinder dermed den retssag, som slagterierne har anlagt. Den sprogligt iørefaldende – og overraskende – tekst er i øvrigt karakteristisk for Wittes politiske plakatkunst. Det gælder f.eks. hans anti-EF-plakat med teksten: Køb Dansk – det gjorde EF 2. oktober 72 og turist/boligplakaten: Velkommen til byen – udnyt enhver lejlighed mest muligt. (Foto: Preben Hupfeld).

der. Amtsrådsmedlem Inger Nielsen og byrådsmedlem Inga Christensen giver tilsagn om, at amt og kommune vil samarbejde om etablering af et center for kvinder, der mishandles af ægtemænd eller samlevende.

1980

Fredag 31. oktober

Arkitekt C. F. Møller fejres på sin 82 års fødselsdag ved, at en vej på universitetsområdet (fra Høegh Guldbergs Gade til Ole Worms Allé) navngives C. F. Møllers Allé.

November

Tirsdag 4. november

Sociallæge Iwan Mark, der i 16 år har været ansat ved Familierådgivningsklinikken i Østergade, forlader sin stilling som en demonstration mod de besparelser, amtets socialudvalg pålægger klinikken.

Menighedsrådsvalgene afvikles med meget ringe deltagelse, kun ca. 11 % af vælgerne møder op.

Onsdag 5. november

På Næshøjskolen i Harlev gennemføres forsøg med en ny vikarordning i kommunens skoler. I stedet for af »cykelvikarer« læses vikartimerne af nogle af skolens faste lærere, der til gengæld har færre faste skematimer. Ca. 8 % af undervisningstimerne i kommunens skoler er vikartimer som følge af lærernes fravær til kurser, sygdom o.s.v.

Luseplagen i skolerne er nu så udbredt, at der af skoleoverlægen sættes på en samlet indsats: pjecer og

Århus Studenterrevy »80 i Kasketten«, har premiere i Stakladen på universitetet den 1. november. Det er revyens 25 års jubilæumsforestilling. Den opføres hver aften i 3 uger, og på forhånd er halvdelen af alle billetter solgt. Af de medvirkende ses her Birgit Hinge, Henrik Reimer og Robert Gellin. (Foto: Preben Hupfeld).

specielle medikamenter udleveres af skolesundhedsplejerskerne, der også hjælper med behandlingerne.

I Discontobankens afdeling på Strøget røves midt på eftermiddagen 127.000 kr. Trods hurtig alarmring lykkes det røveren at slippe væk gennem Posthusmøgen.

Torsdag 6. november

Den engelske strygekvarteret Gabrieli giver en koncert i Katedralskolens festsal arrangeret af Århus Musikforening.

Jurist- og Økonom Forbundet har 300 arbejdsløse medlemmer i byen, og en projektgruppe har derfor påbegyndt en kampagne for at få erhvervslivet til at ansætte de ledige.

For at nedbringe ventelisten til dagplejepladser har byrådet vedtaget en tillægsbevilling til aflønning af 200 dagplejemødre; det har dog ikke været muligt at få pladserne besat.

Fredag 7. november

Buchtrup Klichéfabrik nedlægger sin klichéafdeling og overgiver kundelisten til konkurrenten Hammerschmidt Kliché-Offset. I en ny fabrik i Viby fortsættes offset-afdelingen.

Lørdag 8. november

Århus Teater har premiere på børnemusical'en »Dr. Dyregod i Afrika«. Forestillingen ventes opført 100 gange, og de fleste billetter er solgt på forhånd.

En udstilling af nybyggede huse, som 21 jyske og fynske arkitekter havde tænkt opført i Beder, må aflyses: det er ikke muligt at bygge individuelle huse i et prislag, der vil interessere den almindelige køber.

Århus Kunstmuseum forlænger sin udstilling »Kvinderum« med en uge.

I udstillingens 2 første uger er 10.000 interesserede vandret gennem rummene.

I Viby mister en 32-årig kvinde livet i et regulært slagsmål med sin samlever.

Søndag 9. november

Den århusianske »Arkitektgruppen« vinder førsteprisen ved en konkurrence om byggeri af 265 boliger i Gladsaxe.

Århus og Omegns Kaninavlereforening holder sin årlige udstilling i Framlev Forsamlingshus. 45 kaniner er udstillet, og besøget er foreningens hidtil største.

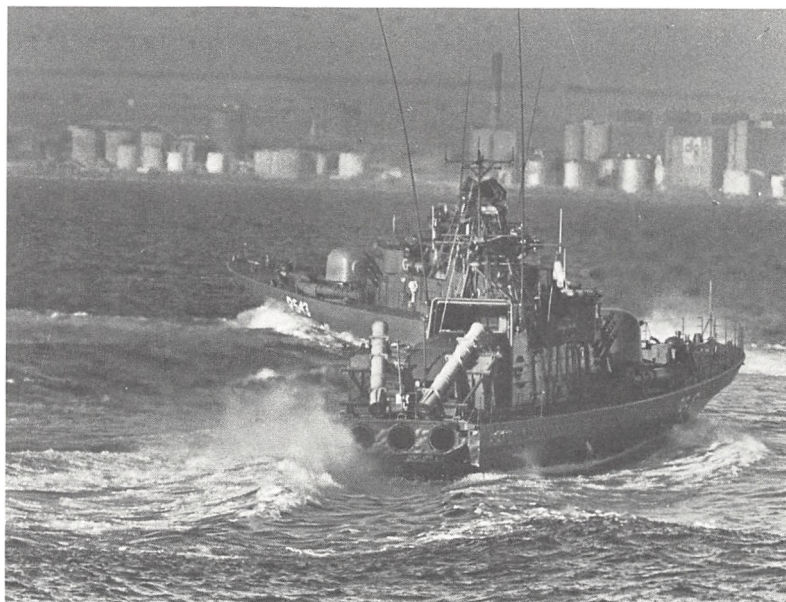
Tirsdag 11. november

Engelsk institut på Århus Universitet modtager fra den amerikanske ambassade 5.000 dollars til indkøb af bøger.

Onsdag 12. november

Vinterens første glatføre overrumpler mange bilister i morgentimerne. 2 biler kører ud over hver sin viadukt i byens udkant, men førerne slipper med få skrammer.

En ung mand forsøger for fjerde gang at gennemføre et røveri, men også denne gang mislykkes det: efter at han havde fået udleveret ca. 7.000 kr. på postkontoret på Vejlbj Ringvej, sætter en beslutsom mand efter ham, overmander ham og bringer ham tilbage til posthuset.

Torsdag 13. november

Den professionelle cykelrytter Niels Fredborg fra Århus ligger alvorligt kvæstet på Frederiksberg Hospital efter et styrt på vinterbanen i Forum. En overflytning til Århus frarådes.

Fredag 14. november

Det københavnske skolevæsen sender 6 mand til Århus, hvor de skal se på årsagerne til, at byens kommunale madpakker til skolebørn fortsat er populære, hvad der ikke er tilfældet i København.

På Århus Statsgymnasium annulleres den boglige undervisning i 3 dage. I stedet musiceres, males, ba-

Midt i november holder Søværnet efterårsmanøvrer på Bugten med minelæggere, helikoptere og missilbåde. Som gæster i øvelsen »Danex« deltager et halvt hundrede repræsentanter for kommunen, byens erhvervsliv, statsinstitutioner og havnevæsenet. Ingen af dem er dog ombord på torpedo- og missilbådene Huitfeldt og Sehested, der her med gasturbinerne på høje omdrejninger laver en skarp vending ud for Havnen.

(Foto: Preben Hupfeldt).

ges, indfarves garn og danses folkedans for at nævne nogle af de mange aktiviteter.

1980

Danish Turnkey Dairies sender nu sit tredje nøglefærdige mejeri til den afrikanske stat Nigeria. Samtidig sendes nigerianere hertil for at oplæres i brugen af de moderne maskiner.

Lørdag 15. november

Lørdag og søndag holder Danmarks Fjerkræavlforening for Raceavl udstilling af 300 høns, ænder og kalkuner i Vejlbj-Risskov Hallen.

Kaabers Musikforlag standser sine betalinger. Det er den tredje pladeforretning i byen, der ikke kan klare branchens vanskelige vilkår. Som årsag angives, at koncernen Fona får bedre betingelser hos pladefabrikkerne.

Turistforeningerne i Ålborg, Odense og Århus er gået i samarbejde om et fælles fremstød for at standse den aftagende strøm af turister.

Flere deltagere i Skjoldhøj-Trues Idrætsforenings fest i Trige Forsamlingshus må på skadestuen efter et slagsmål med en halv snes unge, der trænger ind og laver ballade.

Søndag 16. november

Århus-orkestret Tonica vinder atter Danmarksmesterskabet i konkurrencen for amatørorkestre.

Tirsdag 18. november

Ved et nævningeting idømmes en ung mand 2½ års fængsel for sidste års juleaften at have udført medlidhedsdrab på en bekendt.

Sjællandsgades Beboerforening står bag en henvendelse til den kommunale bygningsinspektør angående faren ved gamle altaner. En undersøgelse viser, at af 33 ejendommers altaner er det påkrævet med en teknisk undersøgelse af de 26.

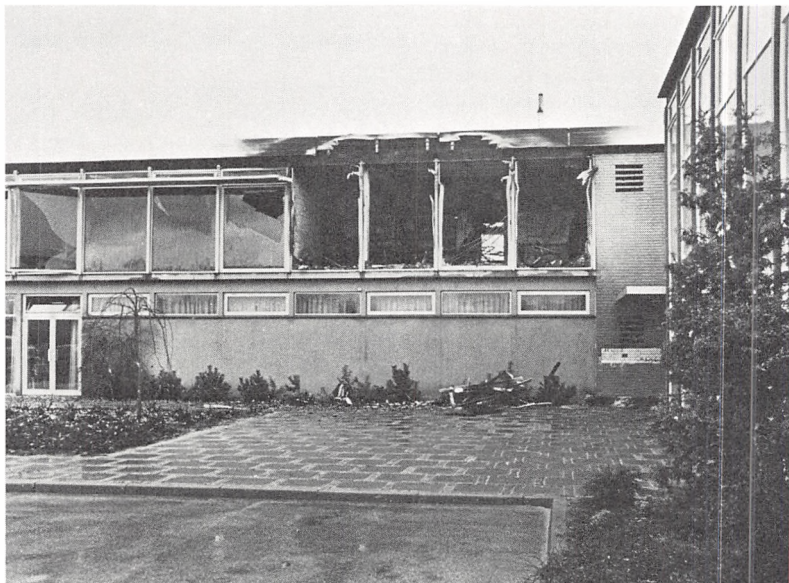
De kommunale tilskud til byens rytmiske musik, som blev givet for første gang i år, søges for det kommende år af ikke mindre end 32 orkestre. Det samlede tilskud forhøjes fra nytår til 380.000 kr.

Ca. 2.000 pensionister deltager i Aarhus Stiftstidendes »Folkelige filmuge«, hvor 4 ældre danske film forevises gratis i Royal Cinema A og B.

Onsdag 19. november

På byrådets møde drøftes muligheden af at nedsætte gadebelysningen af sparehensyn, men af frygt for en ulykkesstigning bliver forslaget nedstemt.

Der sker skade for godt en million kroner, da engrosfirmaet N. C. Nielsen, Boligtextil, i Risskov, bliver hærget af en voldsom brand den 18. november. Branden er så kraftig, at det meste af bygningen udbrænder. En anonym gruppe meddeler, at den har påsat branden som en protest mod Englands stilling til IRA i Irland. N. C. Nielsen er engelsk konsul.
(Foto: Jørgen Timm).

Torsdag 20. november

På et par uger har bygningsvæsenet modtaget 458 ansøgninger om tilskud til boligforbedringer.

10 fagforeningsfolk fra Lithauen gæster den århusianske fagbevægelse, hvor borgmester Orla Hyllested er vært.

Fredag 21. november

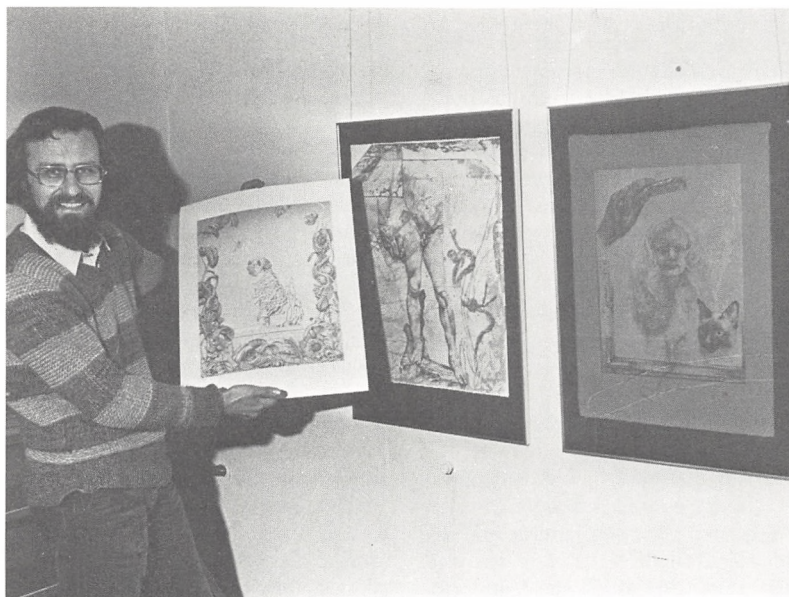
Brabrand Boligforening har som forsøg opstillet et lavenergi-vaskeri i Søvang-byggeriet. Alene på tørretumblerne spares 60 % af energien, og beboerne benytter da også de nye maskiner i langt større udstrækning end før.

I en rutebil, der i fuld fart er på vej ad Viborgvej til Hammel, falder chaufføren bevidstløs sammen over rattet. En ung kvindelig lærer får held til at stoppe den farlige kørsel, uden at der sker ulykker.

Lørdag 22. november

Biskop Herluf Eriksen foreslår konfirmationsundervisningen udvidet til to år, men afvises af religionslærerne: dels bliver færre børn konfirmeret, dels skal undervisningen i religion ikke blive forkyndende, men fortsat være kundskabsformidlende.

Ved en salgsudstilling i omsorgscentret i Klostergade fredag og lørdag sælger en gruppe pensionister egne frembringelser. Det indkomne beløb, ca. 30.000 kr., går til flygtningehjælp.

På Vestre Kirkegård væltes en snes gravsten af ukendte hærværksmænd.

Mandag 24. november

Boligministeren, Erling Olsen, åbner en udstilling med 4 prøvelejligheder i byfornyelsesområdet Frederiksberg Vest.

Tirsdag 25. november

Bilbranchens organisationer har meldt 32 arbejdsløse bilmekanikere til toldvæsenet for at arbejde for såkaldte »sorte penge« uden om momsbetaling, skattevæsen og arbejdsløsheds-kasser. Den første får nu en efterregning på 44.000 kr., andre følger snart efter.

Med udgangen af december slutter endnu et af byens gallerier, endda et af de ældste, Gallerie Diercks. Hvad der i 60'erne startede som en lille kunstforening på Århus Statsgymnasium, hvor ejeren Leif Diercks underviste, med udstillinger og salg af moderne kunst f.eks. Jørgen Brynjolf, Allan Smith og Karel Appel, fortsatte i 1966 som et stort og velbesøgt galleri over farvehandler Sjørens forretning i Rosensgade. Her har nu i 15 år været skiftende salgsudstillinger, fortrinsvis af avanceret tysk kunst, blandt mange andre Hundertwasser, Peter Nagel og Erhard Stöbe. Også et par udstillinger af tysk kunst har galleriet formidlet i Rådhushallen. Leif Diercks ses her ved åbningen af sin sidste udstilling i november.
(Foto: Ib Hansen).

1980

Havekolonien »Kildevangen« ved Skovvangsvej, som efter et lokalplansforslag skulle vige for et institutionsbyggeri »redder livet«: Kolonihaveforbundet har sammen med brugerne indsendt til byrådet en protest, der er blevet taget til følge.

Onsdag 26. november

Ved at eksperimentere med fremstilling af hash af cannabis-rester bliver en 40-årig mand alvorligt forbrændt. Med 3. grads forbrænding af 1/3 af kroppen bliver han straks overført til Hvidovre Hospitals brandsårsafdeling.

Ved en § 77-razzia i Århus-området undersøges 7.000 biler. 4 biler får fjernet nummerpladerne på stedet, men ellers er det kun nødvendigt at skride ind i 2 % af undersøgelserne.

Torsdag 27. november

Postvæsenet opgiver fra nytår den 2 år gamle forsøgsordning med forlænget åbningstid om torsdagen. Der har været så få kunder i aften timerne, at der ikke er noget grundlag for at fortsætte.

Trods direkte opfordring til byens arbejdsgivere fra Dansk Arbejdsgiverforening og Arbejdernes Fællesorganisation mangler endnu 400 unge i byen en praktikplads.

Fredag 28. november

Konsistorium ved Universitetet drøfter den kritik, som et af undervisningsministeriet nedsat udvalg

har rettet mod Engelsk Institut. Der er stærkt delte meninger om kritikens berettigelse; men det vedtages, at den ikke skal føre til indskriden.

På en høring, arrangeret af Danske Socialpædagogers Landsforbund, oplyser formanden for Amtets socialudvalg, Arne Pedersen, at ca. 1.000 unge i Århus-området har behov for hjælp i forbindelse med alkoholproblemer, men det kniber med de økonomiske muligheder.

I løbet af dagen falder der vedvarende sne, den første i denne vinter. I løbet af natten falder temperaturen helt ned på 9 minusgrader.

Søndag 30. november

På Ortopædisk Hospital oprettes et gigtcener, der vil blive i stand til at modtage 6-8.000 patienter årligt fra nytår. Indretningen har kostet 1,8 mill. kr.

På denne 1. adventssøndag er der stort juleoptog gennem byen, og ca. 25.000 samles, da byens træ tændes i mørkningen.

December

Mandag 1. december

Den 22-årige århusianer Nina Bundgaard kommer hjem fra El Sal-

vador, hvor hun har siddet fængslet, efter at hendes forlovede er blevet skudt af terrorister, der samarbejder med det herskende militærdiktatur.

På Fabrikarbejdernes Fagforenings generalforsamling oplyser formanden Børge Jørgensen, at af 125 fremmedarbejdere, der er medlemmer af fagforeningen, er 71 ledige.

Der opnås enighed mellem Havnen og Elsam om placering af en kulterminal i den nye østhavn. Elsam lejer et areal på 70.000 m² med 450 m kajlængde til opbevaring og transport af kul til Studstrupværket og andre kraftværker.

Tirsdag 2. december

To unge mænd dømmes ved By- og Herredsretten til fængsel i 3 år og 6 måneder for en række tyverier, bl.a. af kirkesølv fra Åbyhøj og Bjergager kirker til en værdi af 375.000 kr.

På en generalforsamling i Århus Handelsstands- og Industriforening angriber formanden, grosserer N. C. Nielsen bestyret for at føre erhvervsfjendtlig politik ved en rekordhøj skatteprocent og ved at favorisere studerende på bekostning af erhvervsaktive, når det gælder anvisning af vuggestuepladser. Han bebrejder Socialdemokratiet, at det støtter sig til venstrefløjpartierne, hvilket afvises af borgmester Orla Hyllested.

I begyndelsen af december udnævner rådmand Thorkild Simonsen direktøren for det nye musikhus. Det bliver den 34-årige læreruddannede Poul Koch, der tidligere har været generalsekretær for Århus Festuge, ligesom han en tid har været administrativ leder af Huset. Poul Koch er her fotograferet foran sin nye arbejdsplads, Musikhuset.
(Foto: Ib Hansen).

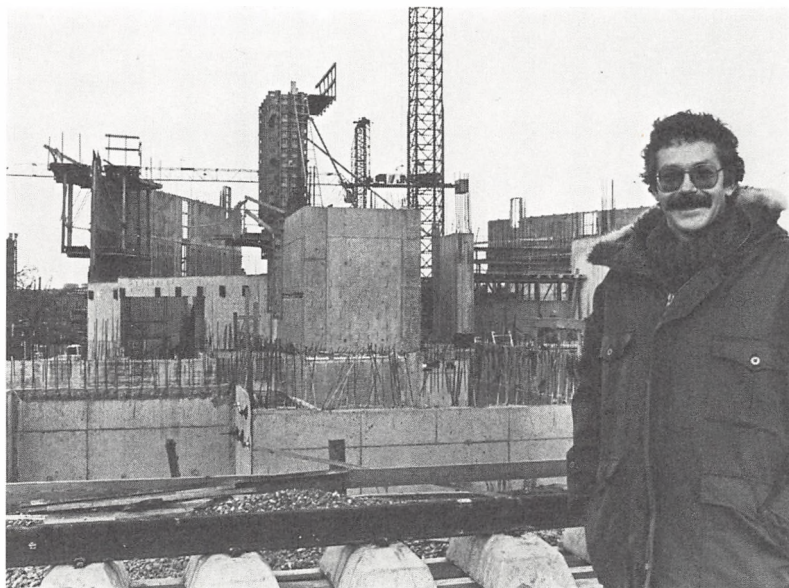
Onsdag 3. december

Som led i en landsomfattende aktion går ca. 3000 studerende og skoleelever i demonstration fra Rådhuspladsen til Domkirken, hvor de foretager en symbolsk begravelse af nedskæringsplanerne på uddannelsesområdet.

To bevæbnede røvere bryder ind i Esso-servicestationen, Randersvej 144, men flygter efter slagsmål med den 17-årige tankpasser.

Foreningen af Yngre Læger har indrettet en varmetue for arbejdsløse læger i ejendommen Store Torv 5. Det meddeles, at 130 uddannede læger i Århus Amt er uden beskæftigelse.

I Byrådets møde bevilges 200.000 kr. til lysregulering af krydset Aldersrovej-Bethesdavej-Skovvangsvej. Der bevilges 140.000 kr. til detaljeprojektering af Casinobygningens omdannelse til teaterbrug. Arbejdet skal iværksættes, når Danmarks Radio rømmer bygningen i sommeren 1981, og Svalegangen, der hermed får tredoblet sit areal, regner med en nytårspremiere 1982.

Torsdag 4. december

Efter let snefald og frost bliver føret spejlglat i hele Århusområdet, og der opstår kilometerlange bilkøer på alle indfaldsveje.

I tilslutning til plejehjemmet Caritas ved Samuel Morses Vej indvies et kommunalt plejehjem for ældre psykiatriske patienter, det første af sin art i landet.

Fredag 5. december

Det Danske Selskab, der gennem 40 år har virket for oplysning om Danmark i udlandet, arrangerer en udstilling i Rådhushallen om selskabets virke.

Lørdag 6. december

Århus Lærerforening holder generalforsamling i Rundhøj-Hallen. Lærer Martin Rømer, Elsted Skole, genvælges til formand for en toårig periode.

Fogedretten i Århus oplyser, at der i år har været 923 begæringer om tvangsauktion, en stigning på 53 % i forhold til 1979.

Søndag 7. december

For fjerde år i træk arrangerer Postens Marchforening julemæremarch med start fra Skovvangskolen og med 1312 deltagere.

Natten mellem 6. og 7. december springer en fjernvarmeledning på 5. sal i Magasins store bygning. Vandet løber ned gennem etagerne, og resultatet bliver en vandskade for 3-4 mill. kr. I herreafdelingen er ødelæggelserne særlig store, selv udstillingsfigurerne/-ginerne må skifte tøj.
(Foto: Ib Hansen).

I Stakladen affholdes en høring om Nordsø-energien med deltagelse af flere folketingsmedlemmer. Den eneste modstander af drastiske indgreb over for DUC er venstremanden Peter Larsen (de konservative har sendt afbud).

Mandag 8. december

En 24-årig ung mand stjæler en diamant til 27.000 kr.s værdi fra en guldsmedeforretning og sluger den, da han bliver pågrebet. Han tilbageholdes i arresten, indtil diamanten efter fire dages forløb kommer for dagen ad naturlig vej.

Onsdag 10. december

370 slagteriarbejdere hos JAKA i Brabrand nedlægger arbejdet i protest mod en ny akkordafregning.

En 10-årig pige, der er på vej hjem fra en Lucia-fest i Åby Skole, bliver overfaldet og voldtaget af en halv-

voksen dreng, mens hans kammerat holder vagt. Efter forbrydelsen flygter drengene på knallert.

Torsdag 11. december

Det meddeles, at firmaet Wilian & Madsen i Holme sammen med bryggeriet Neptun i Silkeborg har overtaget aftapningen af mineralvand til det jysk-fynske marked for De Forenede Bryggerier (Carlsberg og Tuborg). Den anslåede produktion bliver på 70 mill. flasker om året.

Fredag 12. december

Ved et indbrud i Idrætsforeningen Lysengs klubhus i Højbjerg stjæles 6 pistoler, enkelte rifler og et større parti ammunition, tilhørende Våbenbrødreforeningen.

Professor Mogens Balling, Handelshøjskolen i Århus, modtager i København Jorck-prisen på 75.000 kr. for sin forskning inden for nationaløkonomien.

Lørdag 13. december

DSU, der startede i Århus 1885 under navnet »Fremskridtsklubben«, åbner en udstilling i lokalerne på hjørnet af Amaliegade og Sønder Allé over emnet »95 års ungdomsarbejde for demokrati og socialisme«.

Søndag 14. december

En beboer på Kildevangs Allé i Viby stikker et ben gennem fortovet ned i en utæt fjernvarmeledning og må på skadestuen med en 2. grads forbrænding.

900 plakater fra børneåret – indsamlet af Peder Stougård – fylder godt på væggene i Kunstbygningen i Mørksgade.

Rådmand Thorkild Simonsen åbner udstillingen den 6. december sammen med formanden for Århus Kunstforening af 1847, rektor Jens Aggebo.

Peder Stougård ses i midten foran et lille udsnit af plakaterne. Hans store plakatsamling har i øvrigt været behandlet i Århus Årbog 1978.

(Foto: Britt).

Mandag 15. december

I et møde om aktuell politik på Universitetet, arrangeret af Frit Forum, udkaster statsminister Anker Jørgensen en plan om jobtilbud til langvarigt arbejdsløse for en løn, der ligger lidt over dagpengesatsen. I et senere møde om fremtidens mediestruktur hævder han, at man må indstille sig på øget offentlig støtte til dagspressen.

Tirsdag 16. december

Kalundborgbåden »Prinsesse Anne-Marie« er atter i drift efter en mindre ombygning, hvorefter den rummer flere siddepladser, men ingen restauration, kun selvbetjenings-cafeterier. Denne ordning, der er et led i DSBs sparebestræbelser, skal efterhånden indføres i de andre færger, også på Storebælts-overfarten.

Onsdag 17. december

Århus Renholdningsselskab starter indsamlingen af dagrenovation fra sin nye station ved Bautavej i Hasle.

Anlægget, der har kostet 37.4 mill. kr., rummer administrationskontorer, faciliteter for 200 medarbejdere, værksteder og garager til 80 køretøjer.

I Byrådets møde vedtages det efter afstemning, at den gennem 3 år udarbejdede varmeplan skal fremsendes uændret til endelig godkendelse i energiministeriet.

Det vedtages indtil videre at henlægge den fremsatte plan om afdækning af Århus Å, men at arbejde hen mod en frilægning af arealerne langs Carl Blochs Gade.

Det vedtages at godkende Arbejder-nes Andels-Boligforenings plan om opførelse af 130 huse i tæt-lav bygning ved Sandkåsvej i Hasle.

Torsdag 18. december

Den fungerende amtsborgmester Ib Frederiksen modtager en protest med 2300 underskrifter fra plejepersonalet ved sygehusene i Århus Amt mod opførelsen af det nye sygehus i Skejby. Der bebudes en konference på amtsplan af embedsmænd og politikere samt en offentlig høring om spørgsmålet i Rådhushallen efter nytår.

1980

Freitag 19. december

Der er forespørgselsdebat i Folketinget vedrørende licitationen på beton-entreprisen for den kommende politigård i Århus. Justitsministeren har underkendt de to billigste tilbud (fra to firmaer i Hadsten) og udpeget JME-Byg A/S. To mistillidsdagsordener fra de konservative (ved Lars P. Gammelgaard) og fra Fremskridtspartiet bliver nedstemt, og sagen henvises til endelig afgørelse i finansudvalget.

Kommunen optager et lån på 41 mill. kr. fra et dansk bank-konsortium til finansiering af 1. afsnit af varmeplanen, en fjernvarmeledning fra Århus til Højbjerg.

Lørdag 20. december

Dronning Margrethe og familie kommer til Århus med intercity-tog for at holde jul på Marselisborg.

Efter eksplosion i et TV-apparat udbryder der ild i en villa ved Egå Mosevej. Ilden slukkes hurtigt af Falck, og ingen kommer til skade.

Mandag 22. december

Folketingets finansudvalg godkender justitsministeriets overdragelse af politigårds-entreprisen til JME-Byg A/S.

Tidligt om morgenen bliver personalet i Handelsbankens Åbyhøj-afdeling, Silkeborgvej 248, holdt op af en pistolbevæbnet mand i soldateruniform og låst inde i bankens kælderboks. Røveren forsvinder med

ca. 400.000 kr., og røveriet opdages først ved bankens åbningstid.

Tirsdag 23. december

Et voldsomt stormvejr forårsager væltede træer, nedfaldne ledninger og afblæste tagsten i hele Århusområdet. I Chr. Wærums Gade rives to altanrækværker løs og lander på fortovet, uden at nogen dog kommer til skade.

Lørdag 27. december

Politiet, Falck og brandvæsenet meddeler, at juledagene har været usædvanligt fredelige. Der har været tilfælde af husspektakler og nogle få indbrud, men ingen alvorligere ulykker eller forbrydelser.

Århus Folkeblad meddeler i sit jule-

Det japanske skib »Tochigi Maru« indvier den kombinerede liggeplads for tank- og biltransportskibe i den nye østhavn den 29. december. Skibet på 16.000 tons lossede 300 fabriksnye biler fra Japan. Liggepladsen, der officielt har betegnelsen Kaj 313, har kostet 6-7 mill. kroner.

(Foto: Preben Hupfeld).

nummer, at det holder pause indtil marts 1981 for at »forberede et nyt og forhåbentligt langt bedre Folkeblad«.

Onsdag 31. december

Nytårsaften forløber under stort forbrug af fyrværkeri, men næsten uden øjen, øre- eller håndskader. Der meldes om adskilligt hærværk, bl.a. i Skødstrup, hvor en flok unge ødelægger parkerede biler.

1970'erne

Mere langsigtede tilbageblik præsenteres oftest først, når en epoke er kommet på så tilpas afstand, at nostalgien kan bruges som løftestang.

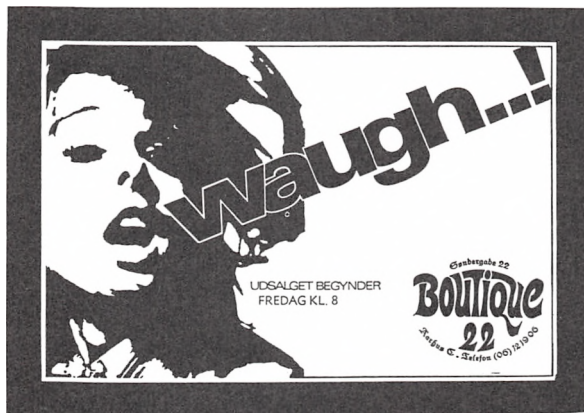
Her skal det imidlertid prøves at give et signalement af den tid, der lige er gået, 1970'erne; et forsøg på at pejle de mest perspektivrige udviklinger i lokalsamfundet. Der kan være delte meninger om, hvad disse er for nogle alt efter øjnene, der ser, og enhver skildring vil i andres øjne have mangler. Det er klart, at med den meget omfattende samfærdsel og informationsudveksling i disse tider er udviklingen i Århus i alt væsentligt en genspejling af generelle forhold i det danske samfund, selv om der på visse områder er tale om specielle forløb. Uanset hvad der bestemmer udviklingen, har man den dog lige fuldt inde på livet.

Den påstand skal med det samme voves, at ingen i 1969 var i stand til at forudse de mest væsentlige ændringer, som 1970'erne fik at byde på. I Stiftstidende skrev Hilmar Baunsgård og J. O. Krag om fremtiden, og ingen af dem kunne af gode grunde sige noget om EF-tilslutningen, om energikrise og kommende arbejdsløshed. Der var jo heller ikke mange,

der i 1959 kunne spå om den forrygende økonomiske udvikling, som 1960'erne kom til at byde på, og hvor mange var i 1939 i stand til at overskue, *hvor* galt det ville gå i 1940'erne. Forholdet er det, at med dette århundredes hurtige udviklinger kan man aldrig vide, hvad der sker.

Hvad angår de helt lokale forhold var der stor usikkerhed ved indgangen til 1970'erne. Hvorledes ville den nye kommunale struktur blive at leve med efter reformen, der skulle træde i kraft 1970? På dette punkt var ændringerne i hvert fald varslede. Borte var årtiers disharmonier mellem en indeklemt, stor »rød« købstad og dens »grønne« forstæder. Århus havde haft for lidt luft og jord, men et

At 1960'erne var »ungdomsoprøret« tid er uomtvisteligt. Fænomenet kommercialiseredes hurtigt og satte præg på annoncestilen i medierne. Her en udsalgsannonce fra Aarhus Stiftstidende ved indgangen til 1970'erne.

At det store flip var ved at få ende, anedes allerede ved indgangen til det nye årti. Her ses tegneren Leif Rytters opfattelse af situationen.

stærkt udbygget administrativt apparat. Sognerådene i ringe af forstadskommuner havde kunnet glæde sig over et bedre skattegrundlag og mindre sociale udgifter.

Hele dette system blev afgørende ændret med kommunalreformen, der blev mere indgribende i Århus end måske noget andet sted. Hele 21 kommuner blev med et slag lagt sammen, så nu blev der ikke blot forbrødring mellem købstad og forstæder, nu kom også et antal landkommuner uden for forstæderne med i systemet. Der var nogen, der gned sig i øjnene og knob sig i armen, men ikke meget tyder på, at sammenslutningen var for omfattende; måske snarere for lille, idet ikke alle satellitbyer kom ind i fællesskabet.

Denne administrative reform er rimelig som udgangspunkt, også når man vil interessere sig for det århusianske hverdagsmenneske. Der kom i 1970'erne en kraftig udvikling i det offentlige serviceapparat, som alle kommunens borgere kom til at nyde godt af; men de kom til at betale dyrt. Udskrivningsprocenten steg fra 11.6 i 1972 til 20.3 i 1980 (herom senere). Den del af kommunalreformen, der omfattede etablering af de nye amtskommuner, havde mindre betydning for den enkelte, men ordet »amtet« fik dog en helt ny klang for mange i takt med et stigende antal berøringspunkter med denne størrelse.

Færre børn

En meget perspektivrig udviklingslinje er den, der knytter sig til fødselstallet. På dette område bragte 1970'erne et chokagtigt forløb. Tallene ser således ud for levendefødte børn inden for den bosiddende befolkning i Århus:

1971	4.381
1972	4.512
1973	4.260
1974	4.003
1975	4.059
1976	3.473
1977	3.355
1978	3.169
1979	2.956

Her er tale om et fald fra 1972, da udviklingen toppede, til 1979 på rent ud 35 %, så der er blevet mere stille på de to fødeklivninger i nordbyen; her har det i hvert fald ikke været påkrævet med udbygning. Den næste virkning kommer på institutionsområdet, hvor dækningsgraden har været stærkt stigende med det faldende antal børn. I børnehaverne har der i 1980 været plads til næsten 70 % af børn i børnehvealderen; i 1976 var procenten 44. Trods en tilsvarende positiv udvikling på vuggestue- og fritidshjemsområdet var dækningsprocenten i 1980 dog kun henholdsvis 42 og 10. At presset på institutionerne lettes, er måske den eneste fordel ved de lave fødselstal. Den næste virkning vil opstå på skoleområdet; ved indskrivning af børn til skolerne i 1982 vil der – alt andet lige – mangle 600 børn i forhold til 1981. Fordeles nedgangen jævnt på alle kommunens over 50 skoler, bliver den vel ikke så voldsom stor, men nedgangen kan næppe blive ensartet trods manipulering med skole-distriktsgrænser, så nogle skoler vil blive ramt hårdere end andre; så meget mere som der jo ikke er tale om et enkelt års nedgang, men tværtimod om en stadig reduktion i de følgende år. Om nogle år står man med et mastodontisk skoleapparat i forhold til kundetallet. Kampen om de få børn synes allerede i

gang, da nedgangen i antallet følges af en stigende søgning mod privatskolerne. Denne søgning har flere årsager, men vigtigst er det nok, at den offentlige folkeskole i almindelighed ikke var inde i nogen udvikling mod mere reel forældreindflydelse i 1970'erne.

Videre vil 1970'ernes lave fødselstal give virkninger i uddannelsessystemet, og om ikke andet kan man måske få afviklet ungdomsarbejdsløsheden så at sige ved naturmetoden! Det århusianske fødselstal ligger langt under landsgennemsnittet. Det er kvinder i tyverne, der føder færre børn end tidligere, mens an-

Sådan nogle begyndte der at blive mangel på i 70'erne. Denne er ægte nok, født 1975, det sidste år, hvor byens fødselstal lå over 4.000.

tallet af fødsler blandt de 30-49-årige praktisk talt er uforandret. Forholdet kan udtrykkes på den måde, at i året 1973 fødte hver sytten kvinder i Århus i aldersgruppen 25-29 år; i 1979 var det kun hver tiende. Der er noget, der tyder på, at danske kvinder født efter 1950 bliver barnløse i større omfang end deres tidligere fødte medsøstre, men landsundersøgelser tyder på, at nedgangen i fødselstallet mest skyldes, at den enkelte kvinde føder færre børn. Dette er jo ikke mindst blevet muligt ved nutidens meget effektive præventionsmidler, hvortil kommer muligheden for abort. Man er såmænd kommet derhen, at man under nutidens teknik og lovgivning kan forhindre nyt livs opståen.

Antallet af døde har været ret konstant i Århus op igennem 1970'erne, 2.200-2.400 om året, så fødselsoverskuddet er på vej mod 0. Skal befolkningstallet beregnes i dette åbne samfund, må man naturligvis lægge tilflyttertallet til og fratække fraflytterne. Nettoresultatet viser, at 1970'erne nåede balancen omkring 0-vækst:

Befolkningstal 1. juli:

1970	233.162
1971	238.449
1972	242.611
1973	244.307
1974	244.931
1975	245.393
1976	245.046
1977	244.800

1978	244.563
1979	244.678
1980	244.393

Det viser sig altså, at tallet efter stigning til midt i årtiet har været ret konstant, men bag stabiliteten gemmer der sig ret betydelige flytninger; i 1977, 1978 og 1979 flyttede knap 1.000 mennesker til byen om måneden i gennemsnit, og flere flyttede bort, så tabet på denne konto for de tre år var henholdsvis 1.729, 1.295 og 1.239, altså en klart faldende tendens mod årtiets slutning, hvor benzinpriiser og byggeomkostninger lagde en dæmper på lysten til at søge bopæl i nabokommuner. I øvrigt påvirker flyttemønstret befolkningens sammensætning, idet tilflytterne især er 15-24 årige, mens fraflytterne mest er 25-29 årige (med børn).

Nye samlivsformer?

I løbet af 1970'erne er antallet af børn født uden for ægteskab fordoblet. I 1971 udgjorde det ca. 12 % af fødselstallet, i 1979 ca. 33 %, og her er man uomtvisteligt også ved et forhold, der har udviklet sig kraftigt i 1970'erne i Århus: det papirløse ægteskab. Tager man året 1971 og sammenligner med 1978, er der sket et fald i indgående ægteskaber på omkring 20 %, nemlig en nedgang fra over 2.000 til 1.6-1.700.

Det er dog ikke sikkert, at den manglende vielsesattest har ført til et ændret samlivsmøn-

ster. Hvis man ikke har børn, har man ikke særlig meget brug for at være gift. Men i det praktiske kan samlivet udmærket fungere som et ægteskab. Skal man konstatere andre samlivsformer, må man måske vende sig andre steder end til det papirløse ægteskabssystem. Det er en kendsgerning, at »kollektiverne« trængte frem, i reglen dog i form af et praktisk bofællesskab mellem unge under uddannelse. Kollegiebyggeriet hørte praktisk talt op efter 10 års intens udvikling på området op til 1972. Særlig etablerede blev vel de færreste kollektiver, og udskiftningen har været stor, men der er ikke nogen tvivl om, at 1970'erne her bragte et nyt fænomen til blomstring. I 1972/73-telefonbogen dukker de første tre »kollektiver« op, i 1979/80 er tallet 139, adskillige med muntre og farverige navne: Alvilde, Betonherttet, Bumletoget, Bundfaldet, Kontorfolkene, Manana, Med vinden i ryggen, Moldau, Mosekonerne, Pakhuset, på tværs, Røde Orm og Spurvelev. Selv om fænomenet er opstået blandt studerende ungdom, er der ikke mere tvivl om, at bofællesskaberne nu omfatter arbejdere og funktionærer i erhvervslivet foruden nogle specielle, økonomisk særdeles veletablerede akademikergrupper.

Boformer

Mange har foretrukket bofællesskabet under private forhold frem for den mere regulerede kollegietilværelse, og i øvrigt viste det sig efterhånden helt umuligt at finansiere yderligere

Omkring 20 % af samtlige udenlandske statsborgere i Århus er tyrkere, nemlig i alt 1.051 mennesker pr. 1/7 1979. 1/7 1971 var der i alt 369. Trods en restriktiv indvandringspolitik, når det drejer sig om mennesker fra ikke EF-lande, er tallet af tyrkere altså næsten tredoblet i 1970'erne.

Groft sagt er forklaringen den, at de mandlige tyrkere har fået familien ind i landet, således at den tyrkiske befolkningsdels sammensætning er ændret radikalt med hensyn til alder og køn. I 1971 var der 10 tyrkiske kvinder, i 1979 482. I 1971 var der 6 tyrkere mellem 0–14 år, i 1979 446. I 1971 var der tale om et udpræget fremmedarbejdermiljø, hovedsagelig bestående af mænd mellem 25 og 44, i 1979 var det familiebosættelse. Det kan ikke skjules, at integrationsproblemerne blev store, især på skoleområdet, og det kan heller ikke skjules, at det islamiske syn på kvindrollen dårligt harmonerede med dansk opfattelse.

Her ses nogle af vore tyrkiske medborgere ved en religiøs festlighed 1976.

(Foto: Jens-Kristian Søgaard).

kollegiebyggeri; der var økonomiske problemer nok for det bestående. Hertil kom, at lovgivningen henlagde området »ungdomsboliger« under boligforeningsinitiativer. Men i øvrigt må man fastslå om 1970'ernes Århus, at det var en tid uden bolignød. Boligproduktionen var baseret på den årlige tilvækst i byens befolkning på 5.000 mennesker, således som det var tilfældet i begyndelsen af årtiet. Med stagnerende befolkningstal og en relativ fordyrelse af boligen under krisens reallønsfald skete der en alvorlig opbremsning i fremstilling af boliger, og mod årtiets slutning var stort set alle lejligheder optaget. Så sent som 1976 var der 727 ledige lejligheder i det sociale byggeri, i 1979 kun 12. Denne tendens synes at have som vigtigste enkeltårsag, at fraflytningen til nabokommunerne blev stærkt reduceret. Dette kan belyses med eksemplet fra de kommuner, der i størst omfang har modtaget Århusfraflyttere, nemlig Galten, Hinnerup, Hørning og Skanderborg, der i de sidste tre år af halvfjerdserne i alt modtog

1977	1.288
1978	1.007
1979	627

Internt i kommunen har der været omfattende flytninger, og her har det især bekymret, at der er sket en betydelig affolkning af midtbyen. Der er foretaget en undersøgelse af flyttemønstret i midtbyen for årene 1977, 1978

og 1979, så man nu har lidt rede på, hvad der sker. Det viste sig, at tallet af indbyggere i midtbyen (området inden for Ringgaderne/Marselis Boulevard) i de tre år dalede med 3.377; men dette tab på gennemsnitlig op mod 100 om måneden er et nettoresultat efter langt større tal for bruttoflytninger, nemlig en total fraflytning på 28.057 og en tilflytning på 24.680. Det viste sig, at om ved 60 % af såvel til- som fraflyttere henholdsvis kommer fra eller rejser til andre dele af kommunen.

Men nettotabet er der, og det er på flere måder uheldigt. Udtyndingen i bykernen har ført til stigende affolkning af egentlige citygader. Dette medfører i en stor del af døgnet færre mennesker på gaderne; dermed stiger procenten af suspekterede eksistenser, hvilket yderligere ansporer til fraflytning. Ved fraflytningen opstår der endvidere disharmoni i befolkningens sammensætning, som f.eks. får konsekvenser for tilgangen til skolerne, af hvilke man har måttet nedlægge fire i løbet af 1970'erne (Skt. Annagade, Ingerslevs Boulevard, Paradisgade, Nørre Boulevard). Selv trods erklærede bestræbelser på at holde liv i midtbyen er det svært at tro, at der ikke vil ryge et par stykker mere i 1980'erne. Udtyndingen og folketabet førte til mange dagligvarebutikkers fald, f.eks. bager- og slagterbutikker, tobaksforretninger og købmandshandlere. Dette medførte ændringer i bylivets daglige gang. En del indkøb blev koncentreret i nye centre; f.eks. blev BILKA et yndet freddags- eller lørdagsmål for hele familien.

Opbremningen på boligproduktionsområdet faldt især på boligforeningernes program. I året 1973 blev der bygget over 1.000 etagelejligheder i det sociale byggeri; især siden 1977 er der sket et drastisk fald i denne produktion med absolutte lavpunkter i 1978 og 1979, hvor der blev færdiggjort henholdsvis

Der er blevet bygget i beton og sten, stort og småt, og med nutidens maskiner kan man foruroligende hurtigt fjerne snart sagt hvad som helst på ingen tid. Politifotograf Max Laursen nåede dog at forevige disse tage, før de forsvandt i slutningen af årtiet. Husene er set fra Mindebrogade mod vest over Ridderstræde.
(Foto: Max Laursen).

24 og 22 etageboliger; men umiddelbart gjorde det mindre skade på grund af eksisterende udlejningsvanskeligheder, der gjorde en vis tilpasning nødvendig. Bygningen af parcelhuse for private fortsatte derimod 1970'erne igennem i næsten uændret omfang, i alt med over 7.000 færdigbyggede parcelhuse 1973-79. Denne boform har tydeligt været mest attraktiv i 1970'ernes Århus, men økonomiske forhold kan ændre denne situation ret drastisk i 1980'erne.

Arbejdet

Man må formode, at fremtiden vil sondre mellem de brølende 60'ere og de kriseramte 70'ere. Det kan jo ikke nægtes, at krisen satte sig sine spor i dette lokalsamfund som alle andre steder. Den kom og gav en slem kontrast til de foregående 15 år med fuld beskæftigelse, da energipriserne steg i 1973/74. I 1969 mente selv de klogeste hoveder, at den fulde beskæftigelse ville fortsætte, for nu kunne man kontrollere økonomien og dosere de økonomisk/politiske virkemidler passende til gavn for beskæftigelsen. Arbejdsløsheden hørte fortiden til, sagde man på Universitetet. Det kom ikke til at passe. I begyndelsen af årtiet vekslede arbejdsløsheden omkring 1-2 % af de forsikrede, i 1979 var procenten ret nær de 10. Flest arbejdsløse var der hos HK og Specialarbejderne med 1.1-1.200 hvert sted i 1979, men da der er tale om byens to største forbund, ligger %-tallet nær gennemsnittet. I denne sammen-

hæng skal forholdet blot konstateres som et eksempel på, hvad sådan et årti uformodet kan have at byde på.

Lokalpolitikken

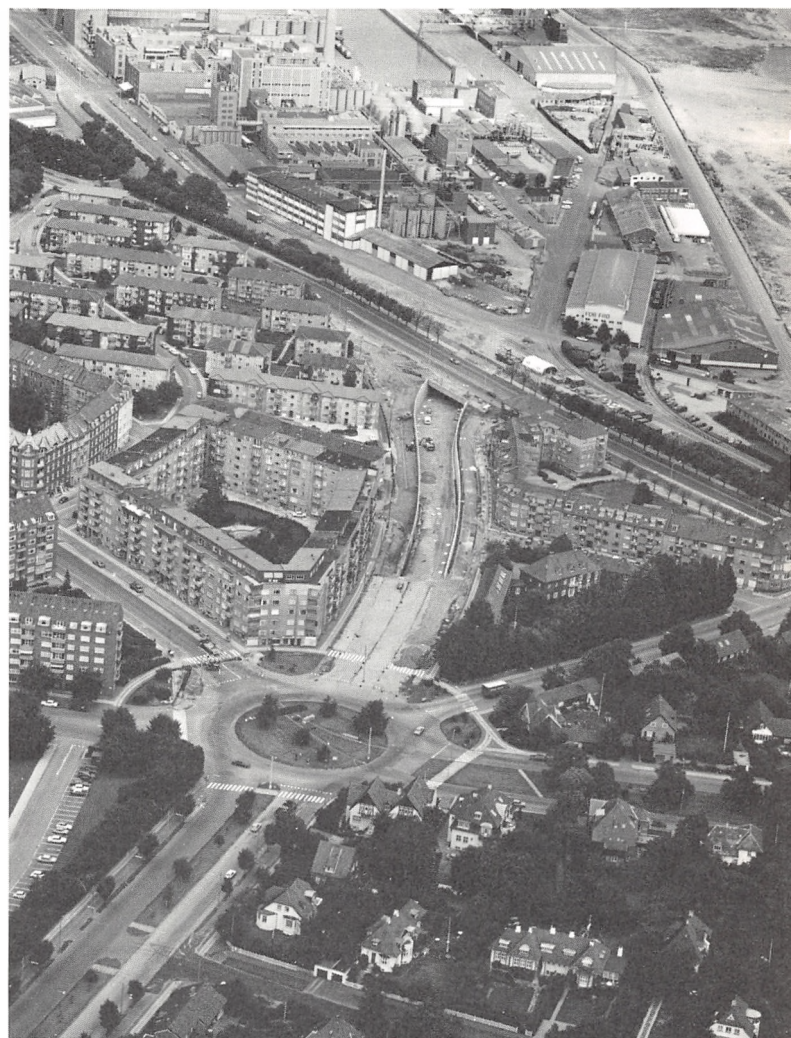
1970'ernes udvikling bragte ikke de store ændringer med hensyn til magtfordelingen i byrådet. Antallet af repræsenterede partier er ganske vist næsten fordoblet (fra 5 til 9 fra 1970 til 1978), men procenten af stemmer på borgerlige og socialistiske partier er praktisk taget uændret, selv om fordelingen er blevet mere differentieret.

Ved årtiets (og den nye kommunalordnings) begyndelse havde kun to partier virkelig betydning, nemlig Socialdemokratiet og Konservative, der tilsammen rådede over mere end 75 % af de afgivne stemmer ved byrådsvalget 1970, og som tilsammen havde 25 af de 31 mandater. Da Socialdemokratiet med 17 mandater havde absolut flertal i den første valgperiode, var magten imidlertid ret ensidigt placeret. Ved årtiets sidste valg i 1978 var tilslutningen til disse to store partier under 55 %, mens partier, man knap nok kendte i 1970, tegnede sig for over 15 % af samtlige stemmer (Centrum-Demokrater, Kristeligt Folkeparti, Venstresocialister, Fremskridtspartiet). Og så må det i øvrigt fastslås, at de nye partidannelser ikke har gjort noget særligt stort indtryk i Århus. I denne by har de østdanske fænomener Glistrup & Jacobsen ikke slået rigtig an. CD fik aldrig en plads i byrå-

Den tunge lastvogns- og containertrafik har været stærkt belastende for midtbyens trafikårer, især Åboulevarden. Ved et stort anlægsarbejde i sydbyen nåede man frem til et nyt princip for tilkørslen til havnen, nemlig ved at føre Marselis Boulevard videre gennem en tunnel under Strandvejen. Problemløst var det ikke, idet man påførte det attraktive boligmiljø ved Boulevardens udmundning i Strandvejen støjgener; de søgtes løst ved bygning af en betonskal omkring færdselsåren. Et andet problem var tunnellenes højde, idet det viste sig, at visse containere var dimensioneret således, at tunnelen ikke var høj nok til at til-lade passage.

det, og i det hele har disse to partier her knap kunnet holde halvdelen af deres forholdsvise tilslutning på landsplan; og Kristeligt Folkeparti har også kun midlertidigt opnået repræsentation.

Afgørende for den politiske udvikling 1970'erne igennem har været Socialdemokratiets styrke. Tiden »i baronens seng« ophørte ganske vist i 1974, da tilbageslaget gav et minus på 17.000 stemmer og et tab på 4 mandater. Men partiet beholdt kontrollen over tre rådmansposter. Vigtigt er det imidlertid, at partiet helt sikkert tabte terræn i midtbyen, ikke mindst ved valget i 1978. I stort tal sluttede midtbyvælgerne – i nogen udstrækning uddannelsessøgende – sig til partier til venstre for »regeringspartiet«, hvilket var smerteligt for dette, idet Socialdemokratiet historisk set havde sine bastioner og mest rutinede og motiverede indpiskere i midtbyens vælgerforeninger. Det var, som om partiet knap værdsatte sin faktiske fremgang ved 1978-valget, en fremgang, der nok kan være perspektiv i, opnået som den er i vækstområ-

der uden om bykernen. I virkeligheden er resultatet måske en konsekvens af kommunesammenlægningen, der medførte større mobilitet i

et større geografisk område; men det skal lige opda­ges i Amaliegade.

I øvrigt har byrådspolitikken været båret af mere eller mindre holdbare aftaler mellem socialdemokraterne og venstrefløjspartierne op gennem årtiet; den offentlige service er blevet kraftigt udbygget på mange områder, og i visse henseender vil det blive svært at finde lokalsamfund med bedre dækning. På skole­be­spisnings- og daginstitutionsområdet er der f.eks. især gjort en modig indsats; de muntre sider af livet har byens fædre ej heller glemt. Der udbetales nu tilskud til grupper, der spiller elektrisk guitar, ligesom man kan opnå støtte til kunstnerisk eller teknisk bistand ved private vejfester. Folket fik brød og skuespil hele vejen lige som i det gamle Rom; den eneste ulempe var for så vidt, at man selv skulle betale; udskrivningsprocenten steg som nævnt meget, også i forhold til de øvrige store provinsbyer Odense og Ålborg, som fra at ligge noget højere end Århus nu ligger noget lavere:

	1972	1980
Århus.....	11,6	20,3
Odense.....	13,9	17,9
Ålborg.....	14,1	18,3

Men noget godt kom der ud af det i 1970'erne, f.eks. på trafikområdet. Nærbanen kom og fik succes, og det lykkedes at få udtyndet centrale trafikårer og få foretaget, ganske vist meget dyre, omlægninger. Strøget blev gågade, og i

det hele blev gågadeprincippet udvidet på hensigtsmæssig vis i den indre by. Sporvognene forsvandt, busdriften blev kraftigt udvidet, ikke mindst gennem kommunal overtagelse af tidligere private ruter i forstæder og kommuner, der var blevet fusioneret i 1970. Mod periodens slutning ophørte billetkontrollen undtagen i stikprøveform, hvilket faldt sammen med en regional zoneinddeling, der lettede vilkårene for brugerne af de kollektive trafikmidler betydeligt. Det lykkedes at etablere p-pladser og nedlægge andre til fordel for bymiljøet, og en del af den tunge trafik til Havnen blev flyttet fra Åboulevarden til den nye tunnel på Marselis Boulevard. Kun Bispetorvsproblemet forblev uløst med fortsat bilparkering på det, der burde være byens smukkeste plads.

Fritiden

Også kultur og idræt havde gode kår i 70'ernes Århus. Den vigtigste bedrift og formentlig den sidste af slagsen i en meget lang fremtid var beslutningen omkring og påbegyndelsen af byens musikhus. Problemløst var det langt fra. Byrådets venstrekræfter kunne ikke klare udsigten til et ægte kulturhus og kunne dermed tage de ekstreme højrekræfter, der i hele perioden har stået svagt i Århus, i hånden i en populistisk protest. De måtte sluge huset, men fik måske udvirket, at al slags musik og dets forskelligartede publikum til sin tid skulle finde plads i musikhuset. Finkulturen fik sit med musikhuset, der byder på den første ri-

melige løsning af lokaleproblemet for byens symfoniorkester, der vil blive udbygget til en rimeligt størrelse ved tilvækst i den underbemandede strygergruppe. Hvilken nytte gør for øvrigt et symfoniorkester til 13-14 millioner om året, hvis det ikke har et ordentligt sted at spille, og hvis det mangler mindst et halvt dusin strygere? Man kan måske tage musikhusinitiativet som et tegn på, at byrådet har bevaret respekten for de kulturelle værdier. I byens symfoniorkester er nedlagt en meget betydelig evne og vilje. På lykkelig vis har orkestret udviklet sig kunstnerisk.

Glemmes må det heller ikke, når man anskuer kulturlivet i Århus i 1970'erne, at teaterlivet blomstrede. En udbygning af abonnementsordninger gennem ARTE gav stor belægning, og flere mindre scener blev etableret. Fra Århus-Årbogens beskedne udkikspost må det være tilladt at pege på Svalegangens initiativ med dansk dramatik som årtiets fineste indsats – og vel at mærke for fulde huse. Den jyske Opera nåede imponerende resultater musikalsk og sangmæssigt, men ind imellem var kulisser og kostumer – skrabede.

Til sidst må nævnes et område af stor betydning – idrætten. Idrætshaller, svømmeanlæg og sportshuse blev udbygget i kommunen, og den jævne mands muligheder for at dyrke sport steg. Og de bedre faciliteter blev udnyttet. Ved årtiets slutning er omkring 70.000 eller næsten dobbelt så mange som for ti år siden organiseret som aktive idrætsfolk i sportsklubberne i kommunen.

Der blev da heldigvis grinet meget i Århus i 1970'erne. Her er det Pjerrot, der fører sig frem i Den gamle By under festugen. (Foto: Knud Nielsen).

På selve elitesportens område trådte kommercialiseringen i forgrunden, mest inden for den del, der var flest penge i, fodbold. Spillerne blev næsten underkastet professionelle krav i træning og udøvelse, og for at bedre spillers kvalitet blev der indført ordninger, der kanaliserede en del af indtægterne i de ak-

tives lommer. Resultatet blev desværre usmægtigt med overhåndtagende annoncering, kulminerende med den store Europacup-fodboldkamp mod Bayern München i efteråret 1979, hvor man formelig kunne blive nævnt i højtaleren for at udsætte en håndfuld bajere som præmie. På andre områder, f.eks. bad-

Sådan var Århus også i 1970'erne . . .
(Foto: Knud Nielsen).

minton, trådte småprofessionaliseringen i kraft i takt med opstigningen i eliteklassen.

I øvrigt steg antallet af værtshuse kraftigt, parkunderholdningen i Botanisk Have trak

store masser om sommeren, festugen blev udviklet mod betydelig perfektion og antog i stigende grad et folkeligt præg. (Der blev rent ud sagt knust nogle flasker ind imellem, og blandt de tvivlsomme optrin var sågar en professionel boksekamp, der dog trods eksempelvis presseopbakning blev en betydelig publikumsfiasko).

Men – lad det ikke blive glemt, hvad ingen skrev noget om: folk tog i skoven! Joggere pustende, bilfolk siddende, cyklister racende, topløse badende, pensionister spadserende, og der var nogle utrolig varme somre omkring årtiets midte. Når der var ro over det hele, spejlede månen sig i bugten – det så Årbogens udsendte.

I.G.

Med båd til Mols

Torsdag den 15. maj 1980 kunne århusianerne igen sejle tværs over Århusbugten til Molslandet. Den dag blev den lille trimaranfærge ved navn »Susanne« indsat på ruten »Molsekspressen«.

Der havde været mange vanskeligheder undervejs før premieresejladsen. Initiativtageren, direktør Erik Nielsen, Århus, havde oprindelig planlagt rutens start til lørdag den 19. april, men leveringen af den lille færge trak ud. Den var bygget på et finsk værft, havde plads til 100 passagerer og skulle komme til Århus som dækslast på et container-skib, men strejke blandt finske søfolk gjorde, at båden ikke nåede frem til Århus som planlagt. Først i begyndelsen af maj kom trimaranfærgen til byen. Tilbage stod endnu en godkendelse af Statens Skibstilsyn, før båden kunne sættes i drift.

Endnu håbede initiativtageren at kunne gennemføre jomfrusejladsen Kr. Himmelfartsdag – den 15. maj, men også det var nær gået galt. Statens Skibstilsyn kasserede nemlig bådens godt 100 redningsveste. De opfyldte ganske vist de finske sikkerhedskrav, men ikke de danske. Yderligere en række sikkerheds-

forskrifter krævede Tilsynet opfyldt, før det kunne give tilladelse til sejlad.

Alle vanskeligheder blev imidlertid ryddet af vejen, og »Susanne« sejlede sin første tur Århus-Skødshoved-Knebel Kr. Himmelfartsdag. Overfarten til Skødshoved tog 25 minutter, den halve tid af en biltur.

Direktøren havde lige fra starten regnet med meget stor tilslutning til ruten, og til pressen havde han flere gange udtalt, at der var planer om køb af yderligere et par færges af samme type. Ordet færge indebar dog ikke, at der kunne medtages biler, men kun cykler og barnevogne – men det var så til gengæld gratis. Med yderligere et par både ville Erik Nielsen kunne besejle hele Bugten, både de smukke skovklædte kyststrækninger nord og syd for byen, Tunø og Samsø og måske også arrangere udflugter for selskaber helt til Ebeltoft.

De gamle selskaber

Ideen bag ruten og lystturene på Bugten var ikke ny. Helt præcis var ideen 114 år gammel, for allerede i marts 1866 havde et århuskonsortium sat en lille dampbåd ved navn »Samsø« i fart på Bugten. Sejladsen blev dog hurtigt opgivet, og i stedet kom den lille damper til at sejle mellem Århus og Tyskland. Året efter forlod den imidlertid byen for stedse.

Nogle år senere, i 1872, blev planerne imidlertid igen hentet frem, og der blev stiftet et

selskab til at realisere dem: Selskabet for en Dampskibsfart på Århusbugten. Det købte en lille dampbåd, der havde sejlet på Silkeborgsøerne. Den viste sig imidlertid aldeles uegnet til Århusbugten, selv om konsortiet havde ombygget den og ændret navnet fra »Forellen« til »Mols«. Efter ca. et halvt års drift måtte selskabet give op.

Ideen synes imidlertid at have været sund, og i 1874 tog handelsstanden i Århus fat på tilsvarende planer. Resultatet blev dannelsen af

Anløbsbroen ved Skødshoved var i mange år den vigtigste anløbsplads for udfugtsbådene fra Århus. Her har én af Mira-bådene netop lagt til, og passagererne går i land medbringende madkurv og badetøj. Billedet er fra 1954.
(Foto i Molsbibliotekets Lokalhistoriske Arkiv)

Århusbugtens Dampskibsselskab. Det bestilte en lille damper fra et værft i Kiel, og fra 1874 til 1903 sejlede »Helgenæs« i fast rutefart på Bugten mellem Århus og Mols og Århus, Samsø og Tunø.

Uden de nævnte gamle selskaber ville »Susanne« næppe være kommet i gang – og i hvert fald ikke uden betydelige ekstraomkostninger. De gamle selskaber havde nemlig taget initiativ til opførelse af bro- eller anløbsanlæg rundt langs Århusbugten, især på Mols og Helgenæs. Ved Knebel havde selskabet bag dampbåden »Mols« bygget en anløbsbro, og flere kom til på initiativ af Århusbugtens Dampsskibsselskab. Flere af broerne overgik efterhånden til selvstændige broselskaber, der mod anløbsafgifter forpligtede sig til at holde dem i stand.

Helt frem til 1934 besejlede Århusbugtens Dampskibsselskab et rutenet på byens opland med anløbspladser i Knebel, Skødshoved, Særbæk, Kongsgård, Mårup og Sælvig. Men så måtte det give op på grund af den stadigt voksende konkurrence fra privatbiler, rutebiler og lastvogne. Selskabet, der i årenes løb havde haft op til 4 dampere i drift samtidig, havde ikke formået at nedbringe omkostningerne. Dets sidste skib var den kulfyrede »I. P. Petersen« fra 1914, og det var blevet urentabelt i drift. Hertil kom, at det gamle rederi også økonomisk var truet af konkurrenter, der sejlede – når der var noget at sejle med – med små motordrevne økonomiske både. I selskabets sidste år blev derfor lystture på Århus-Bugten af stigende betydning for det gamle rederi.

Endnu i 1930'erne var lystture til Mols populære i byen. Der blev arrangeret såkaldte

lyngture, og under sagkyndig ledelse – bl.a. blev kunstforlægger Jørgen Jensen ofte benyttet – blev der foretaget spadsereture til lyngbakkerne ved Knebel. Stor tilstrømning var der imidlertid også til badestranden ved Skødshoved. Det kunne imidlertid ofte være besværligt at komme hjem. Dampene havde jo hele dagen sejlet badegæster til Skødshoved, og de ville naturligvis alle hjem sidst på eftermiddagen – og det havde dampskibene ikke kapacitet til. En særlig vanskelig situation opstod i begyndelsen af august 1931 på en sjælden solrig søndag. Først kort før midnat var de sidste badegæster tilbage i Århus på trods af pendulsejlad. Den følgende søndag planlagde rederiet 12 ture frem og tilbage til Skødshoved, men så var det dårligt vejr, og der kom kun 60-70 passagerer. Søndagen efter igen var der så til gengæld godt 1.500 passagerer til Skødshoved.

På trods af de travle søndage med en pæn indtjening, så blev årsregnskabet 1931 selskabets hidtil dårligste. Selv om lyst- og badeture, som de blev kaldt, havde succes, så var det trods alt på årets mange hverdage, pengene skulle tjenes, og det blev stadig vanskeligere.

I 1932 viste varestatistikken, at der var bragt ca. 15.000 tons gods fra kystområdet til Århus, men heraf var de 9.000 tons transporteret med mindre paketbåde. Selskabet følte sig derfor stadig mere presset og gav til sidst op i 1935.

Onsdag.

2 billige Heldagsturistture.

Til **Knebel Kl. 815.**

Fra Knebel Kl. 20⁰⁰. I Aarhus ca. 21³⁰.

Til **Helgenæs Kl. 815.**

Fra Kongsgaard Kl. 19⁰⁰. I Aarhus ca. 21⁰⁰.

Disse Heldagsture kan benyttes til henholdsvis en længere Rundtur i „Mols Bjerger“ (Svindsbjerg, Tinghulen, Trehøje, Agri Baunehøj m. m.) eller til at besøge Ryes Skanser og Dragsmur samt nyde den storslaaede Udsigt fra Ellemandsbjerg.

Torsdag.

Til **Knebel Kl. 1630.**

Fra Knebel Kl. 18⁰⁰. I Aarhus ca. 20³⁰.

Smuk Sejltur i Vigene.

Til **Skødshoved Kl. 1000 — 1400.**

Fra Skødshoved Kl. 11⁰⁰ — 15⁰⁰ — 19³⁰.

Kort Sejltur — smuk Badestrand.

Fredag.

Til **Thunø, Maarup og Selvig Kl. 800.**

Fra Selvig Kl. 15⁰⁰. I Aarhus ca. 18⁰⁰.

Smuk Sejltur.

Til **Skødshoved Kl. 1000 — 1400 — 1600.**

Fra Skødshoved Kl. 11⁰⁰ — 15⁰⁰ — 19³⁰.

Kort Sejltur — smuk Badestrand.

Lørdag.

Til **Knebel Kl. 1630.**

Fra Knebel Kl. 19⁰⁰. I Aarhus Kl. ca. 20³⁰.

Ophold ved Land ca. 1 Time. — Smuk Sejltur.

Til **Kongsgaard (via Skødshoved) Kl. 1700.**

Fra Kongsgaard Kl. 20⁰⁰. I Aarhus Kl. ca. 21³⁰.

Ophold ved Land ca. 1 Time. — Smuk Sejltur.

Fartplanen for Århusbugtens Dampskibsselskab så således ud i sommeren 1933. Selskabet havde gjort meget ud af sine billige turistture. Damperen »I. P. Petersen« tilbød således specielt om onsdagen et arrangement, der gjorde det muligt at besøge alle Molslandets seværdigheder. Der var nemlig næsten 12 timer til fri disposition i land. Fartplanen opregnede også de seværdigheder tiden kunne bruges til at besøge.

Voksende konkurrence på Skødshoved

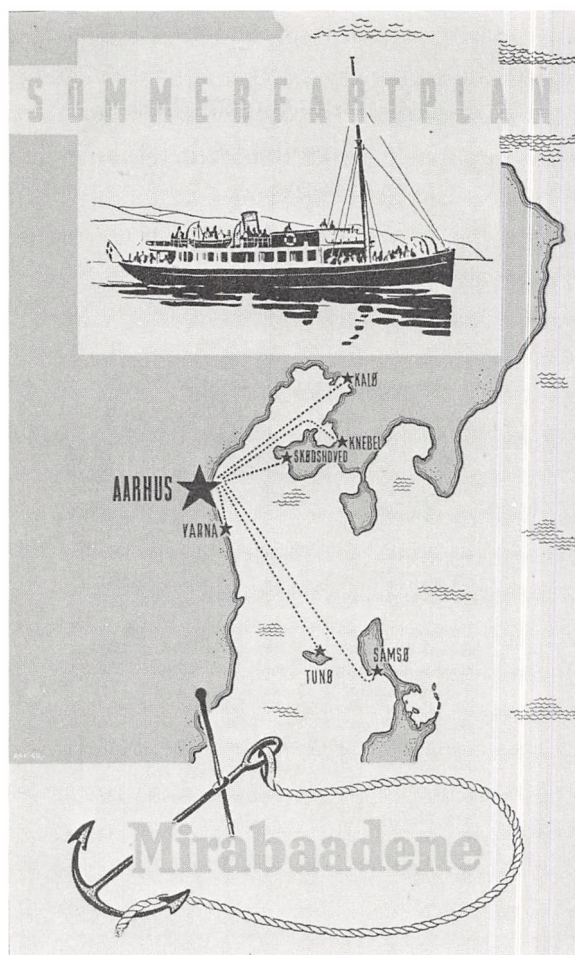
Selv om det gamle rederi sukkede, så fandt andre dog, at der måtte kunne tjenes penge på Århusbugten. Midt i 1920'erne forsøgte Dampskibsselskabet »Mols« A/S, under ledelse af direktør R. L. Hvid, at få del i sejladserne. Selskabet fik anlægsplads agter for Kalundborgdamperen, men det ville naturligvis gerne have haft plads ved Midtermolen, hvorfra de øvrige Molsbåde udgik. »Mols« var bygget i Sverige i 1888 og var på 117 BRT. Selv om det derfor var et ret stort skib, så havde det lejlighedsvis været nødvendigt at lade passagerer benytte skibets officersmesse og kaptajnens kahyt som opholdsrum under overfarten, men det var naturligvis ulovligt.

I 1935 gav Århusbugtens Dampskibsselskab som nævnt op, og »I. P. Petersen« blev solgt til Århus-Samsø-Dampskibsselskab. Samme år havde havneudvalget fået en ansøgning fra direktør Karl M. Laursen og skibsbygger A. Schrøder Nielsen, begge Århus. De havde bygget et motorskib »Vigen«, som de ville sætte i daglig rutefart på Skødshoved samt lade foretage rundture i havnen. De to mænd ønskede en fast anlægsplads i havnen, helst ved Toldboden. Fartplanen var lagt, så skolebørn fra Skødshoved kunne komme frem og tilbage til Århus. De fik tilladelse til at sejle, men taksterne måtte ikke sættes lavere end »I. P. Petersens«. Betalingen var derfor 50 øre for voksne og det halve for børn — hver vej. Men heller ikke »Vigen« og »I. P. Petersen« var alene om at sejle til Skødshoved. Siden 1928

havde nemlig også motorskibet »Ellen« af Knebel lejlighedsvis sejlet tværs over Bugten til samme takster som Århus-skibene. Den konkurrent lykkedes det dog Århus-Samsø-Dampskibsselskab at blive fri for, båden blev nemlig forvist af havnefogeden til enten Søndre Mole eller en plads i Åen.

Der kom flere initiativer til. I 1938 ansøgte selskabet A/S Kystfarten således om tilladelse til at sejle med motorpaketsbåden »Kysten« til Klondyke ved Norsminde og Rude Strand, men også mellem Århus og Skødshoved, og selv om Århus-Samsø-Dampskibsselskab især sejlede på Samsø og Tunø, fortsatte rederiet søndagsturene til Skødshoved. – Til den sollyse badestrand, som stedet blev kaldt i fartplanerne.

Kun sjældent skete der uheld, selv om skibene ofte medførte flere passagerer end lovligt. Men det skete dog, at de grundstødte. Det gjaldt således »Samsø«, som »I. P. Petersen« var blevet omdøbt til, i forsommeren 1938. I flere dage stod den på grunden nær Skødshoved i håb om højvande. Til sidst blev havnevæsenet bedt om assistance, og det lykkedes at få »Samsø« slæbt af grunden. Bagefter måtte den på værft. Som erstatning indsatte rederiet i stedet motorjagten »Else« i den gamle dampers rutenet. Det var ikke første gang, der havde været vanskeligheder ved Skødshoved. Der var ofte problemer ved lavvande, især naturligvis for de større skibe, og indsejlingen havde det med at sande til. Flere gange havde broselsskabet derfor lejet assistance fra Århus

I sommeren 1948 udsendte Mirabådene denne fartplan. Øverst ses selskabets bedste skib og nederst dets rutenet. Fartplanen oplyste, at der om bord på »Mols« var god tid til at nyde en forfriskning fra restauranten, der serverede kaffe, is, øl, sodavand og spirituosa.

Havnevæsen, hvis slæbebåde foretog mindre uddybningsarbejder.

Mirabådene

I det tidlige forår 1940 modtog havneudvalget endnu en ansøgning til sejlads på Bugten. Det var skibsfører Louis Grau fra Vejle, der søgte om anlægsplads for M/S »Klintekongen«, som han havde tænkt at sætte i sejlads mellem Århus og Samsø. Han ville gerne have lov til at lave en lille broklap, så der eventuelt kunne medtages biler til og fra Samsø. Det er uvist, om forbindelsen kom i gang, men i hvert fald begyndte skibsfører Grau fra det år at virke fra Århus Havn. I 1941 åbnede han en forbindelse til Skødshoved, hvortil han indsatte båden M/S »Mira« af Vejle., et enmastet dæksfartøj på 25 NRT bygget 1917 på Svendborg Værft. Ruten udgik fra Kalundborgbådens anløbsplads med to daglige forbindelser og en overfartstid på 45 minutter.

Under krigen fortsatte Louis Grau sejladsen mellem Århus og Mols. Han fandt, at ruten havde stor betydning for byen, da indskrænkningen af rutebilernes drift gjorde det vanskeligt at komme til og fra Århus. Og turistmæssigt havde forbindelsen naturligvis også betydning, mente Grau, og dette synspunkt støttedes af byens nye turistchef, Ejgil Rasmussen. Han så dog gerne en af de gamle Lillebæltsfærger sat ind på forbindelsen. En færge kunne tage biler med til Mols – og så kunne de køre tilbage til byen, »for turen til-

bage langs Århusbugten var en smuk oplevelse«.

Efter krigen udvidede Louis Grau sejladserne på Molslandet. I 1947 indsatte han 3 skibe. »Mira 2«, »Mira 3« og »Mols«. Selskabet havde fået liggeplads ved Midtermolen og indrettet et transportabelt billetskur. »Mira'erne« var mange i byen utilfredse med. De

Mirabåden »Skødshoved« ses her på bedding, efter at sejladsen var indstillet i foråret 1961. Både dette og rutens andet skib, »P838«, der havde plads til henholdsvis 105 og 130 passagerer, blev af Grau solgt for en pris af ca. 100.000 kr.
(Foto: Lokalthistorisk Samling)

var små, 6 og 8 NRT og utidssvarende. Kun »Mols« var der tilfredshed med, selv om den var gammel, men den var også større, på 37 NRT. De små både benyttede Grau også til rundture i havnen.

Efterkrigsårene gav en del vanskeligheder for de små ruteskibe. Der foregik store reparationer på havnen, og havnevæsenet kunne derfor ikke stille fast kajplads til rådighed. Knebel Bro havde lidt voldsomt under krigen og stod i 1948 over for at skulle repareres for 90.000 kroner. Broen var næsten ubrugelig, men havnevæsenet ville ikke give tilskud. Også på Skødshoved var der vanskeligheder, og fiskerne herfra var gået over til at lande fangsterne i Århus.

Sejladserne fortsatte imidlertid. I 1948 udsendte Louis Grau sin sædvanlige sommerfartplan. Den indledte med at konstatere, at selv folk, der havde faret viden om, kaldte turen med Mirabådene for en af de allerskønneste oplevelser . . . »Og får De lyst til en forfriskende dukkert, så byder vi Dem velkommen på vor dejlige badestrand, hvor Deres billet giver Dem gratis adgang. Ønsker De at slå telt op, ja, så kan dette ske mod en lille afgift på Danmarks smukkeste beliggende lejrplads«. – Sommerfartplanen til Mols var tæt. Om søndagen var der næsten afgang hver time fra klokken 8 morgen til 9 aften, mens der kun var 4 daglige afgange uden for ferietiden på hverdage.

Mirabådene besejlede Bugten til langt op i 1950'erne, men derefter svandt århusianer-

nes interesse for Skødshoved-ruten. Bilen, der blev stadig mere almindelig, blev en alvorlig konkurrent til en sejltur. Selskabet indskrænkede derfor gradvist sin aktivitet, der nu især bestod af havnerundfarer. I 1961 hørte sejladsen helt op, og skibsfører Grau udbød sine »Mirabåde« til salg.

»Molsekspressen«

Først i maj 1980 fik århusianerne og turisterne igen lejlighed til at sejle i rutefart mellem Århus og Molslandet. Manden bag projektet havde nemlig fundet, at bilerne ikke længere var en alvorlig konkurrent til sejladsen tværs over Bugten. Folk var blevet energibevidste og ville derfor rejse kollektivt. Mange boede på Mols og arbejdede i Århus, og en rutebådsforbindelse var derfor en åbenlys selvfølgelighed.

Den nye færge Århus/Skødshoved/Knebel havde som nævnt plads til 100 passagerer. Heraf kunne de 60 sidde indendørs i flysæder, 20 på soldæk og 20 agter. Billetprisen Århus/Skødshoved T/R var 35 kr. I det fine majvejr havde den lille båd mange passagerer, især dog i week-ends. Men det gav også problemer, bl.a. i Skødshoved, hvor den gamle bro ikke kunne klare vægten af mange mennesker. Nogle af de mørnede gamle planker gav en dag efter, og en kvinde måtte hjælpes op af et par lokale fiskere. Herefter blev molehovedet dog forstærket med cementpiller.

»Susanne« havde imidlertid næppe sejlet en uge, før båden blev ramt af uheld. Det var maskinen, der voldte vanskeligheder og båden måtte slæbes i havn af byens nye bugserbåd »Aros To«. 14 dage senere måtte den lille trimaranfærge igen tages på slæb. Ukendte mænd havde kappet trossen, mens »Susanne« lå fortøjet for natten på Skødshoved. Den forvildede båd blev først observeret, da den var drevet tværs over Bugten til Egå, hvor den blev »fanget« af en fisker. Nogle mente, at det var fritidssejlerne, der havde kappet trossen i utilfredshed med båden, der jo optog deres gamle anlægspladser. Der havde tidligere været vanskeligheder med fritidssejlerne, der ikke ville give plads ved Knebelbroen, og problemerne var her allerede i begyndelsen af juni så store, at Knebel blev slettet af fartplanen. Ved Skødshoved havde der også været vanskeligheder, men Ebeltoft kommune havde udnævnt en bro- og havnefoged til at sikre ro og orden.

Sommeren 1980 var ganske vist ualmindelig våd, og turisterne havde derfor næppe megen lyst til at sejle på Bugten, men det største problem for det nystartede selskab var dog af mekanisk karakter. »Molsekspressen« måtte nemlig aflyse talrige ture på grund af vanskeligheder med bådens motorer.

Sommerens sejlads havde dog vist, at ru-tesejlads uden for skolernes sommerferie ikke var rentabelt, og at fastboende på Mols ikke

Molsekspressen »Susanne« ved Knebelbro.
(Foto: Jørn Timm)

ønskede at sejle til Århus, men benytte landevejen. Udflugtsture og week-end-sejlads havde derfor været det mest givende for selskabet.

Midt i september meddelte »Molsekspressen«, at »Susanne« måtte lægges op indtil foråret. Der var fortsat alvorlige problemer med maskineriet, og varmesystemet virkede ikke. Nu skulle båden på værft for en omhyggelig teknisk gennemgang, så den for alvor kunne sættes i fart i foråret og sommeren 1981.

H.F.

Guld i gaden

Gennem de senere år er man mere og mere blevet opmærksom på, at de ældre danske byer ikke alene har smukke og interessante gamle huse, som bør bevares, men at disse byer også i deres undergrund rummer talrige skjulte levn fra borgernes fordums virke som f.eks. rester af gader, huse, kirker, værksteder m.v. Gennem arkæologiske udgravninger kan de gamle jordlag bringe os mange nye oplysninger om byernes historie, og arkæologerne er derfor også blevet klare over, at de har forpligtelser overfor sådanne bylag, når nybyggerier eller andre anlægsarbejder nødvendiggør bortgravning af disse aflejringer. Det kan her være rimeligt at bemærke, at ikke mindst den store udgravning, som i 1963-64 blev gennemført ved Clemenstorv i Århus har været med til at vise de muligheder, der også i Danmark ligger i byarkæologiske undersøgelser, og ved et fornuftigt samarbejde mellem Århus kommune og Forhistorisk Museum er denne udgravning blevet fulgt op af en række mindre undersøgelser, der på forskellig vis har givet os oplysninger om byens opståen i vikingetiden og dens videre bebyggelse i middelalderen.

Også i 1980 var der lejlighed til med spaden i hånd at studere nogle punkter i Århus ældste

historie. I forbindelse med saneringen af området mellem Rosensgade og Graven skete der ikke egentlige nybyggerier med fjernelse af gamle bylag, og der var da heller ikke tvungende grunde til større udgravningsarbejder her, selvom området er beliggende i den ældste del af Århus, hvor bylagene almindeligvis rækker tilbage til vikingetiden. Imidlertid skulle der anlægges en ny stor kloakledning fra det indre af saneringsområdet og ud til Graven, og man kunne formode, at den store kloakgrøft ville gå tværs gennem den vikingetidige byvold – gaden hedder jo netop Graven, fordi den løber ovenpå det gamle voldgravsterræn – og der burde således her være mulighed for at studere voldens frontkonstruktion, som vi ikke tidligere havde set.

Efter aftale med kommunens tekniske forvaltning gik Forhistorisk Museum med i grøftegravningsarbejdet og havde også tilladelse til at udvide gravningen, hvis de arkæologiske forhold krævede det. Kloakgrøften løb i en smal passage ved østgavlen af skoletandlægeklinikken, og af hensyn til de nærstående husmure var der rent fysisk sat meget snævre grænser for udgravningens omfang.

Nogen stor voldundersøgelse blev der altså ikke tale om, men ved arbejdets afslutning viste snittet gennem jordlagene dog, at byvolden lige fra starten har været af anseelige dimensioner, mindst 16 meter bred, og antagelig med en frontopbygning bestående af græstørv, som det også kendes fra visse andre af vikingetidens volde.

Desværre kom der ingen fund, der kunne hjælpe til en nøjere datering af voldens anlæggelsestid, så det må her blot siges, at andre iagttagelser tyder på, at Århus fik sin byvold engang i 900-årene. En bemærkelsesværdig nyhed ved »kloaksnittet« var, at volden synes at have fået en udbygning i højden og bredden så sent som engang omkring år 1300, hvilket bl.a. ses af de glaserede lerkarskår, der fandtes i fyldmaterialerne. Er denne iagttagelse korrekt, har volden altså endnu i højmiddelalderen været af befæstningsmæssig betydning for byen, og det ville derfor være rimeligt at forestille sig, at Århus endnu omkring år 1300 i alt væsentligt lå beskyttet indenfor de voldrammer, som var udstukket for byen i vikingetiden.

Visse gejstlige institutioner lå dog før år 1300 placeret udenfor byvolden, hvis forløb endnu i dag afspejler sig i gadenavnene Borgporten, Volden og Graven. Frue kirke og kloster ved Vestergade og den nu nedrevne Olufs kirke ved Kystvejen var således tidlige byggerier udenfor byvolden, men hvad Olufskirken angår har der rådet nogen usikkerhed om anlæggelsestidspunktet. Der har hos nogle byhistorikere været tilbøjelighed til at placere den allerede i begyndelsen af 1100-årene, men i 1980 havde Lærestolen i middelalderarkæologi ved Århus Universitet lejlighed til at foretage en mindre udgravning i det lille haveanlæg, hvor resterne af Olufskirken i dag gemmer sig under græsplænen, og udgravningen viste klart, at der i kirkens fundamenter ind-

Den smalle passage ved skoletandlægeklinikken, hvor der var lejlighed til at grave et snit tværs gennem byvolden. Volden har haft sin inderside et stykke inde på pladsen, medens selve voldfronten har løbet udfor klinikkens gavl. Voldgraven fandtes længere ude ved gaden Graven.

gik teglsten. Da teglsten ikke kendes i Danmark før omkring 1150 og i Århus ikke vides anvendt før ved domkirkebyggeriet i 1200-årenes begyndelse, kan man nu næppe tænke sig Olufskirken bygget før 1200 – et såre nyttigt resultat af denne middelalderarkæologiske udgravning.

Til slut skal omtales et tredje Århus-fund fremkommet i 1980; men med det er vi så langt tilbage i tiden, at det ikke har noget direkte

Det lille fortovsareal, hvor guldringen fandtes på hjørnet af Hans Broges gade og Marselis Boulevard.

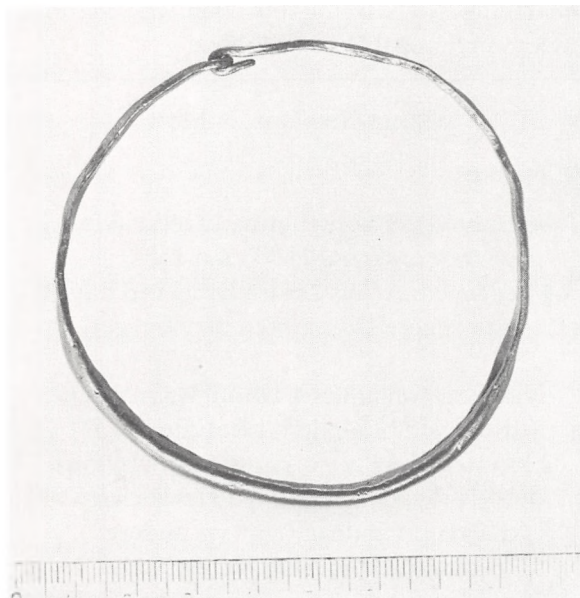
med byens historie at gøre, for periodemæssigt skal det placeres flere hundrede år før Århus bys opståen.

I forbindelse med ledningsarbejder foretog de kommunale værker i sommerens løb nogle gravearbejder ved Hans Broges gade, og i august var gravemaskinen bl.a. i gang på det lille fortovsareal ved gadens udmunding i Marselis Boulevard. Kommunalarbejder Freddy Poulsen havde ved den lejlighed til opgave at afrette udgravningen med håndspade, og pludselig så han da en gylden ring ligge i den omgravede

jord. Han tog den med til en guldsmed, som bekræftede, at der var tale om det pureste guld, og Freddy Poulsen henvendte sig så til Forhistorisk Museum. Det drejede sig om en arming med en vægt af 28,7 g guld, og der var ikke tvivl om, at den måtte erklæres for danefæ og som sådan tilgå Nationalmuseet, hvorefter Freddy Poulsen kunne få udbetalt sin skattefri danefægodtgørelse.

Til trods for det ædle materiale er ringen såre primitiv, ja næsten grov, i sin forarbejdning. Midterstykket har været hamret ud som en plade, der derpå er foldet sammen, så pladens sider møder hinanden i en »søm« på ringens inderside, og ringens ender er på simpel vis føjet sammen ved hjælp af krogformede ombøjninger. Det kan være vanskeligt at datere en sådan genstand, men måske skal den snarest placeres i 400-500-årene e.Kr., og den simple udformning kan tyde på, at ringen ikke primært har været tænkt som et smykke, men først og fremmest som et betalingsmiddel. I samme retning peger vægten med de 28,7 gram, der ligger nær den antikke romerske vægtenhed en unze, som svarer til 27,3 gram. I England opererer man stadig med en ounce på 28 gram og den samme vægtenhed går igen i flere danske guldfund fra 200-500 årene e.Kr., idet man dog ikke må forlange fuldstændig nøjagtig overensstemmelse i en periode, hvor justerede vægtlodder næppe har været hvermands eje.

Den nyfundne Århus-guldring afspejler således et tidligt vægt- og betalingssystem, der

Guldringen har en diameter på næsten 8 cm og passer således godt til en arm.

Ringen har ingen ornamenter og er i det hele taget af simpel udformning. Midterstykket er rørformet sammenfoldet og viser grove mærker af guldsmedens hammer.

har sin rod i et livligt handelssamkvem med det romerske rige i århundrederne efter Kristi fødsel. En egentlig møntøkonomi fik Danmark først på et senere tidspunkt, da kongemagten kunne garantere mønternes lødighed. Nationalmuseet har lovet, at guldringen inden

længe vil blive deponeret på Moesgård, så den fremover kan præsenteres i den egn, hvor den i sin tid ejedes af jernalderfolkene ved »Åens munding«.

H.J.M.

Sanct Nicolaus' Kilde

Den århusianske lokalhelgen, Hellig Niels, og hans helligkilde

Sankthansaftensdag, mandag den 23. juni, 1980 samledes der atter mennesker ved Sct. Nicolaus' Kilde eller Hellig Niels' Kilde, der ligger neden for Strandvejen ud for boligkomplekset Kildegården. Herved genoplivedes – i 800-året for Hellig Niels' død – for en kort stund en gammel tradition; thi igennem århundreder – fra Hellig Niels levede fra ca. 1150 til 1180 og helt frem til slutningen af 1800-årene – har skarer af syge og krøblinge især på valborgaften og sankthansaften flokkedes om denne helligkilde i håb om helbredelse.

Den lille gruppe mennesker, der på sankthansaftensdag i 1980 søgte til Sct. Nicolaus' Kilde, kom dog ikke i håb om at blive helbredt ved kildens undergørende vand, men for at overvære indvielsen af kildeanlæggets nye udformning, der blev foretaget af rådmand Olaf P. Christensen.

Hellig Niels' og hans kildes historie og baggrund er i de senere år skildret indgående af bl. a. Emanuel Sejr i Århus-Profiler (1974) og Helge Søgaard i Århus Stifts Årbøger (1976-79). De få historiske kendsgerninger

om Hellig Niels fremgår af den informationstavle, som er opstillet ved kilden.

Sanct Nicolaus' Kilde – Hellig Niels' Kilde –

har navn efter kongesønnen Hellig Niels, født omkring 1150, død 1180 og begravet i Århus i et trækapel ved havet, hvor senere Domkirken blev bygget.

Niels var søn af kong Knud Magnussen (dræbt ved blodgildet i Roskilde 1157) og knyttet til Århus-egnen, hvor han boede dels i Viby, dels i Skibby i Harlev sogn.

På grund af de jærtegn og undere, der indtraf omkring Hellig Niels, såvel medens han levede som senere ved hans grav, fik han sit tilnavn og blev Århus Stifts lokalhelgen, men opnåede aldrig pavestolens anerkendelse.

Kilden skal være brudt frem allerede i Hellig Niels' levetid. Endnu i 1800-årene blev helligkilden besøgt især på Valborgaften og på Sct. Hansaften som følge af dens helbredende virkning.

Kildeanlægget er nyanlagt af Århus Kommune i 1979-80 og genindviet 23.6.1980.

Niels og helligkildens opståen

Som søn af kong Knud Magnussen (1146-57) og en ædelbåren, men ukendt pige, som døde ved barnets fødsel, var Niels tipoldesøn af Svend Estridsen (1047-74), der igen via sin moder, Estrid, var tipoldebarn af Gorm den Gamle (o. 940). Niels var således af fineste kongelig æt. Om Niels' opvækst og liv vides der kun lidt. Han blev opdraget af sin mormoder. Som voksen opholdt han sig i 1176 ved Valdemar den Stores hof i Skanderborg. Men ellers boede han mest på Århus-egnen, hvor han muligvis har været befalingsmand på kongsgården i Viby. Hans hu stod dog ikke til høftjeneste eller krigstjeneste, men til et stille liv i Guds tjeneste. Under sin klædning som kriger bar han således den bodfærdiges hårskjorte og opfordrede alle til at tjene Gud.

Angående selve kildens opståen foreligger der tre forskellige beretninger, der alle lader kilden springe frem i Hellig Niels' levetid og i forbindelse med hans gerninger. De tre beretninger er alle, meget troskyldigt, gengivet i Hellig Niels' levnedbeskrivelse, som må være nedskrevet noget ind i 1300-årene, altså ca. 150 år efter hans død, i forbindelse med bestræbelserne for at få Niels helgenkåret.

Den første beretning om kildens opståen fortæller, at da tømmermændene i Viby Skov i Niels' nærværelse fældede træer til Viby Kirke, der skal være bygget på Hellig Niels' bud, blev de tørstige, og da det ville tage for lang tid at hente noget at drikke, bad Niels til Gud, stak sin stok fem gange i jorden, således

at hullerne dannede et kors, og straks vædede vandet frem. Den anden beretning oplyser, at Niels engang som dreng bad Gud om at lade en kilde springe frem, hvilket straks skete. Den tredje beretning oplyser, at en blind engang blev sendt til Niels, og der, hvor de mødtes, sprang en kilde frem, som Niels velsignede, hvorefter den blinde tvættede sig i vandet og fik sit syn igen.

Selv om de fleste mirakler – ifølge den nævnte levnedbeskrivelse – foregik ved Hellig Niels' grav, indtraf der også undere ved kilden. Blinde blev seende, krøblinge og lamme fik førligheden tilbage, ja selv et barn, en mægtig mands søn, der var ligget ihjel af sin amme, blev vakt til live igen efter at være badet i kildens vand. Det var sådanne efterretninger, der gav kilden dens ry af helligkilde.

Kildeanlæggene

Hvorledes kilden og dens omgivelser har været udformet i middelalderen og frem til 1800-årene, vides ikke. Men fra begyndelsen af forrige århundrede er man nogenlunde i stand til at følge kildeanlæggets skiftende udseende, fordi der fra 1813 med 20-30 års mellemrum foreligger oplysninger om anlæggets tilstand, og fordi der fra kort efter århundredets midte eksisterer enkelte billeder og skitser af helligkilden: fotografier, malerier og akvareller samt »tekniske« tegninger.

Den ældste, nøjere beskrivelse af Sct. Nicolaus' Kilde stammer fra Aarhus Stiftstidende

Sct. Nicolaus' Kilde ca. 1863-65. Fotografiet, der er set mod syd med Marselisborg Skovene i baggrunden, er optaget af maleren Andreas Fritz (1828-1926), der netop havde etableret sig som fotograf i 1863. Neden for skrænten med kilden ligger stranden. Oven for skrænten løber Hads Herreds Vej, der ses i mellemgrunden til højre. (Foto i »Den gamle By«).

den 26. juni 1813. I dette år var kilden blevet reguleret og dens omgivelser istandsat, så den blev et mål for århusianernes spadsereture. Avisen fremhævede i sin omtale, at grunden til, at byens borgere valfartede til kilden, blandt andet skyldtes den såre smagfulde indretning, hvormed baroniet Marselisborgs ejer havde rejst sig et minde, som alle naturens venner i deres hjerte ville hædre. Avisen oplyser endvidere, at kilden udsprang i en lille bugt eller fordybning i højen – d.v.s. skrænten – på venstre – d.v.s. østre – side af Hads Herreds Vej, og at man måtte stige ad nogle trin fra vejen ned til kilden.

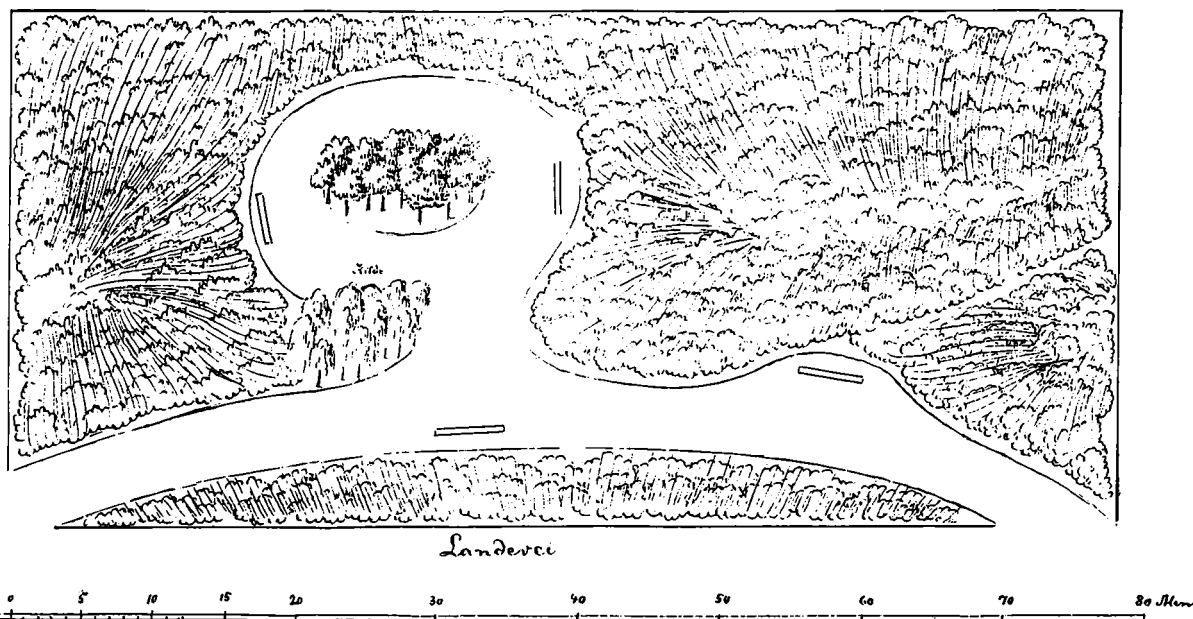
Allerede i 1832 måtte kilden, ifølge Stiftstidende den 31. marts dette år igen istandsættes, efter at den aldeles havde været ødelagt af

kåde og onde mennesker. I avisen formanede byens øverste politimyndighed, politiassistent Jørgen Nielsen, alle og enhver på det alvorligste mod i nogen måde at beskadige denne indretning eller anlægget deromkring, da de ellers uden skånsel ville blive straffet med anseelige pengebøder og efter omstændighederne korporlig straf.

I længden hjalp formaningen dog ikke. Den 4. august 1863 hedder det i avisen, at man har ladet den over kilden anbragte stensætning forfalde. Stierne, der førte ned til kilden, var tilgroet, og det var næppe muligt at komme kilden så nær, at man kunne øse af den, thi jordbunden var gennemsvivet af vandet på alle sider. Omtalen slutter med at fastslå, at det gamle mindesmærke, hvor simpelt det end er, fortjener at bevares for den kommende tid.

Den efterlyste istandsættelse af kildeanlægget må også være blevet gennemført. Det fremgår af det ældste eksisterende fotografi af Sct. Nicolaus' Kilde, der er fra omkring 1865. Kilden var da indrammet af en grotteagtig stensætning, placeret på den nederste del af skrænten, der lå neden for Hads Herreds Vej. Der kan ikke være tvivl om, at billedet viser en situation, hvor stensætningen er retableret, men hvor omgivelserne endnu ikke er beplantet. Om selve stensætningen omkring kilden er fra denne istandsættelse, eller om den går tilbage til 1832 eller helt til 1813, er vanskeligt at afgøre.

Godt 20 år senere var forholdene ved kilden igen utilfredsstillende. I byrådsmødet den 2.

september 1886 forlås der derfor en indstilling fra Udvalget for Byens og Omegns Forskønnelse – efter opfordring fra bestyrelsen for byens historisk-antikvariske selskab – om en istandsættelse og fremtidig bevarelse af Sct. Nicolaus' Kilde. Det var planen ved påfyldning at skabe et plateau omkring kilden, hvortil der var adgang fra Hads Herreds Vej via en ca. 75 alen, lig ca. 50 m, lang gangsti, der i en bue lå øst for vejen. Endvidere skulle stenene ved kilden opsættes, og der skulle anbringes et bassin, der var tænkt dannet ved nedgravning af et stort glasseret rør fyldt med sten, således at der ikke kunne ske nogen tilstopning. Fra bassinet skulle der nedlægges

Byrådets »plan til forskønnelses anlæg ved Sct. Nicolaus' Kilde« fra 1886. Hads Herreds Vej løber for neden på tegningen og er angivet med ordet Landevej, tilsvarende ligger stranden foroven. Hele anlægget måler knap 50 m i nord-syd og knap 25 m i øst-vest. Til beplantningen skulle der anvendes 1.000 tjørn til ydre grænser, 300 vilde roser og æbleroser langs med de indre grænser samt 900 planter til den øvrige beplantning, heraf 350 stk. store træer (elm, ahorn, hvidel og røn) og 550 stk. buske (naur, syrener, tjørn, roser og hyld). Også de fire bænke, der blev bekostet af byrådet, er indtegnet. (Tegning i Århus bys arkiv, Erhvervsarkivet).

drænledning under gangen og ud til skråningen. I anlægget skulle indgå en omfattende beplantning med træer og buske på de omkringliggende arealer samt en indhegning med trådhegn.

Det samlede overslag lød på 373 kr., men hertil kom ca. 50 kr. til fire bænke, således at den samlede udgift ville blive 425 kr. Ejeren, indenrigsminister, godsejer H. P. Ingerslev, havde tilbudt at betale halvdelen af overslagets sum. Udvalget indstillede til byrådet, at forslaget godkendtes, og at byrådet bevilgede resten af udgifterne, således at kilden blev frelst fra fuldstændig undergang. Vedligeholdelsen af kilden og anlægget blev anslået til at ville medføre en årlig udgift på 50 kr.

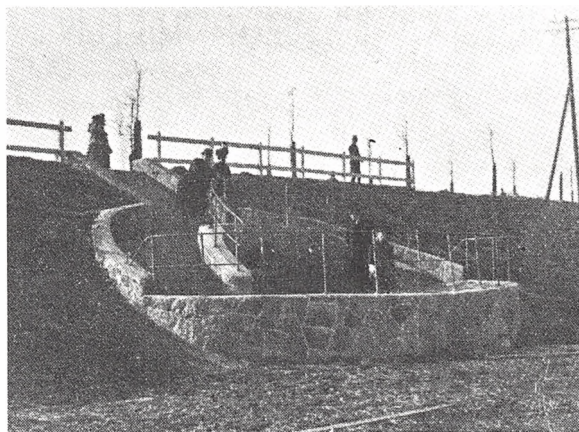
Omkring 1900 fotograferede Ludvig Kjær (1861-1935) Sct. Nicolaus' Kilde under næsten samme synsvinkel som Andreas Fritz ca. 35 år tidligere. På billedet ses bl.a. ståltrådshegnet fra 1886.
(Foto i »Den gamle By«).

Ved Byrådets anden behandling af forslaget den 7. oktober s.å. blev forslaget vedtaget. Byrådet forbeholdt sig dog ret til at opsigte aftalen om kommunens årlige vedligeholdelsespligt, såfremt det skulle vise sig umuligt at

holde fred på anlægget – der jo lå i Viby sogn og dermed uden for byens jurisdiktion – så at den årlige vedligeholdelse ville få karakter af en stadig fornyelse.

Kildeanlægget fra 1886 er gengivet på et fotografi fra tiden lige før år 1900, optaget af fotograf Ludvig Kjær (1861-1935). Af billedet fremgår det, at kildeindramningen er blevet forlænget til begge sider af stenmure, delvis opbygget af granitkvadre. Det påtænkte bassin af et stort glasseret rør er blevet erstattet af den romanske døbefont, der i forbindelse med den følgende ændring af anlægget først blev overført til en af kommunens materialpladser, hvorfra den kom først til Århus Museum og senere til Købstadmuseet »Den gamle By«.

Efter at Marselisborg-jorderne pr. 1. januar 1899 var indlemmet i Århus kommune blev der på de »nye« arealer foretaget dels anlæg af nye veje, dels regulering af eksisterende veje. I forbindelse med en afgravning og regulering af Hads Herreds Vej blev denne i 1900 omdøbt til Strandvejen, og i 1902 blev kildeanlægget nyanlagt i henhold til en byrådsbeslutning af den 22. maj 1902. På Brolægningskommissionens forslag blev den gamle kildeindramning fjernet og i stedet indrammedes kilden af en stor, tung, men tidstypisk mur af kløvet granit – såkaldt kyklopmurværk – også trapperne fra Strandvejen ned til kilden og selve plateauets kant ned mod stranden byggedes af tilsvarende granitmure, der forsynedes med jernrækværk, således at der ikke var forbindelse fra kilden ned til stranden. Selve kil-

Sct. Nicolaus' kildeanlæg efter nyindretningen i 1902. Plateauet foran kilden måler 5 × 9 m. Tegningen til anlægget blev udarbejdet af stadsingeniør Oscar Jørgensen og stenhuggerarbejdet ifølge Brolægningskommissionens protokol 8. maj og 6. juni 1902 udført af firmaet Johansen og Co. for en pris af 1582 kr. (Foto i »Århus og børnene« [1908]).

deudløbet foregik gennem et støbt metal-løvehoved.

Den store, tunge udformning fra 1902 af kildeanlægget var det åbenbart ikke muligt for Landsudstillingens arkitekt Anton Rosen i 1909 at indpasse i udstillingen, der blev kaldt »Den hvide by ved havet«, og hvis enkelte bygninger var af hvidmalet træ, og inspireret af de gamle klassiske idealer. Under udstillingen var Sct. Nicolaus' Kilde – som det fremgår af J. Bergsøes beretning om Landsudstillingen (s. 39) – simpelthen dækket af Elektricitetshallen. Men kildens vand blev anvendt til det lille bassin på havnearealet mellem Landbrugshallen og Transporthallen.

Efter Landsudstillingen vedtog byrådet i sit møde den 30. juni 1910 på Forskønnelsesudvalgets forslag at ordne forholdene ved kilden, som de var før udstillingen. Om man ved denne lejlighed etablerede en trappeforbindelse fra kildeplateauet ned til havneterrænet, eller om forbindelsen først blev skabt i 1930 i forbindelse med anlægget af den 300 m lange Kildevej fra Strandvejen til Sumatravej, har det ikke været muligt at fastslå.

Kilden forsvinder

I begyndelsen af 1920'erne var forholdene ved kilden alt andet end tilfredsstillende. I sin historisk-topografiske bog om Århus skrev Viggo von Holstein-Rathlou således, at kilden er fuldstændig tilstoppet af smuds, og den nye kumme benyttes med et mildt udtryk som WC, og den kilde, som i århundreder har været helliget den fromme Sct. Nicolaus er nu et uhumsk sted, flydende af fæcalier, og er en skamplet på byens styre.

Efterhånden skete der imidlertid noget virkeligt afgørende, ja faktisk katastrofalt: selve kilden tørrede ind. Af et billede i Aarhus Stiftstidende fra 3. juli 1932 fremgår det, at kilden er tør, og at løvehovedet er borte. Ifølge mundtlige udsagn skal kilden imidlertid have løbet endnu i 1927. På trods af udtørringen blev selve anlægget dog liggende som et minde om tidligere storhed.

Men i 1976 måtte anlægget vige for udviklingen i byens trafiknet. Havnens vækst havde ef-

terhånden nødvendiggjort etableringen af en stor færdselsåre, der kunne føre den tunge lastbiltrafik til og fra havneområdet. Det var ikke blot containertrafikken til Nordhavnen, der var tale om, men også trafikken til den kommende Østhavn, der måtte tilgodeses. Den nødvendige nye vej blev skabt i slutningen af 1970'erne ved at føre Marselis Boulevard i en 4,2 m høj tunnel under Strandvejen og frem til havnens vejnet. Den nye vejforbindelse blev åbnet i sommeren 1979. Vejarbejdet betød, at Marselis Boulevard blev ført igennem Strandvejens østskråning, netop hvor kildeanlægget lå. Anlægget måtte derfor fjernes. Det blev opmålt, fotograferet, nedtaget og opmagasineret på stadsingeniørens oplagsplads på Daugbjergvej for eventuelt senere at blive genopstillet i umiddelbar nærhed af dets tidligere plads.

Det nye anlæg

Under kloakeringen i forbindelse med vejarbejdet fandt man på havneterrænet øst for Strandvejen i november 1976 foruden en stor granitsten på 30-35 tons (se Århus-Årbog 1977, s. 46) en mindre sten af rødlig granit. Denne sten var 125 cm lang og 24 cm høj og af buet form, idet der på stenens »forside«, som var glat tilhugget, fandtes en plan flade på 24 × 16 cm på hver sin side af en konkav – indadbuet – flade. Stenens »endeflader« og »bagside« dannede tilsammen en konkav – udadbuet – groft tilhugget flade. Midt på stenens

»overside« var der på tværs en rende på ca. 1 cm's dybde. Der var ingen tvivl om, at denne sten var en del af den indramning af kilden, der eksisterede før den store granitindramning blev etableret i 1902. Der var heller ingen tvivl om, at kilden netop har løbet i den nævnte tvær-rende i stenen. På grundlag af Ludvig Kjær's fotografi af kilden var det muligt at identificere den genfundne sten som den tredje øverste sten i den gamle kildeindramning fra forrige århundrede.

Selv om man under det fortsatte vejarbejde var opmærksom på, om der skulle dukke andre sten fra den tidligere kildeindramning op, fandt man ikke flere.

På grundlag af den genfundne sten er hele den gamle grotteagtige indramning af selve kildeudspringet genskabt. Stenhuggerfirmaet Brdr. Kofoed har ladet de manglende sten fremstille af en rødlig, svensk granit. Men i stedet for den gamle, romanske granitdøbefont, der fortsat befinder sig i »Den gamle By«, er der fremstillet en stenkumme i moderne udformning.

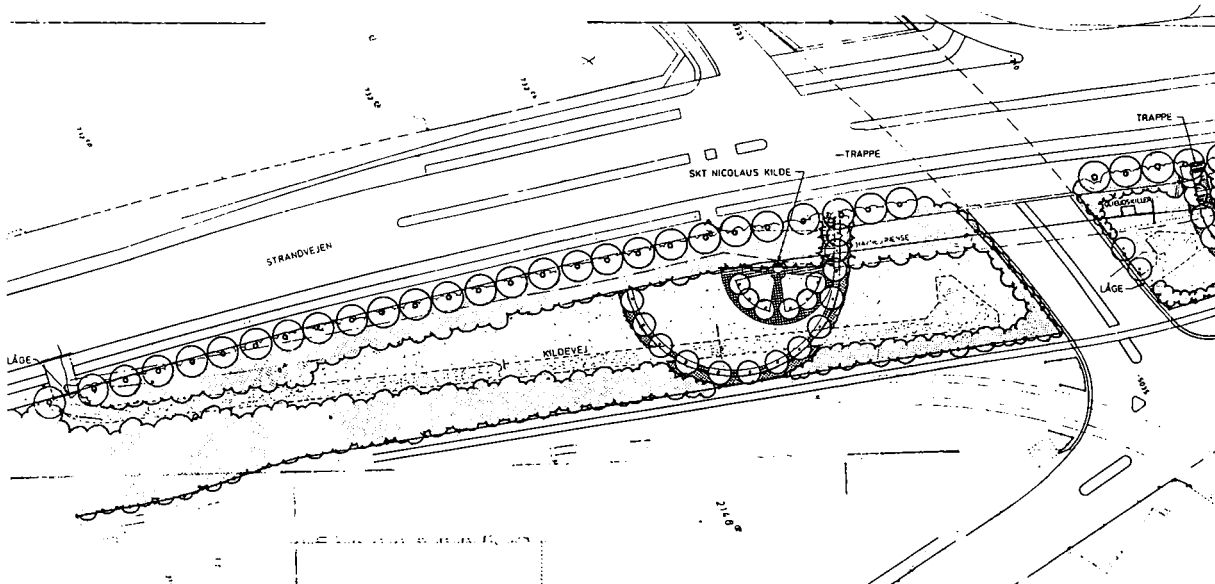
Selve kildeindramningen, der nu er 120 cm høj, 125 cm bred og ca. 40 cm dyb, er placeret ind i foden af skrænten mellem Strandvejen og havneterrænet ca. 50 m syd for midten af Marselis Boulevard, hvor vejen kommer ud af tunnelen. Kildeudløbet er således flyttet ca. 50 m mod syd i forhold til placeringen fra 1902. Til begge sider for kildeindramningen er der bygget næsten $\frac{1}{2}$ m høje mure bestående af tre skifter brosten. Med kilden som centrum

er de nærmeste omgivelser udformet som et halvcirkulært anlæg med en radius på ca. $10\frac{1}{2}$ m. Arealet er belagt med chaussesten, der er afbrudt af to store græsarealer af form som udsnit af en ring. Den halvcirkulære form er understreget ved plantning af i alt seks tjørnetræer langs græsarealernes yderkanter. Uden om dette indre anlæg ligger et andet ligeledes halvcirkulært anlæg, der er markeret dels af et antal rønnetræer, dels et bælte med chaussesten, og hvis centrum er forskudt ca. 10 m mod syd i forhold til det indre anlægs centrum. Uden for de to halvcirkulære anlæg ligger der græsarealer mellem Strandvejen og et jernbanespor, som afgrænser kildeanlægget mod øst.

Adgangen til kildeområdet sker for besøgende ad en trappe fra Strandvejen nord for selve kilden.

Det har været muligt at genskabe kildeindramningen og at nyanlægge kildeomgivelserne, men selve den naturlige kilde er og forbliver udtørret. Det har derfor været nødvendigt at retablere kildevældet ved hjælp af en ledning med kommunalt drikkevand. Herved er illusionen genskabt, og der er i hvert fald skabt et »levende« mindesmærke for den gamle helligkilde.

Medens kildeanlægget tidligere var af begrænset størrelse, da det lå på skrænten mellem vejen og stranden, er det i dag af betydelig udstrækning, fordi et stort areal af havneterrænet neden for Strandvejens skrænt er inddraget i anlægget. Herved er der etableret et

nyt, stort, grønt område i Århus. I forhold til forrige århundrede er der dog sket en betydelig forringelse, idet den pragtfulde udsigt ud over Bugten i dag er gået tabt som følge af havnearealets stadige vækst. Men der er trods alt skabt et rekreativt område til gavn og glæde for de besøgende, der her vil dvæle ved mindet om den gamle, historiske helligkilde, som gennem tiderne har været knyttet til Århus-egnens lokalhelgen, kongesønnen Hellig Niels.

Man må håbe, at Århus-borgerne og andre besøgende vil værne om dette anlæg, og at Hellig Niels' beskyttende kraft vil hvile over området, således at det vil gå en eventuel hærværksmand på samme måde, som det gik den udenbys borger, der fra Hellig Niels' grav i

Tegning af det i 1979-80 nyanlagte kildeanlæg. Gennem anlæget findes en græsarmet kørebane, der svarer til den tidligere Kildevejs sydlige del, og som har tilkørsel fra syd fra Strandvejen. Denne kørebane er nødvendig for at skabe kørselsadgang til de kloakbrønde, der findes på området umiddelbart syd for Marselis Boulevard. (Tegning på stadsgartnerens kontor).

Domkirken stjal et par sølvøjne, der var op-hængt ved graven, og som antagelig var givet af en blind, der havde fået sit syn igen ved et besøg ved Niels' grav. Ifølge ledenden løb tyven hele natten rundt i ring på Domkirkegården uden at kunne finde ud. Først da han næste morgen havde afleveret votiv-gaven til Domkirkens præst, lykkedes det ham at finde ud af kirkegården og at komme hjem.

G.R.

Da sporten kom til Århus

AGF's jubilæum i september 1980 gik jo ikke stille af, og der kan ikke være megen tvivl hos århusianerne om, at der i Århus har været dyrket idræt i de sidste hundrede år. Mange vil vel også mene, at AGF må være byens ældste idrætsforening. Men dette er ikke tilfældet, som det vil fremgå af det følgende, der fortæller om, hvornår man i byen begyndte at samles i foreninger for at dyrke idræt. Derimod er det vanskeligere at fastslå, hvornår man overhovedet begyndte at dyrke sport i Århus. Denne tradition går endnu længere tilbage end traditionen med sportslig udfoldelse indenfor en forenings rammer.

Hvornår ønsket om at give og modtage undervisning i en færdighed indenfor sportens område under ikke-foreningsmæssige former første gang dukkede op i Århus, er vanskeligt at fastslå. Fra tid til anden kunne man i byens aviser se tilbud om undervisning i forskellige sportslige aktiviteter. Således kunne man i Stiftstidende i maj måned 1806 se et tilbud om undervisning i gymnastik, fægtning, huggen, voltigeringen og svømmen. Det var denne type averteren, man op gennem årene med mellemrum kunne læse i avisen. Hovedsageligt var det de samme discipliner, der blev

tilbudt undervisning i, men meget hurtigt blev der på undervisningsprogrammet også medtaget løb, spring i højde og længde og »klavren«. I 1840 havde man åbenbart opdaget, at det ikke kun var mænd, der kunne have gavn af at få undervisning i legemlig aktivitet, idet en gymnastiklærer 27. juni 1840 havde indrykket følgende annonce i Aarhus Stiftstidende. »At gymnastiske øvelser ogsaa for det kvindelige køn har en heldbringende indflydelse, er en sandhed, hvis rigtighed allerede derved er blevet stadfæstet, at foranstaltninger, sigtende til dette øjemeds fremme, er truffet i flere af Danmarks købstæder, navnlig i København, Odense og Randers. – Undertegnede tror derfor at komme et almindeligt ønske imøde ved at begrunde: et gymnastisk Institut for den opvoksende kvindelige ungdom, som derved vil erholde en passende lejlighed til at bibringe legemet en højere grad af styrke og udholdenhed. Foruden nævnte øvelser vil jeg tillige meddele undervisning i dans, alt for én rbd. om måneden . . .«

De første sportsforeninger

1866 var året, hvor der for første gang optrådte en organiseret forening med bestyrelse i det århusianske sportsliv, det var Aarhus gymnastiske Forening. Fremkomsten af denne forening havde dog ikke nogen negativ virkning for udbuddene i gymnastikundervisningen fra privates side. Tværtimod blomstrede disses aktiviteter med tilbud både til mænd,

kvinder og børn. Aarhus gymnastiske Forening havde til formål at give sine medlemmer lejlighed til at udføre og danne sig ved legemsøvelser. I 1867 talte foreningen ca. 30 medlemmer, og for at lette den senere rekruttid (heraf ses, at kvinder ikke kunne blive medlemmer), havde man på programmet foruden gymnastik og hugning tillige ekcercits og bajonetfægtning. En af de ting, der adskilte denne forening fra de forskellige gymnastikinstitutter, som var dukket op i byen, var, at den optog passive medlemmer. Foreningens opståen netop på dette tidspunkt skal formentlig ses i sammenhæng med den nationale og folkelige stemning efter nederlaget i 1864. Denne var givet baggrunden for oprettelsen samme år af Århus Amts Skytteforening, der også kom til at omfatte en kreds i Århus by.

1866 var også året, hvor der for første gang i Danmark blev afholdt en international kapsejlad. Denne afvikledes på Århusbugten den 29. august og var kommet i stand på privat initiativ. Denne begivenhed må formodes at være det første sportslige arrangement i Århus. Interessen for kapsejladen var stor. Fra store dele af Jylland havde man vist så stor interesse for arrangementet, at Statsbanerne i anledning af kapsejladen udsendte ekstratog fra Århus til Randers og Viborg. I selve konkurrencen var de deltagende både delt op i 5 klasser efter type og længde. Klasserne var: 1. lystfartøjer, 2. alle slags sejlbåde op til 45 fods længde, 3. sejlbåde fra 20-25 fod, 4. sejlbåde under 20 fod og 5. robåde. Arrangementet

blev en så stor succes, at man det følgende år igen afholdt en international kapsejlad. Denne gang inddelte man dog lystfartøjerne i to grupper, men bibeholdt ellers forrige års 5-klasse inddeling. Underligt nok medførte disse kapsejladser ikke nogen dannelse af en århusiansk sejlklub til trods for den store interesse, der var for sejlsporten.

Derimod fik de betydning for introduktionen af en ny idrætsgren i byen. Ved en aktietegning, hvor man fremskaffede 400 Rdl., udvidede Aarhus gymnastiske Forening nemlig sine aktiviteter til også at omfatte roning. Da pengene til indkøb af kaproningsbåde var fremskaffet ved aktietegning, blev den nye afdeling i foreningen et aktieselskab med navnet »Aarhus gymnastiske Forenings Kapronings-selskab«. Det havde åbenbart pint ledelsen i byens eneste idrætsforening, at der ved de store kapsejladser i de to foregående år ikke var blevet præsenteret en virkelig konkurrencerosport. En del af rokonkurrencerne var nemlig på grund af manglende tilslutning blevet aflyst. I den meddelelse i Stiftstidende (30. maj 1868), der omhandlede foreningens nye aktivitet, fremgik det, at man allerede havde bestilt to både, »... og de vil forhaabentlig komme så tidlig hertil, at foreningen kan deltage i den kaproning, der sandsynligvis i år som de to foregående gange vil blive forbunden med den store kapsejlad, som afholdes her paa Bugten den 30. juni«. Bådene nåede frem til tiden, og 25. juni 1868 kunne man i Stiftstidende læse: »Vort ydre havnebassin op-

lives i disse aftener af et skue, som her er noget ganske nyt: en meget lang og skarpt bygget ro-båd, hvori syv unge mennesker i højrøde matrosskjorter øver sig i roning. Det er den gymnastiske forenings roklub, der øver sig, mulig som en forberedelse til at optræde i et løb under kapsejladsen her på tirsdag.«

1888 indviedes Aarhus Roklubs nye pavillon. Bygningen var tegnet af arkitekt Otto Arboe, København, og holdt i samme stil-art som de bygninger, der dannede ramme omkring den store nordiske industri-, landbrugs- og kunstudstilling i København 1888. I bygningen var der plads til 3-4 både og omklædningsrum til 100 roere, i de to tårne var der styrtebad og trappe-
 opgang til altanen. Billedet er formodentlig fra o. 1890 da klubben rådede over 4 både.
 (Foto i Århus Roklubs arkiv, Erhvervsarkivet).

Man kom dog ikke til at deltage i kapsejladens rostævne, men træningen fortsatte. Det følgende år var foreningen ude for et uheld, der var medvirkende årsag til, at der endnu skulle gå så mange år, før rosporten fik sit virkelige gennembrud i Århus. Uheldet skete på en langtur til Mols søndag den 19. september. På grund af storm blev roerne tvunget til at gå i land, men selv her var man ikke i stand til at gardere sig mod de heftige vindstød. Et af disse var så kraftigt, at den på land optrukne båd »blev løftet op i luften og ført bort i en afstand af 37 alen, hvorefter den kastedes ned og desværre sønderloges.« Denne begivenhed medførte en indkaldelse af en ekstraordinær generalforsamling i bådaktieselskabet, hvor man skulle tage stilling til en eventuel erstatning fra de medlemmer, der havde deltaget i turen til Mols. Hvad der kom ud af denne generalforsamling vides ikke, men aktionærene har antagelig selv måttet bære tabet og fremskaffe en ny båd, idet man ikke kunne bebrejde roerne noget. Ved at trække båden på land havde de under de givne omstændigheder udvist den forsigtighed, som man med rimelighed kunne forlange af dem.

Den 22. maj 1870 fandt den første interne kaproning på Århusbugten sted. Men vejret var ikke med arrangørerne: »Det blæste igår morges hårdt fra sydøst, og søen gik så højt, at det ikke var mere end netop, at der kunne roes med de små letbyggede både, der fik flere søer ind over sig, så at besætningen kom dyngvåd i land.« I årene efter meddeltes det hvert forår,

at medlemmerne i foreningen kunne deltage i rosport, men uheldet på langturen til Mols og frygten for, at de lette både ikke skulle være et tilstrækkeligt værn mod Bugtens vover, har sikkert været for stor. Lidt efter lidt ebbede nyhederne om denne forenings indsats i århusiansk rosport ud for til sidst helt at forsvinde fra avisernes spalter. Det er tænkeligt, at den Gymnastiske Forenings Kaproningsselskab ophørte med sin virksomhed, samtidig med eller kort efter at Aarhus gymnastiske Forening ophørte. Foreningen, der var byens første, fik nemlig ikke nogen lang levetid. Den sidste officielle meddelelse fra den var en indkaldelse til ordinær generalforsamling 1. april 1873. Den 30. september samme år fremgår det af en annonce, hvor W. Selsted, der tidligere havde virket i foreningen, anbefaler sin gymnastikundervisning, at foreningen er ophørt med sin virksomhed.

Men også i vintertiden var der et behov for udendørs sportslig aktivitet. Hvorfor har Aarhus ikke en skøjteløbeklub spurgte »en dame« i januar 1867 i et indsendt indlæg til Aarhus Stiftstidende. Dette havde man altså ikke på dette tidspunkt, men det fik man. Kort tid efter dukkede den op. Hvornår er ikke helt klart, men i 1870 meddeltes det i avisen, »at skøjteløberklubben afholder møde for at tage nærmere bestemmelse om afholdelse af et bal«. Foreningens aktiviteter lader sig følge i avisernes annoncespalter i de følgende år, enten med meddelelse om generalforsamling eller om underholdning i forbindelse med oplys-

ninger om, hvor foreningen havde lejet arealer til skøjteløb.

Firsernes nye klubber

I slutningen af 1870'erne dukkede der en ny sportsklub op. Den havde været længe undervejs og havde mærkeligt nok haft svært ved at blive samlet under faste rammer. 1877 blev det meddelt, at der i byen var dannet en forening under navn af »Aarhus Seilklub«: »Da interessen for lystsejlad i de sidste par år er tiltaget betydeligt, så at vore lystbådes antal nu er omtrent en snes, vil uden tvivl den nye forenings stiftelse blive hilset med glæde og finde stærk tilslutning.« Men helt så hurtigt gik det ikke, for i tilslutning til en kapsejlad på Århusbugten 1879 besluttedes det ved den efterfølgende middag at nedsætte et udvalg bestående af 3 herrer, der var indbydere til kapsejladsladsen den 27. juli 1879. Dette udvalg skulle udarbejde love for »Aarhus Bugtens Seilklub«. Årsdagen efter afholdtes en generalforsamling, hvor den nye forening konstituerede sig. Først da havde sejlsporten i Århus fået en forening, inden for hvis rammer man kunne udøve sejlsporten.

Efterhånden var trangen til at danne en forening, hvor man kunne dyrke gymnastik, blevet stor i Århus. Ideen var især opstået blandt nogle unge mennesker af handels- og kontorstanden, og man henvendte sig til kaptajn F. Baumann, der erklærede sig villig til at lede den påtænkte forening. 1880, den 26. septem-

ber, afholdtes den stiftende generalforsamling, og »Aarhus Gymnastikforening« (AGF) var dannet. Der rejste sig dog straks utilfredse røster, fordi en paragraf i foreningens love udtalte at »enhver handels- og kontormand kan fordre optagelse, medens mænd af andre livsstillinger kan optages på visse betingelser.« Utilfredsheden med denne bestemmelse medførte, at man allerede året efter, i 1881, ændrede lovene således, at man tillod optagelse af enhver uberygtet mand som medlem. Mærkeligt nok var der ikke utilfredshed med, at kvinder ikke kunne optages som medlemmer af foreningen. Dette blev først tilfældet med en lovrevision i 1903.

I flere år havde man i aviserne kunnet læse om et nyt befordringsmiddel: »løbemaskinen« eller »velocipeden«. I 1869, den 8. marts, berettes om en tur på en sådan maskine fra Århus til Høver kro og retur. Strækningen – omkring 40 km. – blev tilbagelagt på 4 timer, og det var ikke, fordi rytteren var en kraftkarl, så enhver, der læste denne beretning, måtte straks kunne overbevise sig selv om, hvilke muligheder der lå gemt i et sådant befordringsmiddel. At der var nogle, der så dem ses af, at der i koncertsalen i »Vennelyst« i april 1869 oprettedes en »velocipede-ride-skole«. »Betalingen er 24 skilling timen. Undervisningen gratis«. Den noget besynderlige tekst skal nok forstås på den måde, at der skulle betales leje for afbenyttelse af velociped, mens man til gengæld fik undervisningen gratis. Interessen for kunstcykling steg i løbet

af 1870'erne efter opfindelsen af bicyklen («væltepeteren») og gav sig udslag i oprettelsen den 23. januar 1883 af Aarhus Bicycle-Club. Foreningen havde i tiden efter stiftelsen en del arrangementer. Et af de mere interessante fandt sted i 1886 i eksercerhuset på Galgebakken. Da afholdt klubben den første bi-

15. februar 1903 afholdtes der, efter invitation fra AGF, en gymnastikkonkurrence mellem Handelstandens Gymnastikforening København, Vejle Gymnastikforening og AGF. Programmet omfattede bl.a. fritstående øvelser, højdespring (5 spring af forskellig højde), ringe, sidespring, barre, smidighedsøvelser, rek og bagspring såvel med som uden springbrædt. Billedet viser holdene fra konkurrencen. AGF's gymnaster har på brystet et slynget monogram og på skulderen et nummer. (Foto i AGF's arkiv, Erhvervsarkivet).

cykle-præsentation i Danmark. Dette skete i overværelse af et elegant publikum på over 200 personer. »Under fuld musik udførte 8 unge sportsmænd kvadrilleridtene med stor sikkerhed og blev ofte stærkt applauderede af publikum, der ikke noget øjeblik havde indtrykket af faren ved disse ridt«.

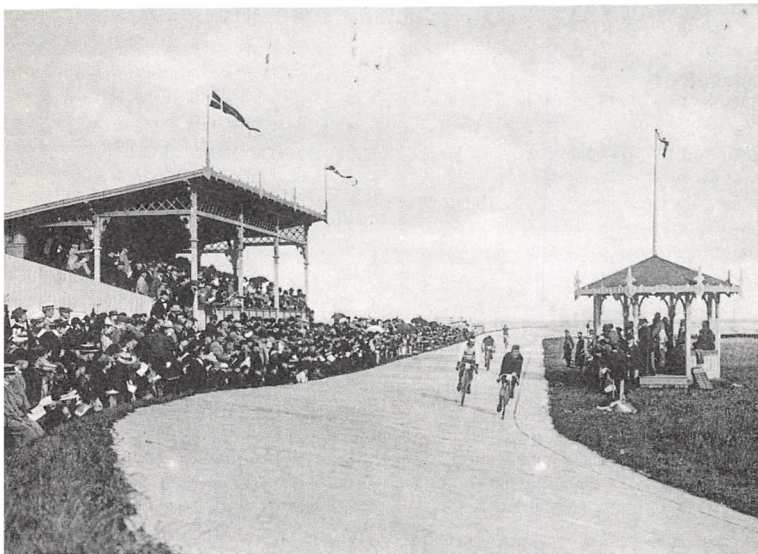
Tankerne om en roklub i Århus var ikke ophørt med Aarhus gymnastiske Forenings Kaproningsselskab. I 1886 fik disse tanker fast form, da der blev fremlagt lister til indmeldelse i en ny roklub. Tilslutningen var stor, men der rejste sig straks kritiske røster, der henviste til de besværligheder, den tidligere roklub havde været ude for. Dette blev dog kraftigt tilbagevist bl.a. med henvisning til den mangelfulde organisering af træningen i den tidligere klub, og ved at påpege, at Århusbugtens vande ikke var farligere end f.eks. farvandet ved Helsingør. Den 29. oktober 1886 blev der afholdt en generalforsamling i Rådhusalen, og her blev de udarbejdede udkast til vedtægter, roreglementer m.m. godkendt, og der blev valgt en bestyrelse. Århus havde igen fået en roklub.

I A.G.F. var man i 1882 begyndt at spille cricket for at have noget at samles om i den varme tid på året, hvor det ikke var tiltrækkende at udføre gymnastiske øvelser i det indelukkede lokale. Ligeledes fik man for første gang svømning på programmet i A.G.F. i 1885. Men i 1889 besluttedes det at lægge disse sommerøvelser på hylden for at koncentrere sig om de indendørs aktiviteter. Grunden til,

at cricket helt blev taget af programmet var, at en særlig cricketklub var under dannelse: Aarhus Boldklub.

Muligvis er dannelsen af Aarhus Boldklub i 1889 i virkeligheden en genopliven af en ældre cricketklub. Noget sikkert vidnesbyrd om denne foreligger dog ikke, ud over at Aarhus-vejvisere senere angiver, at »Aarhus Boldklub« er den ældste Idrætsklub i byen. Det kunne dog være nærliggende at antage, at de engelske jernbaneingeniører, der stod for anlæggelsen af banestrækningen mellem Århus og Randers i 1860'erne, bragte cricket-spillet til Århus og dermed dannede basis for en klubdannelse i lighed med den i Randers (1865) og Aalborg (1866).

Udover cricket havde Aarhus Boldklub også fodbold og lawn-tennis på programmet. Den 9. august 1889 meddelte klubben: »Boldklubben, der, som det vil erindres, blev stiftet i foråret og navnlig har lagt vægt på cricketspil, har nu indrettet en lawn-tennis-plads i »Venne lyst« og byder således lysthavende – deriblandt også damer – lejlighed til at dyrke dette smukke, sunde og underholdende spil«. I august 1889 spillede Aarhus Boldklub sin første cricketkamp mod Viborg Boldklub på fodfolkets eksercerplads på Galgebakken. I 1892 bestemtes det på foreningens generalforsamling »at lade lawn-tennis-spillet udgå af klubbens program, da der har dannet sig en selvstændig forening her i byen til dyrkningen af dette spil«. For fremtiden ville man koncentrere sig om cricketspillet.

Det blev kun til nogle få år, 1894–97, at cykelbanen ved Risskov var i brug. På trods af dens korte levetid var det på denne bane, at de første løb for professionals fandt sted. Desuden var det også her, at en af Danmarks største cykelryttere gennem tiden, Thorvald Ellegaard, fik sin debut i 1896. 2. Pinsedag 1897 fandt de sidste cykelløb sted, i alt var der 140 rytterstarter og 27 deltagere. 1899 blev træbygningerne solgt og cementbanen hugget op.

(Foto i Lokalthistorisk Samling).

Sporten omkring århundredskiftet

1890'erne var en tid i Århus, hvor der skete meget på sportsfronten, bl.a. indenfor cykelsporten hvor den »moderne« bicyklette efterhånden helt afløste »væltepeteren«. Overalt i landet tog banecyklingen voldsom fart i disse år. Aarhus Bicykle-Club etablerede i 1893 under meget beskedne former en cykelbane.

Denne var en 400 m. lang jordbane beliggende på Galgebakken. Det første arrangement på banen blev afholdt den 2. juli 1893 og var en distancekørsel over 12 timer. I løbet deltog 3 ryttere, hvoraf kun den ene fuldførte løbet efter at have tilbagelagt $3\frac{2}{4}$ mil. Men det officielle åbningsstævne på banen blev afholdt søndag den 23. juli samme år under overværelse af en tilskuerskare på 3.000 mennesker. Året efter anlagde klubben en 400 m. lang cementbane ved Vejlbj Fed. I tilknytning til dette anlæg, havde klubben fået De danske Statsbaners tilladelse til at anlægge en cykelsti langs jernbanesporene. For at benytte denne cykelsti, måtte man være medlem af Aarhus Bicykle-Club, og tilgangen af medlemmer steg derfor stærkt. Senere blev cykelstien åbnet også for andre end medlemmer, men der måtte betales en mindre afgift for afbenyttelsen. Cykelbanen blev indviet 2. Pinsedag under overværelse af 3.000 tilskuere. Men under overfladen ulmede utilfredsheden, idet man fra fleres side mente, at banesporten blev tilgodeset på landevejsportens bekostning. For at stoppe denne kritik udskrev klubben et landevejsløb, men kun for foreningens medlemmer. Klubbens bestyrelse valgte derefter at koncentrere sig om banesporten. 1896 blev alle sejl sat, da århusbanen som landets første havde udskrevet løb for professionelle cykelryttere. Disse løb blev ingen succes, men i løbene for amatører blev man vidne til en debut af en cykelrytter, der senere skulle komme til at præge cykelsporten i de følgende år. Det var Thorvald Ellegaard,

der vandt den udsatte vandrepokal. Året efter var interessen for banecykling aftaget så meget, at århusbanen besluttede at lukke, og Thorvald Ellegaard kom derfor aldrig til at forsvare vandrepokalen.

1892 indbød Otto Mønsted og Carl W. Møller »Eventuelle venner af kajaksporten, damer og herrer, til en sammenkomst søndagen den 3. april kl. 4 eftm. på Aarhus Handelsinstitut for ved en venlig sammenslutning at fremme denne sunde og behagelige sport. 2 fuldt monterede kajaker vil blive foreviste«. Denne sammenkomst satte sig ikke noget spor i form af en foreningsdannelse, men sportsgrenen var blevet introduceret for det århusianske publikum.

1896 blev der præsenteret en ny række sportsaktiviteter af Aarhus Athletklub. Denne klub blev stiftet 8. december 1896 og havde til formål »at samle dyrkere og yndere af kraftøvelser, der udøves ved vægte, brydning og boksning og søge ved kyndig ledelse af øvelserne at give denne sport et så smukt og praktisk præg, at den både styrker og udvikler legemet«.

Den frie idræt havde også sine foreninger foruden A.G.F. der også havde forskellige øvelser i fri idræt på programmet. Blandt disse var bl.a. Aarhus Idræts-Club »Fremad«, der blev stiftet 12. juni 1897. Samme år blev der for første gang i Århus afholdt en regulær fodboldkamp. Denne stod mellem to udvalgte hold fra Århus og Randers latinskoler, og Århus vandt 4-0.

»Fremme af den frie Idræts Udøvelse blandt Ungdommen«, som Aarhus Idræts Club Fremad havde som formålsparagraf, indbar ikke kun motionsidræt. Konkurrencemomentet spillede også en rolle, som det antydes på billedet med starterens pistol og tidtageres ur. Der var mange foreninger som Fremad, der havde fri idræt på programmet f.eks. »Olympia« og »Aarhus Idrætsforening af 1900«. Disse foreninger havde både mænd og kvinder som medlemmer. Om vinteren dyrkedes især gymnastik og om sommeren alskens friluftsidræt såsom løb, gang, spring, boldspil, svømning, kasteøvelser osv. (Foto i AGF's arkiv, Erhvervsarkivet).

Efterhånden var der så mange idrætsklubber i Århus, at man fra flere af klubberne indså, at et samarbejde mellem dem indbyrdes ville være af betydning. Det var især af vigtighed ved henvendelser til byrådet om en idrætsplads samt tilskud til en sådant indretning. Det var også af vigtighed, at man kunne aftale fælles regler for afholdelse af idrætsstævner, samt få ensartethed i de benyttede redskaber.

Resultatet af disse overvejelser blev dannelsen af »Samvirkende Idrætsklubber i Aarhus«

1. maj 1906 indførte AGF hockey på sit program. Det var i begyndelsen et spil udelukkende for damer, muligvis tænkt som et kvindeligt sidestykke til fodboldspillet, der var blevet optaget i klubben 1902. Hockey blev hurtigt meget populært, og efterhånden gik man over til blandede hold. 1. maj 1911 stiftedes afholdsløgen IOGT en hockey-klub, og denne kæmpede i en række år med AGF om førerskabet inden for århusiansk hockey. Den første kamp mellem de to klubber endte med sejr til AGF 16-0. På tegningen, der er fra AGF's hockeyjournal, er de blå-hvide AGF'ere netop ved at score et af deres mange mål. (Tegning i AGF's arkiv, Erhvervsarkivet).

den 30. august 1898. Bag dette initiativ stod følgende klubber.

Aarhus Gymnastikforening
Aarhus Roklub
Ildrætsforeningen Skjold
Ildrætsforeningen Dan
Ildrætsforeningen Olympia
Fodsportsforeningen Aarhus
Aarhus Athletklub
Aarhus Boldklub
Underofficerernes Boldklub
Aarhus Idrætsklub Fremad.

Med dannelsen af SIKKA kan man med rette sige, at sporten i Århus var kommet under faste rammer. Byen havde på dette tidspunkt sportsklubber, der kunne tilbyde sine medlemmer snart sagt enhver idrætslig aktivitet. Men udviklingen standsede ikke med dette. Lawn-tennis, som tidligere havde været in-

troduceret fik i begyndelsen af 1900-tallet sin egen klub. Svømning blev igen taget på programmet i A.G.F. Ved Egå Fed havde man fra 1900 mulighed for at spille golf, men dette varede dog kun nogle år, og først i 1931 blev Aarhus Golf Club stiftet officielt. 1904 blev Århus Rideklub dannet, og også i de følgende år fortsatte det med forskellige foreningsdannelser. I årene op mod 1. verdenskrig var der således et blomstrende foreningsliv i byen inden for så at sige alle sportsgrene. Som det fremgår af det foregående, begyndte idrætsaktiviteterne dog på nogle områder henvend et halvt hundrede år tidligere, og det er nok længere tilbage, end de fleste har forestillet sig.

H.V.-S.

Sporten 1980

Stævnekalender

3. januar

AGF's springhold bestående af 16 piger og 14 drenge vinder i Madrid førsteprisen i en international artistkonkurrence med deltagelse af professionelle artister fra 11 lande.

5.-6. januar

Den 15-årige Hanne Gamborg fra Århus Skøjte-Klub udtages til europamesterskaberne i kunstskøjteløb efter at have vundet sølvmedalje ved danmarksmesterskaberne i Hvidovre.

13. januar

Skovbakkens 1. divisionshold i basketball for herrer sikrer sig deltagelse i slutspillet om danmarksmesterskabet ved på hjemmebane at besejre et andet tophold, Sisu, med cifrene 86-73.

17. januar

Århus KFUM vinder lokaloppgøret mod AGF i herrernes 1. division i håndbold med 23-14.

19. januar

Århus Motor Klub fejrer 50 års jubilæum.

5. februar

Agnethe Juul sikrer Højbjerg klubbens første danske seniormesterskab i badminton nogensinde. Skønt dommerne ikke mente, at hendes serv var helt lovlig, vandt Agnethe Juul i finalen 11-6, 11-6 over Susanne Berg fra Gentofte.

10. februar

Brydeklubben Thrott arrangerer jyske mesterskaber i Brabrandhallen. Arrangørerne bliver bedste klub med tre mesterskaber og fire andenpladser. Veteranen Bjarne Toft fra Thrott vinder sit 15. jyske mesterskab; bortset fra 1978 har han været jysk mester hvert år siden 1965.

13. februar

Med en sejr på 21-15 over Fousing i herrernes 2. division i håndbold kan Skovbakken føle sig næsten sikre på oprykning til 1. division.

16. februar

Skovbakkens herrer er det første jyske hold nogensinde, som har nået landspokalfinalen i basketball, men de taber dog i finalen til Stevnsgade med 55-78.

19. februar

Et telegram fra Moskva giver Jørn Sloth fra Nordre Skakklub i Århus verdensmesterskabet i korrespondanceskak. Efter 4½ års spil opgiver den regerende verdensmester Jakov Estrin partiet og ønsker i telegrammet Jørn Sloth tillykke med den nye titel.

24. februar

I turneringens sidste kamp mod Triton i Ålborg kan Højbjergs badmintonhold sikre sig danmarksmesterskabet, mens Triton har broncemedaljechancen at kæmpe for. Højbjerg-spillernes nerver slår ikke til, og gulddrømmen brister, da Triton vinder 9-4.

2. marts

Billardklubben ABC vinder turneringens sidste 1. divisionskamp mod Vejle BK med 8-2, men allerede inden den sidste kamp havde ABC sikret sig sølvmedaljer i turneringen.

Uden at tabe et eneste sæt vinder Claus Pedersen suverænt sit 6. danmarksmesterskab i træk i bordtennis. Det er samtidig Claus Pedersens 11. mesterskab i alt i herresingle.

12.-13. marts

Ved det danske mesterskab i keglebillard bliver Erling Sjørup fra ABC mester med et gennemsnit på 82,35 og med en største serie på 404 points.

16. marts

Århus KFUM's herrer vinder over Rødovre med 27-21 i 1. division i håndbold. Efter 3 minutters ventetid kommer der besked om, at eneste konkurrent til danmarksmesterskabet, Fredericia KFUM, har tabt til Holte, hvorefter Århus KFUM's mesterskab er en kendsgerning.

Ved de danske mesterskaber i svømning bliver AGF klart bedste klub

med 13 mesterskaber og i alt 234 points, 81 points foran nr. 2, Albertslund. Susanne Nielsson vinder alene 6 individuelle mesterskaber og er involveret i 2 holdmesterskaber.

Brydeklubben Thrott fra Åbyhøj bliver bedste klub ved de danske mesterskaber i brydning.

30. marts

Keld Jensen fra bokseklubben FAK bliver nordisk mester i fluevægt ved at besejre svenskeren Terry Laitala med dommerstemmerne 4-1.

9. april

For 3. år i træk vinder AIA/Tranbjerg kvindernes landspokalfinale i håndbold og får dermed pokalen til ejendom. AIA/Tranbjerg besejrer i finalen Greve med 13-10.

18. april

Efter protester og uoverensstemmelser angående spillested og -tidspunkt bliver finalen mellem Skovbakken og Helsingør i herrernes landspokalturnering i håndbold endelig afviklet. Efter en spændende kamp står Skovbakken som taber med cifrene 19-20.

20. april

Med tre mål af Lars Jensen og en flot sejr på 5-2 over AaB bringer AGF sig på førstepladsen i 1. division i fodbold.

Ved den afgørende kvalifikationsturnering sikrer Åbyhøj Idrætsforening sig igen en plads i damernes 1.

Dette er ikke mesterskaber i disco-dans i Århus Stadionhal, men derimod Jesper Petersens og Torben Hansens spontane reaktion, efter at Århus KFUM's danske mesterskab i håndbold er i hus.

division i basketball efter et enkelt år i jyllandsserien.

27. april

Regnvejr og en tung bane giver store præmier på Jydsk Væddeløbsbane, men en af sejrene er dog både sikker og ventet: i 8. løb over 2.000 m er vinderen Tarok, kørt af Jørn Laurssen.

1.-4. maj

Kjeld Hjelds fra bowlingklubben Exodus vinder herrernes danmarksmesterskab ved årets mesterskabsturnering, der afvikles i Århus Bowlinghal.

4. maj

Med førstepladser i 8 ud af 10 konkurrencer genvinder Århusdanserne Dorthe Frikke og Glenn Weis deres danske mesterskab.

I Kastrup bliver Skovbakkens drengehold danske mestre i basketball.

11. maj

Ved en særlig kvalifikationsturnering mellem bundholdene fra 1. divi-

sion og topholdene fra 2. division i vandpolo sikrer Århus 1900 sig oprykning til 1. division. Klubben får dermed et hold i alle tre divisioner.

18. maj

Hasse Hoffmann, som er berider i Århus Ridehal, bliver i Brande dansk mester i dressur for professionelle. Et alvorligt styrt under træningen tvinger Hoffmann til at udeblive fra stævnets springkonkurrencer, men dressurmesterskabet vinder han klart med hesten »Junior«.

1. juni

Århus Cricket Klub bliver vinder af grundspil I vest efter at have sikret sig 6 turneringspoints i kampen mod Nykøbing Mors. Klubben har kvalificeret sig til cricketturneringens slutspil og får med sejren over Nykøbing Mors 12 points med i slutspillet.

28. juni

De århusianske sejlere Peter Due og Per Kjærsgård besejrer i deres Tornado hele den vesteuropæiske elite under Kieler-ugen; resultatet lover godt for OL-sejladserne senere på året.

6. juli

De jyske mesterskaber i udspring, som afvikles på Århus Svømmestadion, bliver totalt domineret af AGF, idet to af klubbens springere, Hanne Christiansen og Kim Lisbjerg, vinder samtlige titler.

12. juli

AGF har 3 mand med på det danske fodboldlandshold, der på det olympiske stadion i Moskva spiller mod Sovjetunionen, nemlig Lars Bastrup, Frank Olsen og Kim Sander. Sovjets favoritter til OL-guldmedaljerne vinder dog kampen med 2-0.

22. juli

Riffelskytten Henning B. Clausen fra Århus-klubben DSB/ASF sætter ved OL i Moskva ny verdensrekord i 50 m liggende riffelskydning med 40 pletskud og maksimumpoints 400.

23.-26. juli

I den olympiske finale i 200 m brystsvømning er Susanne Nielsson 36/100 af et sekund fra en bronce-medalje. En sådan medalje får svømme-pigen til gengæld tre dage senere i 100 m brystsvømning, hvor hun samtidig sætter nordisk rekord.

29. juli

Tornado-sejlerne Peter Due og Per Kjærsgård vinder sølvmedalje ved de olympiske sejlsportskonkurrencer i Tallinn.

2.-3. august

De århusianske svømmeklubber får i alt 12 mesterskaber ved de danske svømmemesterskaber i Greve. De 10 af mesterskaberne går til AGF, mens Skovbakken får 2 mesterskaber.

16. august

I farvandet ud for Varberg vinder

den 28-årige sejler Poul Kirketerp suverænt sit tredje verdensmesterskab i OK-jolle.

17. august

Ved de nordiske mesterskaber i udspring vinder Danmark 4 guldmedaljer; i alle 4 tilfælde er det springere fra AGF, der står øverst på sejrsskamlen.

24. august

Mere end 3500 mennesker deltager i motionscykelturen Århus Rundt. Turen, der er på ca. 40 km, arrangeres af Aarhus Cykle Klub og Aarhus Stiftstidende i fællesskab.

Orienteringsklubben Pan vinder ved Fåborg både mændenes og kvindernes eliteklasser ved de danske mesterskaber i stafetorientering.

6. september

Idrætssamvirkets galla-arrangement i festugen er Ayub Kalules VM-kamp mod sydafrikaneren Bushy Bester. At der på forhånd har været megen politisk blæst om kampen, er måske medvirkende til, at arrangementet bliver en tilskuermæssig fiasko. I en hård fight over 15 omgange forsvarer Kalule dog sit verdensmesterskab og vinder en sikker pointssejr.

7. september

I et ideelt vejr afvikles årets store festuge-motionsløb, Marselis-løbet. Ca. 10.100 mennesker gennemløber eller -går de 12 km, mens omkring 20.000 tilskuere ser på.

Karl Anker Jørgensen fra Skovbakken vinder for anden gang det danske mesterskab i tikamp.

14. september

På Århus Stadion spiller Danmark sin 25. landskamp mod Sverige i rugby. Det bliver dog ikke til nogen jubilæumssejr til det danske hold; svenskerne vinder 20-4.

20. september

I damernes 1. division i volleyball mødes sidste års danmarksmestre, Helsingør KFUM, og sølvvinderne fra Skødstrup på turneringens første spilledag. Hvis kampen skal give et fingerpeg om næste års mesterskab, må Skødstrup igen belave sig på andenpladsen, for Helsingør KFUM vinder 3-0.

23. september

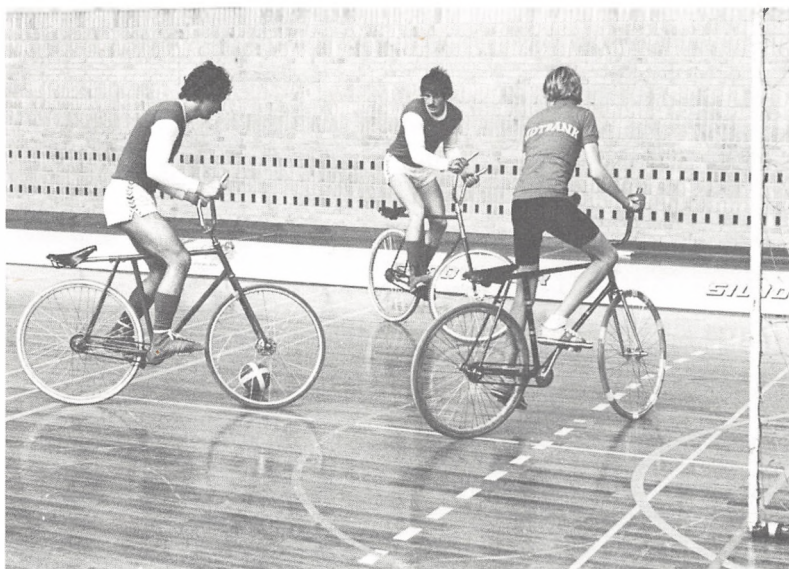
Ved AGF's 100 års jubilæumsstævne vinder fodboldlandsholdet over et forstærket AGF-hold.

27. september

Efter i flere år at have været en sektion under Dansk Judo Union har Dansk Karate Forbund fået selvstændig status under Dansk Idrætsforbund. Det nye forbund arrangerer sin første officielle landskamp i Rundhøjhallen mod Norge. Torben Vandrup fra Århus sikrer i den afgørende kamp Danmarks sejr på 10-9.

29. september

Mona Nørgård fra Orienteringsklubben Pan vinder ved Viborg det

danske mesterskab i natorienteringsløb.

5. oktober

De århusianske hold i herrernes 1. division i håndbold får alle en dårlig sæsonpremiere. Skovbakken taber til Fredericia KFUM med 22-26, AGF taber til Helsingør IF med 16-21 og Århus KFUM taber til nyoprykkede Stjernen med 19-21.

9. oktober

Det danske bordtennislandshold besejrer i Tølløse Tyrkiet 6-1. Med denne kamp kan Claus Pedersen fra Århus fejre jubilæum med 250 landskampe; et antal som ingen anden dansk idrætsudøver tidligere har opnået.

I begyndelsen af november vinder Bo Schou og Bjørn Nedergaard fra Århus AC for femte gang danmarksmesterskabet i cykelbold. Også de to næste pladser bliver besat af århusianske hold.

Billedet viser et glimt fra danmarksmestrenes kamp mod Herning, som blev nr. 4.

30. oktober

De danske håndboldmestre fra Århus KFUM besejrer sidste års sølvvindere, Fredericia KFUM, med 28-15. Heine Sørensen scorer 10 mål på 10 forsøg.

2. november

Med et nederlag på 0-2 til Glad-saxe/Hero på Riisvangen Stadion står det klart, at IHF må rykke ud af danmarksturneringens 3. division i fodbold.

10. december

Bokseklubben FAK holder 60 års jubilæumsstævne med deltagelse af et stærkt hold fra Dukla i Prag. FAK's hold er forstærket af bokserne fra Lindholm og Sparta, men tjekkerne vinder 6 af stævnets 10 kampe.

Danmark taber en landskamp i vægtløftning mod Norge, men Henri Høeg fra Århus AK sætter personlig rekord med 137 kg i træk.

14. december

Skovbakken arrangerer landskamp i ishockey mod Østtyskland i Århus Skøjtehal. Et ungt dansk landshold gør en god indsats, men taber alligevel 8-2.

Palle Kaiser fra Århus AK er eneste debutant på det danske bokselandshold i kampen mod Norge. Palle Kaiser bokser en god kamp, men taber dog til sin norske modstander.

Turneringsresultater

Atletik

- 1. division herrer (9 hold)
Skovbakken nr. 2
AGF nr. 6
- 1. division damer (9 hold)
Skovbakken nr. 6

Badminton

- 1. division (8 hold)
Højbjerg nr. 2

Basketball

- 1. division herrer (10 hold)
Skovbakken nr. 3-4
Viby nr. 8
- 1. division damer (8 hold)
Skovbakken nr. 8
- 2. division herrer (10 hold)
AUS nr. 3

Bordtennis

- 1. division herrer (8 hold)
Viby nr. 8
- 2. division damer (8 hold)
VRI nr. 1
Viby nr. 8

Bowling

- 1. division damer (8 hold)
Puds nr. 1
- 2. division vest damer (8 hold)
Exodus nr. 1
Viking nr. 4
Amici nr. 7
Centrum nr. 8

2. division vest herrer (8 hold)

- Exodus nr. 1
Viking nr. 3
Amici nr. 4
Puds nr. 6

Cricket

- 1. division
Århus nr. 5

Fodbold

- 1. division (16 hold)
AGF nr. 4
- 2. division (16 hold)
Skovbakken nr. 9

Firmalandsturnering

- Landbrugets EDB-Center nr. 1

Håndbold

- 1. division herrer (10 hold)
Århus KFUM nr. 1
AGF nr. 6
VRI nr. 9
- 2. division vest herrer (10 hold)
Skovbakken nr. 1
Viby nr. 7
- 1. division damer (10 hold)
AIA/Tranbjerg nr. 6
- 2. division vest damer (10 hold)
Skovbakken nr. 10

Ishockey

- 2. division (6 hold)
Skovbakken nr. 6

Svømning

- 1. division damer (6 hold)
AGF nr. 1
Skovbakken nr. 5
- 1. division herrer (6 hold)
AGF nr. 4

Tennis

- 1. division (6 hold)
Aarhus 1900 nr. 4
- 2. division vest (6 hold)
AGF nr. 3
ALTS nr. 6

Volleyball

- 1. division herrer (9 hold)
Skødstrup nr. 6
ASV nr. 7
- 1. division damer (10 hold)
Skødstrup nr. 2
ASV nr. 5
- 2. division herrer (10 hold)
Skovbakken nr. 4
- 2. division damer (10 hold)
Åbyhøj Idrætsforening nr. 2
Aarhus 1900 nr. 3
ASV nr. 4
Skovbakken nr. 6

K.N.

Dyr i byen

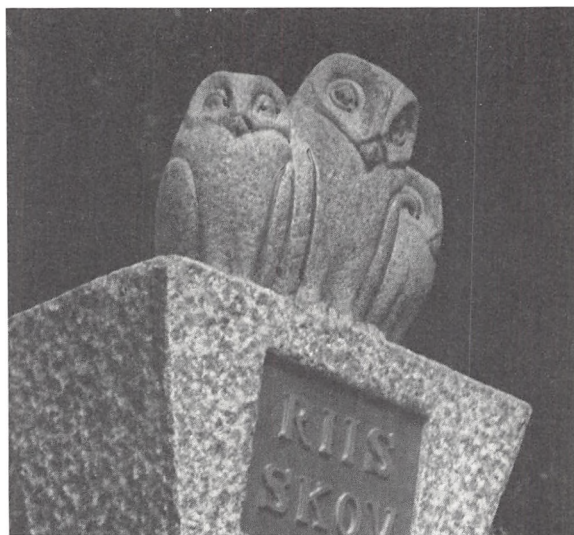
Den lille frække gris, der nu har tisset i snart 30 år midt på Rådhuspladsen, har vi alle set. Der er imidlertid andre dyreskulpturer i byen, og det er vist kun få – bortset fra parkvæsenets folk – der kender dem alle. Hvor står de to hunde, der venter på deres herre, før de løber videre? Og den sidst opstillede, flodhesteungen, der fredeligt venter på at lege?

De to hunde er på vej ind i Riis skov. På Dronning Margrethes vej lige efter de store gamle villaer ved Klintegården er der en indgang til skoven; her synes hundene at være stoppet op, blot ventende på et lille vink, før de løber videre. De er udført af billedhuggeren Elias Ølsgård; andre af hans arbejder er velkendte: bronzestatuen af Peter Sabroe på Østbanetorvet og skovguden Pan ved Kongevejen, som lærer fuglene at synge. Sammen med Karl Hansen Reistrup smykkede han i begyndelsen af dette århundrede også Teatrets indre med svaner, amoriner og meget andet, Erhvervsarkivet (tidl. Statsbiblioteket) vrimer med sommerfugle, edderkopper og andet kryb, mens hele tagrenden er besat af mere end 100 sandstensugler, der skuer i majestætisk ro ud over byen i alle retninger.

Ugler finder vi også andre steder: ved indgangen til Riis skov fra Marienlund står der tre på en høj sokkel. De synes med en vis skepsis at iagttage de mange skovgæster og måske især de mange støjende biler, der passerer forbi. Dem var der ikke så mange af, da uglerne blev opstillet i 1951, samme år som hundene blev lavet af Elias Ølsgård.

Skønt uglen symboliserer den boglige lærdom, har den ikke slået sig ned på byens universitet. Her findes i seglet, der er formet af arkitekt Gudmund Holme, og som ses som en del af det relief over hoveddøren, der er skabt af billedhugger Olaf Stæhr Nielsen, to springende delfiner, af de gamle grækere opfattet som symboler på klogskab og viden om fremtiden. I solgården foran vandrehallen muntre en kat sig. Hugo Liisberg kalder sit værk Kat fanger vanddråber, og bronzeskulpturen er fra 1943, men først opsat, da universitetets hovedbygning stod færdig efter krigen.

Mere symbolsk tilknyttet den institution, den står ved, er gåsen, der blev opstillet i anlægget ved Vejlbyskov bibliotek i 1962. Her har den svenske billedhugger Ulla Andersson gengivet en gås, som i hvert fald alle svenske børn kender, Akka fra Kebnekajse, den gås, der ledede den flok vildgæs, som Niels Holgersen rejste med gennem hele Sverige, da nissen som hævn for hans drilleri havde gjort ham ganske lille. Selma Lagerlöfs børnebog »Niels Holgersens mærkelige rejse gennem Sverige« findes endnu i dag på de fleste børnebiblioteker.

Et andet »litterært« dyr med tilknytning til børn og deres læsen er hanen. Den var nøje forbundet med ABC'en for et par generationer siden og har prydet titelbladet på ABC'er gennem århundreder. Som sådan har den inspireret Erik Heide. Ved hovedindgangen til den nye skole i Elsted står en rustrød hane med stolt rejsning på et fundament med en bort af alfabetet. Den synes parat til at gale for at kalde alle børn i skole. Er den måske ikke så kendt på grund af dens placering i byens yderkvarter, så kender i hvert fald alle Erik Heides springvandsfugl på Strøget uden for stormagasinet Salling. Den er lavet af messing og står med en »guldkugle« i munden på et tredelt granitfundament. Da gågaden var færdig, blev fuglen opstillet i 1973. Den er mere kantet og knap så naturalistisk som hanen i Elsted, og derved kommer den til at stå som et led mellem hanen og den høne, der står i en atriums-gårdhave i Hotel Tre Ege i Brabrand. Den er et tidligere arbejde af Heide og formet af fir-kantede, nærmest taglagte kakler, der giver hele hønen en tung form, trods det højt løftede hoved. Erik Heide har i de seneste år været med til at præge byen på et andet felt: det smukke granitkors, som blev opstillet på de ukendtes grav på Vestre kirkegård i 1977, og udsmykningen af den nye Ravnsbjergkirke i Viby er også hans værk. I 1975 afslørede et af hans naturalistiske arbejder på Lyseng Stadion. Trods den muntre udformning: der er en lille fransk bulldog, en fisk, et par fugle og en rose, alt i en uhøjtidelig sammenhæng, de-

monstrerede skolebørn ved afsløringen, da de – meget jordbundet – hellere ville have haft bedre omklædningskabiner. Interessen for kunstværket synes heller ikke at være vokset siden; bassinet er – mens dette skrives – fyldt med forskellige ulækre efterladenskaber, der kunne have fyldt en halv skraldespand.

At Lyseng-springvandet ikke bliver rensat, må de voksne tage på sig. Et andet problem er børnenes hårdhændede omgang med skulpturerne. Således blev en sælhund, der blev opstillet i Åbyhøj Bypark i 30'erne, og som var lavet af et sognerådsmedlem, slået så meget i stykker under børns leg, at den ikke kunne repareres, og andre tilfælde af hærværk kunne også nævnes. Det er formodentlig prisen for en forandret indstilling til forholdet mellem byens udsmykning og borgernes andel i den. Vi følger i dag den opfattelse, at børnene så tidligt som muligt skal vænne sig til at se værdien af kunsten i den daglige tilværelse. Derfor hænger der malerier på skolerne, i klasser og på gange, og derfor opstilles der skulpturer i det fri; i Elsted står hanen uden for skolen, men inde i gården er der granitdyr, skabt af Åge Bruun Jespersen, hvis robuste former ikke alene synes i stand til at modstå børns voldsomhed, men også virker umiddelbart tiltalende på dem ved deres enkelhed. Andre skoler har andre værker, og Åge Bruun Jespersen markerer sig igen med en kyllingemor, den blev opstillet på Vestergårdsskolen i Viby i 1978. Det er ligeledes ham, der er faderen til flodhæstungen Frederikke i Frederiksgade,

som mange småbørn kravler op og rider på. Den er også af granit, og den skal nok holde. Det gælder også bronzebjørnen på Filtenborgs Plads, som blev skænket byen af rådmænd Alfred Mougård i 1956. Den har ikke, siden den blev opstillet taget nogen skade af de mange rideture, den har givet byens børn.

Listen over dyreskulpturer i byen kunne godt blive længere: foran Tinghuset ligger til-

bagetrukket to løver, som værdigt synes at vogte rettens værdier, i Rømerhaven står en elegant bronzehest, næsten flyvende i sin flugt, lavet af Foersom Hegndal, og andre kunne nævnes. Fælles for dem alle er blandingen af ren kunst, dyreglæde, symboler og en appel til barnesindet.

A.D.

Hen over de skrå brædder

Teateråret 1980

Århus Teater

I en kronik i Aarhus Stiftstidende for 25. maj 1980 diskuterede lektor ved Institut for Dramaturgi ved Århus Universitet Jørn Langsted Århus Teaters position som hele amtets teater. Han konstaterede, at det var det på papiret, men at det nok var et spørgsmål, om det også var det i virkeligheden – således at forstå, at størsteparten af publikum formentlig stadig som ved den seneste undersøgelse i 1969 kommer fra den nuværende Århus kommune. Tallet var dengang 60 %. Langsted var ude i et bestemt ærinde. Han ville have oprettet fire egnsteatre i amtet: et af Rønde, Ebeltoft og Grenå kommuner, et af Randers, et af Silkeborg og et af Skanderborg og Odder – alle i samarbejde med amtskommunen. Mønstret skulle være Århus, der netop havde erkendt sit ansvar og støttede Svalegangen, Filuren og Gruppe 38. De uundgåelige økonomiske modargumenter imødegik Langsted med en udregning, der viste, at det hele med kommune- og statsstøtte kun ville koste amtet 1 mill. kr. Generelt påpegede han behovet for en rummelighed i kulturpolitikken også over for

børn og unge – også selv om amtet i modsætning til, hvad tilfældet havde været enkelte andre steder, støttede Det rejsende børneteater og opsøgende teater. Langsted sluttede sin kronik med et S.U. – svar udbedes; men det har han vist ikke fået endnu, i alt fald ikke i pressen. Århus Teater er stadig amtets eneste faste teater.

Om det er dyrt, er en sag om kulturpolitik plus publikumsinteresse. I 1976-77 var tilskudsbehovet fra stat og amt godt 18 mill. kr. For 1980-81 regnes der med ca. 34 mill. og for 81-82 med ca. 37 mill., begge tal efter fradrag af indtægter på 4 mill. og på trods af forhøjelser af billetpriser af alle typer. Ombygningen af Scala for nu 22.6 mill. kr. er planlagt til at finde sted fra maj 1981 til oktober 82. Ved den endelige vedtagelse i amtsrådet gik Fremskridtspartiet imod med henvisning til det tabelige i at smide 22 mill. ud. SF tog samme standpunkt med påpegning af, at særfor sorgens institutioner og Psykiatrisk Hospital trængte mere til forbedringer. Driftsbudgettet berøres ikke af byggeriet, idet en eventuel reduktion af antallet af forestillinger i teaterbygningen vil blive søgt afhjulpet ved opførelse i fremmede lokaler inden for de økonomiske rammer. Belægningsprocenten var for 1979-80 i gennemsnit 88 for 499 forestillinger, den højeste nogensinde. En nedgang for Store Scene fra 87 til 84 blev rigeligt opvejet af en stigning for Studio fra 83 til 92 og for Scala fra 80,5 til 89. I alt 197.480 købte billetter. På Store Scene gik »West Side Story« 48 gange

Det var i 1908-09, Edvard Munch tilbragte otte måneder på Daniel Jacobsens nerveklínik i København. En del af tiden brugte han til at male et portræt af doktoren, der blev vittigt spillet af Ejnar Hans Jensen.
(Foto: Jørn Timm).

med 98 %'s belægning, på Studio Fo's »Vi betaler ikke« 30 gange, også med 98 %, og endelig på Scala »Karlsson på taget« hele 108 gange med 89 %'s belægning.

Store Scene lagde ud 26. januar med Moss Harts og George S. Kaufmanns berømte lystspil »Du kan ikke ta' det med dig«, der sidst blev spillet her i 1940, og af mange huskes fra en dejlig Frank-Capra-film fra 1938. »Festligt tidsfordriv« kaldte Svend Kragh-Jacobsen i Berlingske Tidende det skøre stykke med de skøre mennesker og den lidt letbenede livsfilosofi. Om titlen hævdede Holger Christensen i Aarhus Stiftstidende: »Det gør ikke noget, for der er såmænd ikke så meget at tage med sig«. Men man hyggede sig, ventede på de kendte gags – og lo af dem for 117 gang.

Der var mere gods i Sten Kaaløs »Alfa og Omega« (22. marts) om otte måneder plus lidt mere af den store norske maler Edvard Munchs liv. Ægte dokumentarisme var det vel ikke; men personerne – måske dem alle – havde haft berøring med Munch, om end af og til i en anden sammenhæng end her. Maleren selv var en kæmperolle, som Stig Hoffmeyer faktisk forløste uden de manerer, han ellers i de senere år havde lagt sig til.

Forårets sidste premiere, 10. maj, Odön von Horváths »An der schönen blauen Donau« havde i programmet fået betegnelsen »folkeskuespil« – altså ikke -komedie. De får ganske vist hinanden til sidst, men ikke de to rette. De findes faktisk ikke, idet ingen af hannerne er »den rette«. Pigen Marianne er det; men hende går det ildt – både med den ene, og, hvis man skal digte videre efter tæppefald, formentlig også med den anden. Hun blev spillet af Anne-Vibeke Mogensen, der først i Ber-

lingske Tidende voksede til det gribende og til sidst så ud som en kultegning fra tyverne, dernæst i Morgenavisen Jyllands-Posten *ikke dækkede* spillets type for endelig i Stiftstidende at *dække* typen *helt*. Men i det sidste udsagn synes der ud fra de typografiske omgivelser at være noget galt. Ak ja! Horváths ærinde er at afsløre idyllen og forlorenheden – ikke engang skurken er en rigtig skurk, kun svag. Alt er falskhed og kliché; borgerskabets styrke er brutalitet og liderlighed, men med en vis ærlighed også i det. Stykket var ikke uden grum kraft – med nazismen stærkt på vej, og det sidste var velplaceret netop på Østrig og Wien ca. 1930.

»Sweet Charity – historien om en pige, som gerne ville elskes« (30. august) med dialog af Neil Simon, sangtekster af Dorothy Fields og musik af Cy Colemann blev der lagt op til meget tidligt på året. Den første trespalter var i Stiftstidende allerede i januar. Den pegede bl.a. på, at det var Danmarkspremiere (det var også Skandinavienspremiere), at Susanne Breuning skulle have titelrollen, og at »de fleste« ville genkende et par af sangene. Det sidste havde en menig teatergænger lidt svært ved, og det var en fejl ved forestillingen, at melodierne – ud over måske en enkelt – var så lidt iørefaldende. Siden fik musicalen flere spalter, mange, og den blev af anmelderne modtaget med jubel og et hav af rosede adjektiver, hvoraf Susanne Breuning fik alle dem, hun fortjente. Historien er lidt trist både i sujet og handlingsforløb; men det blev ikke

rigtigt forløst af iscenesætteren Gene Foote. Det var nok heller ikke hans bord.

Oven på Charity var Henrik Ibsens »Samfundets støtter« (25. oktober) et antiklimaks både i emne og spil. Nu kom der levende mennesker på scenen, og ikke livsløgnen som i »Vildanden«, men »samfundsløgnen« blev taget på kornet. De aktuelle træk havde man hevet frem ved vingebenene: kvindefrigørelse, arbejdsgiver-arbejder-strid om nye metoder og kapitalismens kynisk-patriarkalske dobbeltfunktion. Det var kun udmærket og slet ikke krampagtigt, hvad sådan noget ellers ofte bliver i klassiske stykker. Karen og Ole Wegener var »hjemme« igen som fru Bernick og konsul Bernick – ægte som altid: han vel med større variationsmuligheder – han kan »spille«; hun går nærmere på, ind i sine figurer, lever dem. Det er rart at se og høre på.

Men bøtten skulle vendes endnu en gang, 6. december med George Farquhars »Knald eller fald«. Det er en af de såkaldte restaurationskomedier, et fænomen, der hører sidste trediedel af 1600-tallets England til, da man skulle restaurere eller genetablere det kongedømme, som Oliver Cromwells republik havde gjort det af med. Det var en munter og let komedieform, fuld af charmerende slyngler og mere eller mindre liderlige damer. Denne er en af de sene, fra 1707. Småsjofelt var det, det var anmelderne enige om, drøjt i samme betydning, frejdigt, frækt og til tider frivolt. Og det var det så; men det var også morsomt og blev givet med en smittende velop-

lagthed af skuespillerne. I Berlingske Tidende hed det om hoveddamerne: »Damerne blev monotone – og de førende overdrevne i spillet. Lizzi Lykke som Mrs. Sullen understregede hver replik ikke med mimik, men grimasser, og Bente Eskesen savnede variation i sin Dorinda«. Politiken lod dem være meget illuderende og raske i spillet – »et spil på det

En vis rolle for Charitys triste skæbne spiller en »tatovering« på venstre overarm med navnet på en flamme, der »gjorde det forbi« ved at smide hende i vandet i New Yorks Central Park.

Tatoveringen blev lavet hver aften med en spritpen af Niels Anders Thorn – Oscar Linquist – der også ender med at gøre det forbi.
(Foto: Brit).

sjofle og vor forventning om det«. Og endelig Stiftstidende: »Lizzi Lykke er den ulykkelige godsejerfrue, hvis erotiske underernæring hun giver os en livfuld og absolut ægte feminin skildring af, ganske storartet. Men også Bente Eskesen afslører kvindelig sødme og et lune, der charmerer«. Hurra for Arte, der forhindrer os i det gustne overlæg, når vi skal planlægge teatersæsonen.

Århus Teater: Studio

havde tre stykker på plakaten i 1980. Man begyndte 2. februar med Holbergs »Den pantsatte bondedreng«, der af instruktøren Jørgen Heiner var rykket ca. 100 år frem i tiden til Frederik VI's Biedermeierkøbenhavn og desuden suppleret med scener, dialoger og citater fra andre komedier, fra epistler og »Moraliske Tanker«. »Holbergs satire fra midten af 1700-tallet« skrev Aarhus Stiftstidende i en billedtekst. Det var 1726 og altså endda noget før midten af århundredet. I sin anmeldelse i Politiken skrev Robert Naur, at »skønt meget af stoffet, f.eks. bondedrengens lille patetiske afsked med livet, da han står med galgestrikken om halsen, kendes stærkere andre steder hos Holberg, har komedien ikke få gnister af hans geni«. »Stærkere« ja – det hører slet ikke hjemme i »Bondedrengen«; han skulle nok hænges, men nåede aldrig til galgen. Han fik pardon på vejen dertil – på tåbeparagraffen! Generelt var man glade for Anders Bircow i titelrollen med maske à la Mikael Bram-

Den pantsatte bondedreng – Anders Bircow med Mikael Bramsen »maske« – omgivet af Bent Vestergaard, Lizzi Lykke og Preben Kristensen.
(Foto: Jørn Timm).

sen – overraskende kvik, pudsigt og rørende. Holger Christensen fandt ham dog for opvakt, og den slags »tåber« er ikke troværdige.

I en foromtale af »Stodderne« 10. april (premiere 12. april), en bearbejdelse af Hieronymus Justesen Ranchs »Karrig Nidding« fra ca. 1600 ved Kaj Nissen, skrev Stiftstidende, at stykket var »gemt og delvis glemt, da Kaj Nissen stødte på det under sine studier for nogle år siden«, og Politiken dagen efter, at det »forlængst er glemt af det almindelige teaterpublikum«. At det ikke huskes af det alminde-

lige teaterpublikum, er nok rigtigt; men det har da jævnligt været spillet både i radio og på TV (bl.a. med Jesper Klein) og på teater vist sidst så sent som i 1963, så med Nissens genopdagelse er det nok så som så. I bearbejdelsen, som Andy Sundstrøm havde sat musik til, var menneskene lagt på hylden til fordel for meninger. »Sådan er kapitalismen«, skrev Jens Kistrup i Berlingske Tidende – og det var da en meget fornøjelig anvendelse af den kendte sangtitel.

Også Studios sidste forestilling 6. september til Festugen var en klassiker, spanieren Calderóns »Livet er drøm« fra 1600-tallet – et spil om, hvad der er drøm, og hvad der er virkelighed for en polsk prins, der på grund af varslers om, at han som hersker ville blive en blodig tyran, har været holdt fængslet fra fødslen. Det er en stilforestilling, og teksten frister til for højstemt tale, hvis instruktøren ikke passer på. Det havde Emmet Feigenberg ikke gjort, i al fald ikke i tilstrækkelig grad; men derfor var det alligevel meget interessant at få præsenteret en forfatter, der i al fald på vore breddegrader er mere glemt end Justesen Ranch.

Scala, Stiklingen og skuespillerskolen

Scalas børneforestilling, 8. november, var en musicalisering af Hugh Loftings eventyr om den rare engelske dyredoktor Doolittle, som lærte dyrenes sprog, kurerede deres sygdomme og rejste til en ø ved Afrika på et skib

med alle dyrene for også der at doktorere – på aber. Børge Hilbert var Dyregod, som navnet var blevet til på dansk. Der var desuden tre pirater, men ellers var resten dyr – eller rettere dyr-ificerede mennesker. Hele opsætningen var rumænsk: instruktør, komponist, kostumer m.v. og koreografi. Selve historien var nok for indviklet og måske også lidt tynd; men scenografien var morsom.

Stiklingen havde kun en enkelt »egen« forestilling, der lige netop klarede at komme inden for året, Benny Andersens »Kolde fødder« 13. december – om Solveig, der efter 25 år som elskerinde får chancen for at få elskereren fast i huset. Skal, skal ikke? Lone Rode var Solveig, og Svend Dam gav hende stikord.

Til festugen startede det traditionelle »opsøgende« på Stiklingen. Det var Gustav Wiedes lille anekdote »Fru Mimi«, der af »fortælleren« Thyge Thygesen på klaveret blev krydret med et udtog af århundredeskiftets melodier, baseret på Wiedes egne regieoplysninger.

Endelig var skuespillerskolen 15. oktober på Studio med franskmanden Marivaux' rokokkokomedie »Den besejrede fordom«, udsat for fem elever. Den var i Stiftstidendes foromtale blevet 334 år gammel. Det var nok 100 år for meget.

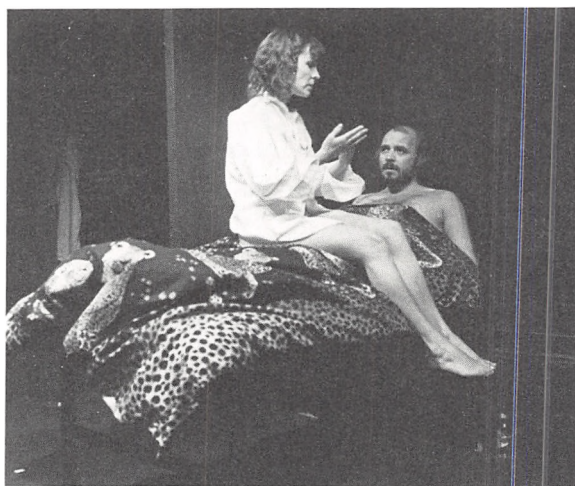
Svalegangen

levede stadig i håbet om »Kasino«; men nu bliver det til noget. I december bevilgede byrådet 140.000 kr. til en tilbagebygning fra TV-

studie til teater. Første premiere regner man med at kunne klare til nytår 1981-82. For »Det lille teater« betyder flytningen bl.a., at tilskuerkapaciteten øges fra 80 til 200, og at man får maler- og snedkersale lige op til scenen samt et depot til opbygninger.

I juni var teatret centrum for Nordisk teaterkomites seminar om national dramatik. Diskussionerne og demonstrationerne foregik på baggrund af den »Spil dansk«-linie, der har været kørt her de seneste år, og som i øvrigt fortsætter.

En hel måned i det tidlige forår – efter Iben Melbys »Elsker, elsker ikke« (opsøgende) – var Svalegangen optaget af gæstespillet »Dameattraktioner« med og nok også – i al fald hvad angik de videre »broderinger« – af Anne Marie Helger og Helle Ryslinge. Det var et show om kvinder og mænd og drømme og sex og gymnastik og punk og mere i, hvad Holger Christensen kaldte uskabt skaberi. Det var forresten godt fundet på. Først i maj (den 14.) var teatret selv klar – med Erik Thygesens »En gang imellem må det være dig, der bøjer af«, et spil om kønsroller mellem en lærerinde i Gellerup (Elsebeth Steentoft) og en arbejdsløs arkitekt fra Mejlgade (Claus Wegener). De har hver deres erfaringer og problemer, som de søger at finde ud af sammen. De går fejl af hinanden, men når alligevel en slags løsning – måske? Lidt for meget snakkende og forklarende var det vel. Thygesen tør endnu ikke rigtig lade personernes tilstedeværelse og/eller deres situationer med hinanden for-

Problemer løses i og på sengen. Elsebeth Steentofts lærerinde og Claus Wegeners arkitekt i Svalegangens »Engang imellem må det være dig, der bøjer af«.
(Foto: Brit).

mulere problemstillingerne. Stykket havde, som altid på Svalegangen, stort rykind og blev genoptaget efter sommerferien, 15. august, landets tidligste sæsonpremiere for et fast teater.

I begyndelsen af oktober kom Inge Eriksens debutstykke »Vinden er ikke til salg« til førsteopførelse. »En psykemyte i tid« havde forfatteren kaldt det; det handler om mennesker på en energisatellit om 1000 år, en satellit, der bliver dødsdømt, fordi den ikke mere er rentabel, om magt og elite, om trusler og dommedag. Det var svært at få fat på; men anmeldelserne var ikke i tvivl: Teater i tomrum, slag i

luften, fiasko, det vægtløse vås i rummet, pinlig dramatikerdebut, vandfald af ord, forstå dem, hvem der kan osv. osv. Så var det sagt!

Senere i måneden havde man endnu engang samarbejde med det københavnske Natholdet, der på Gellerup Scenen viste »Tampen brænder« af Annelise Malmgren – efter gruppearbejde om spilllets idé: fællesskabets velsignelser i boligkollektivet. At det for hovedpersonen ikke holder, har ikke noget med skuffelse at gøre, tværtimod. Det er et spørgsmål om prioritering, i al fald for en tid, af andre faktorer i tilværelsen.

Og så videre

Århus blev i 1980 præsenteret for hele tre sommerrevyer, nemlig Karin Flensborg og hendes hold med Caba Revy II i maj og juni, Simon Rosenbaum og hans hold i Tivoli Friheden med Lagkagerevyen af 1980 og endelig et hold uden nogen egentlig foran i juli på Århus Musikteater med Århus Revyen 1980. De to sidste, der begge var professionelle, var søde ved hinanden og fik elskværdige modtagelser. Det havde de også fortjent, selv om ingen af dem nåede de helt store festlige højder. Til disse kom Rosenteatrets revy »Rouladen«; men den regnes altid for hørende festugen til Stiftstidendes anmelder »greve« konstaterede, at i al fald første halvdel af forestillingen kunne karakteriseres ved et af numrene: Det er for dumt. Så er det *også* sagt. Teatret er i øvrigt blevet ombygget og udvidet for i alt 300.000

Den Elisabeth-I-lignende Jytte Maagaard lytter til transistorradio i Victoria Teatrets forestilling. Når Birte Fynn kalder hende »Soldronningen«, er det utvivlsomt, som Holger Christensen nævner i anmeldelsen i Stiftstidende, en sammenligning med Frankrigs Ludvig den Fjortende fra 1600-tallet. Sol bruges, hedder det i Ordbog over det danske Sprog, om en person, som i betydning, rang og skønhed overgår andre, eller om en person, der bringer lykke og glæde ind i ens tilværelse, desuden ofte om (skøn, elsket) kvinde: »Skønne sol for alle sole! Lille Trine! Søde Glut!«, siger Hans i Poul Martin Møllers »Hans og Trine«. I hvilket omfang, Elisabeth I dækkede definitionen, er man aldrig blevet enig om.
(Foto: Rolf Lindner).

kr. – en følge af muligheder skabt ved Rosengadesaneringen. Og så kom da også Studenterrevyen – i november – »80 i kasketten« (som de dog kan hitte på!). Det var den 25. i rækken; men det passer kun for den nu eksisterende institution. Studenterrevyen er ældre, som Århusrevyen er det i det hele taget.

Filuren, Gruppe 38 og Kaskadeteatret fortsatte deres virksomhed. Det sidste først i øko-

nomisk nød, siden lidt, men ikke helt frelst af et forøget statstilskud. Victoria Teatret var et nyt initiativ, en selvejende institution med Birthe Fynne, Lizzi Lykke og Jytte Maagaard i samarbejde med scenografen Matts Persson. Det spillede i august på Århus Kunstmuseum Birthe Fynnes »Soldronningen«: en voksfigur af den engelske dronning fra 1500-tallet, Elisabeth I, på et museum bliver levende og falder i snak med en nutidig rengøringskone. Lizzi Lykke havde instrueret, Birthe Fynne var rengøringskone og Jytte Maagaard dronningen – den sidste angiveligt, fordi hun i forvejen lignede hende! Udgangspunktet eller tricket er set før; men det blev i al fald morsomt udfoldet her.

Nogen dalende teaterinteresse kan man ikke umiddelbart konstatere. Ser man ud forbi Bispetorvet og Rosensgade og de øvrige mere eller mindre etablerede institutioner til kommunen som helhed, har man en fornemmelse af, at hvad man kunne kalde »andet teater« har flere forestillinger end de professionelle og de professionelle amatører tilsammen. Det er muligvis ikke rigtigt; men mange er der. Se blot fra en gennembladning af avisen: I januar Gellerup Amatørteater på Gellerup Scenen med rockmusicalen »Betonroser« og Hans Bays enmandsteater Mulvarpen med »Øjeblik« i Huset, i februar »Frederik og Co« med amatører i Framlev Forsamlingshus og

svensk enmandsspil med Dario Fo's »Mistero Buffo« i Huset, i marts politisk teaterfestival i Huset med møder samt bl.a. Comedievognen, Turnus, Rimfaxe, Baggårdsteatret og Dueslaget, samme sted Kabaretgruppen med »Mesterbokseren« og – hos Institut for Dramaturgi i Willemoesgade – en romersk teatertrup med »Turandot« (et stykke eksperimentalteater, ikke Puccines opera), i april det finske to-kvinde-teater Porquettas i Huset med »Girl's Life«, i maj en høring mellem lokalpolitikere og teaterfolk, illustreret med spil af Jomfru Ane Teatret fra Ålborg, Vestenvinden fra Randers, Holstebro Børneteater og Team Teatret fra Herning – det foregik i Stakladen, men Jomfru Ane var også i Huset, der desuden havde besøg af de to amerikanske eksperimentister Maria Lexa og Rhodessa Jones, i Stakladen var endvidere den engelske Pip Simons Theatre Group samt Brigitte Kolerus med Fo's »Kvinder, kvinder, kvinder« og endelig på hovedbiblioteket i Mølleparken den svenske Scharahzad-gruppe med »The Waste Land«. Det må være nok til en angivelse af tendens og omfang. Det fortsatte året ud, og der står allerede et hold parat til at overtage Svalegangen i Rosensgade, hvis det får lov. Nogen *må* komme og se på – eller rettere mange – ellers kunne det ikke lade sig gøre.

F.H.L.

»Verdens største jazzhus«

13 år med Tagskægget

Da Jazzhus Tagskægget i den tidlige forsommer 1980 efter 13 års virke måtte lukke sine døre, tog byen afsked ikke blot med et af de mest frugtbare arnesteder for den rytmiske musik i Danmark, men også med et blomstrende kulturmiljø. I flere perioder var Århus centrum for jazz og anden rytmisk musik – især i de 81 dage i efteråret 1972, da »verdens største jazzhus« havde til huse i det ærverdige og traditionsrige hotel Royal på Store Torv. Tagskægget formåede fra sidst i 60'erne og op gennem 70'erne at præge den musikalske udvikling i byen på en sådan måde, at de impulser som kom herfra har sat sig varige og dybtgående spor i det øvrige kulturliv. For Tagskæggets efterfølger »City Jazz House« bliver der en tung arv at løfte.

Musikmiljøet i 60'erne

Men lad os gå tilbage til den periode, hvor Tagskægget blev skabt. 60'erne var nok et af de mest vidtspændende og frodige ti-år for jazzen i Danmark. Det musikmiljø, der herskede i Århus i midten af 60'erne, var for den

– sidste uge i (del gl.)

„Tagskæg“

Lørdag d. 10. maj 6 kr.

SAMMY RIMINGTONS CARDINAL JAZZBAND
i-hvor-vel

Søndag d. 11. maj

Holger Laumanns Swingtet 5 kr.
al den stund

Mandag d. 12. maj

Teddy Andersens Kvintet 5 kr.
omendskønt

Tirsdag, onsdag d. 13. og 14. maj

SAMMY RIMINGTONS CARDINAL JAZZBAND
desformedelst 5 kr.

Torsdag, fredag og lørdag 15. - 16. og 17. maj

Kæmpe afdansnings-jazz-band-ball med

Waldemar Rasmussen og hans Venner

Traditionel jazz · Swing · Soulmusik

7 kr. uomtwestelig

- jamsession -

V E N D

Den sidste »spiseseddel« fra Tagskægget i Paradisgade med »de røgfylde lokaler og overbelastede aftrædelsessteder«.

rytmiske musiks vedkommende overvejende præget af jazzklubberne, hvor der især blev

spillet new-orleansmusik, medens de levende lys blafrede i bastflaskerne. Klubberne var enormt populære, men havde oftest kun åbent en til to gange om ugen. Lejlighedsvis var der jazzkoncerter, medens jazzrestauranter med regelmæssig musik hver aften endnu var noget, som var forbeholdt københavnernes med bl.a. Montmartre. I Århus skete en mindre aktivitetsnedgang i midten af tresserne med Saratoga Jazzklub og Panames langsomme hendøen. Nyt liv blev pustet i miljøet i februar 1965, hvor Århus Studenterjazz startede sine ugentlige, succesrige fredagsarrangementer. I november samme år skete der noget afgørende nyt: Karavellen på Åboulevar-den åbnede som jazzrestaurant og blev hermed den første spire til jazzhusene. De to steder kørte i de næste år sammen med Vester-gade 58 (der i efteråret 1968 blev til Trinbrædtet) med skiftende succes. I april 1967 blev karavellens restauratør Knud Nielsen træt af jazzzen. Og da Århus Studenterjazz efterhånden kørte på pumperne var grobunden skabt for et nyt jazzsted i Århus. Så åbnede Tagskægget.

Fra Paradisgade til Klostergade

Jazzhus Tagskægget startede sin virksomhed den 28. oktober 1967 i Paradisgade 7 i en gammel patricerlejlighed – Tagskægget var beliggende på 2. sal i forhuset (hver lørdag jazzkabaret, som der stod på løbesedlerne), nedenunder var der billardsalon og bowling-

bane. Initiativtagere til foretagendet var fire studerende: Lars Broch, Niels Kragelund, Jens Helm Petersen (der senere fik succes med Trinbrædtet) samt den, der bar Tagskægget gennem 70'erne, Peter Max Hansen. Musikalsk proklameredes steder som »et fristed for jazz, blues, viser og folkesang«, men det viste sig snart, at jazzzen var det primære, omend også den populære folkesang lod sig høre i huset.

Og allerede fra åbningsdagen blev stedet en formidabel succes. Aarhus Fodvarmere spillede. Entreen var 3 kroner og der forlangtes intet medlemskort. I begyndelsen holdtes kun åbent hver lørdag, men mindre end et halvt år efter starten udvides åbningstiden til at omfatte både fredag og lørdag. Det var udelukkende traditionel jazz som blev spillet i begyndelsen – den første måned kun århusianske bands, senere andre jyske og københavnske orkestre. I denne periode slog Tagskægget sit navn fast som et rart og intimt sted, hvor folk både kom for at danse og lytte. Husets ambitionsniveau kan måles, da man i april 1968 ved 1/2 års fødselsdagsfesten turde vove en økonomisk risiko ved at præsentere et engelsk dixieland-orkester under ledelse af klarinettisten Monty Sunshine, en af de mest populære europæiske jazzmusikere efter krigen, kendt for sit sammenspil med Chris Barber fra 50'erne. At successen var hjemme ses af, at man fra juni 1968 – kun 7 måneder efter starten – kunne holde åbent hver aften. Det første rigtige jazzhus i Århus var en realitet.

Frem til maj 69 kørte Taguskægget for fuld damp i de trange lokaler, men planerne om et større og bedre spillested blev realiseret i juli 1969, hvor Taguskægget flyttede til Klostergade 34; i en nedlagt chokoladefabrik (Elvirasminde – dem med Aida-chokoladen) åbnedes

Stemning i Jazzhus Taguskægget. Duke Ellington spiller i en mid-night-session i oktober 1971 efter tidligere at have givet koncert i Vejlbj-Risskov Hallen.
(Foto i Erhvervsarkivet).

det sted, som i årene fremover skulle blive samlingssted for den rytmiske musik i Århus. Åbningstiden blev udvidet til 18 timer daglig (11-05) og stedet fungerede som raffle- og spisested om dagen og jazzhus om aftenen. I august 1970 overtog Peter Max Hansen den egentlige ledelse af Tagskægget.

Forinden var den første jazz-beat festival løbet af stabelen i 1969 i Marselisborghallen – også denne var arrangeret af Tagskægget. Her kunne man høre Tears, Beefeaters, Alexis Korner og Sammy Remingtons jazz-band. Og den 30. november 1969 kunne man fejre 2-års fødselsdag med 12 orkestre i 18 timer. I de følgende år fortsattes festivalerne: den i 70 var ingen succes – året efter var den en strålende oplevelse.

Det var virkelig topnavne som præsenteres i perioden 1969-72, et imponerende opbud af orkestre og solister. Blandt de største oplevelser var Dollar Brand, Bill Evans, Phil Woods, Ben Webster, Sun Ra, Ellington, Sonny Terry og Brownie Mc Ghee.

Den ny jazz på Skægget

Selv om den traditionelle jazz i denne periode fortsat spillede på Skægget (og til stor glæde for størsteparten af publikum) var det tydeligt, at der også var grobund for anden og måske mere avanceret musik – den ny jazz.

Da jazzen nærmede sig rocken i begyndelsen af 70'erne, og da beat, soul og elektrisk jazz

begyndte at komme frem – da præsenterede Tagskægget orkestre fra disse retninger næsten hurtigere end de opstod. Det at Tagskægget på denne måde turde præsentere noget nyt og ofte var forud for sin tid er centralt for forståelsen af, hvorfor det gik som det gik, og hvorfor man fik så stor publikumsucces.

Begyndelsen af halvfjerdserne eller overgangen fra 60'erne indvarslede nemlig en ny stilart for jazzen. 70'ernes ny jazz blev ikke blot folkelig, den blev totalomfattende, søgte ud over sine egne grænser og indoptog i sig elementer fra eksotiske musikkulturer og blues, men først og fremmest soul, rhythm and blues og rock. Og denne indvirkning fra rocken var nok den vigtigste faktor i den ny musik, som nu genopstod som elektrisk jazz.

Allerede i juni 1968 startede man forsigtigt med den nyinspirerede musik: Holger Lauman, Ed Jones og Bjørn Vejerslev kommer på scenen. Og i september kunne Tagskægget præsentere »Tears« med soul, rhythm and blues. Og midt i den århusianske traditionelle jazz dukkede navne som Day of Phoenix, Beefeaters, Savage Rose op sammen med jazz/beat-grupper og kendte internationale jazzstjerner. Jazzen var i udvikling og modtog inspirationer fra mange sider.

En aften i Tagskægget står stadig frisk i min erindring som den største jazzoplevelse i husets første år, nemlig den 15. september 1969, da den amerikanske pianist Keith Jarrett spillede med sin trio. Det var deres eneste optræ-

den i Danmark og samtidig en af de mest spændende og fængslende musikoplevelser. Jarret's følsomme balladespil udviklet gennem inspiration fra Bill Ewans og gennem Jarrets møde med Davis var helt uovertruffen. Vi skal helt frem til Thad Jones og Ellingtons gæsteoptræden på Tagskægget for at nå lignende musikalske højder.

Perioden 1967-1972/73 blev den centrale periode i Skæggets lange historie, musikalsk, statusmæssigt og publikumsmæssigt. Tagskægget var stedet, som alle spurgte efter, som alle kendte, endog dem som aldrig havde sat deres ben der. Årsagerne var mangfoldige. Under vurderes må ikke Peter Max Hansens fremsyneri. Men det er nu nok ungdommens voksende indflydelse i samfundet og især forbindelsen musik-ungdom, der har været af afgørende betydning for husets trivsel.

I disse år mærkedes jo den særlige ungdomskultur, der gjorde ungdommen mere selvbevidst. Protesten mod det etablerede samfund voksede. Med beatmusikken fik ungdommen sin egen musik, der blev en integreret del af ungdoms- eller beatkulturen: Musikken er ikke blot og bar musik, men adfærd, holdninger og meninger, der via musikken kan anvendes som social protest. Den sammensmeltning, der fandt sted mellem beat og jazz gjorde Tagskægget til et af ungdomsopprørets centrale musikmiljøer i byen. Successen førte til planer om ekspansion – og disse blev ført ud i livet i sommeren 1972, hvor Tagskægget etablerede sig som verdens største jazzhus.

Foran Hotel Royal, der i sommeren 1972 var omdannet til Royal Birdland, ses her Tagskæggets leder fra 1970 til 1980, Peter Max Hansen, sammen med sin restauratør, Nalle Knippel.

(Foto: Ib Hansen).

Royal Birdland

Da hotel Royal i januar 1972 udbydes til salg, er de fysiske rammer for forsøget til stede. Og fra fredag den 12. maj kommer de første rygter på gaden på avisernes spisesedler: »Hotel Royal skal være jazzcenter« (Demokraten) – »Jazz i døgndrift på Hotel Royal« (Aarhus Stiftstidende). Den 6. juni indgås kontrakten om leje af det 134 år gamle Royal. Stiften introducerer på forsiden det varemærke, som bliver kendetegnet for det ny jazz-sted: »Ver-

dens største jazzhus«, der nu afløser Peter Max Hansen's eget Klostergade-slogan: »Nordeuropas bedste jazzsted.« Med stolthed lægger Max de storslåede planer frem. Huset skal være »en genoplivning af 1930'ernes store jazzrestauranter med bigbandorkestre« siger han i et interview med Stiften før indvielsen, et jazztempel med tre værtshussale, koncertsal i den flotte marmorsal med glasspejle over det runde loft og en mondæn restaurant.

Borgerskabet gyser: Konsul Vilttofts mon-dæne hotel skal være lastens hule. Pressen er enormt optaget af begivenheden: fra TV-avisen til Hjemmet og Flensborg Avis. »Nu indtager Peter Max Hansen en fremtrædende position i det århusianske og danske kultur- og underholdningsmiljø« (Ringkøbing Dagblad). Kun byrådet forholder sig tavst. Turistchefen glæder sig dog i Stiften over at »Jazzhus Tag-skægget er blevet en attraktion for Århus; det har givet byen en imponerende omtale i udlandet«.

I juli åbnes fortovsrestauranten med pianisten Peter Fahrenholtz, og i begyndelsen af august indrettes Royal Jazzbar, 24. august åbnes templet med Arosia City Jazzmen og husorkestret Peder Pedersens 18 mands big band: »Midtjylland er nu centrum for jazzen« skriver Berlingske Tidende. Georg Andréen, der er til stede ved åbningen, jubler af begejstring dagen efter i Stiftstidende. Royal er »nænsomt forandret til sit drønende formål« og han slutter sin reportage: »Max Hansen fik ikke blot besøg af stamkunderne. Men også det andet

Århus: Fra operaens chef Otto Halstrøm . . . til byrådets kulturelle top. Dem havde man ikke ventet. Men hen under midnat førte kulturchef Thorkild Simonsen og kulturudvalgsformand Aksel Rasmussen ikke blot deres fruer, men også en række af byrådets topfolk til åbningsfest . . . alle var begejstrede. Det er vel nok en aften, sagde kulturudvalgsformanden. Mon min datter også er her?«.

Herefter fortsætter gigant-jazz-arrangementerne slag i slag: Dexter Gordon og Charles Mingus i et stærkt bluesfarvet sammenspil, Waters-Craig-kvartetten og deres glade jazzmusik, Jean-Luc Ponty, Barney Kessel, Svend Asmussen, Phil Woods, Poul Bley – de sidstnævnte i festugen 1972 både i Rådhus-hallen og i Royal Birdland. »Swinging Århus er på den anden ende« fastslår Robert Naur i Politiken 17.9. »Stemningen er Chicago 1928«.

Og efter Bill Hailey and his Comets følger den årligt tilbagevendende New Port-festival i oktober, der for første gang går udenom København for kun at besøge Århus. Alle de store er med: Gillespie, Stitt, Monk, Brubeck og Mulligan. Og Webster slutter sig med »Once in a while« behersket af ro, myndighed og overblik til selskabet.

Men storheden varer kort. Allerede i oktober begynder aviserne at tale om lukning på grund af likviditetsmangel. I et interview i Stiften føler Peter Max Hansen sig tvunget til at udtale, at det går dårligt men »vi slås stadig«. Birdland står dog ikke til at redde, men bliver erklæret konkurs, »Drømmen brast« konsta-

terer Ringkøbing Dagblad 10.11. Tagskægget må flytte tilbage til Klostergade.

Nu bagefter kan man måske nok indse, at dette store foretagende selvfølgelig ikke kunne videreføres. Jeg tænker her ikke blot på, at likviditeten (Tagskæggets ømme tå i alle årene) var utilstrækkelig eller at en påstået pressehætz faktisk gjorde det vanskeligere for Royal Birdland at leve videre. Eller at toldmyndighederne lagde hindringer i vejen. Eller at byrådet undlod at støtte.

Årsagerne til sammenbruddet kan nemlig også søges andetsteds, nemlig deri, at Tagskæggets identitet led et grundskud ved etableringen på Store Torv. Man prøvede at sætte sig mellem to stole: at kombinere den store koncerttribune med jazzklubben. Det lykkedes ikke. Royal Birdland blev et hverken eller. Århus var for lille til at et stort etablissement kunne eksistere, til en Carnegie Hall eller et nyt Birdland. Og hyggen, stemningen var umulig at skabe i en marmorsal. Og netop dette: den intime jazzhus-atmosfære var jo -skæggets egentlige varemærke.

Men eksperimentet med Royal Birdland viser det initiativ og den dristighed, som fandtes hos Tagskæggets ledelse. Og så havde Århus faktisk i disse 81 dage verdens største jazzhus, var verdens jazzcentrum.

Anden del af halvferdserne

Efter eventyret på Store Torv kom Tagskæg-

Thad Jones har ofte været gæst på Tagskægget. Med sin smittende glæde og smilende disciplin evner han som få at få et bigbands forskellige stemmer til at klinge og swinge.

get hurtigt til hægterne igen i Klostergade 34. Den gamle, intime stemning blev genetableret, da de to jazzveteraner fra New Orleans,

Arosia, byens måske bedste dixieland-orkester i 70'erne under ledelse af basunisten Botha Christensen (tv.).
(Foto: Mogens Laier).

trompetisten Kid Thomas og klarinettisten Louis Nelson juleaften 1972 spillede en ny tid ind.

Men ambitionerne og udvidelsestrangen eksisterede stadig, omend de forsøg, der blev gjort, var mere beskedne. Skægstubben, et nyt jazzværtshus, etableredes ved Gjellerup-centret. Og der blev gjort forsøg med -skægfilialer i Randers og i København(erskægget). Men de gik nu hurtigt i sig selv igen. Kun Det lille Skæg, der blev åbnet i en nabobygning i Klostergade, kunne trække publikum til.

I anden halvdel af halvferdserne fortsatte Tagskægget sine aktiviteter med lokale musikere og internationale solister enten i de små lokaler i midtbyen eller i koncerthallerne.

Især big-band-musikken havde gode kår. De store orkestre stod Peter Max Hansens hjerte nær. Godt hjulpet af den gode akustik i lokalerne var Thad Jones-Mel Lewis Bigband populære gæster i midten af halvferdserne. Det samme var Basies bigband, Woody Hermanns, Clark Terrys (udendørs), Toshiko Akiyoshis, og vort eget Peder Pedersens bigband ikke at forglemme. Omkring 10-årsjubilæet i november 1977 dannede Århus Domkirke rammen om Duke Ellingtons orkester i mesterens egen »Sacred Concert«. Sønnen Mercer stod i spidsen for orkestret, og ligeså stemningsfuld koncerten var i kirken, ligeså saftig var den ved natspillet bagefter på Tagskægget. Tagskægget har også op gennem halvferdserne ydet sit væsentlige bidrag til, at der blev spillet god rytmisk musik i festugen. Uden Peter Max Hansens inspiration og indflydelse ville festugens musikprogram være forblevet eksklusiv finkulturel. Især husker jeg den sprælske vibrafonist Lionel Hampton og pianisten Tete Montoliu i veloplagt samklang med den robuste tenorspiller Buddy Tate i september 1975.

Man kunne blive ved. Det er svært at plukke ud. Man er ofte tilbøjelig til at glemme de lokale musikere midt i stjerneparaderne. I virkeligheden står og falder Tagskæggets succes med folkene fra vort eget musikmiljø. Her mod slutningen af halvferdserne har -skæggets stampublikum kunnet glæde sig over pianisten Ole Nordenhof, en budbringer af firsernes jazz, og også over Natdamperen med

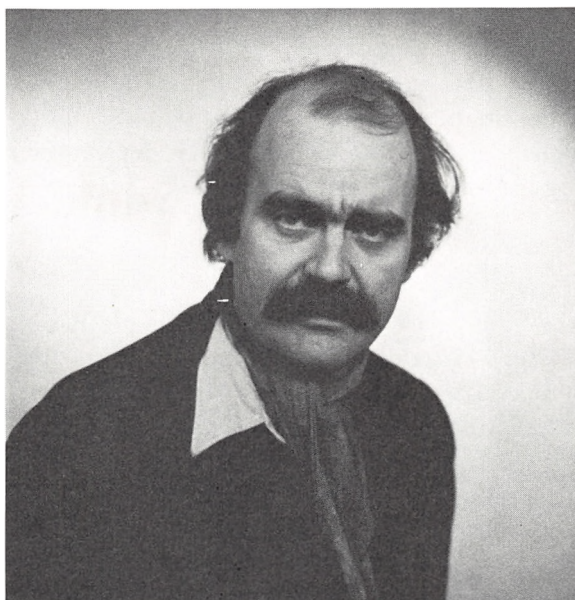
centrumsfiguren Ole Kühl – efter min mening en af den mest originale nyere grupper, som det jyske jazzmiljø har skabt i de senere år.

Tendenser i musikken 1978-1980

Besøgstallene på -skægget har de seneste år været svingende for ikke at sige svindende. En af årsagerne hertil har været administrative og ledelsesmæssige problemer. Kontroverser med de (lokale) musikere nævnes også ofte som en af grundene. Men ligeså vigtigt i den forbindelse er nok det konstaterede omsving i jazzstilarterne, som har kunnet erkendes fra omkring 1978.

Det er den akustiske jazz, der igen er blevet populær på bekostning af den elektriske fusionsmusik. Mange orkestre har slukket for strømmen. Det er naturligvis en tendens, der er forberedt gennem et års tid eller to, men for en gangs skyld er det, som om Tagskægget ikke registrerede dette. Musikprogrammet fortsatte med at være diffust. I Københavns jazzhøjborg Montmartre viser et blik på gæstespillene 1977-79, at her erkendtes de nye strømninger hurtigt og præcist. Århus-skægget haltede efter, det første tegn på at huset svigtede sin forhen fornemste intention – at være aktuel.

Og dermed mistede man publikum. 1950'er-renæssancen, for en sådan er der tale om, mærkes også indenfor andre dele af underholdningen. De unge overgiver sig helt til

Jazzpianisten Ole Nordenhof, en af byens mest talentfulde jazzmusikere i de senere år.

discoen. Royal overtages således af discjockeyen Thorkild Kristensen. Locomotion trækker nogle til sig. Tagskægget havde haft mulighed for at trække de lidt ældre til sig, såfremt man havde gjort som i København: havde erkendt renæssancen fuldtud. At den politisk/økonomiske krise i sig selv også har betydet en del for nedgangen kan ikke afvises. Men det er alligevel iøjnefaldende og symptomatisk for udviklingen, at andre lokale spillesteder blomstrede op, medens det gik ned af bakke for -skægget.

Et krampagtigt forsøg på at genoplive den kultur som Tagskægget har stået for – men i fornyet skikkelse – så man først på året 1980, hvor man forsøgte at præsentere punkrocken, den eneste protestmusik der findes i dag indenfor det rytmiske.

Finale

Allerede i et interview i Jyllands-Posten 17.10.76 varslede Peter Max Hansen, der netop da havde fået Jazzselskabets gaffelpris, at han ville holde op som leder af Tagskægget, når 10-årsfødselsdagen var overstået i 1977. Han benyttede lejligheden til at lange ud mod kulturpaverne og de officielle musikstøttebevillende myndigheder: »Jazzhuset anerkendes ikke som et kulturhus . . . Måske mangler vi allermest et par modige folk, der kan gøre opmærksom på, at Tagskægget ikke er et nyt Maritza.« Han holdt dog ud til 1980.

I maj kunne Stiften meddele, at »nu stopper Tagskæggets musikdrift.« De musikalske problemer var vokset i takt med de ledelsesmæssige. Ledelsen på Tagskægget gav pressen skylden for lukningen (dækningen har været for dårlig), men også jazzorganisationerne fik hårde ord med på vejen (savnende opbakning). Endelig mente man, at restaurationsdriftens betjening af publikum var utilstrækkelig. Og midt i måneden var det forbi. Det sted, som i næsten 13 år havde været indbegrebet af vestdansk jazz-miljø og en stolthed for det århusianske kulturmiljø, måtte lukke.

I skrivende stund (årsskiftet 1980/81) er det rytmiske musikmiljø – trods savnet af »skægget« – stadig levende, hvad et blik på de øvrige spillesteder vidner om. Og alting tyder på, at den vækst, der gennem de seneste 15-20 år har præget jazzen i Århus, vil fortsætte: Der arrangeres stadig store jazzkoncerter med internationale solister og orkestre i Vejlbys-Risskov Hallen og de andre store haller, i Stakladen og nu senest som et bragende festfyrværkeri på afslutningen af festugen »Jazzselskabets« 50 års jazzkavalkade i universitetets aula, hvor vi oplevede eksempler på så godt som al den jazzmusik, der er spillet i Århus siden 30'erne. Men også den rytmiske musiks mere intime miljøer, jazzhusene, jazzklubberne og jazzrestauranterne er fyldt med levende aktivitet med god musik: Vestergade 58, Huset, Gl. Egå Jazzklub, Bent J., Teatercafeen, Århus Musikteater og ikke mindst jazzhuset i City – Tagskæggets efterfølger.

Det bliver spændende at se, om den reorganisation, der i løbet af sommeren 1980 blev til City Jazz House, kan føre traditionerne videre. I hvert fald er initiativtagerne Bo Taklo skabt af det rigtige stof. Og musikken, hvorledes bliver den? Nytter det at køre videre i det gamle spor? Eller er det en ny renaissance med god gammeldags »happy jazz« med stearinlys og pilsnere på bordene, der er fremtiden? Lige gyldigt hvad det er: Skægget skal nok vokse ud igen!

J.C.

Paradisgades Vaffelbageri

– er kommet på museum

»Isvafler fra Paradisgade« eller »Paradisgade-is« var gennem ca. 55 år – fra kort før første verdenskrig og helt til slutningen af 1960'erne – ord, der i Århus havde en ganske særlig klang, som vakte forventninger om kølende, forfriskende, velmagende is i sprøde, delikate, hjemmebakte vafler. Isvaflerne fra Paradisgade havde imidlertid endnu en charme, de var billigere og langt større end andre steder. Det var således såvel kvaliteten som størrelsen, der var baggrunden for isvaflernes ry. Berømmelsen var ingenlunde begrænset til Århus by, hvor såvel børn og unge som voksne navnlig i sommermånederne strømmede til det kendte vaffelbageri i gaden med det forjættende navn. Men man kunne fristes til at tro, at hele landet kendte den århusianske specialitet; thi for mange udenbys gæster, ikke kun børn, hørte til et rigtigt Århus-ophold også et besøg i Paradisgades Vaffelbageri – oprindeligt hos »Vaffelmutter«, »Ismutter« eller »Paradismutter« og senere hos hendes søn.

Personerne bag iseventyret var et ægtepar, der som unge var kommet til Århus fra Oden-

se omkring århundredskiftet. Det var maskinarbejder Rasmus Nielsen (1876-1944) og hustru Nielsine Nielsen (1876-1941), der var blevet gift i 1898. De var begge af håndværkerfamilier, henholdsvis murersøn og væverdatter. I Århus slog familien sig ned i Frederiksbjerg-kvarteret, der netop da var under udbygning. Familien flyttede hyppigt i de første år. De boede således først i Ewaldsgade, derpå i Wilstersgade og i Dannebrogsgade for i 1905 at bosætte sig i Lundingsgade nr. 22, hvor familien hurtigt flyttede fra 4. sal ned i kælderlejligheden med butik.

Medens Rasmus Nielsen arbejdede ude som håndværker, bidrog Nielsine Nielsen til familiens underhold ved hjemmearbejde. Hidtil havde hun drevet en syskole, men nu åbnede fru Nielsen i kælderbutikken en høkerforretning fortrinsvis med grøntsager. Varesortimentet omfattede en specialitet: Slikfigner. Det var fladtrykte figner, der var sat på en træpind og dyppet i varmt sirup. Slikfignerne, der kostede 1 øre pr. stk., gav hurtigt Nielsine Nielsen kælenavnet »Slikmutter«.

I oktober 1909 flyttede familien til hjørnejendommen Studsgade 15 – Paradisgade 1-3, hvor man havde lejet den lejlighed, der lå nogenlunde midt i Paradisgade-fløjen, til venstre for indgangsdøren. Lejligheden bestod af butik og stue til gaden samt køkken og soveværelse til gården. Ved indflytningen overtog fru Nielsen den eksisterende slikbutik, som jo havde en fortræffelig placering lige over for Paradisgades skole.

Året 1913 blev afgørende for slikbutikken, fordi fru Nielsen gav sig til at fremstille og fryse is og til at bage vafler. Der var på dette tidspunkt allerede dukket enkelte isvaffelforretninger op i byen, og fru Nielsen forstod, at is og isvafler var fremtiden. Fru Nielsens is var en mælkeis, der blev fremstillet som creme og derpå frosset i en frysemaskine med kun en spand, som blot rummede 4 liter. Spanden

Paradisgades Vaffelbageri fotograferet i 1922. »Vaffelmutter«, Nielsine Nielsen (1876-1941), med hvidt forklæde og den ældste søn Carl Rosenlund Nielsen (f. 1900) i hvid jakke står foran den oprindelige butik, hvor iseventyret startede den 13. april 1913. (Foto i Den gamle By).

blev med håndkraft drejet rundt i et kar med kuldeblanding, det vil sige knust is og salt. Vaflerne blev fremstillet efter en gammel norsk

familieopskrift, som fru Nielsen havde erhvervet af en norsk sømand for et måltid mad på den betingelse, at den kun måtte gå i arv i fru Niensens familie.

Den 13. april 1913 blev den historiske dato, hvor den første isvaffel blev solgt i Paradisgade. Køberen var Andreas Ingerdahl, den senere bagermester i Studsgade 40 på hjørnet ved Snævringen.

Ved fremstillingen af de nødvendige maskiner ydede Rasmus Nielsen, der jo var maskinarbejder, sin store indsats. Allerede i løbet af vinteren 1913-14 fremstillede han den første elektrisk drevne frysemaskine i Jylland. Også ovnen, hvori vafflerne blev bagt, fremstillede han selv. Oprindeligt stod vaffelovnen, der havde 3 jern, i butikken, hvor den blev passet af samme person, som forestod butikssalget.

Den store efterspørgsel, der hurtigt viste sig, efter vaffelbageriets produkter nødvendiggjorde stadige udvidelser. Efter et par års forløb, antagelig i 1915 eller -16, blev stuen således inddraget til serveringslokale, hvor man kunne nyde den ved disken afhentede is. Det betød, at familien måtte indrette soveværelser på loftet. Og i 1919 indlemmedes også baglokalerne i virksomheden som arbejdsrum, samtidig med at familien flyttede til sin nyopførte villa på Århus Mark med den senere adresse Kathrinebjergvej 80. Også maskinparken udvidedes. I 1927 konstruerede Rasmus Nielsen en frysemaskine, der i et ovalt kar kunne fryse 3 spande is a 8 liter creme, der blev til 10 liter is. I -20'erne flyttedes også

Frysemaskine nr. 2 fra 1930'erne fotograferet på Købstadmuseet »Den gamle By«s udstilling om Paradisgades Vaffelbageri i maj 1980. Remtrækket drejede de 3 isbøtter rundt, medens »omrørings-risene« i bøtterne stod stille. På billedet ses også et bord og en taburet fra vaffelbageriet. (Foto i Den gamle By).

vaffelovnen fra butikken ind i det oprindelige soveværelse mod gården.

Netop i slutningen af 1920'erne og i begyndelsen af 1930'erne oplevede Paradisgades Vaffelbageri en efterspørgsel uden lige. På varme sommeraftener var tilstrømningen så stor, at kunderne stod i Paradisgade i en kæmpe kø af form som en halvcirkel, der nåede midt ud på kørebanen. De ishungerende blev

Fru Gerda Rosenlund Nielsen (født 1906), der var gift med den sidste ejer af isbutikken, ved vaffelovnen i 1968, kort før lukningen. Den gasopvarmede ovn var indrettet med 3 jern i nederste og 2 jern i øverste række. I forgrunden ligger de friskbagte vaffler. Det var muligt at bage 350 stk. pr. time, hvis man var rap. (Foto i Den gamle By).

lukket ind i butikken i hold, og efter at være ekspederet måtte kunderne ledes gennem baglokalerne ud i gården for gennem porten i Studsgade-fløjen at nå ud på offentlig gade igen.

132

I disse år kunne man endnu få en isvaffel for 5 øre. Vafflen var dog i dette tilfælde ikke hjemmebagt, men kun en såkaldt »pap-vaffel«. For 10 øre fik man derimod en hjemmebagt vaffel med is, for 15 øre var der flødeskum på og for 25 øre også syltetøj. Den helt store luksus var en portion til 35 øre, som man nød i serveringslokalet. Også is i større portioner solgtes til kunder, som selv medbragte skåle til hjemtransport af den herlige dessert.

I 1932 skete der et generationsskifte i vaffelbageriet, idet forretningen blev overtaget af den yngste søn Harry Rosenlund Nielsen (1902-1970) og hans hustru Gerda (født 1906). Virksomheden ekspanderede fortsat. Kort efter overtagelsen anskaffedes endnu en frysemaskine af samme konstruktion og størrelse, altså til 3 bøtter is, som maskinen fra 1927. Nogenlunde samtidig med anskaffelsen af den nye frysemaskine, blev begge maskiner flyttet til et nyindrettet fryseri i en bagbygning i gården. Også en ny vaffelovn blev taget i brug. Denne var indrettet til 5 jern, medens den tidligere kun havde haft 3 jern. Hver jern »gav« 4 vaffler, og det var med den nye ovn muligt at bage 350 vaffler i timen.

I overensstemmelse med de nye tider i -30'erne udvidede Harry Rosenlund Nielsen i 1936 virksomheden med en kaffebar i naboforretningen op mod Nørregade. Is- og vaffelsalget foregik dog endnu i nogle år fra den gamle forretning. Under anden verdenskrig oplevede virksomheden et personalemæssigt højdepunkt, idet der da arbejdedes i toholdsdrift.

Endnu i begyndelsen af 1950'erne hørte et besøg i Paradisgade til konfirmandernes udskjelser på andendagen. Hvis man på sådan en dag ville dupere de øvrige kunder forlangte man en portion til 5 kr.!

Den sidste ejer af Paradisgades Vaffelbageri, Harry Rosenlund Nielsen (1902-68), foran den butik, han i 1936 havde åbnet som kaffebar, men hvorfra der senere også solgtes isvaffer. Billedet er fra en af de sidste dage, før forretningen lukkede den 18. oktober 1968.
(Foto i Den gamle By).

Intet varer imidlertid evigt, heller ikke det gode. Så da »isfatter« kom op i årene, og det begyndte at knibe med helbredet, blev butikken i Paradisgade lukket den 18. oktober 1968. Hermed var iseventyret i Paradisgade slut, og Århus havde mistet ikke en almindelig virksomhed, men faktisk en institution, der i de foregående ca. 55 år havde været med til at sætte sit præg på byen.

I foråret 1980 modtog Købstadmuseet »Den gamle By« fra efterkommerne efter grundlæggeren af vaffelbageriet en frysemaskine og en

vaffelovn samt nogle inventargenstande fra den kendte isforretning, således at mindet om Paradisgades Vaffelbageri hermed er bevaret for eftertiden. Men opskrifterne på såvel is som vafles er ikke overdraget »Den gamle By«. Forhåbentlig er opskrifterne bevaret, for det ville være det helt store eventyr, hvis man f.eks. under Århus Festuge engang igen kunne købe de originale isvafles fra den berømte forretning.

G.R.

Erhvervslivet 1980

Hårde tider

Der er nogle erhvervsgrøner, der ikke har det godt i disse år. Særlig hårdt ramt i 1980 blev automobilbranchen og firmaer inden for bygge- og ejendomsmarkedet, såvel virksomheder, der bygger og leverer til byggeri, som firmaer, der sælger huse og ejendomme.

Baggrunden er, at folk har færre penge at købe for. Priserne på mange ting, ikke mindst olie og benzin, er steget kraftigt, og også øgede afgifter på energi og momsforhøjelsen i juni 1980 har gjort ting dyrere. Og lønningerne er ikke steget tilsvarende; ændringen af dyrtidsreguleringen, der betød bortfald af 3 dyrtidsportioner, som ville være kommet til udbetaling i foråret 1980, har bidraget hertil. At lønningerne ikke følger med priserne, og at afgifterne og i øvrigt også skatterne får endnu en tand, er imidlertid ikke noget nyt. Det nye er øjensynlig, at folk nu ikke længere kan klare nedgangen i reallønnen ved at spare på de små beløb, på søndagssnapsen, og at de betragter den nuværende situation som noget permanent. Håbet om, at forholdene i løbet af et år eller to vil bedre sig, er borte. Derfor er der også sket en drastisk ændring i det forbrugsmønster, der har været gældende i 1960'erne

og 1970'erne. Den brugte bil bliver ikke skiftet ud så hurtigt og vogn nr. to ikke anskaffet; man går sammen om at køre til og fra arbejde eller benytter de kollektive trafikmidler; parcelhuse bliver ikke købt med samme dristighed som tidligere, hvor man efter de første par års »vandgrødsperiode« kunne sidde godt og billigt som følge af de automatiske lønstigninger, og de, der allerede har en villa, flytter i dag ikke efter 5-10 år i en større.

Bil- og husmarkedet

Alle har kunnet bemærke denne udvikling i det daglige trafikbillede: bilerne på gaden er blevet færre, til gengæld er cyklerne blevet flere, og busserne er i myldretiden stopfulde. Tankstationerne har kunnet mærke det på salget af benzin, der er faldet; men stærkest er nok automobilforhandlerne blevet ramt. For landet som helhed er det samlede bilsalg faldet med over 40 % i forhold til 1979, altså næsten halveret. For nogle firmaer her i byen har denne udvikling betydet, at de har måttet standse betalingerne. Det gælder Aarhus Motor Compagni A/S, der havde hovedsæde som Fordforhandler på Skolebakken, og dets to datterselskaber, Viby Motor Compagni og Aarhus Bilcentrum i Risskov, ligesom det gælder Renault-firmaet i Brabrand E. Skovgaard A/S. Andre virksomheder inden for branchen har måttet reducere medarbejderstaben eller sælge fra af deres ejendomme. En del mekanikere har været på arbejdsfordeling, fordi der

Den 75 år gamle Købmands- og Haandværkerbank på Store Torv har skiftet navn til Århus Bank A/S i 1980. Med det nye navn ønsker man at markere, at banken ikke kun er for købmænd og håndværkere, men for alle i byen.

Bankerne og sparekasserne hører til den del af erhvervslivet, som kører forholdsvis godt. Ganske vist berøres også de af den almindelige afmatning, bl.a. gennem tab på lån til f.eks. virksomheder, der må lukke. Men det synes, som om udlånsvirksomheden i både banker og sparekasser er steget betydeligt i 1980, og da det jo i høj grad er herigennem, pengeinstitutterne tjener deres penge, vil de også nok i år kunne fremvise pæne overskud.

(Foto: Børge Venge)

ikke har været nok at lave på værkstederne. Fra såvel mekanikere som værkstedsejere har der i årets løb været klager fremme om, at nedgangen i reparationer etc. ikke alene skyldes den mindre kørsel og en eventuel dårligere vedligeholdelse af bilerne, men også, at en del arbejde bliver udført af små enmandsværksteder, hvis arbejde har karakter af månskingsarbejde.

»Når krybben er tom, bides hestene«, siger et gammelt ordsprog. Det gælder i dag ikke kun for mekanikerne, men også ejendoms-mæglere og -handlere. Den ringe efterspørgsel efter parcelhuse sammen med et betydeligt udbud har gjort det vanskeligere og langsommeligt at handle. Det kan tage flere måneder, ja halve og hele år at komme af med et hus, og det er ikke kun situationen på parcelhus- og etageejendomsmarkedet; også udbudet af erhvervsjendomme er i dag ganske stort og køberne få. Det har ført til en hård konkurrence, hvor der er fremsat beskyldninger mellem forskellige ejendomsfirmaer om dårlig moral, vildledende annoncer og urigtige udtalelser. Nogle ejendoms-mæglere og -handlere har uden tvivl siddet meget hårdt i det i det forløbne år, og for en af dem, der for blot et par år siden hørte til de større, har udviklingen bidraget til konkurs. Det er ejendoms-handler Chr. Bruhn, der foruden sin ejendomshandel her i byen har drevet vekselerer-firma i Odense. Afmatningen inden for ejendomshandelen, men først og fremmest tab på handel med pantebreve førte til, at han i september blev erklæret konkurs.

Det er meget vanskeligt at få et overblik over ejendoms-mægler- og -handlerbranchen. I alt er der vel et sted mellem 100 og 150 firmaer i Århus og forstæder, og dette tal har holdt sig nogenlunde konstant gennem det sidste tiår, selv om det nok er lidt højere i dag end i 1970. Men bag denne tilsyneladende stabilitet skjuler sig store ændringer. For det første er

Etageareal for opførte ejendomme i Århus kommune 1971–80. 1000 m²

	Beboelses- ejendomme	Erhvervs- ejendomme	Andre ejendomme ¹	I alt
1971	436	85	54	575
1972	384	104	73	560
1973	387	131	56	574
1974	325	163	75	564
1975	260	108	47	415
1976	312	148	89	549
1977	230	176	50	456
1978	221	159	38	418
1979	175	91	38	304
1980	184	131	44	359

1. F.eks. administrationsbygninger, skoler, sygehuse, idrætshaller og biblioteker.

der sket store forandringer i firmaformen. Omkring 1970 var stort set alle firmaerne enkeltmandsfirmaer; i dag ser man, i øvrigt ligesom inden for advokatstanden, at to eller flere ejendomsmæglere og -handlere er gået sammen i et fælles firma, eller at en ejendomsmægler har ansat flere andre ejendomsmæglere i sin forretning. Den anden store forandring ligger i selve firmaerne. Nok har antallet af ejendomsmæglere og -handlere været nogenlunde stabilt, men de enkelte firmaer har i mange tilfælde kun haft få års levetid. Således eksisterede kun lidt over en trediedel af de firmaer, man i dag møder bl.a. i de store søndagsannoncer, i 1970. Roholt og Harder samt Danmarks Ejendomsformidling, som begge i det forløbne år har hævdet, at de sidder på en væsentlig del af det århusianske marked, hører bl.a. til de firmaer, der er blevet oprettet i

1970'erne. Retfærdigvis skal det også tilføjes, at enkelte forretninger har 20-30 år på bagen.

Ikke alene har ejendomsmæglere og -handlere i det forløbne år måttet lide under, at antallet af købte og solgte huse er dalet, de har også måttet konstatere, at de omsatte huse ikke som de foregående år har haft en stigende handelspris. Tværtimod har der været tegn på, at huspriserne er begyndt at falde, noget hidtil uset på det danske parcelhusmarked. For mæglerne, der får honorar i forhold til husets pris, er dette selvfølgelig ikke nogen god udvikling, for slet ikke at tale om dem, der sælger deres hus, og som havde regnet med at få mere for det, end de i realiteten i dag kan få. Ofte ser man, at udbetalingen på et hus bliver sat ned, for at folk overhovedet kan komme af med det. Mindre udbetaling betyder imidler-

tid større rentebyrder for køberen, og hvis denne ikke har gjort sig dette tilstrækkeligt klart, og måske yderligere bliver konfronteret med stigende opvarmningsudgifter, ringe fremgang i lønnen, ja måske endog arbejdsløshed, så truer tvangsauktion. Det har været situationen for mange i Århusområdet i 1980, hvor der er blevet fremsat begæring om tvangsauktion i omkring 1.000 tilfælde; det er en stigning på ca. 50 % i forhold til 1979.

Allerdyrest er det at bo i et nybygget hus. Omkostningerne ved at bygge er fulgt med den almindelige prisudvikling, og renteniveauet er højt, så den husleje, man kommer til at sidde for, hvad enten det drejer sig om et parcelhus eller en etageejendom, overstiger ofte almindelige menneskers formåen. Det er en af forklaringerne på, at der ikke bliver bygget nær så meget nu som for 5-10 år siden. Det ses tydeligt af tabellen over etageareal for opførte ejendomme i Århus 1971-80. Der er hvert år i de sidste to år kun opført omkring halvt så meget af beboelsesejendomme som i første halvdel af 1970'erne, og også tallene for erhvervs- og andre ejendomme er lave. Hvad der ikke fremgår af tabellen er, at nedgangen i boligbyggeriet i ganske overvældende grad skyldes et fald i boligforeningernes byggeri, og det vil igen sige, at opførelsen af etageejendomme er dalet meget stærkt.

Det er noget, byggefirmaerne og deres ansatte har kunnet mærke. Mange firmaer inden for byggebranchen har haft vanskelige år, og nogle er også standset. I det forløbne år er

det især et firma, der har tiltrukket sig opmærksomhed, nemlig ingeniørfirmaet Bruun & Sørensen.

Bruun & Sørensen er en gammel Århusvirksomhed. Den blev startet på Lille Torv i 1893 af den 25-årige Carl Hammer Sørensen, der indtil da havde drevet isenkramforretning og kakkelovnshandel. Kort tid efter starten optog Hammer Sørensen en kompagnon, civilingeniør Hans Herman Bruun. Det var især centralvarmeanlæg og elektriske installationer, firmaet tog sig af. Det blev hurtigt større; allerede i 1897 oprettedes en filial i København og pladsen på Lille Torv blev snart for lille; i 1907 købte og ombyggede man Kannikegården i Kannikegade, der i mange årtier kom til at fungere som firmaets hovedsæde. Bruun udtrådte af foretagendet i 1918, og Hammer Sørensen var derefter eneindehaver, og efter hans død i 1937 var det sønnen, E. Hammer-Sørensen, der ejede firmaet, der var blevet omdannet til aktieselskab. Kort før sin død i 1973 solgte Hammer-Sørensen imidlertid aktiemajoriteten til firmaets 3 direktører samt en række ledende medarbejdere.

Bruun & Sørensen ekspanderede kraftigt i 1960'erne og 1970'erne, noget der rent bogstaveligt gav sig udtryk ved, at man flyttede fra Kannikegården til en ny og større bygning på Åboulevarden. Selskabet beskæftigede på sit højdepunkt omkring 1.400 medarbejdere. Men noget tyder på, at ekspansionen var for hurtig, og især synes man at være løbet ind i vanskeligheder, da firmaet i 1970'erne be-

gyndte at arbejde i Mellemøsten. I hvert fald synes det som om Bruun & Sørensens afdeling B & S International i 1979 påførte koncernen et så stort tab, at det samlede tab blev af en størrelsesorden på omkring 20 mill. kr.

I december 1979 fremkom der i dagbladet Børsen udtalelser om, at Bruun & Sørensen var dårligt kørende, ja måske insolvent. Det blev i første omgang afvist af ledelsen, men i løbet af 1980 blev det klart dels gennem udtalelser fra firmaet, dels gennem den organisatoriske og økonomiske sanering, der blev gennemført, at der var noget om snakken. En række afdelinger er i 1980 blevet solgt enten til andre virksomheder eller til medarbejderne, ligesom der er sket indskrænkninger i personalet både på ledelses- og teknikerplan. I dag beskæftiger Bruun & Sørensen omkring 700 medarbejdere.

Problemer i industrien

En anden virksomhed, der – som sædvanlig skulle man næsten skrive – har været ude for omtale og forandringer i årets løb, er B & W Elektronik eller, som det nu hedder, Terma Elektronik. Tre gange i løbet af de sidste fire år har denne virksomhed skiftet ejere. Forhåbentlig er det udtryk for en ny stabilitet, at man nu er vendt tilbage til navnet Terma, som fabrikken havde gennem flere årtier.

Virksomheden går tilbage til 1943 og lå en kort tid i Jægergårdsgade, hvorefter den flyttede til Ole Rømers Gade. Der var kun tale

Der er snart ikke mere tilbage af Jydsk Telefon i Sct. Clemensborg på Strøget. Gennem flere år har selskabet været i gang med byggeri i Slet, og efterhånden som det er skredet frem, er afdelinger fra Sct. Clemensborg og andre steder i byen rykket ud til Slet. Hele udflytningen forventes at være afsluttet i foråret 1981, og derefter overtages Sct. Clemensborg af kommunen. Jydsk Telefon, der blev stiftet i 1895 ved sammenslutning af en række telefonselskaber rundt omkring i Jylland, havde de første år til huse i Skolegade, men lige siden Sct. Clemensborg stod færdig omkring århundredskiftet, har selskabet haft hovedsæde her.

(Foto: Bjarke Larsen)

Oversigt over en række Århus-virksomheders omsætning og overskud i mill. kr. 1976–79.

	1976		1977		1978		1979	
	Omsætning	Over-skud	Omsætning	Over-skud	Omsætning	Over-skud	Omsætning	Over-skud
Korn- og Foderstof Kompagniet	2764	105	2928	86	3259	143	3589	92
Andelssmør ¹	1790	21	1877	23	2086	29	2183	23
Dansk Supermarked ¹	1502	43	1875	69	2277	77	2621	89
Mejeriselskabet Danmark ¹	1284	77	1416	100	1946	114	2639	132
Det danske Trælaskompagni	776	42	789	26	876	32	993	44
Aarhus Oliefabrik	531	3	669	5	697	11	724	9
JAKA	367	0	451	5	463	÷ 1	478	÷ 5
Bruun & Sørensen	290	1	366	4	455	8		
JME	204	3	211	2	297	2	310	2
Jyske Bryggerier ²			319	6	346	3	322	2
Thomas Th. Sabroe & Co.	161	8	186	8	219	10	262	5
Midtkraft ³	396		258		489		522	
Nordisk Textiltryk	125	÷ 1	86	÷ 9	75	÷ 16	80	÷ 1
Terma Elektronik			69	÷ 26	115	1	136	3
Dannebrog Værft	111	1	145	1	147	6	171	1
Kosan Crisplant	72	4	82	7	77	5	95	0

Oplysningerne stammer fra Greens' forskellige årgange. Der er kun modtaget firmaer, hvor oplysningerne er nogenlunde dækkende, og som må betegnes som egentlige Århus-virksomheder. Grindstedværket er således ikke medtaget, selv om det har sit hovedkontor i Århus; den egentlige produktion ligger andetsteds. Ej heller er afdelinger fra store firmaer som Danfoss, Skandinavisk Tobakskompagni og Plumrose medtaget, idet tallene fra disse afdelinger ikke kan udskilles fra koncernernes samlede regnskaber.

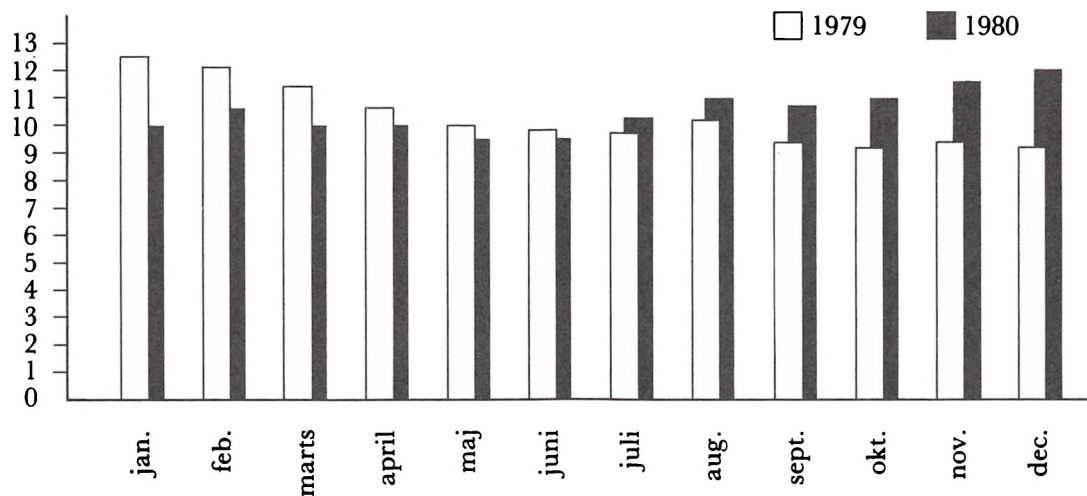
1. Skævt regnskabsår 2. Først dannet i 1977 3. Regnskabsåret 1977 dækker kun 9 mdr.

om en lille virksomhed, der fremstillede forskellige måleinstrumenter, især manometre. Men efter at den tidligere direktør for Aarhus Oliefabrik, Thorkild Juncker, i 1950 havde overtaget Fabrik for måleinstrumenter Terma A/S, som den hed dengang, skete der store forandringer. Han begyndte at lade virksomheden eksperimentere med fremstilling af elektronisk udstyr, bl.a. radar og fjernsyn. Snart fremstillede og reparerede Terma elektronik o.l. for en række vesteuropæiske

landes militær; også for det danske forsvar fik den betydelige opgaver. Virksomheden måtte snart flytte fra Ole Rømers Gade til større bygninger i Finlandsgade. Man var i midten af 1950'erne oppe på at beskæftige 150 mand.

På dette tidspunkt døde Juncker, og Terma kom i de følgende år ud for betydelige vanskeligheder, men takket være økonomisk støtte fra en række personer, der så mulighederne i virksomhedens produkter, lykkedes det at overleve. I 1969 blev Terma Elektroniske In-

Arbejdsløshedsprocenten 1979 og 1980 i Århus

dustri, som firmanavnet nu var, solgt til et fransk firma, European Entreprises Development Company S.A., som i de følgende år tilførte fabrikken ganske betydelige midler. Det var i disse år, hvor virksomheden beskæftigede omkring 300, at den flyttede fra Finlands-gade til Lystrup.

Havde Termas historie været broget indtil nu, blev det meget værre fra midten af 1970'erne. I slutningen af 1975 solgte European Entreprises Development Company S.A. fabrikken til rederiet Dannebrog, der i forvejen ejede en lignende virksomhed i Tåstrup. De to elektronikfirmaer blev slået sammen under navnet Dannebrog Elektronik. Det hed så Terma frem til 1978. Det blev nogle dyre år

for Dannebrog-koncernen; allerede i 1976 havde Dannebrog Elektronik et underskud, der i 1977 voksede til hele 26 mill. kr., således som det ses af oversigten over en række Århusvirksomheders omsætning og overskud. Det var for belastende for koncernen, og i midten af 1978 solgtes virksomheden til B & W og fik navnet B & W Elektronik.

Allerede under Dannebrog-koncernen var der blevet igangsat en reorganisation af virksomheden, og den fortsatte, efter at B & W havde overtaget styret og i øvrigt tilført selskabet ganske betydelige midler. Det var derfor et forholdsvis godt foretagende, der i 1980 igen skiftede ejere. Køberen var Thomas B. Thriges Fond i Odense, der i forvejen er

Det så en tid ud til, at hotel Mercur i Viby skulle ophøre med at være hotel. Den hidtidige forpagter havde opsagt kontrakten til 1. april 1980, og det kneb for ejeren af den store bygning, Byggeselskabet Aarhus Omegn, at finde en ny, men til sidst overtog direktøren på hotel Atlantic, Gunnar Petersen, forpagtningen, og Mercur bliver nu drevet sammen med Atlantic. Hoteldriften er i disse år ikke den store forretning. Antallet af overnatninger på Århus-hoteller faldt i det forløbne år i forhold til 1979, men takket være, at der med lukningen af hotel Gellerup er blevet færre værelser, har belægningen stort set været uforandret.

(Foto: Preben Hupfeld)

stærkt engageret inden for elektroindustrien, idet fonden ejer den store virksomhed Thrige-Titan, også i Odense. Det kan i øvrigt tilføjes, at Terma Elektronik, som Lystrup og Tåstrup-fabrikkerne hedder efter den sidste overtagelse, ikke er den eneste virksomhed, Thomas B. Thriges Fond har overtaget her i byen i 1980, idet en del af Bruun & Sørensens el-teknik afdeling blev købt af Thrige-Titan.

Også en anden af de større Århus-virksomheder har i 1980 fået ændret sit ejerforhold. Det er Nordisk Textiltryk med fabrikker i Viby og Odder. Frem til midten af 1970'erne gik det ganske godt for dette selskab, men billedet vendte omkring 1975. Siden da har virksomheden solgt fra af sine fabrikker, ligesom de hidtidige ejere i 1978 overdrog selskabet til virksomhedens 3 direktører. Men som det ses af oversigten over omsætning og overskud, blev resultatet heller ikke godt i 1979, og på denne baggrund skal salget af selskabet i 1980 ses. Køberen var Nordisk Fjer i København, der vel nok er verdens førende virksomhed inden for forarbejdning af fjer og dun til sengetøj, og som siden 2. verdenskrig også er blevet ganske fremtrædende på tekstilmarkedet. Blandt andet har Nordisk Fjer to væverier i henholdsvis Odense og Middelfart, og disse to fabrikker er blevet sluttet sammen med Nordisk Textiltryk i selskabet Nordisk Tekstil Væveri og Trykkeri A/S.

Man kan sige, at det er kedeligt, at Århus-virksomheder således overtages af udenbys og også store koncerner. Terma og Nordisk Textiltryk er ikke de eneste eksempler herpå i det forløbne år. Allerede i sidste Århus-Årbog kunne der berettes om, at Kosan A/S havde overtaget det kriseramte Frichs. Det skete i begyndelsen af februar 1980. Også en anden virksomhed, der blev omtalt sidste år, er delvis blevet reddet ud af sine problemer udefra. I december 1979 standsede Brdr. Jacobsen I/S og chokoladefabrikken Carletti A/S i Skød-

strup betalingerne, men i april 1980 lykkedes det at etablere et nyt aktieselskab, som kunne føre Carlettis produktion videre, hvorimod Brdr. Jakobsen er ophørt. Det nye selskab havde fire deltagere, nemlig to næringsmiddelvirksomheder i henholdsvis Vallensbæk ved Køge og Give. Desuden deltog en emballagefabrik i Kalundborg, hvis hovedaktionær imidlertid er K. D. Jakobsen, en af de to brødre, som havde stået for driften af Carletti. Endelig var også Provinsbanken med i selskabet. Det nye Carletti-selskab fortsætter produktionen i produktionshallerne i Skødstrup, hvorimod kontor- og administrationsbygningen senere på året blev solgt til et interessentselskab, som vil indrette bygningen til brug for Teknisk Skole.

Den store fordel ved, at virksomheder som Carletti, Frichs, Nordisk Textiltryk og Terma overtages af andre, mere kapitalstærke selskaber, er imidlertid, at der herved bevares arbejdspladser. Og det kan der nok være behov for i disse tider. Det generelle billede af byens industri i 1980 er, at produktionen målt i produceret varemængde har været faldende, og det samme gælder antallet af medarbejdere. Især synes situationen at være blevet forværret i anden halvdel af året. Det vidner diagrammet over arbejdsløsheden i 1979 og 1980 også om. Mens arbejdsløshedsprocenten i 1980 frem til juni var lavere end i 1979, har den siden været højere. I slutningen af året var over 10.000 århusianere berørt af arbejdsløshed.

Detailhandelen

Har industrien set som et hele haft et mindre godt år i 1980, så har til gengæld dele af detailhandelen klarer sig hæderligt. Tendensen fra 1979 har holdt sig i 1980. Vort forbrug af nærings- og nydelsesmidler er der ikke blevet skåret ned på. På den anden side er det heller ikke steget. Det billede, der tegner sig, er altså, at bilen får lov at holde længere, og der bliver kørt mindre i den, og i øvrigt bliver der sparet, hvor der kan, for at vort forbrug af mad og drikke kan opretholdes på det niveau, det er nået op på. Derfor har købmænd, supermarkeder, slagtere etc. da også haft den sædvanlige omsætning, men nogen fremgang har der ikke været tale om.

Derimod er det helt klart, at der er blevet sparet på tøj og fodtøj, ligesom møbel- og tæppeforretningerne i modsætning til 1979 i det forløbne år også har mærket folks spareforanstaltninger. Især synes møbelforretningerne at være blevet ramt. Det er således ikke nogen tilfældighed, at både Magasin og Salling i det forløbne år har opgivet at handle med møbler. Fra Magasin hed det direkte, at indtjeningen havde været stagnerende samtidig med, at transport- og lageromkostningerne var steget. Karakteristisk er det, at begge stormagasiner har udvidet sportsafdelingerne i forbindelse med nedlæggelsen af møbelsalget. Sportstøj og -rekvisitter er der stadig godt salg i.

Det kan også have øvet indflydelse på Sallings og Magasins beslutning om at droppe

møbelsalget, at den svenske Ikea-møbelkoncern har oprettet et varehus på Graham Bells Vej i Skejby. Ikea har lejet bygningen af Callesøe Tæpper, der havde en tæppeforretning her ud over den, der ligger på Silkeborgvej. Callesøe har imidlertid besluttet at samle forretningen på Silkeborgvej, og derfor er bygningen på Graham Bells Vej blevet ledig. Ikea har ikke købt bygningen, idet varehuset kun er tænkt som en start på Ikeas virke i Århus. De 2.300 m² er ikke nok for Ikea, der har planer om at bygge en afdeling på 6.000 m² ikke langt derfra. Hvis det havde stået til Ikea, var varehuset blevet endnu større, men Århus amtsråd har fastsat, at det maksimale forretningsareal må være 6.000 m². Mange århusianere kender i forvejen Ikea; dets store varehus i Tåstrup ved København har solgt mange møbler pr. postordre, ligesom udstillingstog i de sidste år med jævne mellemrum har besøgt byen. Men det nye møbelvarehus vil under alle omstændigheder påføre de allerede etablerede møbelforretninger en øget konkurrence, også selv om Ikeas varesortiment på mange måder adskiller sig fra det gængse.

Konkurrencen inden for radio-, TV- og pladeforretningerne er også blevet yderligere skærpet i det forløbne år. Hertil har dels en dalende efterspørgsel bidraget, men også firmaer, der udlejer fjernsyn og videobåndoptagere, har deres andel i udviklingen. For at kunne konkurrere med disse firmaer må TV-forretningerne gå med på meget lempelige og lange afbetalingshandler, og derved

øges risikoen for tab. Men det kan heller ikke nægtes, at den position, som Fona i det forløbne år har fået i Århus, har skærpet kampen om kunderne. Frem til foråret 1980 havde Fona, der ejes af det engelske grammofon-selskab EMI, to forretninger, men så overtog det med virkning fra april to og fra august en af Jens Aage Niensens forretninger, således at Jens Aage Nielsen, der ellers har drevet forretning i Viby fra 1948 og i Århus fra 1950'erne, ikke længere har nogen radio- og TV-butikker. I første omgang synes det ikke, som om det er radio- og TV-forhandlerne, men derimod pladeforretningerne, der har mærket Fonas ekspansion stærkest. Ifølge en række mindre pladeforretninger har Fona gennem sine nu mange forretninger tilbudt plader til en lavere pris og på et tidligere tidspunkt, end de øvrige forretninger har kunnet. Fona er ved at aftage store oplag af plader hos pladeselskaberne i stand til at få dem billigere og på særlige betingelser. Når endelig de øvrige forretninger kan få pladerne frem, er markedet ofte mættet. En række af byens pladeforretninger er gået sammen for at råde bod på disse forhold. Men samarbejdet er kommet for sent for Århus' ældste musikforretning, Kaabers Musikforlag, der standsede betalingerne i november og må lukke i 1981.

Havnen

Den udbredte afmatning har også ramt havnen. Det er der intet mærkeligt i, for mange af

de varer, som vi forbruger, lige fra biler til kaffe, kommer med skib til byen og ekspederes fra havnen videre til bl.a. engroshandelsfirmaer, mellemhandlere og detailforretninger. Mens den samlede omsætning af varer på havnen steg fra ca. 4.2 mill. tons i 1978 til 4.6 mill. i 1979 skete der i det forløbne år et fald til omkring 4.3 mill. tons. Det er først og fremmest benzin og olie, der er kommet mindre af, men også landbrugets problemer har vist sig i havnestatistikken gennem et fald i mængden af importerede foderstoffer. Derimod har containertrafikken som sædvanlig haft fremgang; den samlede omsætning på havnen har i 1980 passeret 100.000 containere.

Den fremgang, containerhavnen har haft, siden den blev taget i brug i 1970, har nærmet sig noget, der må betegnes som eksplosionsagtig, og Århus havn er i dag blandt de største containerhavne inden for Skagen. Langt den største er dog Göteborg, hvis omsætning er omkring tre gange så stor. Den kraftige udvikling har nødvendiggjort flere udvidelser i løbet af 1970'erne, og netop i 1980 er en ny udvidelse blevet besluttet. Den vil, når den engang er færdig, betyde en udvidelse af containerhavnen på ca. 50 %. Det nye areal opbygges gennem landvinding nordøst for den nuværende containerhavn. Landvindingen, som forventes at starte i 1982, vil ske i flere faser, således at udvidelsen vil finde sted i takt med behovet for plads.

Det meget omtalte kullager i den nye østhavn kan også ventes at være færdig i 1982-83.

Fra lageret, der skal ligge yderst mod øst i havnen og i alt optage 7 ha af den færdige østhavns i alt 45 ha, skal kraftværker, kraftvarmeværker og industrivirksomheder i det jysk-fynske område, ja måske også i de andre nordiske lande forsynes med kul. I alt vil lageret kunne rumme 750.000 tons, som vil komme hertil i skibe af en størrelsesorden som hidtil ikke er set i havnen; den videre fordeling skal ske med jernbane, lastbiler, store pramme eller skibe. Den samlede anlægssum for det store lager bliver på over 200 mill. kr., hvoraf havnen skal betale knap halvdelen, mens den jysk-fynske elorganisation Elsam skal af med over 100 mill. kr. Det er mange penge selv for Århus havn og Elsam, og heri skal forklaringen på den megen diskussion om anlæggelse af kullageret søges. Havnen har ønsket en garanti for, at lageret vil blive brugt, en omsætningsgaranti. Det er således, at alle skibe, der anløber havnen, betaler såkaldte havnepenge, en afgift for at benytte havnen, ligesom der betales en vareafgift af alle varer, der passerer over kajen. Bliver der en livlig trafik til kullageret vil havnen ved siden af den leje, som Elsam skal betale for selve arealet, få en ganske pæn indtægt, således at investeringen i bygningen af kaj etc. kan betale sig. Hvis derimod kullomsætningen bliver ringe, f.eks. fordi der bliver rigelig med olie og gas om nogle år, eller man satser på atomkraft, vil investeringen af de mange millioner blive en dårlig forretning. Kravet om, at firmaer ved havne skal omsætte en vis mængde, er ganske normalt i danske

havne; holdes omsætningen ikke på den aftalte mængde, stiger areallejen. Resultatet af forhandlingerne mellem Elsam og havnen er da også blevet, at en omsætningsgaranti er givet af Elsam, men at Elsam har fået en ekstra frist til at annullere kontrakten med Århus havn om bygningen af kullageret, hvis det ikke lykkes elorganisationen at få andre virksomheder til at deltage i lageret og således sikre, at omsætningen kan holde.

Elsam har stået stærkt i forhandlingerne med Århus havn; truslen om, at kullageret ikke ville blive bygget, hvis kravene blev for hårde, var i virkeligheden en trussel om at gøre de store investeringer, der allerede er foretaget ved arbejdet på den nye østhavn, til i hvert fald meget langsigtede investeringer. Sagen er nemlig den, at flere af de store projekter, som oprindeligt var tænkt startet i østhavnen, i dag må betragtes som skrinlagte. Det gælder planerne om DLG's silobyggeri og Aarhus Oliefabriks anlæg af fabrik, siloer og tanke til flere hundrede millioner kroner. Tilbage er, at AO vil bygge et pakhús i østhavnen på 5.000 m² og at der er kommet en ny anlægsplads for tankskibe med olie, melasse

m.m., og at samme anlægsplads kan benyttes til losning af bilskibe.

Udsigter

Man kan håbe på, at der snart vil opstå gode muligheder for at udnytte den nye østhavn. Aftalen med Elsam er et vigtigt led heri. Men bedre konjunkturer må der uden tvivl først til. Det er ofte blevet sagt, at forsinkelserne i forbindelse med offentliggørelsen af DLG's planer om silobyggeri har været årsag til, at de blev udskudt. Det er måske rigtigt; men den almindelige afmatning, der er indtruffet, har nu heller ikke tilskyndet til sådanne store investeringer.

Og intet tyder på, at 1981 vil bringe bedre vilkår for erhvervslivet. Hverken herhjemme eller i udlandet vil efterspørgselen efter alt at dømme stige, snarere tværtimod med de udsigter der er til fortsat reallønsfald. De nye overenskomster vil ikke ændre på den udvikling. Konsekvensen bliver stagnerende eller faldende produktion og øget arbejdsløshed. Men de udsigter er jo ikke nye.

C.R.J.

De fratrådte, valgte eller udnævntes

Agtby, Willy,
lektor.

31. januar fratrådt som prorektor ved Handelshøjskolen i Århus.

Andersen, Lisbeth Smedegaard,
sømandspræst.

5. oktober indsat som residerende kapellan ved Risskov Kirke.

Andersen, Svend Aage,
administrationschef ved Fredericia Bryggeri.

15. august direktør for Højbjerg Maskinfabrik.

Andersen, Thomas,
arkitekt, voksenpædagog.

1. marts leder af Århus Kunstakademi.

Andreasen, Leo,
leder af Århus Kunstakademi.

1. marts fritidskonsulent i Århus Kommune

Balleby, Birthe,

adjunkt ved Silkeborg Amtsgymnasium.

1. november rektor ved Risskov Amtsgymnasium.

Blackburn, Henry,
ph.d.

1. oktober professor i økologi ved Århus Universitet.

Christensen, Chr. Bakmann,
residerede kapellan.

30. september afsked fra Frederikskirken.

Christiansen, Poul,
ingeniør.

1. maj administrerende direktør for Århus Mørtel-Compagni A/S og Århus Cementvarefabrik A/S.

Darr, Birgit,
skoledirektør.

9. oktober formand for Danmarks Skolelederforening.

Davidson, Dagmar,
overlæge ved Århus Kommunehospitals røntgendiagnostiske afdeling.

1. april overlæge ved Silkeborg Centralsygehus.

Elgaard, Aage,
salgsinspektør ved Bryggeriet Ceres.

1. april forretningsfører for Århus Rutebilstation.

Ellert, Holger,
informationschef.

29. februar afsked fra Mejerikontoret.

Frederiksen, Svend Chr.,
politiassistent.

25. april formand for Århus Politiforening.

Handberg, Jørgen,
direktør.

1. april administrerende direktør og sekretær for De Danske Mejeriers Fællesorganisation.

Hansen, Niels Skibsted,
direktør i Thomas Ths. Sabroe A/S.

1. januar græsk konsul i Århus.

Hansen, Sven,
landskabsarkitekt, professor.

30. juni afsked fra Arkitektskolen i Århus.

Holm-Jensen, Ib,
professor i farmakologi.

31. juli afsked fra Århus Universitet.

Jensen, A. Bundgaard,
fabrikant.

14. august fratrådt som direktør for Højbjerg Maskinfabrik.

Jensen, J. Hasseris,
førstelærer.

31. juli afsked fra Elev Skole.

Jensen, Signy Borg,
organist.

23. november afsked fra Ølsted Kirke.

Johansen, Arne Gad,
forstander.

30. november afsked fra Observationshjemmet Søndermarken.

Johansson, Sven Börje,
fil. dr.

1. oktober professor i fysik ved Århus Universitet.

Kjær, Torben B.,

reservelæge ved Amtssygehuset i Herlev.

1. april overlæge ved den urinvejskirurgiske afdeling på Århus Kommunehospital.

Knudsen, Holger,

forstander for Testrup Højskole.

1. august valgmenighedspræst i Lemvig.

Kracht, Eigil,

fagforeningsformand.

24. november fratrædt som formand for SID, Århus.

Kroun, Henrik,

mejeriingeniør.

1. april direktør for Mejeriet Enigheden.

Kroun, Roger,

mejeridirektør.

31. marts fratrædt som direktør for Mejeriet Enigheden.

Larsen, Bent Ummack,

professor i kriminalret.

31. januar afsked fra Århus Universitet.

Laulund, Inger,

afdelingssygeplejerske ved Århus Kommunehospital.

1. januar forstander for Plejehjemmet Solvang.

Laursen, Torben With,

lærer.

1. marts skoleinspektør ved Næshøj-skolen.

Lindhardt, P. G.,

professor i kirke- og dogmehistorie.

31. december afsked fra Århus Universitet.

Lund, Hans,

direktør for Andelsbankens Nyborg-afdeling.

1. februar direktør for Andelsbankens Århus-afdeling.

Madsen, Ole Nørgaard,

lektor ved Århus Universitet.

23. april formand for Brabrand Boligforening.

Madsen, Aage,

sekretariatschef.

7. maj økonomidirektør i Århus Kommune.

Mandrup, Lars,

residerende kapellan ved Risskov Kirke.

1. september missionær på Madagaskar.

Manggaard, Erik,
direktør.

30. april fratrædt som direktør for Århus Mørtel-Compagni A/S og Århus Cementvarefabrik A/S.

Mathiassen, Torkil,
direktør.

31. marts fratrædt som administrerende direktør og sekretær for De Danske Mejeriers Fællesrepræsentation.

Mikkelsen, P. V. Rejnholdt,
kontorchef.

30. juni afsked fra Århus Skattevæsen.

Mogensen, Carl Erik,
dr. med.

1. oktober professor i intern medicin ved Århus Universitet.

Mortensen, S. Storm,
højesteretssagfører.

30. september afsked fra advokatfirmaet S. Storm Mortensen.

Mougaard, Alfred,

murermester, fhv. rådmand.

14. august fratrædt som branddirektør i Købstædernes alm. Brandforsikring.

Myrup, H. P.,

professor i driftsøkonomi.

2. september prorektor ved Århus Universitet.

Møller, Walther,

idrætsinspektør.

31. januar afsked fra Århus Kommune.

Nielsen, Arne,
viceskoleinspektør ved Næshøjskolen.
16. januar udnævnt til viceskoleinspektør.

Nielsen, Ejnar M.,
konsulent.
31. marts afsked som sekretær for De Samvirkende Jyske Husmandsforeninger.

Nielsen, Leif,
politiassistent.
25. april fratruddet som formand for Århus Politiforening.

Nielsen, Rasmus,
afdelingsleder.
15. august afsked fra Århus Tekniske Skole.

Pade, Peter,
sognepræst i Bedsted-Grurup.
8. juni indsat som sognepræst ved Langenæskirken.

Pedersen, Jørgen,
lektor.
1. februar prorektor ved Handelshøjskolen i Århus.

Ponsgaard, Henning,
politikommissær i Grenå.
1. april souschef i Århus Politi.

Poulsgaard, O.,
havebrugskonsulent.
1. april sekretær for De Samvirkende Jyske Husmandsforeninger.

Rasmussen, Gustav,
bankdirektør.
31. januar afsked fra Andelsbankens Århus-afdeling.

Rasmussen, John,
kontorchef.
1. februar idrætsinspektør i Århus Kommune.

Reisby, Niels,
overlæge ved Københavns Kommunehospital.
1. februar overlæge ved Psykiatrisk Hospital og professor i psykiatri ved Århus Universitet.

Riber, Marinus,
forretningsfører.
31. marts afsked fra Århus Rutebilstation.

Schmidt, Flemming,
adjunkt ved Århus Statsgymnasium.
1. august rektor ved Horsens Amtsgymnasium.

Strömngren, Erik,
professor, overlæge.
31. januar afsked fra Psykiatrisk Hospital og Århus Universitet.

Sørensen, Herluf Juul,
sognepræst.
30. april afsked fra Langenæskirken.

Sørensen, Max,
professor i retsvidenskab.
23. april dansk dommer ved den europæiske menneskeretsdomstol.

Sørensen, Poul,
ingeniør.
23. april fratruddet som formand for Brabrand Boligforening.

Thiede, Sven E.,
kommandør.
1. februar kontreadmiral, chef for Søværnets Operative Kommando.

Thomsen, Børge Barret,
politiassistent.
1. januar vicepolitikommissær, leder af civilpolitiet i Århus.

Thomsen, C. A.,
direktør.
30. april afsked fra varehuset SBV, Århus.

Thomsen, Sv. Aage Skov,
direktør.
25. marts fratruddet som administrerende direktør for Tulip-slagterierne.

Thorgaard, Sven,
lærer ved Krabbesholm Højskole.
1. august forstander for Testrup Højskole.

Tjørnehøj, Erik,
økonomidirektør.
30. april afsked fra Århus Kommune.

Ulmsten, Ulf Ivar,
med. dr.
1. november professor i gynækologi og obstetrik ved Århus Universitet.

Vadmand, Tage,
hospitalsinspektør.
31. december afsked fra Psykiatrisk
Hospital.

Wandel, Carl F.,
professor.
25. februar genvalgt som rektor ved
Århus Universitet.

Vange, Just,
rektor.
31. oktober afsked fra Risskov Amts-
gymnasium.

Vestergaard, Leif,
residerende kapellan.
16. november afsked fra Langenæs-

kirken; 30. november indsat som
kaldskapellan og studenterpræst ved
Møllevangskirken.

Vestergaard, N. M.,
skoleinspektør.
29. februar afsked fra Næshøjskolen.

Westergaard-Nielsen, Chr.,
professor i vestnordisk.
30. november afsked fra Århus Uni-
versitet.

Yderholm, Jørgen,
fagforeningskasserer.
24. november formand for SID, År-
hus.

Borgmesterens første bysvend

Økonomidirektør Erik Tjørnehøj
takker af

Økonomidirektørembedet i Århus blev oprettet i 1939. På Københavns rådhus havde man ved forfatningsreformen i 1938, der tog sigte på at styrke kommunens finansforvaltning, oprettet en stilling som økonomidirektør. Århus kommunes finanser var i 30'erne ikke i nogen særlig god tilstand, og byrådet vedtog derfor efter Københavns eksempel at ansætte en embedsmand, som kunne »tilvejebringe et tjenstligt samlingspunkt for alle forhold af økonomisk og forvaltningsmæssig betydning for Århus kommune ...«.

Som 28-årig blev jeg hentet fra Københavns rådhus til Århus for som chef for det nyoprettede økonomikontor at organisere den overordnede styring af kommunen. I 1945 blev jeg udnævnt til økonomidirektør efter Erik Rambusch' alt for tidlige død. I 1980 tog jeg min afsked.

Hvad laver kommunens økonomidirektør? Hvis dette spørgsmål skal besvares kort, vil

jeg sige, at han fungerer som borgmesterens nærmeste medarbejder. Efter dansk kommunalforvaltning har en borgmester et meget ansvarsfuldt og krævende job. I flere lande er borgmesterens opgaver begrænset til det rent repræsentative. Her i landet er en borgmester den øverste leder af kommunens administration. Han fungerer i realiteten som den administrerende direktør i en stor privat koncern. Der er ikke tillagt kommunale embedsmænd nogen legal kompetence. Det er de folkevalgte repræsentanter, der forstår administrationen.

Borgmesteren er desuden formand for magistraten og byrådet. Det vil sige, at han skal tilrettelægge og lede møderne i disse forsamlinger. Endvidere forestår han havneudvalget og en del andre udvalg, samtidig med at han som byens førstemand repræsenterer ved officielle lejligheder.

Det er vist klart, at i en stor by kan en enkelt mand ikke bestride alle disse opgaver uden at have nogen til at hjælpe sig. Der er da også siden 1939 bygget en række kontorer op omkring borgmesterembedet med specialister inden for økonomi, statistik, forvaltningsjura, lønningssvæsen, organisation, edb m.v.

Økonomidirektøren står i spidsen for denne stab, og hans dag går derfor med at sørge for, at borgmesteren forsynes med de oplysninger, han har brug for. Økonomidirektøren deltager desuden i magistratens og byrådets møder, så borgmesteren og direktøren hele tiden kan få kontakt med hinanden. På den måde er

det uundgåeligt, at de spørgsmål og begivenheder, borgmesteren møder i sit daglige arbejde, går videre til økonomidirektøren og hans medarbejdere.

Siden 1950 har Århus kommune haft magistratsstyre. Ved en særlig »lex Århus« gav rigsdagen byrådet ret til at vælge fire fuldtids-aflønnede rådmænd, som hver fik sin del af administrationen at tage vare på. Borgmeste-

Borgmester Unmack Larsen (stående) åbner den nyoprettede magistrats første møde på borgmesterkontoret 2. oktober 1950.

Siddende omkring bordet ses (fra venstre) rådmændene J.C. Sørensen (2. afd.), Chr. Nielsen (3. afd.), Jens E. Fanger (5. afd.) og Bernhard Jensen (4. afd.) samt økonomidirektør Erik Tjørnehøj.

(Foto i Lokalthistorisk Samling).

rens stilling blev ved samme lejlighed styrket, idet han fik ret og pligt til at afgive en udtalelse om alle sager af økonomisk eller administrativ

art, som forelægges den samlede magistrat og byrådet. Vedtagelsen af denne bestemmelse, som understreger borgmesterens overordnede funktion som finansborgmester, har efter min opfattelse været medvirkende til, at Århus kommune, da kommunalreformen blev gennemført, var en af landets bedst konsoliderede kommuner. Både Odense og Ålborg studerede udviklingen i Århus og blev interesserede i at indføre en magistratsordning efter århusiansk mønster. Det lykkedes, da den nye styrelseslov trådte i kraft ved kommunalreformen i 1970.

Hver mandag kl. 9.30 mødes den samlede magistrat på rådhuset. Fire dage før har magistratens medlemmer fået tilsendt dagsorden med kopier af indstillinger og bilag. Forberedelsen af dette »ministermøde« er en af de vigtigste opgaver i borgmesterens og økonomidirektørens daglige rutine.

Borgmesteren må gøre sin stilling klar til de indstillinger og forslag, de fire rådmænd har fremsendt. Det sker almindeligvis på et »onsdagsmøde«, hvor sagerne refereres for borgmesteren, og der træffes afgørelse med hensyn til den videre sagsbehandling. Det kan dreje sig om et halvt hundrede sager, som hver uge fremsendes fra de fire magistratsafdelinger, og som passerer magistratens 1. afdeling på vej til magistrat og byråd. Mange af disse sager er naturligvis rutinesager, som ikke giver anledning til større overvejelse, men der er hver uge en del store sager, som man på forhånd ved vil give anledning til større eller

mindre debat. Som eksempler herpå kan nævnes nedlæggelse af gasforsyningen, anlæg af motorvejsstrækninger, regionplanforslag, havneudvidelse, varmeplan o.s.v.

Hver anden onsdag eftermiddag kl. 16 begynder byrådsmødet, som meget vel kan vare en seks-syv timer. På den måde kan en onsdag let blive en streng og lang arbejdsdag for en borgmester og hans »bysvende«. Arbejdet på rådhuset begynder jo kl. 8 om morgenen, og almindeligvis er et byrådsmøde ikke slut før ved 22-tiden.

Hvert år lægges der oven i den løbende strøm af sager opgaven med at udarbejde forslag til kommunens budget. I en tid, som den vi oplever nu, hvor der stilles stigende krav til kommunerne, samtidig med at man vil gennemføre nedskæringspolitik, er budgetopgaven blevet vanskeligere end nogensinde. Det er borgmesterens afdeling, som skal tilrettelægge budgetarbejdet, således at der senest den 1. september er udsendt et budgetforslag til byrådets medlemmer. I gamle dage, det vil sige før 1970, kunne vi i administrationen slappe af i den tid, byrådet havde sommerferie. Denne pause forsvandt, da finansåret blev omlagt til kalenderåret. Nu køres der på højeste gear hele året.

70'erne har været en hård belastning for den kommunale administration. Efter kommunesammenlægningen fulgte en række reformer, som ændrede opgavefordelingen og byrdefordelingen mellem staten, amter og kommuner. En strøm af nye love og cirkulærer er

i 70'erne sendt ud over kommunerne. Samtidig indtraf en alvorlig forringelse af landets økonomiske vilkår, som vanskeliggjorde tilpasningen til det nye administrative system.

Som økonomidirektør har man en placering i den kommunale forvaltning, som kun i ringe grad giver berøring med den verden,

Under byrådets møder er kommunens øverste embedsmænd til stede for at kunne bistå borgmesteren og de øvrige magistratmedlemmer under debatten i salen – uden dog naturligvis selv at tage del i den. Fra budgetmødet i februar 1968 ses her på hver sin side af borgmester Bernhardt Jensen økonomidirektør Erik Tjørnehøj (til venstre) og byrådssekretær Gunnar Staal. (Foto i Lokalhistorisk Samling).

som ligger uden for rådhuset. Mine tidligere kolleger, som f.eks. stadsingeniøren, stadsarkitekten, sporvejsdirektøren o.s.v. er beskæftiget med »produktivt« arbejde, som vender ud mod borgerne. Jeg har altid været lidt misundelig på dem, fordi de har kunnet opvise resultater af deres arbejde, som har været synlige

Der foregår et meget nært samarbejde mellem økonomidirektøren og borgmesteren omkring tilrettelæggelsen af det kommunale arbejde. Her er Erik Tjørnehøj på borgmesterkontoret til et af sine mange møder med borgmester Orla Hyllested. (Foto: Knud Nielsen).

for alle. At skulle sidde på pengekassen og kritisere alle de gode forslag og projekter, som det vrimler med i en stor by, er i sig selv ikke altid lige tilfredsstillende. Der bliver jo ikke lagt nogen grundsten de steder, hvor det lykkes borgmesterens afdeling at få droppet et projekt, som senere viser sig overflødig.

Økonomidirektøren er henvist til at arbejde på den indre front og i nært samarbejde med borgmesteren søge at koordinere de forskellige kommunale institutioners udbygning. Hvilke opgaver der skal fremmes, om kommunen bør bygge et musikhus eller en sports-hal (eller begge dele), er det kommunalpolitikernes sag at afgøre. Det er imidlertid embedsmændenes opgave at sørge for, at politikerne får en fyldestgørende sagsfremstilling med oplysninger om behov og konsekvenser, så de ved, hvad det er, de beslutter.

Når økonomidirektøren i sit daglige arbejde har så nær tilknytning til borgmesteren og de øvrige ledende politikere i kommunen, kan han så undgå at »politisere«? Det er et spørgsmål, jeg nogle gange er blevet stillet over for, og jeg må da blankt erkende, at når jeg har deltaget i magistratsmøderne, har jeg ikke begrænset mig til at indføre beslutningerne i magistratsprotokollen, jeg har også

deltaget i debatten om de sager, der har været til behandling.

En sådan debat kan i teorien deles i en neutral opklaringsfase, hvor informationsstoffet behandles og en beslutningsfase, hvor den politiske vurdering foretages og beslutning træffes. I praksis glider disse to faser imidlertid over i hinanden i en sådan grad, at det er umuligt at sige, hvor grænsen går. Det er derfor svært at undgå at »politisere«, når man deltager i en sådan debat, hvad man så end vil forstå ved begrebet »at politisere«.

En ting må dog stå fast. En embedsmand, som er placeret i grænselandet mellem den politiske og den administrative sektor, må optræde med stor loyalitet og diskretion, hvis politikerne skal kunne have tillid til ham. Der tales og skrives for tiden meget om tjenestemænds ytringsfrihed. I de mange år jeg har fungeret som økonomidirektør, har jeg bestræbt mig for at anvende min ytringsfrihed bag lukkede døre ud fra den betragtning, at jeg ikke har haft noget mandat til at »tale ud af vinduet«. Det må, som den danske kommunalforfatning er indrettet, være politikerne, som tegner firmaet.

E.T.

Revyens ikke-hundredeårsjubilæum

Sommerrevy i Århus i 1870'erne

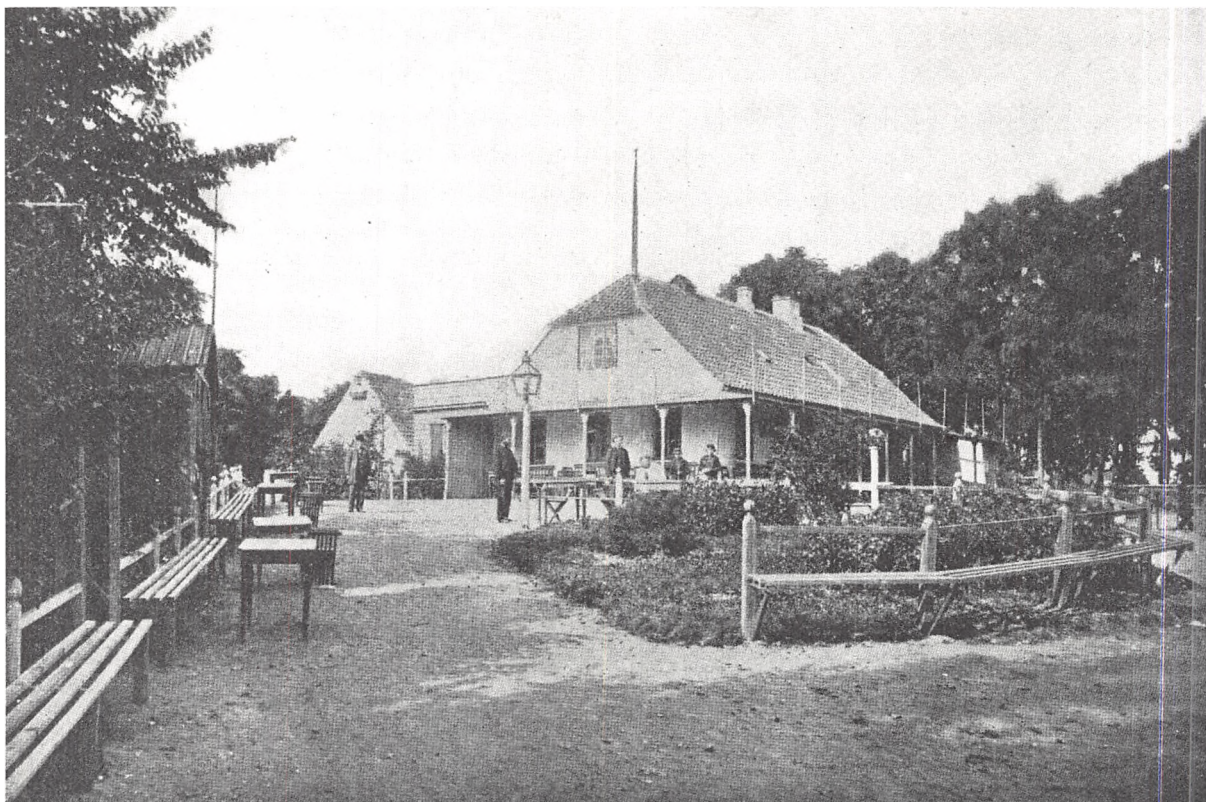
I forbindelse med pianisten og entertaineren Simon Rosenbaums syvende sommerrevy i Tivoli Friheden, »Lagkagerevyen af 1980«, blev det flere gange fremhævet, at 1980 var hundredeåret for den første sommerrevy i Århus. Påstanden blev gentaget af redaktør Georg Andresen i en artikel i Aarhus Stiftstidende for 11. januar 1981, og den stammer utvivlsomt fra Bernhardt Jensens bog »Fra det glade Århus« (1963). Bernhardt Jensen skriver her side 48: »I 1873 var københavnernes blevet præsenteret for den første sommerrevy, og i 1880 opførtes for første gang en sommerrevy i Vennelyst, som i de følgende seks årtier med kun enkelte afbrydelser skulle blive skuepladsen for den årlige sommerrevy, den, der gennem mange år var tradition i enhver ordentlig dansk købstad. Det var Spiers, der lancerede revyen i 1880. Han kaldte den »Vegafesten eller et Carneval ombord. –

Phantastisk Sommerrevu for 1880 med Sange, Chor, Dans og Melodrama«. Enkelte af viserne var lokale, og den århusianske kapelmester Georgenius Madsen havde arrangeret musikken og til dels komponeret revyens melodier«.

Disse oplysninger har Bernhardt Jensen fra Emanuel Sejr: Vennelyst gennem hundrede år (1932), hvor der imidlertid ikke står noget om, at 1880-revyen var den første – kun at det var den, der vakte mest opsigt i det spierske selskabs serie af sommerforestillinger i Vennelyst. Hvis Bernhardt Jensen – og for den sags skyld også Georg Andresen – i stedet havde bladet i Aarhus Stiftstidende, hvad i al fald Bernhardt Jensen ellers flittigt gjorde, ville de have opdaget, at sommerrevyen i Århus er nogle år ældre, nemlig fra 1875 og med lidt god vilje endda et år ældre endnu.

Københavnerevyen opstår

Den første danske revy hed »Nytårsnat 1850«. Den var skrevet af Erik Bøgh og opførtes på Casino i København nytårsaften 1849. Af sangene blev én »klassisk«: den tapre landsoldats »Ser I, hvem der kommer her?« til »en gammel melodi«, der er identisk med børnedansens »Ritsch, ratsch vide vom bom bom«. Revyen blev succes, og Bøgh prøvede igen året efter, men nu med mindre held. Hans to forsøg blev ikke starten på en københavnsk revyera. Den lod vente på sig i yderligere 18 år. I 1869

var Casino som så ofte før i økonomiske vanskeligheder, og da direktøren så en redningsmulighed i en revy, fik han endnu en gang Erik Bøgh frem på arenaen – og derefter kom der sammenhæng i tingene. Flere københavnske scener – i reglen de små og ydmyge, som der var ganske mange af – tog ideen op, og blandt forfatterne så man f.eks. i 1873 Edvard Brandes og Holger Drachmann, hvis Casinorevy var lige så fuld af rædselsfulde brandere og

Restaurationsbygningen i Vennelyst, som den tog sig ud i 1870'erne. Af teatret har det ikke været muligt at finde noget billede. Det brændte i 1890, og det nye, som blev opført to år efter, lå ved siden af restaurationen – til højre på dette billede. Det er vel sandsynligt, at det gamle teater også har ligget der. (Emanuel Sejr: Vennelyst gennem hundrede år (1932), s. 15).

»kældermænd« som de øvrige forfatteres, Bøgh iberegnet. Der var almindelig enighed om, at denne kunstart ikke lige netop var *de* to herrers felt.

Bød 1873 således på et absolut lavpunkt i revyhistorien, var det dog også dette år, at en afgørende ny udvikling fandt sted: sommerrevyen blev skabt. Det fandt sted på Varieté-Teatret, Vesterbrogade 29, tidligere Vesterbros Teater og fra 1875 på ny Vesterbros Teater, senere i mange år et kendt tempel for knaldfilm. Revyen, som blot hed »Sommerrevyen 1873«, var skrevet af Carl Wulff og Vilh. Petersen, der som Peter Vilh. på Frederiksberg Morskabsteater blev vor første »revykonge«. Den blev en stor succes, selv om kilderne er lidt uenige om dens omfang. Alfred Kjærulf og Orla Ramsøe skriver i Den danske revy (1934), at den gik 50 gange, Henry Lauritzen har i Dansk revy kavalkade (1962) 108 gange og føjer dertil 60.000 tilskuere. Begge værker er dog enige om, at den reddede direktøren og skuespilleren Ferdinand Schmidt fra fallit.

Sommerteater i Århus

Sommerrevyen var ikke længe om at komme til provinsen. En række af de omrejsende selskaber, fortrinsvis de, der i kvalitetsmæssig henseende var lidt nede i rækken, gav i sommermånederne forestillinger rundt i købstæderne – både hvor der var scener til det, men også hvor der næsten ikke var det. I Århus havde man »svedekassen«, det gamle teater, hvor nu postbygningen i Kannikegade ligger. Men den var for fin til »fjællebodsløjer« – i al fald blev den fortrinsvis benyttet af de lidt

Sommertheatret i „Vennelyst“.

Fr. Redacteur!

Jfjor Sommer begyndte et Selskab at give Forestillinger paa det lille smukke Theater i „Vennelyst“. Denne Tanke slog godt an og lykkes fuldstændig til alle Parters Tilfredshed; navnlig vare Spændagsforestillingerne ofte godt besøgte, og Alle morede sig i Regelen hyppeligt. Nu ere Forestillingerne begyndte igjen, og man maa ønske, at en saa prisbillig, god og fornøielig Underholdning maa kunne tribes og tage Luven fra andre mindre heldige Adspredelser. Indsenderen heraf var jævnlig tilfede ifjor, og ihvorvel det lille Theater er baade smukt og hyggeligt, stod den Tanke ofte for mig, om det ogsaa f. Ex. i Ildbrandstilsælde under en Forestilling kunde siges at være nogenlunde farefrit? Bygningen er opført af let Tømmer og gjennemstaarne Brædder, og skulde der opstaae Ildbrand her i den tørre Sommertid, naar Alt er tørt og letfængeligt, vilde en saadan Bygning i saa Dieblitte være et Kob for Luerne. Her har ofte været flere Hundrede Mennesker samlede, og fra Tilstuerpladsen har Localet, saavidt jeg har kunnet skjønne, kun een forholdsvis lille Udgang, hvis Døre oveniljøbet have den Feil, at de vende indad. Dette synes mig ikke fuldstændig at være uden Fare; Døren burde vist vende udad, og Reserverdøre anbringes paa passende Maade. Jeg har herved tilladt mig at henlede Deres Opmærksomhed paa Edgen, og beder Dem, saafremt De maatte billige min Mening, enten i Deres ærede Blad eller, for ikke at indjage Folk Frygt, paa anden Maade at henlede Bedkommendes Opmærksomhed herpaa.

Deres ærbødige
„ 34“.

Selv om der i og for sig ikke er nogen tvivl om, at Vennelyst som-
merteater har holdt til i en lukket teatersal, slår ovenstående
læserbrev fra Aarhus Stiftstidende 14. maj 1875 det i al fald
helt fast. Den ængstelige publikummer blev i øvrigt af ejeren
nogle dage senere beroliget med, at der foruden hoveddøren
var to ekstradøre, samt at de seks fags vinduer kunne slås ned,
så der kun var »5 Qvarter« til jorden. Farligt har det nok alligevel
været; men da bygningen brændte i september 1890 var
der heldigvis ingen mennesker i den. Til gengæld mistede det
besøgende teaterselskab hele sit udstyr og led derved et stort
tab.

bedre selskaber. Og den var måske også for dyr at leje. Desuden havde man scene i Håndværkerforeningen i Paradisgade, der dog mest blev brugt til koncerter og solistoptræden af forskellig slags, selv om der også forekom teateropførelser af både diletanter og professionelle.

I Vennelyst havde der siden begyndelsen af 1850'erne været spillet sommerteater. Der har været almindelig enighed om, at det foregik fra en lille speciel scenebygning, således at tilskuerne sad i det fri. I Vennelystbogen skriver Emanuel Sejr det ikke direkte. Han nævner fra 1850 og frem nogle pavilloner og bygninger, der brændte og genopførtes eller blot blev ombygget eller udvidet; men det er svært at forstå, hvad han mener. I Århus gennem Tiderne derimod (III (1941) 393) anfører han det udtrykkeligt: »Tilskuerne synes at have siddet i det fri«. Det *kan* de naturligvis have gjort oprindeligt; men når man ser hen til de mange, mange forestillinger, der blev givet fra maj til oktober – ja, så må det enten passe, som man altid har sagt, at somrene var bedre i gamle dage – som vintrene var værre – eller også må der være noget, man har misforstået. Det sidste ser i høj grad ud til at være tilfældet.

Og det er endnu en gang Aarhus Stiftstidende, der kommer til hjælp: 9. maj 1874 annonceredes det, at der i den *nye koncertsal* afholdtes første koncert for stort strygeorkester under anførsel af musikdirektør Greffel. To dage senere anmeldtes koncerten »I den

smukke koncertsal, der nu er blevet forsynet med et lille teater, på hvis scene orkestret er anbragt«. Det *kan* ikke have været udendørs – så meget mindre som der sommeren igennem og de følgende somre var »musik i haven, hvis vejret tillader det«! En halv snes dage senere kom det kühlske selskab til »det nette lille teater i den nye koncertsal« og spillede farcer en masse, således som det var sæd og skik i alle »ordentlige« byer i sommermånederne. Der kan næppe være tvivl om, at Århus har haft et »lukket« secondteater i al fald fra 1874.

Nogen revy synes E. Kühl dog ikke at have givet. Det nærmeste, han kom det, var »en ny lokal Sylsvise«, der som overalt i landet blev sunget af den fortrukne skomager Syl i den berømte succes »Lumpacivagabundus«, der havde været opført i Danmark siden midten af 1830'erne. I en generel omtale af selskabets præstationer 25. juni hedder det: »De fordringer, man stiller til et sommerteater, hvor der både indtages forfriskninger og ryges tobak under forestillingerne, er sådanne, at man gerne bærer over med en eller anden mangel«. Ved forfriskningernes rolle som generende faktor for de agerende tænkes vel på klirren af glas, der kunne forekomme både ude og inde; men tobakken kunne kun genere inde. Selskabets forestillinger omtales i øvrigt som langt bedre end, hvad man kunne møde på københavnske forstadsscener. 5. juli spillede man »Jeppe på Bjerget« »af J. L. Heiberg«. En annonce et par dage senere rettede forfatteren til »J. L. Holberg«. Det var lidt

bedre, men ikke nok. L. eller Ludvig Holberg nåede man aldrig til.

De første sommerrevyer

En slags revy eller rettere noget af en revy fik Århus nu alligevel i 1874. Det var selveste »svedekassen«, der måtte lægge scene til. Her spillede i Skt. Olufsmarkedsdagene i slutningen af juli det udmærkede Th. Cortes' Selskab. Repertoiret var noget Bøgh, noget H. C. Andersen, noget Heiberg og noget Hostrup. 30. juli, tredie markedsdag, gav man imidlertid også, som en særlig landboforestilling, »Scener af »Nytårsrevyen««. Det må have været Folketeatrets »Nytårsrevyen«, der havde premiere 31. december 1872, skrevet af Frits Holst, Rich. Kaufmann og Robert Watt – muligvis første gang navnet revy var hæftet på en dansk dramatisk forestilling. Den gik 41 gange og blev først taget af plakaten 14. januar 1874. Stiftstidende omtalte den ikke specielt; men der er ingen tvivl om forbindelsen.

Kühl kom igen til det lille teater i 1875. Fra 9. maj spillede han et hav af de sædvanlige farcer; men 27. juli nærmede han sig noget, der lignede revy, med farcen »»Grylle på aftenvisit«, farce med sang (med nye lokale vers)«. 2. august gik han videre og opførte lystspillet »Mordet i Riis Skov«, der ganske vist synes at have tangeret det kriminelle mere end revyen. Det har der næppe været meget ved, for det gik kun to gange og annonceres som »sidste gang« til 9. august.

Århuus Sommertheater. (Bennelyst.)

Under Direction af C. Kühl.

Løberdag den 28de Aug., Kl. 2—4, paa Opfordring
Extraforestilling for Landboere.

»Under Laas og Luffe«, Baudeville i 1 Akt. »Fyrværkeri-Galep.« »Lam og Lovinde«, Lystspil med Sang i 1 Akt. »Fest-Marsch.« »Den forvandlede Kat.« »Millioner paa Dvisten«, Baudeville i 1 Akt.

Søndag den 29de August, Kl. 7½: »En Nat i Moeskilde«, Baudeville i 1 Akt. (Første Gang) »Fauft og Margrethe«, Farce med Sange i 1 Akt. Omtrent Kl. 9½: (første Gang) »Sommerrevuen 1875«, musikalisk local Leilighedsfarce i 2 Tableaux med Viser, Chor og Dands. (Til Stykket er der anskaffet nye Rekviziter og Costumer, samt en ny Decoration: Parti af St. Clemens Torv med Domkirken.) Handlingen foregaaer under og i Århuus.

Mandag den 30de August, Kl. 7½: »Fauft og Margrethe«, Farce med Sange i 1 Akt. (Første Gang) »Professoren nyder Landluft«, dramatisk Situation i 1 Akt. »Lam og Lovinde«, Lystspil i 1 Akt. Kl. 9½: »Sommerrevuen 1875«, local Leilighedsfarce i 2 Tableaux.

☛ Næste Forestilling Tirsdag.

Århus sommerteaters annonce i Stiftstidende for 27. august 1875. Revyen præsenteres til forestillingen 29. august »omtrent kl. 9½«.

Men *endelig* søndag den 29. august skete det: Århus fik sin første egentlige revy, der oven i købet var helt lokal. Desværre er det ikke muligt at se, hvem forfatteren eller forfatterne har været. Det *kan* have været chefen selv eller nogle af hans skuespillere, det var ikke usædvanligt. Stiftstidende havde følgende forhånds-omtale 27. august: »På søndag vil der på som-

merteatret i Vennelyst blive opført for første gang en musikalsk lokal lejlighedsfarce: »Sommerrevyen 1875« med viser, kor og dans. Til stykket er der anskaffet en ny dekoration, der fremstiller et parti af Skt. Clemens Torv med Domkirken. Handlingen foregår under og i Århus, og af personlisten, hvori man finder »En fra 14de«, »en gal hund« og en »kapsejler«, fremgår det, at emnet er hentet fra de seneste lokale tidsbegivenheder«. Revyen fik denne anmeldelse 2. september: »Den på sommerteatret i Vennelyst siden i søndags hver aften opførte »sommerrevy« vinder bifald og fortjener det også, idet den indeholder flere morsomme figurer og kvikke viser, hvoriblandt Gedaliavisen og Hundevisen især slår godt an. En stor mængde ganske træffende lokale vitser og indfald forøger morskaben«. Gedaliavisen var om den københavnske original, veksellerer og San-Marino-baron G. A. Gedalia. Den *kan* være »lånt« fra hovedstaden. 6. september var det atter tur for »Lumpacivagabonden« og igen med en ny lokal Sylsvise. Variationerne må have været uendelige. Kühl fik påny tak for sin indsats og for ikke at have bragt den »råhed og uanstændighed til torvs«, hvormed man ofte så de københavnske sommerteatre underholde deres publikum.

Næste år, 1876, var det Frederiks Schmidts selskab, der frekventerede Vennelystteatret. Schmidt havde gjort sig »store anstrængelser for ved et talrigt og godt personale og et rigt afvekslende repertoire at tilfredsstille publikum« – hed det 18. maj, og det tilføjedes

22. maj: »Det schmidtske selskab tæller ikke få kræfter, der står over dem, som tidligere er optrådte på sommerteatret«. Repertoiret var det sædvanlige, selv om »Spansk Elskov« (premiere 2. juli) betegnedes som en tragedie i to akter. Da tragedien udførtes med sang, dans og cancan har det dog nok været så som så med det sørgelige. 19. august spillede man »Hr. Grylles visit i udstillingstiden« (der var en stor industriudstilling i byen det år, og den havde netop sine bygninger i Vennelyst der, hvor nu Kunstmuseet ligger). Det var en »spøg med humoristiske lokale viser af S.N.«. Viserne blev »ypperligt foredragne af direktøren« (24. august), og de forsynedes ved hver forestilling »med nye morsomme lokale vers« (26. august).

I annoncerne ser man undertiden, særlig ved premierer og særlig ved stykkerne med lokal tilknytning, at der opgives det tidspunkt på aftenen, hvor netop de kom op (fire-fem »dramaer« på en aften var ikke usædvanligt). Det hænger formentlig sammen med det forhold, at borgerskabet ind imellem ikke gad se de såkaldte »opvarterstykker«, som de gennem årene var kommet til at kende ud og ind. Man købte så billetter helt normalt, men lod tjenestefolk besætte pladserne, til man selv kom. Karle og piger havde så vær'sgo at gå.

Til månen, solen og stjernerne

1877 afløstes Frederik Schmidt af Daniel Hansen, der i Århus opførte sig udmærket og ikke

som i Ålborg samme år mødte op på redaktionskontoret for »Nordjyllands Folkeblad« og slog i bordet eller skrev uartige breve til redaktøren, når han fandt, at hans præstationer ikke blev omtalt med den ros, de fortjente. 27. maj gav Hansen foruden en koncert og et par farcer også for første gang »Rejsen til Månen eller Revy for 1876-77«. Det sidste årstal havde man føjet til, fordi den var blevet så stor en succes, at Peter Vilh. havde begyndt sommersæsonen 1877 på Frederiksberg Morskabsteater med revyen for året i forvejen. Den var da opført 170 gange i hovedstad og provins. Forfatterne var Carl Wulff og Peter Vilh., hvoraf den sidste i Hamburg havde set Jules Vernes »Rejsen til Månen« og fundet den egnet til revygrundlag. Et par af branderne er bevaret: »Månen er fugtig!« – »Ja, den er jo fuld!« og »Ih, hvor er den varm!« – »Den er jo også svøbt i måneskind!«. Københavnerhumøret fornægtede sig ikke, skrev Alfred Kjærulf. Nej da!! Stiftstidendes anmeldelse var velvillig: »Rejsen« svarede godt til det ry, den forrige sommer havde vundet i København. »Det er en sommerrevy med en utrolig mængde brandere, allusioner til tidsbegivenheder og lokaliserede vitser, der knalder en om ørerne som et fyrværkeri. Selv nogle af de nyeste pikante tilfælde havde fundet anbringelse. Det hele var godt udstyret, gik kvikt og fremkaldte ofte bifald og fremkaldelse af det helt fyldte hus« (28. maj). Revyen opnåede i første omgang 10 opførelser på Vennelyst, og det var i forhold til så mange andre af de utal-

Forside af sangene fra »Rejsen til Månen«, 1876, udgivet i forbindelse med opførelsen i København. Jules Vernes kæmpekanon er bevaret, mens derimod granatkaplsen ikke er med. De to rejsende tager af sted i luften frit svævende. Fem »korpiger« omkranser kanonen klædt som franske Marianner. (Alfred Kjærulf og Orla Ramsøe: Den danske revy (1934), s. 119).

lige farcer et meget fint tal. Men da dens »mange vitser stadig opmuntrer publikum«, blev »publikums yndlingsstykke« ofte taget frem og pudset op i sommerens løb bl.a. »med nye indlagte figurer« og sange, »som til dels behandler lokale forhold, og hvoraf en synges kvikt af hr. Christiansen, så at publikum holdes i ånde med lutter vittigheder«.

Hvor *meget* »Rejsen« har været lokaliseret, lader sig i dag ikke konstatere. Men helt lokal var i al fald »En søndag i Vennelyst, farce med sange i 1 akt af Anonymus«, selv om titlen ikke er så fjern fra »En søndag på Amager«. Til stykket var anskaffet en ny dekoration: »Parti af Vennelyst, malet af hr. landskabsmaler Julius Petersen« – »min søn Julius«, hvis stilfærdige Århustopografiske billeder stadig lader sig se med glæde. »Søndag«en synes kun at have fået en enkelt opførelse; men det lokale var dog ikke forbi med den. Den burleske, parodiske farceoperette »Faust og Margrethe eller Mefistofeles som rejsende agitator«, 5 akter med sange, kor, humoristiske viser, optog, maskerade, cancan, heksedans og stort slutningstableau (9. august) havde »nogle lokale hentydninger, som vel nok kunne skurre i de ivrigste venstre- og Bjørnbakkerøren«. Høj-skoleforstander Lars Bjørnbak i Viby, der endog koketterede med socialismen, var en næsten hadet personlighed i datidens Stiftstidende. Der var efter første-opførelsen ventet demonstrationer, da stykket skulle gå anden gang. Men det blev der nu ikke meget af. Stiftstidende konstaterede 13. august: »Også »Faust

og Margrethe« blev i aftes modtaget så godt som uden den opposition, som det trak op til fra den bjørnbakske side. Formodentlig skyldtes dette heldige resultat den omstændighed, at man vil have set Amtstidendes repræsentant mere sig og klappe i lørdags aftes – hvilket virkelig også var det fornuftigste, han kunne gøre«.

Daniel Hansen takkede af med udgangen af august. Han afløstes, hvad der var sjældent, i september af Bernhard Levys selskab, der til sin premiere på plakaten havde – »Rejsen til Månen«, »På ny indstuderet«! Der var sågar efter anmeldelsen indlagt en ny Sylsvise, der var meget morsom. Det skal vel forstås således, at denne version af »Rejsen« også gjorde grin med »Lumpacivagabundus«. Det nye selskab gav i øvrigt 6. september en særlig dameforestilling, hvor tobaksrygning ikke var tilladt!

»Rejsen til Månen« blev 7. september afløst af »Rejsen til Solen eller Århus Sommerrevy 1877«. Den omtaltes som »nogle streger længere ovre i det tynde, hvad de forresten utallige vittigheder angår, end »Rejsen til Månen««. Der er her sandsynligvis tale om den samme revy, som i maj 1878 med fiasko åbnede sommersæsonen på Frederiksberg Morskabs-teater. Den var skrevet af skuespiller Frederik Henriksen, der netop i 1877 var medlem af Levys selskab i Århus. Revyen havde dog her i byen nogle »mere eller mindre heldige lokale allusioner og brandere«. En enkelt gang blev den givet sammen med »Rejsen til Månen«.

Som hin havde også denne i øvrigt en Sylsvisse. Et »folkeforlystende eventyr«, »Rejsen til Stjernen«, der kom midt i måneden, havde, selv om titlen kunne tyde på det, og selv om den blev spillet sammen med de to andre, tilsyneladende ikke noget med revy at skaffe. Til selskabets næstsidste og sidste forestilling annonceredes en farce »Den misfornøjede i Riis Skov«, der imidlertid slet ikke fik nogen avisomtale.

Levy-selskabet kom igen i 1878, og på trods af den tvivlsomme omtale satte man i juni endnu en gang »ifølge opfordring« og i ny indstudering »Rejsen til Solen« op. Revyen havde dog stadig ikke held med sig, og efter tre opførelser blev den afløst af den uopslidelige »Rejsen til Månen«, der atter havde fået nye lokale figurer og nye viser og vers. »Den er utvivlsomt den morsomste af de forskellige revyer, der i de senere år har gjort lykke«, skrev Stiftstidende. Særlig var en kaperkusks sørgekvad over Ryombanens ekstratog genstand for livlige bifaldsytringer. Århus-Ryomgård-banen blev indviet 1877. Helt udspillet var »Solen« dog ikke; den dukkede op i al fald én gang mere i sommerens løb.

Lokalrevyen etableret

Midt i juli havde Levy premiere på »Aladdin eller Århus' forunderlige petroleumslampe, sommerrevy for Århus 1878«. Det var en fantastisk eventyrballade med sange, kor, humoristiske viser, lokale sange, optog, dans og can-

can i elektrisk belysning – som »Solen« i øvrigt havde haft det i hovedstaden. Forfatteren var skuespiller Poul Friis, og avisen skrev: »Stykket er ingen parodi, men en revy af samme art som »Rejsen til Månen«. Revyfigurerne er næsten alle lokale, og blandt de 20 musiknumre i stykket findes der melodier fra nutidens mest yndede operetter så som »Fatinitza«, »Madame Angots Datter«, »Cornevilles Klokker« m.fl.« (»Månen« havde haft hovedparten af sine melodier fra »Flagermusen«). I »Aladdin« var indlagt en ballet med 22 Århusbørn – som scenen altså har kunnet rumme, selv om den altid omtales som lille. Forestillingen blev to år senere, i 1880, prøvet på Frederiksberg, vel omplantet til københavnske forhold; men det gik slet ikke. Den måtte pakkes sammen efter 14 dages hensygnende tilværelse. Nogle dage senere i juli kom forfatteren Anonymus (se s. 164) igen, denne gang med farcen »Telefonen i Riis Skov«. At han var indfødt, fremgår af, at han i annoncen præsenteredes som »Anonymus i Århus«. Emnet var ret så aktuelt, for det var kun to år siden, skotsk-amerikaneren Alexander Graham Bell havde præsenteret sin epokegørende telefonopfindelse i USA. Som de andre Århusstykker og som det senere »Genboerne i Mejlgade« af »?« i Århus« blev også dette forbigået i tavshed.

At Levy også spillede »Lumpacivagabundus« og stadig med en ny lokal Sylsvisse nævnes kun for fuldstændighedens skyld. Revy kom der ikke mere af det år.

I august 1879 var det Camillo Spiers' selskab, der stod på Vennelystscenen. Spiers selv var dog ikke meget bevendt. Siden 1873 havde han været blind og hjælpeløs og kunne kun klare sig med bistand af sin unge hustru Marie Spiers, der var en fortræffelig skuespillerinde og en omhyggelig leder. Dets stykker hørte da også »til den bedre art«, som avisen skrev, ligesom forresten også dets personale. Fra revy holdt selskabet sig dog ikke tilbage. 14. august var der førsteopførelse af »Kaptajn Granbergs børn«, lokal sommerrevy med 18 personer af X, frit efter Jules Vernes »Kaptajn Grants børn«. Stykket havde to akter, hvoraf den første foregik i Vennelyst, den anden i luften hos Fata Morgana. Titlen hentydede dels til den uheldige svenske skipper, der engang i 1850'erne fløj i ballon fra Christiansborgs ridebane til Hofteatrets tag, nogle få meter (Den går inte, Granberg), dels til den bekendte roman, der med sin oprindelige titel optrådte både som folkekomedie og netop dette år desuden som titel på Morskabsteatrets sommerrevy. Der var her tale om en, hvad titlen på 1. akt vidner om, bearbejdelse af københavnerforestillingen. I pressen fik den ikke meget – »livlig og ganske underholdende« var alt; men alligevel var der fuldt hus og glæde over de mange brandere og de nye personer og sange, der efterhånden kom til. Efter 12 opførelser takkede revyen af 31. august; men allerede 9. september var den fremme igen til en benefice og derefter endnu fem gange »på almindelig opfordring«. Den var nu forsynet med nye

figurer, hele seks, hvoraf en hed Felicitas. Løjerne omkring denne antydes i en annonce 17. september: »Til Felicitas! Ifølge Deres brev vil det af Dem ønskede nummer til onsdagsforestillingen ikke blive solgt, og pladsen står selvfølgelig til Deres disposition. Camillo Spiers, teaterdirektør«. Den gode Felicitas er da vel begyndt blandt tilskuerne og derefter kommet med på scenen. Det er vist stadig morsomt!

Hermed er nået året 1880, som altså *ikke* var starten på Århusrevyens æra – den var 105 år gammel i 1980. Men det er da rigtigt, som det er skrevet – der *var* revy i Århus 1880, og det var endnu engang det spierske selskab, der tog sig af den. Det havde premiere i Vennelyst i slutningen af maj, og blandt de første stykker lægger man mærke til »En hilsen til Nordenskiöld fra en dansk sømandsfamilie«, sangspil i 1 akt af visedigteren og sangerindepavillonlederen Wilhelm Rantzau. Nordenskiöld var den svenske polarforsker A.E.N., som 1878-79 med skibet »Vega« gennemførte en sejlads ad Nordøstpassagen langs Rusland og Sibirien til Beringshavet. Denne verdensbedrift fik betydning for årets revy, der ikke som de fleste af de tidligere havde københavnske forbilleder. Revyen, der havde premiere 9. juli, hed som nævnt i indledningen »Vega-festen eller Et karneval ombord. Fantastisk sommerrevy for 1880«. Denne gang var også en del af musikken lokal, idet musikdirektør Georgenius Madsen havde bidraget som komponist. Blandt figurerne traf man bl.a. Nora

Helmer (Marie Spiers) – Ibsens Nora fra »Et dukkehjem«, der var skrevet året i forvejen – men også Nordenskiöld selv og Palander, der førte Vega. Det skal bemærkes, at Vega på hjemturen lagde ind til København, hvor der blev afholdt en stor fest til ære for de dristige rejsende. Det var nu ikke den, der var tænkt på, det forklarer Stiftstidende: »Stykket har en god ramme, idet Nordenskiölds og Palanders vinterophold i isen, i forbindelse med en romantisk lille kærlighedshistorie med professorens »niece«, er benyttet til at arrangere et kostumebal ombord, under hvilket de forskellige revyfigurer optræder«. 27. juli annonceredes det, at der i stykket var indlagt en

ny figur, og at der i øvrigt var foretaget en ny indstudering. Ny var også for gud ved hvilken gang en lokal Sylsvise i »Lumpacivagabundus«.

Ovenstående har gjort Århusrevyen fem år ældre end almindelig antaget. Det er i sig selv en lille og ganske ligegyldig ting; men om ikke andet så viser det, hvad der kan fås ud af en omhyggelig gennemgang af fortidens aviser. Det var vel ikke sandhedsord alt, hvad de bragte; men der er ingen grund til at tvivle på de oplysninger, der er hentet til nærværende lille bidrag til teaterhistorien.

F.H.L.

Domkirkens altertavle hjemme igen

Efter godt fem års fravær er Århus Domkirkes altertavle nu atter på plads på højalteret i byens hovedkirke.

Fra 1975-80 har den 500-årige altertavle været underkastet en omfattende restaurering på Nationalmuseets Farvekonserveringsanstalt i Brede under ledelse af konservator Verner Thomsen. Resultatet af det storstilede arbejde kan enhver besigtige ved et besøg i Domkirken, men der kan nok være grund til her at gøre opmærksom på, hvad der venter den besøgende.

Ikke alene er altertavlen blevet grundig istandsat og så vidt muligt gengivet sit oprindelige udseende, men også hidtil ukendte detaljer er kommet frem, og megen ny viden om altertavlens historie er indhøstet. Mest bemærkelsesværdigt er dog den kæmpemæssige udsmykning, der er fremdraget på hele altertavlens bagside, der før restaureringen stod kedelig brunmalet.

Før den nærmere omtale af restaureringen og den nyfundne dekoration skal der kort berettes om altertavlen og dens historie.

Århustavlen er Danmarks største sengotiske altertavle, med sine ikke mindre end tolv

meter fra alterbordet til krucifikset øverst oppe. Tavlen er udformet som et stort skab, der ved hjælp af bevægelige fløje kan indstilles i tre forskellige positioner, hver med et billedprogram, der indholdsmæssigt er afpasset efter kirkeårets tider: Fastestillingen, Adventstillingen og den normale Fests dagsstilling, som ses på fotografiet på næste side.

I alt omfatter altertavlen 46 større og mindre, udskårne figurer og 28 malerier på træ. Det nærmest kvadratiske midtskab rummer tre legemsstore figurer: Anna Selvtredie (Skt. Anna med Maria og Jesusbarnet) i midten, omgivet af Domkirkens værnehelgen Skt. Clemens og Johannes Døberen med Gudslammet på armen. I fløjene står de tolv apostle, og mellem de større figurer er der små helgenfigurer.

Også fodstykket under midtskabet er forsynet med bemalede fløje, og ovenpå altertavlens baldakin omslutter det lille topskab en fremstilling af Marias himmelkroning.

Den reliefskårne indskrift mellem midtskab og baldakin lyder oversat fra latin således:

»I det Herrens år 1479 skænkede den ærværdige fader og herre i Kristus, hr. Jens, biskop i Århus, denne tavle til Guds pris og til ære for Skt. Clemens.«

Det fremgår af denne indskrift, at tavlen er en gave fra Jens Iversen Lange, biskop i Århus 1449-82, hvis portræt sammen med hans slægtsvåben findes malet på ydersiden af midtskabets ene fløj. Den knælende bispefigur over baldakinen skal ligeledes forestille stifteren, og

engelen over for ham har oprindelig holdt hans våbenskjold.

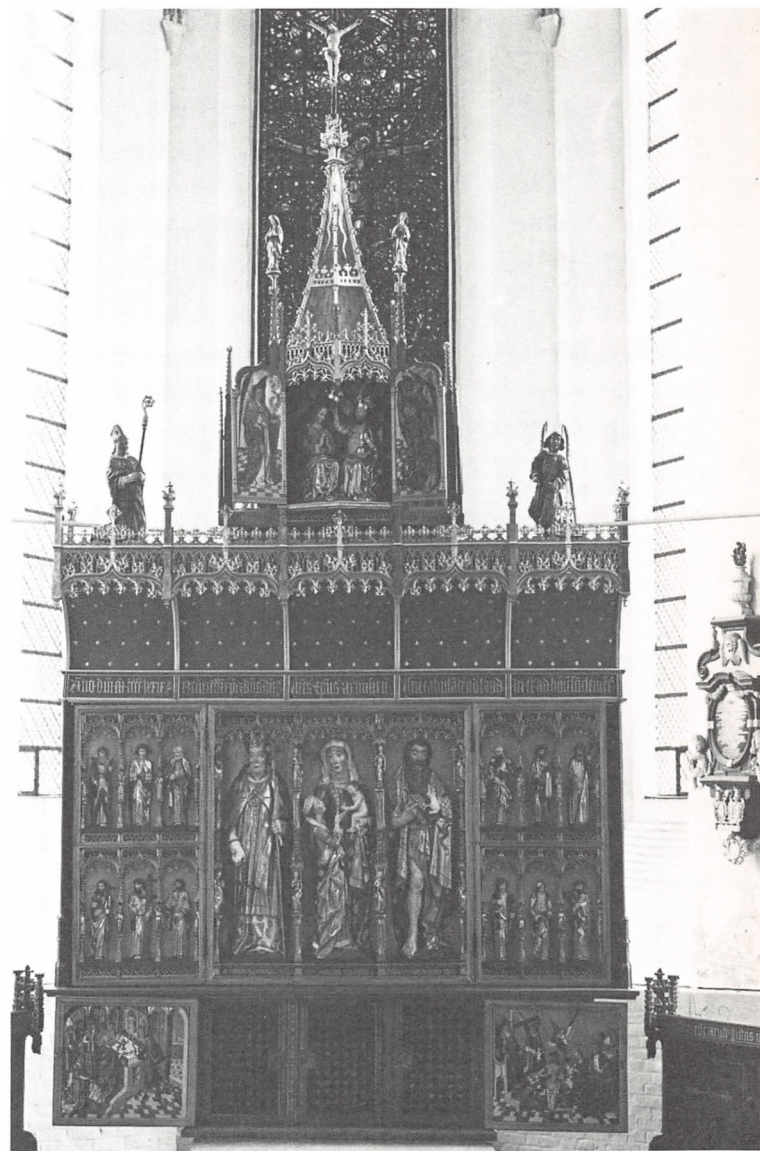
Bevarede skriftlige dokumenter viser, at Jens Iversen Lange fik sin altertavle leveret fra maleren Bernt Notkes berømte værksted i Lübeck. At det kunstneriske ansvar for tavlen er Bernt Notkes, fremgår ligeledes af hans signatur, der ved restaureringen er fundet malet på listerne under midtskabets storfigurer:

»Bernardus . . . fecit me«, Bernt (Notke) gjorde mig.

Jens Iversen Lange havde iværksat store byggearbejder på Domkirken. Efter hans død fortsattes udvidelsen og ombygningen af efterfølgerne, og Niels Clausen Skade, biskop 1490-1520 (død 1531), fuldførte indretningen af det nye store kor; – og altertavlen flyttedes til det ligeledes nybyggede højalter.

Der er altså tale om, at altertavlen oprindeligt har stået i et langt mindre korum, og først efter ombygningen er den blevet opstillet på den nuværende plads i den pragtfulde, treskibede korbygning.

Det nybyggede kor er bl.a. karakteriseret ved den processionsgang, der findes rundt om det egentlige, gejstlige kor. Herved stilledes højaltertavlen også til skue bagfra, og dette er nok en vigtig del af forklaringen på, at bagsiden af tavlen er blevet udsmykket i Niels Clausen Skades tid. Desuden ved vi, at Skade tidligt valgte at lade sit eget gravkapel indrette i korets østende, og her findes stadig hans gravsten, der er Domkirkens største.

I sammenhæng hermed kan bagsidens udsmykning – der nu er blevet fremdraget ved restaureringen – også ses, og det er derfor naturligt, at Niels Clausen Skade bag på baldakinen lod sin fædrende og mødrende slægts våbener male, som en del af decorationen. Slægten Skade fører to halvmåner og to stjerner i sit skjold, mens moderens slægt, Present, har et næsten rent heraldisk skjold.

Bagsidens udsmykning har karakter af et tæt bladværk, der omslynger figurerne; foroven Skt. Clemens og Skt. Kristoffer mellem våbenskjoldene, foruden Maria med barnet omgivet af fire tilbedende engle og på fløjenes bagsider store dyrefigurer, en løve og en hjort, foruden fugle, blomster og bærfrugter.

Dekorationen udgør et samlet hele og formentlig er malerierne udført i begyndelsen af 1500-årene. Måske 1514, der af ældre kilder nævnes som året, hvor Niels Clausen Skade lod altertavlen »renovere«.

Figurerne og rankeslynget har stor lighed med kalkmalerierne i Domkirkens søndre korsarm, der normalt dateres til mellem 1515 og 1520. Også maleriernes teknik minder på flere måder om kalkmaleriets.

Muligvis kan der være tale om, at det er den samme mester, der har stået for begge decorationer, ligesom kalkmaleriudsmykninger i flere andre af stiftets kirker. Noget af det, der mest af alt minder om bagsidens billeder, er dog den lidt yngre alterbordsforside fra 1530'erne i Egå kirke.

Gennem århundrederne har Bernt Notkes altertavle været underkastet flere istandsættelser forud for den nu tilendebragte restaurering.

I 1700-tallet var altertavlens billeder ukenkelige på grund af snavs og overmalinger, og arkitekten Hans Næss, som projekterede en restaurering af kirken, fandt endog, at tavlen ikke var værd at reparere. Heldigvis blev altertavlen reddet af en rig enke, madam Mørk, som i 1781 bekostede en istandsættelse sammen med malermester Knud Madsen Bruun, der udførte arbejdet. For en stor del skyldes det denne istandsættelse, at altertavlen idag er så velbevaret som den er.

Hundrede år senere, 1888-89, restaureredes altertavlen påny af professor J. Magnus-Petersen, som fjernede eller fornyede de ældre overmalinger og fornyede størsteparten af forgyldningen.

Bagsiden er formentlig allerede blevet overmalet i 1780'erne, hvor Kristoffer-billedet og en biskop med glorie (i stedet for pave Cle-

Århustavlens bagside efter restaureringen. Det groft forarbejdede støttestativ viser, at bagsiden næppe oprindelig har været beregnet til at skulle ses. Udsmykningen fandt først sted efter at altertavlen var flyttet til den nuværende plads.

Øverst, på bagsiden af baldakinen bræddebeklædning, ses biskop Niels Clausen Skades slægtsvåbener og herimellem Skt. Clemens og Skt. Kristoffer. Midtskabets bagside viser Maria med barnet omgivet af engle, og bag på fløjene er malet henholdsvis en løve og en hjort.
(Foto: Nationalmuseet).

Jomfru Maria med Jesusbarnet omgivet af tilbedende engle, på bagsiden af altertavlens midtskab. Maria holder i hånden en pære, et symbol for moderbrystet, som barnet rækker ud efter. (Foto: Nationalmuseet).

mens) blev mådeligt eftergjort forneden på sidefløjene, og også våbenskjoldene nymalede.

Således stod altertavlen indtil den nylige, gennemgribende restaurering, der har haft

til formål at sikre skulpturerne og malerierne bevaring, samt genskabe den oprindelige udsmyknings farveholdning og forgyldning.

Mange forskellige teknikker er taget i anvendelse ved det store restaureringsarbejde.

Altertavlens mangfoldige overmalinger, gulnede fernislag og opforgyldninger, bl.a. fra de to tidligere restaureringer, er blevet fjernet, således at store dele af tavlen nu står i sin originale forgyldning og staffering (grundning og bemaling). Ved behandlingen af farvelagene lægges den del af stafferingen fast, der har løsnet sig fra træet. Fastlægningen sker ved indsprøjtning af et klæbemiddel under den sprøde kridtgrundning.

Afdækningen af den oprindelige bemaling er foregået millimeter for millimeter ved hjælp af forskellige opløsningsmidler og ved rensning med skarpe skalpeller. En stor del af dette arbejde udføres under mikroskop. I områder, hvor originalstafferingen er skallet af og gået tabt, er foretaget en komplettering. Ny kridtgrund fyldes i de afskallede områder, og der retoucheres med guld og farver.

Det er dog kun de alvorligste klimaskader og større afskalninger, der ved retoucheringen er rådet bod på. Derimod er undladt retouchering, hvor tidens tand på anden måde har sat sit præg, f.eks. ved små skrammer, almindelig slitage og lignende alderdomstegn.

Ved de fleste figurer og malerier er stafferingens bevaringstilstand enestående god. Nogle steder er indtil 96 % af originalstafferingen bevaret. Andre steder, f.eks. på ram-

meværket og baldakinen er dog store områder af stafferingen gået tabt.

Det er et heldigt sammentræf, at det hovedsagelig er alle de centrale og komplicerede dele, der er velbevarede, og udenværkerne, der er mindre godt bevarede. Dette er en af årsagerne til, at man har anset det for rimeligt at foretage den næsten fuldstændige komplettering, som Århustavlen fremtræder med efter restaureringen. Endelig kommer hertil også den helt usædvanlige udsmykning af altertavlens bagside, der nu atter er kommet for dagens lys.

Forinden genopstillingen af den færdigrestaurerede altertavle langt over øjenhøjde i domkirkens kor kunne man nok have ønsket, at Domsognets beboere og byens øvrige indbyggere havde fået lejlighed til at tage figurerne og maleriernes enkeltheder i nærmere øjesyn. F.eks. ved en udstilling på Århus Kunstmuseum, der har alle faciliteter til et sådant arrangement.

I stedet blev der i umiddelbar tilknytning til opstillingen præsenteret en restaureringsudstilling i Domkirkens koromgang, bag altertavlen. Den meget instruktive udstilling redegjorde for det omfattende restaureringsarbejdes mange arbejdsprocesser og teknikker, ligesom også altertavlens billedindhold blev forklaret. Til dette brug var bl.a. fremstillet en model af alterskabet i miniformat, som uskueligt gav den besøgende mulighed for at forstå systemet med tavlens bevægelige fløje.

Midlerne til den bekostelige restaurering

Helgenpaven Skt. Clemens, der er Domkirkens værnehelgen, med sin attribut, ankeret over skulderen og Skt. Kristoffer («Kristusbæreren») med Jesusbarnet på skulderen. Bemærk den hårkæmmende havfrue ved Kristoffers fødder. (Foto: Nationalmuseet).

skal for størstedelen udredes af Domkirkens menighedsråd, dels af egne midler, dels ved gaver og fondsmidler; og til fordel for restaureringen er der i de forløbne år blevet for-

Under det tætte bladværk med fugle og blomster på sidefløjenes bagsider er malet en løve og en hjort. Muligvis er der tale om en fremstilling af tapperhedens og klogskabens symboler.
(Foto: Nationalmuseet).

handlet en meget nydelig mappe med farvebilder af altertavlen.

Nu skal vi ikke længere nøjes med fotografierne, for Domkirkens højaltertavle er atter hjemme igen.

Ved åbningen af restaureringsudstillingen præsenterer konservator Verner Thomsen miniudgaven af Århus Domkirkes altertavle for Domkirkeværgen, bogtrykker D. Kjær Andersen og museumsinspektør Erik Skov, Nationalmuseet.
(Foto: Preben Hupfeld).

Bernt Notkes altertavle har altid været Århus Domkirkes fornemste prydding; men med restaureringen og fundet af bagsidens billeder er Århusstavlen blevet et om muligt endnu større klenodie.

T.W.L.

Døde i 1980

Ankjærø, Rasmus

(3. april 1893-23. sep. 1980).
Overlærer; ansat ved Rosenvangskolen 1931-58; formand for fælleslærerrådet i Viby kommune; afholdsgagitor.

Bech, Bjarne

(5. juni 1925-12. april 1980).
Arkitekt i Århus 1958-79.

Bertelsen, Aage

(6. nov. 1901-15. aug. 1980).
Rektor ved Århus Katedralskole 1947-69; formand for Een Verdens Århusafdeling og for Oktober 43-Fonden.

Blicher, Kai

(11. jan. 1889-24. dec. 1980).
Direktør for A/S Østjydsk Korn- og Foderstofforretning og A/S Århus Dampmølle; brasiliansk vicekonsul 1931-42; formand for Århus Handelsstandsforening 1937-50, for Den Jydsk Handelsstands Centralforening 1942-49, for Provinshandelskammeret 1944-49, for Foreningen af Danske Handlsmøller 1954-60; medlem af Århus Byråd 1934-52 og 1954-58.

Bomholt, Peder

(6. maj 1914-7. juni 1980).
Vognmand og brændselshandler i Risskov 1938-45, i Hasle 1945-80.

Bruhn, Erik

(5. aug. 1901-12. april 1980).
Automobilhandler og køleskabsforhandler i Århus; direktør for E-B Packing Machinery 1956-74.

Bruun, Herluf

(1. feb. 1913-7. okt. 1980).
Landskonsulent for Danmarks Jerseyforening 1952-80.

Børup, Anne Marie

(27. marts 1888-10. nov. 1980).
Gymnastikpædagog; gymnastikleder i AGF 1912-67.

Baarstrøm, Vagn

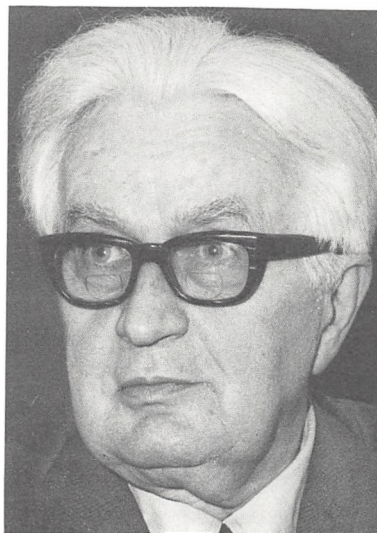
(5. sep. 1918-13. sep. 1980).
Oplysningssekretær; afdelingschef i FDB 1960-80.

Christensen, Charles Fischer

(6. aug. 1919-11. april 1980).
Lærer ved N. Kochs Skole 1946-53, ved Vestergårdskolen 1953-70, ved Søndervangskolen 1970-80; ungdomsskoleinspektør 1964-80.

Christensen, Georg Rask

(21. maj 1898-6. dec. 1980).
Restauratør; indehaver af Børs-Cafeen, senere Restaurant Børsen.

Aage Bertelsen

Kai Blicher

Christensen, Jacob

(11. feb. 1900-29. jan. 1980).

Kontorchef; ansat i Aarhus Privatbank (Den Danske Provinsbank) 1929-70.

Christensen, Niels Egmont

(17. marts 1927-31. maj 1980).

Professor i filosofi ved Århus Universitet 1968-80.

Christensen, Oskar V.

(3. marts 1901-12. feb. 1980).

Fabrikant; medindehaver af Brødrene Christensen Chokoladefabrik 1922-74.

Clausen, Axel

(7. jan. 1884-10. sep. 1980).

Isenkræmmer i Århus 1908-77; indehaver af Fajance-Varehuset i Ryesgade.

Elbek, Ove

(8. feb. 1914-30. maj 1980).

Papirhandler i Borggade 1934-80.

Flatau, Aage

(22. jan. 1912-24. feb. 1980).

Lektor, danseinstruktør; ansat ved Århus Katedralskole 1939-79; leder af Institut Flatau 1939-65.

Hagerup, Gunnar

(4. feb. 1898-9. sep. 1980).

Ørelæge i Århus 1935-70.

Hahn, Tage

(3. dec. 1903-28. juli 1980).

Landsretssagfører i Århus 1935-60.

Hammeleff, Ove

(14. marts 1914-6. april 1980).

Ekspeditionssekretær; ansat i Ny Jydske Kjøbstad-Creditforening (Kreditforeningen Danmark) 1933-80; medlem af Århus Byråd 1965-70.

Hansen, Johannes

(21. aug. 1897-12. marts 1980).

Fabrikant og grosserer; indehaver af Borgportens Sild og Århus Osteri.

Hansen, Knud Tage

(15. juni 1911-24. juli 1980).

Tandlæge i Århus 1938-80.

Ove Hammeleff

Hede, Karl Otto

(21. feb. 1898-3. nov. 1980).

Trafikkontrollør; ansat ved Centralværkstedet 1922-64.

Holt, Paul

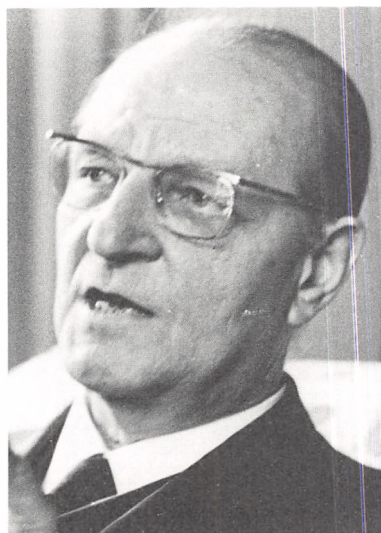
(4. maj 1900-16. nov. 1980).

Forstander (rektor) for Århus Seminarium 1949-68; medlem af Folketinget 1945-47, formand for Århus Kristelige Studenterforbund 1949-52, for Dansk Seminarieforening 1956-64.

Hyllested, Dagny

(14. april 1915-11. juli 1980).

Kasserer i Kvindeligt Arbejderforbund 1946-76.

Paul Holt

Jensen, Kristian A. M.
(11. aug. 1902-2. april 1980).
Sektionsingeniør; ansat ved DSB,
Århus, 1951-72.

Jensen, Svend Bech
(29. marts 1904-29. maj 1980).
Murermester i Risskov 1946-80.

Johansen, Vilhelm
(6. feb. 1897-15. maj 1980).
Bagermester i Århus 1920-80.

Juste, Leif
(6. jan. 1914-9. juli 1980).
Direktør; ansat i Ny Jydske Kjøb-
stad-Creditforening (Kreditfore-
ningen Danmark) 1934-78.

Viggo Kjær

Ole Klindt-Jensen

Keller, Svend
(3. juli 1914-7. dec. 1980).
Barbermester i Spørring; leder af
Spørring Lokalhistoriske Samling
1969-78.

Kisbye, Walter
(21. nov. 1894-7. juli 1980).
Kontorchef; ansat i Wagon-Lits/
Cook og i Dansk Røde Kors, Århus;
leder af arbejdet for hjemsendelse af
polske, baltiske og russiske krigsfan-
ger.

Kjeldsen, Ejler M.
(16. juli 1895-27. aug. 1980).
Boghandler; leder af Gyldendalske
Boghandels Århusafdeling 1918-64.

Kjær, Viggo
(15. april 1916-28. jan. 1980).

Forstander for Plejehjemmet Heste-
haven 1956-80.

Klausen, Erland
(10. dec. 1915-5. sep. 1980).
Overkontorbetjent ved DSB; for-
mand for Andelsboligforeningen
Ringgården 1965-71.

Klindt-Jensen, Ole
(31. marts 1918-13. juni 1980).
Professor i nordisk arkæologi og eu-
ropæisk forhistorie ved Århus Uni-
versitet samt leder af Forhistorisk
Museum 1961-80.

Knoblauch, William
(1. juli 1892-25. marts 1980).
Skuespiller ved Århus Teater
1923-69.

William Knoblauch

Korskjær, Gorm
(8. maj 1925-21. juli 1980).
Overlæge; ansat ved Statshospitalet
(Psykiatrisk Hospital) 1961-80.

Krog, Thorkild
(1. dec. 1907-27. aug. 1980).
Tømrermester; indehaver af Har-
lev Tømrer- og Snedkerforretning
1948-80.

Kroun, Roger
(8. feb. 1911-28. aug. 1980).
Bestyrer for Mundelstrup Andels-
mejeri 1941-46; direktør for A/S
Mejeriet Enigheden 1946-80, for Sol
Is A/S 1969-80.

Kørgaard, Magnus
(22. okt. 1905-20. sep. 1980).

Roger Kroun

Frisørmester i Åbyhøj 1937-67; ol-
dermand i Århus Frisørlaug og for-
mand for Centralforeningen for Jy-
ske Frisørlaug 1953-59.

Ladefoged, N. Th.
(19. jan. 1912-8. okt. 1980).
Førstelærer ved Elsted Skole
1943-65; skoleinspektør 1965-74.

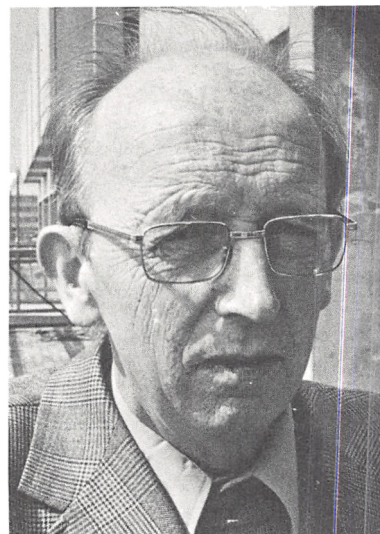
Larsen, Svend A.
(24. sep. 1906-19. jan. 1980).
Boghandler i Århus 1934-80.

Laub, Henrik Hansen
(9. feb. 1902-19. juni 1980).
Maler og tegner.

Leonard, Kristine
(5. maj 1890-20. nov. 1980).
Konditor; indehaver af Leonards
Konditori, Skt. Clemens Torv 15.

Lumby, Herluf
(4. sep. 1924-20. dec. 1980).
Journalist ved Demokraten 1960-
65; redaktionssekretær ved TV-
Avisen 1967-73; leder af Provinsaf-
delingens nyhedssektion 1973-80;
formand for Brabrand Boligfore-
ning 1973-75.

Lunding, Tage S.
(11. juli 1903-21. sep. 1980).
Købmand; indehaver af chokolade-
forretningen Broen, M. P. Bruuns
Gade 17, 1926-80.

Herluf Lumby

Mathiassen, Torkil
(10. okt. 1913-5. sep. 1980).
Direktør for De Danske Mejeriers
Fællesorganisation (Mejerikonto-
ret) 1958-80.

Mikkelsen, Bjørn
(24. aug. 1913-10. okt. 1980).
Murer; skolebetjent ved Vejlbys
Skole 1954-80.

Moulskov, Holger
(23. sep. 1897-21. nov. 1980).
Kørelærer i Århus 1919-40; auto-
mobilhandler og papirgrosserer.

Thorkil Mathiassen

Neerup, Folmer
(25. juli 1902-23. okt. 1980).
Apoteker; indehaver af Søndergades
Apotek 1964-71.

Nielsen, Albert
(27. nov. 1891-16. maj 1980).
Fabrikant; direktør for Albert Niel-
sens Kemiske Fabrik A/S.

Nielsen, Christian
(6. juni 1890-4. juli 1980).
Fabriksarbejder; medlem af Århus
Byråd 1929-62; rådmænd for Magi-
stratens 3. afdeling 1950-62; for-
mand for sammenslutningen af køb-
stædernes sociale udvalg 1937-62;
for Århus Amts Børneværnsfore-

Christian Nielsen

ning 1938-63; sekretær for Børne-
nes Kontor i Århus 1945-75.

Nielsen, Robert
(8. april 1910-15. maj 1980).
Skræddermester i Århus 1930-77.

Nisted, Knud Aage
(18. okt. 1900-5. juli 1980).
Slagtermester i Århus 1926-68; ol-
dermand i Århus Slagterlaug
1942-54.

Ostenfeld, Erik
(5. dec. 1906-6. juli 1980).
Overingeniør; ansat ved A/S Frichs

Otto Paludan

1933-39, ved Århus Belysningsvæ-
sen 1939-50, ved I/S Midtkraft
1950-70.

Otto, Kai
(22. april 1902-17. juni 1980).
Læge i Århus 1932-72.

Paludan, Otto
(25. okt. 1906-25. aug. 1980).
Sognepræst i Thorsager-Bregnet
1944-53, ved Skt. Johannes Kirke
1953-75.

Pedersen, Christian
(11. feb. 1899-20. jan. 1980).

Kæmner i Hasle-Skejby-Lisbjerg 1933-62, i Hasle 1962-64.

Pertou, Søren

(24. sep. 1899-13. juli 1980).

Redningsinspektør; ansat ved Falcks Redningskorps 1927-63, ved Falck-Zonen 1963-66.

Peschardt, Niels V.

(20. maj 1907-23. juni 1980).

Tandlæge i Århus 1947-77.

Qwist, Preben

(13. aug. 1907-13. sep. 1980).

Hospitalsinspektør ved Århus Kommunehospital 1944-47; hospitalsdirektør ved Århus Kommunes Hospitalsvæsen 1947-57, ved Marselisborg Hospital 1957-77.

Rasmussen, Egon Walther

(29. maj 1918-7. feb. 1980).

Fabrikant; indehaver af Jydsk Glas-teknik 1950-80.

Rasmussen, Vagn

(15. jan. 1908-27. feb. 1980).

Vognmand og brændselshandler i Skåde 1947-64.

Rickers, Gerd

(31. maj 1905-9. maj 1980).

Lektor; ansat ved Århus Akademi 1947-60, ved Århus Statsgymnasium 1960-75.

Riis-Nielsen, Th.

(29. april 1895-3. maj 1980).

Revisor i Århus 1942-75; kontorleder i Folkeparken Friheden.

Ringtved, Eigil

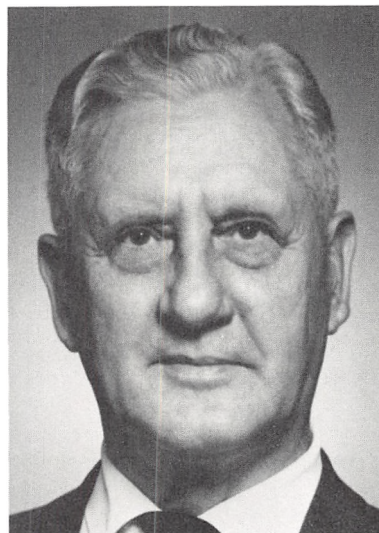
(1. dec. 1916-19. feb. 1980).

El-installatør i Århus 1950-80; indehaver af Byens Belysnings-Compagni.

Sejr, Emanuel

(29. sep. 1891-17. jan. 1980).

Overbibliotekar; ansat ved Statsbiblioteket 1913-57; lokal- og personalhistoriker; musikanmelder.

Emanuel Sejr

Sinding, Per

(7. april 1912-29. juni 1980).

Civilingeniør; medindehaver af murer- og entreprenørfirmaet Klostergaard & Sinding 1946-50, af firmaet Sinding & Knudsen 1950-70; direktør for Sinding & Co. A/S 1970-80.

Sølvsten, Harbo

(14. dec. 1915-11. maj 1980).

Indretningsarkitekt i Århus 1945-80.

Sørensen, Palle

(10. juni 1914-3. marts 1980).

Tivoliejer; indehaver af Pallis Tivoli 1945-79.

Thiesen, Olav V.

(7. marts 1907-28. nov. 1980).

Statsautoriseret revisor; medindehaver af firmaet A. Busch-Sørensen 1956-71.

Warrer, Axel

(2. april 1902-25. feb. 1980).

Tandlæge i Århus 1928-72.

Vestergaard, Eilif

(27. dec. 1908-27. april 1980).

Redaktør; ansat ved Jyllands-Posten 1945-55, 1961-63, 1966-80.

Witt, Kurt

(13. juli 1917-29. okt. 1980).

Direktør i Århus Oliefabrik A/S 1960-76.

Voetmann, Edel
(6. feb. 1915-7. april 1980).
Speciallæge i Århus 1950-80.

Zacho, Erik
(4. juni 1916-11. feb. 1980).
Vicepolitikommissær; ansat ved Århus Politi 1947-80.

Zethner-Møller, Aage
(12. juni 1904-22. marts 1980).

Sagfører i Århus 1933-35; landsretssagfører 1935-80; formand for Århus Grundejerforening.

Ørntoft, Peter S.
(30. marts 1895-13. juli 1980).
Sognepræst i Sjelle-Skørring 1923-29, i Brabrand-Årslev 1940-62; kredsformand for KFUM og KFUK.

Aagesen, Aksel
(29. sep. 1911-19. dec. 1980).
Murermester i Viby 1951-80.

Aalkjær, Svend Erik
(20. april 1920-7. dec. 1980).
Brygmester ved Ceres-Bryggerierne 1956-65; produktionschef 1965-76; teknisk direktør 1976-80.

Navneregister

ABC, billardklub, 100
AGF, 37, 89, 93–104, 175
Aggebo, Jens, rektor, 53
Agtby, Willy, prorektor, 147
AIA/Tranbjerg, idrætsklub, 101, 104
Ajstrup, 23
A-Klub, klub for unge arbejdsløse, 15
Albert Nielsens Kemiske Fabrik A/S, 179
Aldersrovej, 51
Aldrig mere krig, forening, 7, 26
Alfa, margarinefabrik, 24
ALTS, tennisklub, 104
»Alvilde«, kollektiv, 59
Amaliegade, 52, 64
Ambassadeur, restaurant, 21
AMICI, bowlingklub, 104
Andelsbanken, 8, 148–49
Andelsboligforeningen Ringgården, 177
Andelssmør, 140
Andersen, Aage Fredslund, maler, 11
Andersen, Anders, fhv. finansminister, 13
Andersen, Benny, forfatter, 115
Andersen, Bodil, formand for BUPL, 43
Andersen, D. Kjær, bogtrykker, 174
Andersen, H. C., forfatter, 161
Andersen, Kathrine, butiksindehaver, 16
Andersen, Leif E., 45
Andersen, Lisbeth Smedegaard, residerende kapellan, 147
Andersen, Svend Aage, direktør, 147
Andersen, Thomas, arkitekt, 147
Andersen, Ulla, svensk billedhugger, 105
Andreassen, Leo, fritidskonsulent, 147
Andresen, Georg, redaktør, 124, 157
Ankjærø, Rasmus, overlærer, 175
Ansell, Graham, newzealandsk ambassadør, 45
AOF, 9
Arbejdernes Andels-boligforening, 53

Arbejdernes Fællesorganisation, 13, 33
Arbejdernes Landsbank, 13
Arbejdsformidlingen, 30
Arbejdsmiljøfonden, 41
Arbejdstilsynet, 16
Arboe, Otto, arkitekt, 91
»Arkitektgruppen«, 47
Arkitektskolen, 25–26, 39, 147
Armann, Kaj, direktør, 13
Arosia City Jazzmen, orkester, 124, 126
»Arosia-March«, 26
ARTE, 65, 114
Assensgade, 19
Asmussen, Svend, violinist, 124
ASV, idrætsklub, 104
Atlantic, hotel, 17, 142
AUS, idrætsklub, 104

B & W Elektronik, 33, 38, 139–41
Baggårdsteatret, teatergruppe, 118
Balleby, Birthe, rektor, 147
Balling, Mogens, professor, 52
BALTICA, forsikringsselskab, 16
Banegårdsgade, 18
Barber, Chris, musiker, 120
Basie, Count, orkesterleder, 126
Bastrup, Lars, fodboldspiller, 102
Baumann, F., kaptajn, 93
Baunsgaard, Hilmar, fhv. statsminister, 55
Bautavej, 12, 36, 53
Bay, Hans, teaterleder, 118
Beboerforeningen Nørrestenbro, 16, 37
Bech, Bjarne, arkitekt, 175
Bech, Erland, biografdirektør, 44
Beder, 15, 26, 46
Bellevue-Hallen, 36
Bennedsen, Dorte, undervisningsminister, 44
Bent J. værtshus, 128
Bertelsen, Aage, rektor, 175

Bethesdavej, 51
»Betonhertet«, kollektiv, 59
»Betonroser«, teaterstykke, 118
Bikuben, 12, 29
Bilka, 26, 60
Billedkunstnernes Forbund, 10
Bircow, Anders, skuespiller, 114
Birketinget, 13
Bispetorvet, 64, 118
BJ Musik, 12
Bjerregaard, Poul, byrådsmedlem, 86
Bjerregaard, Ritt, socialminister, 36
Bjørnbak, Lars, højskoleforstander, 124
Blackburn, Henry, professor, 147
Blicher, Kai, direktør, 175
Boligretten, 14
Bomholt, Peder, vognmand og brændselshandler, 175
Borggade, 176
Borgporten, 16, 77
Borgportens Sild, 176
Botanisk Have, 28, 66
Box 72, diskotek, 27
Boye, Stinne, batikkunstner, 11
Brabrand, 27, 30, 52, 108, 135
Brabrand Boligforening, 49, 148–49, 178
Brabrand Hallen, 100
Brabrand-Årslev, 181
Brandes, Edvard, forfatter, 158
Brdr. Koføed, stenhuggerfirma, 87
Breuning, Susanne, skuespiller, 112
Brobjerg Parkvej, 43
Brobjergskolen, 21
Broch, Lars, 120
Broen, chokoladeforretning, 178
Bruhn, Chr., ejendomsmægler, 136
Bruhn, Erik, automobil- og køleskabsforhandler, 175
Bruun, Hans Hermann, civilingeniør, 138
Bruun, Knud Madsen, malermester, 170
Bruun & Sørensen, 29, 139–42
Bruun, Herluf, landskonsulent, 175
Bryggeri- og Mineralvandsarbejdernes Fagforening, 21
Brødrene Christensens Chokoladefabrik, 176
Buchtrup Klichéfabrik, 46
Buckhøj, Jørgen, skuespiller, 22
»Bumletoget«, kollektiv, 59

- »Bundfaldet«, kollektiv, 59
 Bundgaard, Nina, 50
 BUPL, organisation, 12, 43
 Busch-Sørensen, A., firma, 180
 Bushøjvej, 28
 Byagervej, 29
 Byens Belysnings-Compagni, 180
 Byggeselskabet Århus Omegn, 142
 Byvej, 29
 Bøgh, Erik, forfatter, 157–58, 161
 Bøgholt, behandlingshjem, 27
 Børge Mouritsen Trading Aps, 37
 Børnenes kontor, 179
 Børs-Cafeen, 175
 Børup, Anne Marie, gymnastik-
 pædagog, 175
 Baarstrøm, Vagn, oplysningssekretær,
 175
- CABA REVY II, 117
 Callesøe Tæpper, 144
 Caritas, plejehjem, 51
 Carl Blochs Gade, 53
 Carletti, chokoladefabrik, 19, 43, 142
 Carlsens Sæbefabrik, 33
 Center-Kino, 44
 Centervej, 44
 Centralforeningen for jyske
 frisorlaug, 178
 Centralværkstedet, 176
 CENTRUM, bowlingklub, 104
 Centrum-demokraterne, 62
 CERES, 12, 17, 147, 181
 C. F. Møllers Allé, 46
 Christensen, Botha, basunist, 126
 Christensen, Charles Fischer, lærer, 175
 Christensen, Chr. Bakmann, residerende
 kapellan, 147
 Christensen, Erik, politimester, 19
 Christensen, Georg Rask, restauratør,
 175
 Christensen, Holger, anmelder, 111,
 114, 116–117
 Christensen, Inga, byrådsmedlem, 45
 Christensen, Jacob, kontorchef, 176
 Christensen, Niels Egmont, professor,
 176
 Christensen, Olaf P., rådmænd,
 8, 23, 29, 35, 40, 43, 80
 Christensen, Oskar V., fabrikant, 176
- Christesen, C. Aa., amtskommunal-
 direktør, 13
 Christiansen, Hanne, udspringer, 102
 Christiansen, Poul, direktør, 147
 Chr. Wærums Gade, 54
 City Jazz House, 35, 119, 128
 City Vest, 41, 44
 Civilforsvaret, 27
 Clausen, Axel, isenkræmmer, 176
 Clausen, henning B., skytte, 102
 COMEDIANTS, ELS, spansk gade-
 teatertrup, 30
 COMEDIEVOGNET, teatergruppe,
 118
 Corte, Th., teaterdirektør, 161
- Dalsager, Poul, landbrugsminister, 44
 Dam, Svend, skuespiller, 115
 Dampskibsselskabet »Mols« A/S, 71
 Danfrig Køleanlæg, 37
 Danish Parcel Service, transportfirma,
 32, 33
 Danish Turnkey Dairies, 48
 Danmarks Fjerkræavlerforening for
 Raceavl, 48
 Danmarks Jerseyforening, 175
 Danmarks kommunistiske Ungdom, 28
 Danmarks Radio, 51, 178
 Danmarks Skolelederforening, 147
 Danmarks socialistiske Befrielseshær
 (DSB), 23, 33, 40, 42
 Dannebrogsgade, 129
 Dannebrog Elektronik, 141
 Dannebrog Værft, 20, 141
 Dansk Cyklist Forbunds Århus
 Afdeling, 37
 Dansk Esso, 21
 Dansk Judo Union, 103
 Dansk Karate Forbund, 103
 Dansk Landbrugs Grovvarereselskab,
 DLG, 145–146
 Dansk Røde Kors, Århus, 177
 Dansk Seminarieforening, 176
 Dansk Supermarked, 140
 Dansk-tyrkisk Forening, 9, 22
 Danske Arkitekters Landsforbund, 14,
 25
 Danske Landboforeninger, De, 44
 Danske Socialpædagogers Lands-
 forbund, 50
 Danske Trælastkompagni, Det, 140
- Darr, Birgitt, skoledirektør, 19, 147
 Daugbjergvej, 86
 Davidsen, Dagmar, overlæge, 147
 Dehn, Hartvig, formand for De danske
 Landboforeninger, 44
 Demokraten, 123, 178
 Diakonhøjskolen, 16
 Diercks, Leif, galleriejer, 49
 Discontobanken, 46
 Dombernowsky, Sten, arkitekt, 44
 Drachmann, Holger, digter, 158
 Dramaturgisk Institut, 26, 110, 118
 Dronning Margrethes Vej, 36, 105
 DSB, 7, 19, 35, 42, 53, 90, 96, 177
 DSB/ASF, idrættsklub (skytteklub), 102
 DSU, 52
 DTM-KARTRO, Malling, transport-
 materiefirma, 10
 D.U.C., 52
 Due, Peter, sejlsportsmand, 102
 DUESLAGET, teatergruppe, 118
 Dutschke, Rudi, fhv. tysk studenterleder,
 12
 Dyrehaven, 14
 E-B Packing-Machinery, 175
 Ebbesen, Peter, overlæge, 27
 Ebeltoft, 68, 75, 110
 Ecevit, Bülent, leder af det tyrkiske
 socialdemokrati, 13
 Een Verden, Århusafdelingen, 175
 Egely, plejehjem, 11
 Egå, 26–27, 37
 Egå Fed, 28, 99
 Egå Kirke, 170
 Egå Marina, 44
 Egå Mosevej, 54
 EKV-Transport, vognmandsfirma, 12
 Elanka, plejehjem, 10
 Elbek, Ove, papirhandler, 176
 Elev Skole, 147
 Elgaard, Aage, forretningsfører, 147
 Ellegaard, Thorvald, cykelrytter,
 96–97
 Ellekærskolen, 9
 Ellert, Holger, informationschef, 147
 Ellington, Duke, orkesterleder,
 121, 123, 126
 ELSAM, 9, 50, 145–46
 Elsted, 44, 51, 108, 178
 Elvirasminde, chokoladefabrik, 121
 Erhvervsarkivet, 25, 105

- Eriksen, Herluf, biskop, 49
 Eriksen, Inge, forfatter, 116
 Eskesen, Bente, skuespiller, 113–114
 Ewaldsgade, 129
 EXODUS, bowlingklub, 101, 104
- Fabrikarbejdernes Fagforening, 50
 Fahrenholtz, Peter, pianist, 124
 Fajance-Varehuset, 176
 FAK, bokseklub, 101, 104
 FALCK, redningskorps, 23, 43, 54, 180
 Fanger, Jens E., fhv. rådmand, 152
 Farquhar, George, forfatter, 112
 FDB, 12, 22, 175
 Feigenberg, Emmet, instruktør, 115
 Ferdinandpladsen, 22, 28
 Fields, Dorothy, forfatter, 112
 Filtenborgs Plads, 109
 Filuren, teater, 110, 117
 Finlandsgade, 140
 Finnebyen, 25
 Finsensgade, 44
 Flatau, Aage, lektor, 176
 Flensborg, Karin, skuespiller, 117
 FN-Forbundet, 43
 Fo, Dario, italiensk forfatter, 118
 Fodsportsforeningen Århus, 99
 Folkebevægelsen mod EF, 17
 Folkebevægelsen mod hårde stoffer, 14
 Folketinget, 10, 54, 176
 Fona, 18, 48, 144
 Foote, Gene, teaterinstruktør, 112
 Forbrændingsanlæg Nord, 43
 Forenede Bryggerier, De, 52
 Foreningen af Danske Handelsmøller, 175
 Foreningen af yngre Tandlæger, 45
 Forhistorisk Museum, Moesgård, 76, 78, 79, 177
 Framlev Forsamlingshus, 47, 118
 Fredborg, Niels, prof. cykelrytter, 47
 Fredensgade, 18, 43
 Frederiks Allé, 14, 33
 Frederiksbjerg, 28, 49, 129
 Frederiks Kirken, 147
 Frederiksen, Ib, amtsborgmester, 53
 Frederiksen, Svend, Chr., formand, 147
 Frederiksgade, 27, 29, 108
 Fredsbutikken 26
 Fremmedarbejdercentret, 22
 »Fremskridtsklubben«, 52
- Fremskridtspartiet, 54, 62, 110
 Frichs A/S, 12, 42, 142, 179
 Friis, Poul, skuespiller, 165
 Frikke, Dorthe, sportsdanser, 23, 101
 FRISKO SOL IS, 11, 178
 Frit Forum, 53
 Fritz, Andreas, maler og fotograf, 82, 84
 Fruebjerg Brugsforening, 17
 Frue Kirke, 77
 Frydenlund Allé, 13
 Frydenlundsskolen, 35
 Fynne, Birthe, forfatter, 117, 118
 Føtex, varehus, 43
- »Gabrieli«, engelsk strykevartet, 46
 Galgebakken, 94–96
 Galleri AB, kunstgalleri, 44
 Galleri Dierks, 49
 Galten, 60
 Gamborg, Hanne, kunstskejtøløber, 100
 Gamle By, Den, 10, 65, 85, 87, 131, 134
 Gammelgaard, Lars P., folketingsmedlem, 54
 Gammeldårdsskolen, 43
 GASA, Gartnerens Salgsforening, 12
 Gedalia, G. A., vekslerer, 162
 Gellerup, 116
 Gellerup, hotel, 142
 Gellerup Amatørteater, 118
 Gellerupcentret, 7, 11, 17, 29, 40, 41, 126
 Gellerupplanen, 15
 Gellerup Teaterforening, 7
 Gellerup Scenen, 117, 118
 Gellin, Robert, revyskuespiller, 46
 Genbrugsfabrikken, 30
 Gislev Rejser, 14
 Gl. Egå Jazzklub, 128
 Gordon, Dexter, musiker, 124
 Graham Bells Vej, 44, 45, 144
 Grau, Louis, skibstreder, 73–74
 Graven, 76–77
 Greenpeace, miljøgruppe, 26
 Gregersen, Søren, 16
 Grenå, 110
 Grenåvej, 24
 Gruppe 38, teater, 110, 117
 Grünbaum, Henry, folketingsmedlem, 26
 Grønsen, havekoloni, 27
 Grøn, Bente, arkitekt, 44
 Grønløkkeskolen, 19, 45
- Guldsmedgade, 19, 33
 Gyldendalske Boghandels Århusafdeling, 177
- Haar-Nielsen, Axel, rådmand, 24
 Hads Herreds Vej, 82–83, 85
 Hagerup, Gunnar, ørelæge, 176
 Hahn, Tage, landsretssagfører, 176
 Halstrøm, Otto, operachef, 124
 Hammel, 49
 Hammeleff, Ove, ekspeditionssekretær, 176
 Hammerschmidt Kliché-Offset, 46
 Hammer-Sørensen, E., direktør, 138
 Handberg, Jørgen, direktør, 147
 Handelsbanken, 13, 37, 54
 Handelsstandens Gymnastikforening København, 94
 Hans Broges Gade, 12, 36, 78
 Hansen, Daniel, revydirektør, 162
 Hansen, Henning, sanger, 22
 Hansen, Johannes, fabrikant og grosserer, 176
 Hansen, Knud Tage, tandlæge, 176
 Hansen, Niels Skibsted, direktør, 147
 Hansen, Peter Max, restauratør, 30, 120–24, 126, 128
 Hansen, Robert Svane, amtsborgmester, 36
 Hansen, Sven, professor, 147
 Hansen, Torben, håndboldspiller, 101
 Hans Schourup A/S, isenkramfirma, 43
 Harald Skovbys Gade, 10
 Harbo Sølvsten Aps., møbelfirma, 44
 Harlev, 46, 80
 Harlev Tømrer- og Snedkerforretning, 178
 Harris, P., konsul, 13
 Hartmann, Ole, bilforhandler, 36
 Harts, Moss, forfatter, 111
 Hasle, 43, 53, 175, 180
 Hasselager, 33, 37
 Hauberg, Per, biografdirektør, 26
 Haugen, Gunnar, 42
 Havnegade, 14, 15
 Hede, Karl Otto, trafikkontrollør, 176
 Hegndal, V. Foersom, billedhugger, 21, 109
 Heide, Erik, billedhugger, 108
 Heiner, Jørgen, instruktør, 114
 Helger, Anne Marie, forfatter, 116

- Hellig Niels, Sankt Nicolaus, 80, 81, 86, 88
- Henriksen, Frederik, skuespiller, 164
- Hestehaven, plejehjem, 177
- Hilbert, Børge, skuespiller, 115
- Hinge, Birgit, revyskuespiller, 46
- Hinge, Henning, løber, 31
- Hinnerup, 37, 60
- Hjelds, Kjeld, bowling-spiller, 101
- Hjortnæs, Karl, skatteminister, 44
- Hjortshøj, 24
- Hjulbjerg, 34
- H.K., 62
- H. Hoffmann & Sønner, entreprenørfirma, 30
- Hoffmann, Hasse, berider, 102
- Hoffmeyer, Stig, skuespiller, 111
- Holberg, Ludvig, digter, 114, 161
- Holm, Laurentius, læge, 25
- Holm-Jensen, Ib, professor, 147
- Holme, 52
- Højbjerg Maskinfabrik, 147
- Holme, Gudmund, arkitekt, 105
- Holme Ringvej, 11
- Holst, Erik, miljøminister, 43
- Holst, Frits, forfatter, 161
- Holstebro Børneteater, teatergruppe, 118
- Holstein-Rathlou, Viggo von, 86
- Holt, Paul, rektor, 176
- Hoof, René van, direktør for EF-tolkeafd., 22
- Horn, Greta, skuespilforfatter, 7
- Horvath, Odön von, forfatter, 111
- Hotel- og Restaurationspersonalets Fagforening, 44
- Hovedbiblioteket, 36, 42-43, 45, 118
- »Huset«, 24, 26, 51, 64, 118, 128
- Huslejenævnet, 38
- Hvedebjergvej, 27
- Hvid, R. L., direktør, 71
- Hylldahl, Erik F., direktør, 12
- Hyllested, Dagny, 20, 176
- Hyllested, Orla, borgmester, 7, 10, 12, 13, 16, 27, 49, 50, 155
- Høeg, Henri, vægtløfter, 104
- Høegh Guldbergs Gade, 46
- Højbjerg, 30, 32-34, 52, 54
- Højbjerg Badmintonklub, 100, 104
- »Højbygård«, 20, 35
- Højesteret, 29, 37, 45
- Højvangskolen, 34
- Hørning, 45, 60
- Idrætsforeningen Dan, 99
- Idrætsforeningen Lyseng, 52
- Idrætsforeningen »Olympia«, 97, 99
- Idrætsforeningen Skjold, 99
- Idrætssamvirket, 102
- IHF, idrætsklub, 104
- IKEA, boligindretningsfirma, 44, 144
- Ingerdahl, Andreas, bagermester, 131
- Ingerslevs Boulevards Skole, 60
- Institut Flatau, 176
- Inter-Rent, biludlejningsfirma, 26
- IOGT, hockeyklub, 98
- Jaco, butikskæde, 43
- Jacobsen, Brdr. I/S, 142
- Jacobsen, Erhard, folketingsmedlem, 62
- Jaka, 52, 140
- Jakobsen, Gorm, direktør, 19
- Jakobsen, K. D., direktør, 19, 143
- Jazzselskabet i Århus, 40, 128
- Jehovas Vidner, 31
- Jensen, A. Bundgaard, fabrikant, 147
- Jensen, Bent, dyrepasser, 21
- Jensen, Bernhard, fhv. borgmester, 152, 154, 157
- Jensen, Ejnar Hans, skuespiller, 111
- Jensen, J. Hasseris, førstelærer, 147
- Jensen, Jørgen, kunstforlægger, 70
- Jensen, Keld, bokser, 101
- Jensen, Kristian A. M., sektionsingeniør, 177
- Jensen, Lars, fodboldspiller, 101
- Jensen, Orla Th., byrådsmedlem, 43
- Jensen, Signy Borg, organist, 148
- Jensen, Svend Bech, murermester, 177
- Jespersen, Aage Bruun, kunstner, 35, 108
- Johansen, Arne Gad, forstander, 148
- Johansen & Co., stenhuggerfirma, 85
- Johansen, Vilhelm, bagermester, 177
- Johansson, Sven Börge, professor, 148
- Johnsson, Karen, forretningsindehaver, 16
- Jomfru Ane Teatret, 118
- Jones, Rhodessa, mimiker, 24, 118
- Jones, Thad, musiker, 123, 125, 126
- Juncker, Thorkild, direktør, 140
- Jurist- og Økonomforbundet, 46
- Juste, Leif, direktør, 177
- Juul, Agnethe, badmintonspiller, 100
- Jydsk Glassteknik, 180
- Jydsk Racekatte Klub, 24
- Jydsk Teknologisk Institut, 12, 27
- Jydsk Telefon, 19, 139
- Jydsk Væddeløbsbane, 101
- Jydske Handelsstands Centralforening, Den, 175
- Jysk Murer- og Entreprenørforretning, JME, 9, 10, 13, 54, 140
- Jyske Bank, 10
- Jyske Bryggerier, 140
- Jyske Landboforeninger, De, 44
- Jyske Opera, Den, 65
- Jyske sammenslutning af Folke-, Invalide- og Enkepensionister, 36
- Jægergårdsgade, 139
- Jørgensen, Anker, statsminister, 18, 20, 53
- Jørgensen, Børge, fagforeningsformand, 26, 50
- Jørgensen, Karl Anker, atletikmand, 103
- Jørgensen, Oscar, stadsingeniør, 85
- Kabaretruppen, teatergruppe, 118
- Kaiser, Palle, bokser, 104
- Kalule, Ayub, bokser, 102
- Kampmann, Hack, arkitekt, 25
- Kampmann, Jens, direktør for miljøstyrelsen, 43
- Kannikegade, 138, 159
- Kannikegården, 138
- Karavellen, restauration, 120
- Kardinal Blomster, blomsterforretning, 42
- Karmark, Per, kroejer, 45
- »Kasino«, 115
- Kaskadeteatret, 30, 117
- Katrinebjergparken, 9, 10, 13
- Katrinebjergvej, 27, 131
- Kaufmann, George S., forfatter, 111
- Kaufmann, Rich., forfatter, 161
- Kehler, Grethe, blomsterhandler, 42
- Keller, Svend, barbermester, 177
- Kildegården, 80
- Kildevangen, havekoloni, 50
- Kildevangs Allé, 52
- Kildevej, 86, 88
- Kirketerp, Poul, sejlsportsmand, 102
- Kirstinesminde, 27
- Kisbye, Walter, kontorchef, 177

- Kistrup, Jens, anmelder, 115
 Kjeldsen, Ejler M., boghandler, 177
 Kjeldsen, Hans O., Landbrugsrådets
 præsident, 18, 44
 Kjær, Ludvig, fotograf, 84, 85, 87
 Kjær, Torben B., overlæge, 148
 Kjær, Viggo, forstander, 177
 Kjærgård, Per, sejlsportsmand, 102
 Kjærulf, Alfred, forfatter, 159, 163
 Klausen, Erland, overkontorbetjent, 177
 Klein, Jesper, skuespiller, 115
 Klindt-Jensen, Ole, professor, 177
 Klintegården, 37, 105
 Klostergade, 22, 35, 49, 120–21, 124,
 126
 Klostergaard & Sinding, Murer- og
 Entreprenørfirma, 180
 Klostertorvet, 27
 Knebel, 68, 70, 72, 74, 75
 Knebel Vig, 33
 Knippel, Nelle, restauratør, 123
 Knoblauch, William, skuespiller, 177
 Knudrisgade, 16, 25, 37
 Knudsen, Holger, valgmenighedspræst,
 148
 Koch, Poul, direktør, 51
 Kochs Skole, N., 175
 Kofoed, Niels Anker, fhv. landbrugs-
 minister, 18, 44
 Kolerus, Brigitte, skuespiller, 118
 Kollektive Galleri, Det, 11
 Kolt Haveby, 22
 Kommunistiske Studenter, 28
 Kongevejen, 105
 Kongreshuset, 13, 18, 36, 40, 43
 Kongsvang, 8, 30
 Konservative Folkeparti, Det, 62
 »Kontorfolkene«, kollektiv, 59
 Korn- og Foderstof Kompagniet, 140
 Korskjær, Gorm, overlæge, 178
 Kosan A/S, 12, 142
 Kosan Crisplant, 140
 Kracht, Eigil, fagforeningsformand, 148
 Krag, J. O., fhv. statsminister, 55
 Kragelund, Niels, 102
 Kragh-Jacobsen, Svend, anmelder, 11
 Kristeligt Folkeparti, 62, 63
 Kristensen, Erik Graff, gartneriejer, 12
 Kristensen, Preben, skuespiller, 114
 Kristensen, Thorkild, direktør, 127
 Krog, Thorkild, tømremester, 178
- Kroon, Franz, motorhandler, 27
 Kroun, Henrik, direktør, 148
 Kroun, Roger, bestyrer, direktør, 148,
 178
 Kruse, Thomas, kunstner, 9
 Kühl, E., 160–161
 Kühl, Ole, musiker, 127
 Kvindefestival, 26
 Kvindehuset, 14, 15, 26
 Kvindeligt Arbejder-Forbund, 176
 Kyng, Birthe, professor, 12
 »Kystfarten« A/S, 72
 Kystvejen, 13, 77
 Kærgaard, Magnus, frisør, 178
 Købmands- og Haandværkerbanken,
 136
 Kaabers Musikforlag, 48, 144
 Kaalø, Sten, forfatter, 111
- Ladefoged, N. Th., førstelærer,
 skoleinspektør, 178
 LAGKAGEREVYEN AF 1980, 157
 Landsforeningen mod Børnelammelse,
 15
 Landsforeningen RØGFRIT MILJØ, 45
 Landsforeningen til Kræftens
 Bekæmpelse, 43
 LANDSUDSTILLINGEN 1909, 29, 85,
 86
 Lange, Jens Iversen, biskop, 169
 Langenæs, 20, 29
 Langenæskirken, 149, 150
 Langkær Gymnasium, 16
 Langkærparken, 17
 Langsted, Jørn, lektor, 110
 Larsen, Bent Unmack, professor, 148
 Larsen, Kim, sanger, 20
 Larsen, Peter, folketingsmedlem, 52
 Larsen, Svend A., boghandler, 178
 Larsen, Unmack, borgmester, 152
 Laub, Henrik Hansen, maler og tegner,
 178
 Laulund, Inger, forstander, 148
 Lauman, Holger, musiker, 122
 Lauritzen, Henry, forfatter, 159
 Laursen, Karl M., direktør, 71
 Laursen, Max, politifotograf, 61
 Laursen, Torben With, skoleinspektør,
 148
 Lenger, Jørgen, byrådsmedlem, 8, 42
 Leonard, Kristine, konditor, 178
- Levy, Bernhard, teaterdirektør, 164,
 165
 Lexa, Maria, mimiker, 24, 118
 Lindhardt, P. G., professor, 148
 Liisberg, Hugo, kunstner, 105
 LILLE TEATER, DET, 116
 Lille Torv, 138
 Lions Club, 18
 Lisbjerg, 26, 44
 Lisbjerg, Kim, udspringer, 102
 Lofting, Hugh, forfatter, 115
 Lumby, Herluf, journalist, 178
 Lund, Hans, direktør, 148
 Lund, P. K., postmester, 19
 Lunding, Tage S., købmand, 178
 Lundinggade, 129
 Lykke, Lizzi, skuespillerinde, 113–114,
 118
 Lyseng Stadion, 108
 Lystrup, 16, 33, 35, 39, 44, 141–42
- Madsen, Aage, økonomidirektør, 148
 Madsen, Georgenius, kapelmester, 157,
 166
 Madsen, Ole Nørgaard, formand, 148
 Madsen, Poul, direktør, 33
 MAGASIN, 13, 16, 52, 143
 Malling, 29
 Malling Bio, 26
 Malmgren, Annelise, forfatter, 117
 Malmros, Knud, fagforeningsformand,
 21
 MANANA, kollektiv, 59
 Mandrup, Lars, missionær, 148
 Manggaard, Erik, direktør, 148
 Marienlund, 105
 Marienlystvej, 29
 Maritza, restaurant, 128
 Mark, Iwan, sociallæge, 46
 Marselisborg Apotek, 33
 Marselisborg, Baroniet, 13, 82
 Marselisborg Gymnasium, 7, 13, 26, 28
 Marselisborghallen, 18, 24, 42, 122
 Marselisborg Hospital, 19, 180
 Marselisborg Renseværk, 29
 Marselisborgskovene, 10, 29, 82
 Marselisborg Slot, 54
 Marselis Boulevard, 60, 63, 64, 78, 86–88
 Mathiasen, Niels, fhv. kulturminister,
 16–17
 Mathiasen, Torkil, direktør, 148, 178

- MED VINDEN I RYGGEN,
kollektiv, 59
Mejerikontoret, 147–48, 178
Mejeriet Enigheden A/S, 148, 178
Mejeriselskabet Danmark, 140
Mejlgade, 16, 21, 33, 116
Melby, Iben, forfatter, 116
Mercur, hotel, 12, 17, 142
MERKO, supermarked, 22
Midtkraft I/S, 140, 179
Mikkelsen, Bjørn, murer, 178
Mikkelsen, P. V. Rejnholdt, kontorchef,
148
Mindebrogade, 61
MIRA-bådene, 69, 72–74
Moesgaard, 29
Moesgaard Strand, 33, 79
Mogensen, Anne-Vibeke, skuespiller, 111
Mogensen, Carl Erik, professor, 148
MOLDAU, kollektiv, 59
Mols, 68–70, 73–75, 92
»Molsekspressen«, 68, 74–74
Morgenavisen Jyllands-Posten, 112, 180
Monk, Thelonius, pianist, 124
Mortensen, Richard, kunstner, 38
Mortensen, S. Storm, højesteretssag-
fører, 148
MOSEKONERNE, kollektiv, 59
Mougård, Alfred, rådmænd, 109, 148
Moulskov, Holger, kørelærer, 178
M. P. Bruuns Bro, 35
M. P. Bruunsgade, 18, 178
MULVAREPEN, teatergruppe, 118
Munch, Edvard, norsk kunstmaler, 111
Mundelstrup, 22, 29
Mundelstrup Andelsmejeri, 178
Muskelvindfonden, 35
Myrup, H. P., prorektor, 148
Mølleparken, 36, 42–43, 45, 118
Møller & Wichmann, arkitektfirma, 14
Møller, C. F., arkitekt, 46
Møller, Poul Martin, forfatter, 117
Møller, Walther, idrætsinspektør, 148
Møllevangskirken, 150
Mønsted, Otto, fabrikant, 97
Mørksgade, 53
Maagaard, Jytte, skuespiller, 117–18
Mårslet, 12, 25
Mårslet Skole, 19
Mårup, 70
Natdamperen, orkester, 126
Natholdet, teatergruppe, 117
Nationalmuseet, 79, 168, 174
Naur, Robert, anmelder, 114, 124
N. C. Nielsen, Boligtekstil, engrosfirma,
48
Nedergaard, Bjørn, 103
Neerup, Folmer, apoteker, 179
Neptun, bryggeri, 52
Nielsen, A. Schrøder, skibsbygger, 71
Nielsen, Albert, fabrikant, 179
Nielsen, Arne, viceskoledirektør, 149
Nielsen, Carl Rosenlund, 130
Nielsen, Chr., rådmænd, 152
Nielsen, Christian, fabriksarbejder, 179
Nielsen, Ejnar M., konsulent, 149
Nielsen, Erik, direktør, 68
Nielsen, Gerda Rosenlund, 132
Nielsen, Harry Rosenlund, 132, 133
Nielsen, Henry, redaktør, 19
Nielsen, Inger, amtsrådsmedlem, 45
Nielsen, Jens Age, radio- og TV-
forhandler, 18, 144
Nielsen, Jørgen, politiassistent, 82
Nielsen, Jørn, 31
Nielsen, Knud, restauratør, 120
Nielsen, Leif, formand, 149
Nielsen, N. C., grosserer, 50
Nielsen, Nielsine, 129–131
Nielsen, Olaf Stæhr, billedhugger, 105
Nielsen, Rasmus, afdelingsleder, 149
Nielsen, Rasmus, maskinarbejder, 129,
131
Nielsen, Robert, skræddermester, 179
Niels Juels Gade, 36
Nielson, Poul, energiminister, 13
Niels Peters Kro, 45
Nielsson, Susanne, 101, 102
Nissen, Kaj, skuespilforfatter, 114, 115
Nisted, Knud Aage, slagtermester, 179
Noah, miljøgruppe, 26
Nordelektro A/S, el-firma, 41, 45
Nordenhof, Ole, pianist, 126, 127
Nordisk Fjer, 142
Nordisk Teaterkomité, 27, 116
Nordisk Textiltryk, 140–142
Nordisk Tekstilvæveri og Trykkeri A/S,
142
Nordre Skakklub, 100
Norsminde, 72
Notke, Bernt, 169, 170, 174
Nydamsvej, 8
Nye Jydske Kjøbstad-Creditforening
(Kreditforeningen Danmark)
176–77
Ny Munkegade, 38
Nærbanen, 21, 33, 64
Næshøjskolen, 46, 148, 149, 150
Næss, Hans, arkitekt, 170
Næsgård, Mona, 103
Nørre Boulevard Skole, 60
Nørregade, 26, 132
Nørreport, 25
Observationshjemmet Søndermarken,
148
Odder, 22, 110, 142
Odder-Banen, 9
Oddervej, 31
Oktober 43-Fonden, 175
Ole Rømer-observatoriet, 44
Ole Rømers Gade, 139
Ole Worms Allé, 46
Olfert Fischers Gade, 44
Olsen, Erling, boligminister, 49
Olsen, Frank, 102
Omsorgscentret i Klostergade, 49
One Way Mini-Trans, transport-
firma, 33
Ormslev, 17
Ortopædisk Hospital, 50
Ostenfeld, Erik, overingeniør, 179
Otto, Kai, læge, 179
Ovalen, kunstnersammenslutning, 43
Pade, Peter, sognepræst, 149
Pakhuset, kollektiv, 59
Pallis Tivoli, 180
Paludan, Otto, sognepræst, 179
Pan, orienteringsklub, 102, 103
Paname, jazzklub, 120
Paradisgade, 119–20, 129, 131–34, 160
Paradisgades Skole, 60, 129
Paradisgades Vaffelbageri, 129–34
Park-Teatret, biograf, 27
Pedersen, Arne, formand, 50
Pedersen, Christian, kæmner, 179
Pedersen, Claus, bordtennisspiller, 100,
103
Pedersen, Jørgen, prorektor, 149
Peder Skrams gade, 45
Pedholtvej, 29

- Permanente, Den, 25
 Persson, Matts, scenograf, 118
 Pertou, Søren, redningsinspektør, 180
 Peschardt, Niels V., tandlæge, 180
 Petersen, Gunnar, hotelforpagter, 17, 142
 Pedersen, Jens Helm, 120
 Petersen, Jesper, håndboldspiller, 101
 Petersen, J. Magnus, professor, 170
 Petersen, Julius, landskabsmaler, 164
 Petersen, Kurt, restauratør, 30
 Petersen, Lene Skov, 42
 Petersen, Vilh., forfatter, 159
 Pip Simons Theatre Group, 118
 Ponggaard, Henning, politikommissær, 149
 Postens Marchforening, 51
 Posthussmøgen, 46
 Postkontoret i Hans Brogesgade, 12
 Postkontoret i Thorvaldsensgade, 13
 Postkontoret i Tranbjerg, 22, 27
 Postkontoret på Vejlbj Ringvej, 47
 Poulsen, Freddy, kommunalarbejder, 78
 Poulsgaard, O, sekretær, 149
 Pressemuseet, 19
 Provinsbanken, 20, 29, 43, 143, 176
 Provinshandelskammeret, 175
 Psykiatrisk Hospital, 110, 149, 150, 178
 Puds, Bowlingklub, 104
 På Tværs, kollektiv, 59

 Qwist, Preben, hospitalsdirektør, 180

 Ra, Sun, musiker, (orkester), 122
 Radikale Venstre, Det, 10, 41, 43
 Radikal Ungdom, 39
 Rambusch, Erik, økonomidirektør, 151
 Ramsøe, Orla, forfatter, 159
 Ranch, Hieronymus Justesen, forfatter, 114–15
 Randersvej, 51
 Rantzau, Wilhelm, visedigter, 166
 Rasmussen, Aksel, byrådsmedlem, 124
 Rasmussen, Egon Walter, fabrikant, 180
 Rasmussen, Ejgil, turistchef, 73
 Rasmussen, Gustav, bankdirektør, 149
 Rasmussen, John, idrætsinspektør, 149
 Rasmussen, Vagn, vognmand og brændselshandler, 180
 Ravnsbjergkirken, 108
 Reimer, Henrik, 46

 Reintoft, Hanne, socialrådgiver, 18
 Reisby, Niels, overlæge, professor, 149
 Reistrup, Karl Hansen, 105
 Rejsende Børneteater, Det, 110
 Renault Lastbiler, 36
 Restaurant Børsen, 175
 Riber, Marinus, forretningsfører, 149
 Rickers, Gerd, lektor, 180
 Ridderstræde, 61
 Riis-Nielsen, Th., revisor, 180
 Riisvangel Stadion, 104
 Rimfaxe, Teatergruppe, 118
 Ringgadebroen, 26
 Ringgården, andelsboligforening, 7
 Ringtved, Eigil, El-installatør, 180
 Risskov, 14, 15, 16, 20, 22, 27, 28, 30, 48, 96, 105, 135, 175, 177
 Risskov Amtsgymnasium, 22, 147, 150
 Risskov Kirke, 147, 148
 Risvangen, havekoloni, 27
 Rode, Ebbe, skuespiller, 39
 Rode, Lone, skuespiller, 115
 Roholt og Harder, ejendomsmæglere, 137
 Rolighedsvej, 13
 Rosen, Anton, arkitekt, 85
 Rosenbaum, Simon, revydirektør, 117, 157
 Rosenhøj, 9
 Rosensgade, 49, 76, 118
 Rosenteatret, 117
 Rosenvangsskolen, 41, 175
 Royal, hotel, 29, 119, 123–24, 127
 Royal Birdland, Jazzhus, 123, 124, 125
 Royal Cinema A og B, 48
 Rude Strand, 72
 Rundhøjhallen, 51, 103
 Runetoften, 43
 Runevej, 43
 Ryesgade, 176
 Ryslinge, Helle, forfatter, skuespiller, 116
 Røde Orm, kollektiv, 59
 Rømerhaven, 33, 109
 Rømer, Martin, lærer, 51
 Rønde, 110
 Rørdamsvej, 12
 Rådhuspladsen, 7, 15, 51, 105

 Sabro, 41
 Sabroc, Peter, 105

 Sabroe, Thomas Th. & Co., 140, 147
 Salling, 14, 108, 143
 Samrådet for Omsorgsarbejde, Århus, 18
 Samsø, 68–69, 72–73
 Samuel Morses Vej, 51
 Samvirkende danske Husmansforeninger, De, 18
 Samvirkende Idrætsklubber i Aarhus, SIKA, 98, 99
 Samvirkende jyske Husmandsforeninger, De, 149
 Sander, Kim, fodboldspiller, 102
 Sandkåsvej, 53
 Sankt Annagades Skole, 19–21, 43, 60
 Sankt Clemens Apotek, 33
 Sankt Clemens Bro, 39
 Sankt Clemens Torv, 76, 168, 178
 Sankt Johannes Kirke, 39, 179
 Sankt Nicolaus Kilde, 29, 80–88
 Sankt Olufs Kirke, 77
 Sankt Olufmarked, 161
 Sankt Pauls Gade, 34
 Sankt Pauls Kirke, 17
 Sankt Pauls Plads, 42
 Saratoga Jazzklub, 120
 SBV, varehus, 149
 Scala, biograf, 23
 Scharahzad, teatergruppe, svensk, 118
 Schmidt, Ferdinand, skuespiller, 159
 Schmidt, Flemming, rektor, 149
 Schmidt, Frederik, teaterdirektør, 162
 Schou, Bo, cykelboldspiller, 103
 Sejr, Emanuel, overbibliotekar, 80, 157, 160, 180
 Selsted, W., 92
 SEMCO, installationsfirma, 29
 SID, Århus, 148, 150
 Silkeborg, 52, 110
 Silkeborgvej, 43, 54, 144
 Simon, Neil, forfatter, 112
 Simonsen, Thorkild, rådmand, 15, 31, 45, 51, 53, 124
 Sinding & Knudsen, 180
 Sinding, Per, civilingeniør, 180
 Sjelle-Skøring, 181
 Sjællandsgade, 10, 11
 Sjællandsgades Beboerforening, 18, 48
 Sjørén, farvehandler, 49
 Sjørup, Erling, 100
 Skade, Niels Clausen, biskop, 169, 170

- Skanderborg, 60, 81, 110
 Skanderborgvej, 22
 Skejby, 44, 53, 144, 180
 Skjoldhøj-True Idrætsforening, 48
 Skibby, 20, 80
 Skolebakken, 22, 135
 Skolegade, 139
 Skoletandlægeklinikken, 76, 77
 Skov, Erik, museumsinspektør, 174
 Skovbakken, idrætsklub, 100–104
 E. Skovgaard A/S, bilfirma, 27, 135
 Skovlyst, 21
 Skovvangsskolen, 51
 Skovvangsvej, 21, 50, 51
 SKÆGSTUBBEN, jazzhus, 126
 Skæring Skolevej, 36
 Skødshoved, 24, 27, 68–75
 Skødstrup, 43, 54, 142
 Skødstrup Volleyball Klub, 103, 104
 Skåde, 41, 180
 Skåde Skole, 34
 Slet, 139
 Sletterhage, 35
 Solbjerg, 41, 45
 Solbjerg Hovedgade, 36
 Sloth, Jørn, 100
 Sloth-Nielsen, C., købmand, 8, 37
 Snævringen, 131
 Socialdemokratiet, 13, 22, 26, 40, 41, 43
 50, 62–64
 Socialistisk Folkeparti, 22, 43, 110
 Solvang, plejehjem, 41, 148
 SONDE, kunstnersammenslutning, 44
 Soulage, Pierre, fransk kunstner, 10
 Sparekassen SDS, 10, 16
 Spiers, Camillo, teaterdirektør, 157, 166
 Spiers, Marie, skuespiller, 166, 167
 SPURVELY, kollektiv, 59
 Spørring, 177
 Staal, Gunnar, byrådssekretær, 154
 Stakladen, 10, 12, 46, 52, 118, 128
 Statens Kunstfond, 10
 Statens Skibstilsyn, 24, 68
 Stationsvej, 22
 Statsbiblioteket, 180
 Steentoft, Elsebeth, skuespiller, 116
 Stjernerejsler, rejsebureau, 14
 Store Torv, 12, 51, 119, 125, 136
 Stougaard, Peder, kunstner, 9, 53
 Strandvejen, 16, 29, 37, 63, 80, 85–88
- Strömrgren, Erik, professor, overlæge, 149
 Strøget, 25, 30, 39, 46, 64, 108, 139
 Strøgets Kaffe- og Thehandel, 35
 Studsgade, 129, 131, 132
 Studstrup Lystbådehavn, 32
 Studstrupværket, 7, 33, 41, 50
 Sumatravej, 86
 Sundstrøm, Andy, komponist, 115
 Sunshine, Monty, musiker, klarinettist, 120
 Svalegangen, teater, 27, 51, 65, 110, 115, 116, 118
 SWEET CHARITY, musical, 40
 Sælvig, 70
 Særbæk, 70
 Søgaard, Helge, dr. phil., 80
 Sølvsten, Harbo, indretningsarkitekt, 44, 180
 Sølvsten, Kaare, arkitekt, 44
 Sønder Allé, 52
 Søndergaard, Knud, museumsleder, 19
 Søndergade, 18, 35
 Søndergades Apotek, 179
 Søndervangsskolen, 175
 Søndre Byskole, 21
 Søren Frichs Vej, 36
 Sørensen, Carl Hammer, 138
 Sørensen, Chr., formand for De samvirkende danske Husmandsforeninger, 18
 Sørensen, Heine, håndboldspiller, 103
 Sørensen, Herluf Juul, sognepræst, 149
 Sørensen, Inger Th., fagforeningsformand, 43
 Sørensen, J. C., rådmænd, 152
 Sørensen, Max, professor, 149
 Sørensen, Palle, tivoliejer, 180
 Sørensen, Poul, formand, 149
 Sørensen, S. C., firma, 37
 Sørensen, William, guldsmed, 35
 Søværnets operative Kommando, 149
- Tagskægget, jazzhus, 30, 35, 119–34
 Taklo, Bo, regnskabschef, 30, 128
 Tangkrogen, 26, 35
 Team Teatret, teatergruppe, 118
 Teatercaféen, 128
 Telefonsmøgen, 25
 Terma Elektronik, 38, 138–42
 Testrup Højskole, 148, 149
 Thiede, Sven E., kontreadmiral, 149
- Thiesen, Olav V., statsautoriseret revisor, 180
 Thomsen, Børge Barret, vicepolitiskommisær, 149
 Thomsen, C. A., direktør, 149
 Thomsen, Sv. Aage Skov, direktør, 149
 Thomsen, Verner, konservator, 168, 174
 Thorgaard, Sven, forstander, 149
 Thorsager-Bregnet, 179
 Thorvaldsensgade, 13
 Thriges, Thomas B., fond, 33, 141
 Thunøgade, 10
 Thrott, brydeklub, 100, 101
 Thygesen, Erik, forfatter, 116
 Thygesen, Thyge, pianist (kapelmester), 115
 Tilst, 16, 26, 29, 40
 Tivoli Friheden, 22–24, 117, 157, 180
 Tjørnehøj, Erik, økonomidirektør, 149, 151–55
 Toft, Bjarne, bryder, 100
 Toldboden, 71
 Tonica, harmoniorkester, 27, 48
 Tordenskjoldsgade, 36
 Trampczynski, Bohdan, polsk ambassadør, 44
 Tranbjerg, 22, 27, 45
 Tre Ege, hotel, 108
 Tretommervvej, 22
 Trige Forsamlingshus, 48
 Trige-Parken, Andelsboligforening, 7
 Trinbrædtet, jazzhus, 120
 Trøjborg, 26, 44
 Trøjborg Beboerforening, 26, 42
 Trøjborgvej, 36
 Tulip-slagterierne, 149
 Tunø, 68, 69, 72
 Turnus, teatergruppe, 118
 Tømmergården A/S Randers, 37
- Ulmsten, Ulf Ivar, professor, 149
 Underofficerernes Boldklub, 99
 Ulykkes Analyse Centret, 8
 »Ungdom for Kristus,« tværkirkelig bevægelse, 10
 United Baltic Corporation, rederi, 21
- Wall, A. de., nederlandsk ambassadør, 13
 Vadmand, Tage, hospitalsinspektør, 150

Wandel, Carl F., rektor, 44, 150
Vandrehjemmet, Risskov, 20
Vandrup, Torben, 103
Vange, Just, rektor, 150
Varna, restaurant, 29
Warrer, Axel, tandlæge, 180
Watt, Robert, forfatter, 161
Webster, Ben, musiker, 122, 124
Wegener, Claus, skuespiller, 116
Wegener, Karen, skuespiller, 112
Wegener, Ole, skuespiller, 112
Weir, Gillian, engelsk organist, 33
Weis, Glenn, sportsdanser, 23, 101
Weis, Ole, kunstner, 9
Vejerslev, Bjørn, musiker, 122
Vejlby, 24, 33
Vejlby Fed, 96
Vejlby Landbrugsskole, 13
Vejlby Ringvej, 47
Vejlby-Risskov Bibliotek, 105
Vejlby-Risskov Hallen, 18, 20–21, 23,
31, 39, 44, 48, 128
Vejlby Skole, 178
»VENNELYST,« 93, 95, 157, 158, 159,
160, 163, 164, 166
Venstre, 18
Venstresocialisterne, 62
Verne, Jules, forfatter, fransk, 163, 166
Vester Allé, 22
Vester Allé's Kaserne, 32
Vestergade, 77
Vestergade 58, Jazzhus, 120, 128
Vestergaard, Bent, skuespiller, 114
Vestergaard, Eilif, redaktør, 180
Vestergaard, Leif, kaldskapellan, 150
Vestergaard, N. M., skoleinspektør, 150
Vestergaard-Nielsen, Chr., professor,
150
Vestergårdsskolen, 108, 175
Vestervang, 19, 43
Westfelt, Karin Nathorst, maler, 45
Vestenvinden, teatergruppe, 118
Vestre Kirkegård, 49, 108
Vestre Ringgade, 43
Vestre Strandallé, 22
Viborgvej, 29, 43, 49
Viby, 12, 17, 22, 26, 32, 46–47, 52,
80–81, 85, 108, 142, 144, 164, 175,
181
Viby Andelsboligforening, 10, 12
Viby Idrætsforening, 104

Viby Kirke, 81
Viby Motorcompagni, 135
Victoria Teatret, 117, 118
Wied, Gustav, forfatter, 115
VIKING, Bowlingklub, 104
Vilhelmsborg, 40
Willian & Madsen, firma, 52
Willemoesgade, 20, 118
Wilstersgade, 129
Witt, Kurt, direktør, 180
Witte, Mikael, kunstner, 26, 45
Voetmann, Edel, speciallæge, 181
Volden, 77
Woods, Phil, musiker, 122, 124
Vorrevangskolens Ungdomsklub, 11
»VOR TID,« tidsskrift, 35
VRI., idrætsforening, 104
Wulff, Carl, forfatter, 159, 163
Våbenbrødreforeningen, 52

Yderholm, Jørgen, formand, 150

Zachariae, Hugh, professor, 19
Zacho, Erik, vicepolitikommissær, 181
Zethner-Møller, Aage, sagfører, 181

Ølsted Kirke, 148
Ørnereden, restauration, 29
Ørntoft, Peter S., sognepræst, 181
Østbanetorvet, 105
Østjysk Korn- & Foderstofforret-
ning A/S, 175
Østergade, 46
Østergaard Biler A/S, 26
Ølsgård, Elias, billedhugger, 105
Østergaard, Lise, kulturminister, 26
Østervang, forsorgshjem, 27

Åboulevarden, 22, 63, 64, 120, 138
Åby Bypark, 108
Åby Plejehjem, 33
Åby Ringvej, 43
Åby Skole, 52
Åbyhøj, 42, 43, 50, 54, 101, 178
Åbyhøj Idrætsforening, 101, 104
Åbyhøj Kirke, 50
Åbyhøj Motor Compagni, 36
Aagesen, Aksel, murermester, 181
Åhavevej, 28
Aalkjær, Svend Erik, brygmester, 181
Årets Revykavalkade 1980, 39

Århus AC, idrætsklub, 103
Århus Akademi, 28, 180
Århus amt, 9, 51, 53
Århus Amts Børneværnsforening, 179
Århus Amts Gymnastikforening, 16
Århus Amtskommune, 7, 8, 11, 110
Århus Amtsråd, 7, 11, 23, 27, 33, 46,
50, 144
Århus Amts Skytteforening, 90
Århus Amtssygehus, 27
Århus Amtstidende, 164
Aarhus Atletklub, 97, 99, 104
Århus Banegård, 42
Århus Bank A/S, 136
Århus Belysningsvæsen, 179
Århus Bilcentrum, 135
Aarhus Bicycle-Club, 94, 96
Aarhus Boldklub, 95, 99
Aarhus Borgerlige Skydeselskab, 28
Århus Bowlinghal, 101
Århus Brandvæsen, 10, 54
Århus Bugt, 7, 31–33, 47, 67–75, 88,
90, 93, 95
Århusbugtens Dampskibsselskab, 69–71
Aarhus Bugtens Sejllub, 93
Århus By- og Herredsret, 11, 12, 14,
16, 17, 20, 27, 28, 34, 36, 38, 50
Århus By-Orkester, 7, 17, 24, 37, 65
Århus Byråd, 10, 12–14, 16, 19, 21,
23, 25–26, 29, 34, 36–37, 41–44,
46, 48, 50–51, 53, 64, 82–84, 86,
98, 124, 125, 176, 179
Århus Camping, 28
Århus Cementwarefabrik A/S, 147,
148
Århus Criket Klub, 102, 104
Århus Cykelbane, 16, 23
Aarhus Cykle Klub, 102
Århus Dampmølle A/S, 175
Århus Domkirke, 17, 27, 31, 33, 51, 80,
88, 126, 162, 168–174
Århus-Festival, 28
Århus Festuge, 16, 38, 39, 51, 65, 102,
115, 117, 124, 126, 128, 134
Århus Fiskeriforenings Fodboldklub, 36
Århus Fodvarmere, orkester, 120
Århus Fogedret, 32, 51
Århus Folkeblad, 54
Århus Frisørlaug, 178
Århus Gasværk, 13, 24
Aarhus Golf Club, 99

- Århus Grundejerforening, 181
 Aarhus Gymnastiske Forening, 89,
 90–92, 95
 Århus Handelshøjskole, 22, 52, 147, 149
 Aarhus Handelsinstitut, 97
 Århus Handelstands- og Industri-
 forening, 50, 175
 Århus Havn, 7, 9, 20, 30, 34, 50,
 63–64, 73–74, 86, 144–45
 Århus Havnevæsen, 73, 74
 Århus Historisk-Antikvariske
 Selskab, 83
 Århus Håndværkerforening, 160
 Aarhus Idræts-Club »Fremad,« 97, 99
 Aarhus Idrætsforening af 1900, 97, 102,
 104
 Århus Idrætshøjskole, 27
 Århus Katedralskole, 46, 175, 176
 Århus KFUM, idrætsklub, 100–101,
 103
 Århus kommunale Værker, 36
 Århus Kommune, 7–11, 13, 16, 18, 23,
 29, 30, 32, 35, 38–40, 43, 76, 80, 84,
 85, 110, 118, 139, 148–49, 151
 Århus Kommunehospital, 23, 27,
 147–48, 180
 Århus Kommunes Fritids- og Kultur-
 forvaltning, 26
 Århus Kommunes Social- og Sundheds-
 forvaltning, 9, 10, 18, 25, 179
 Århus Kristelige Studenterforbund, 176
 Århus Kunstakademi, 147
 Århus Kunstbygning, 11, 43, 45, 53
 Århus Kunstmuseum, 25, 38, 44, 46,
 118, 162, 173
 Århus Kunstforening af 1847, 11, 14,
 38, 53
 Århus Købmandsskole, 24
 Århus Lastvognscenter, 45
 Århus Lærerforening, 51
 Århus Motor-Compagni A/S, 22, 135
 Århus Motor Klub, 100
 Århus Museum, 85
 Århus Musikforening, 46
 Århus Musikhus, 10, 41, 51, 64
 Århus Musikteater, 32, 39, 117, 128
 Århus Mørtel-Compagni A/S, 147–148
 Århus og Omegns Kaninavlforening,
 47
 Århus Oliefabrik A/S, 9, 39, 140, 146,
 180
 Århus Osteri, 176
 Århus Pige гарде, 22, 34, 36
 Århus Politi, 32, 37, 54, 149, 181
 Århus Politiforening, 147, 149
 Århus Renholdnings selskab, 12, 53
 ÅRHUS-REYEN 1980, 32, 117
 Århus Ridehal, 102
 Århus Rideklub, 99
 Aarhus Roklub, 91, 99
 Århus Rutebilstation, 147, 149
 Århus Rådhus, 8, 13, 17, 44, 49, 51,
 53, 95, 124, 155
 ÅRHUS-SAMSØ-DAMPSKIBS-
 SELSKAB, 71, 72
 Århus Savværk, 37
 Aarhus Seilklub, 92
 Århus Seminarium, 176
 Århus Skattevæsen, 148
 Århus Skiklub, 9
 Århus Skolevæsen, 18, 25, 39
 Århus Skøjtehal, 104
 Århus Skøjteløberklub, 92
 Århus Skøjte-Klub, 100
 Århus Slagterlaug, 179
 Århus Sporveje, 9, 11, 15, 17, 26, 37,
 40, 45
 Århus Stadion, 34, 103
 Århus Stadionhal, 7, 16, 24, 38, 101
 Århus Statsgymnasium, 47, 49, 149, 180
 Århus Stift, 80
 Aarhus Stiftstidende, 7, 29, 39, 48, 55,
 81–82, 86, 89, 90, 92, 102, 110–112,
 114–15, 117, 123–24, 128, 157,
 159–61, 163–65, 167
 Århus Studenterjazz, 120
 Århus Studenterrevy, 46, 117
 Århus Studenterangere, 25
 Århus Svømmestadion, 102
 Århus Sømandshjem, 44
 Århus Taxa, 44
 Aarhus Teater, 16, 23, 25, 32–33, 40,
 46, 105, 110–15, 177
 Århus Tekniske Skole, 7, 31, 33–34,
 43, 143, 149
 Århus Tinghus, 20, 109
 Århus Turistforening, 31, 48
 Århus Tømmerlaug, 22
 Århus Universitet, 22, 25–27, 33,
 38–40, 44, 46–47, 50, 53, 62, 77,
 110, 128, 147–50, 176–77
 Århus Å, 53, 72

